

ΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

ΝΤΟΡΑ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ

«ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΕΙ
ΘΕΡΜΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ...»

ΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ: Οικονομία-καζίνο
ΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ: Τα μυστήρια των Παρισίων
ΑΣΟΚ: Η αυλή του Σημίτη!

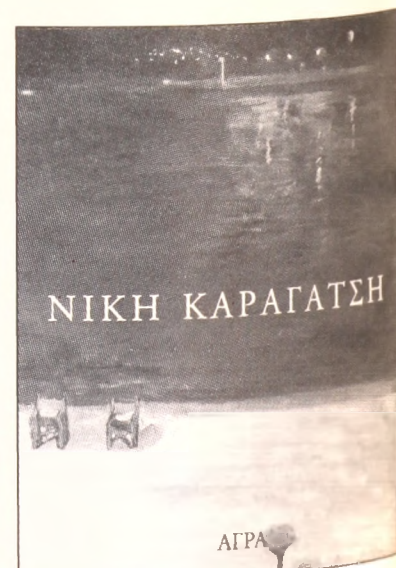
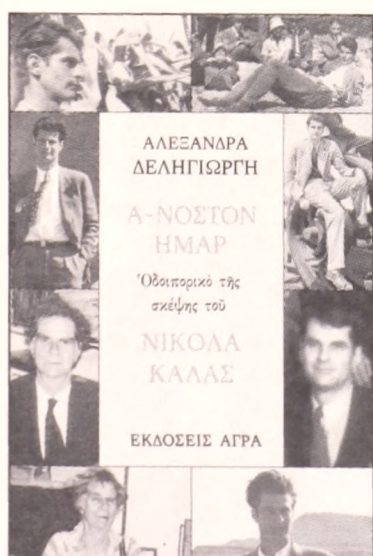
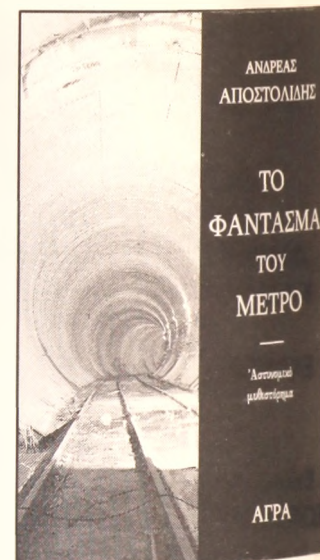
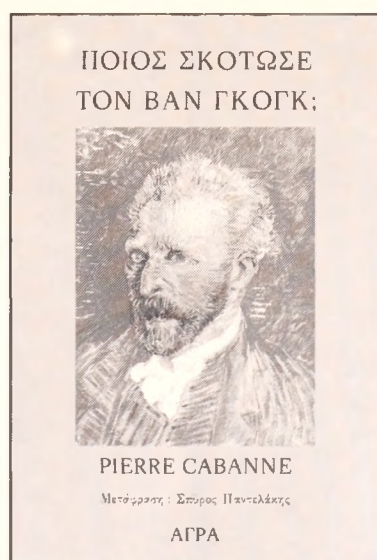
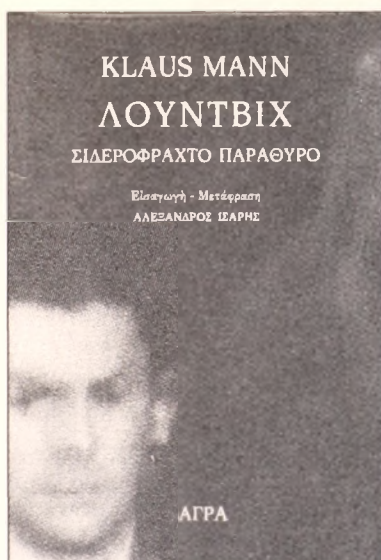
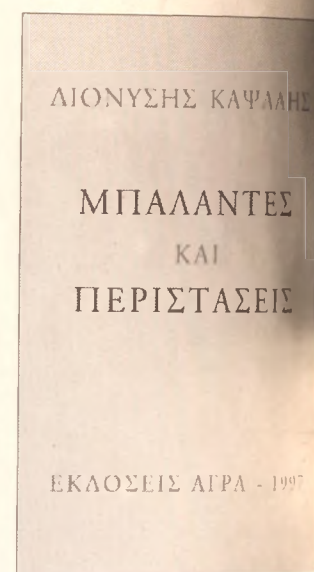
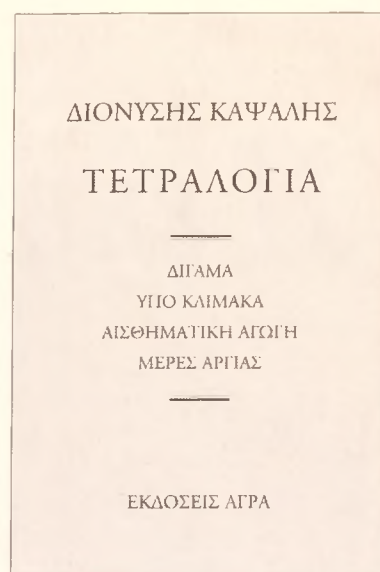
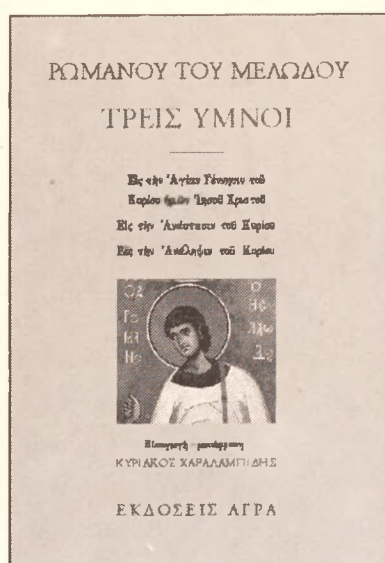
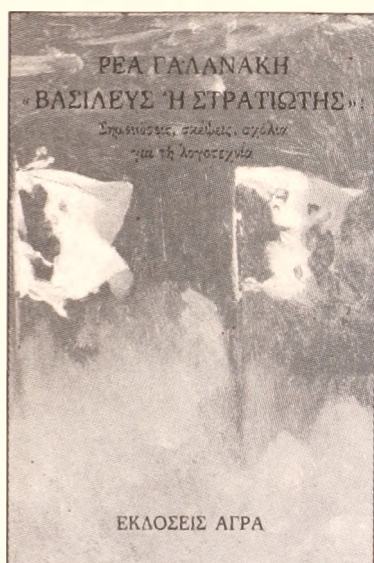
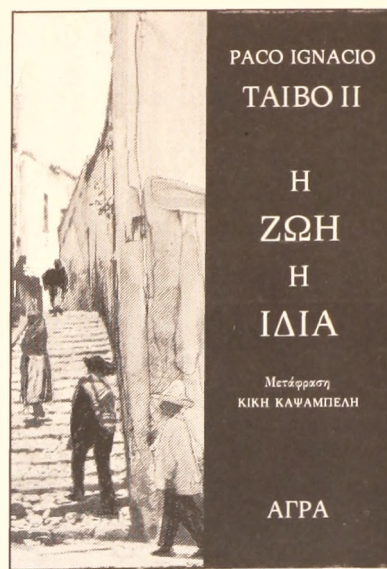
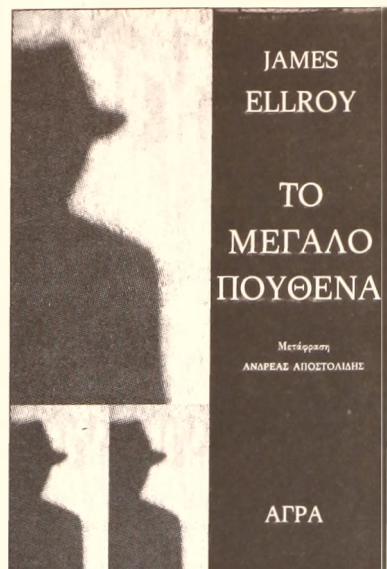
ΡΗΤΗ: *Η επόμενη μέρα*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

αντί

Περίοδος Β' - Έτος 24ο - Τεύχος 647
 Παρασκευή 7 Νοεμβρίου 1997 - Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
 ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
 Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
 ΑΝΤΙ ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
 E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
 Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:
 Για συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμνη: 13 τεύχη
ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
 για Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
 Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:
 Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
 ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
 Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.
ΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
 της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
 για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
 στο του Βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
 Ασάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 13 ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΟΧΙ ΣΤΟ «ΟΧΙ» Μια επέτειος με... αρνιά
 στο Λεωνίδιον! Γράφει ο **Μάνος Στεφανίδης**

ΣΕΛ. 14 ΚΡΗΤΗ: Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ Τι σημαίνει η Διαβαλκανική Συνδιάσκεψη
 στην Κρήτη για τα Βαλκάνια και για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις;
 Γράφουν: **Αλέξης Ηρακλείδης, Πάνος Καζάκος, Μιχάλης Μορώνης**

ΣΕΛ. 18 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΚΑΖΙΝΟ Τι κρύβεται πίσω από τις αναταράξεις
 στα χρηματιστήρια; - του **Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου**

ΣΕΛ. 22 ΝΤΟΡΑ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Τι συμβαίνει στα
 εσωκομματικά της Ν.Δ.; Το Αντί ανοίγει το φάκελο
 «κεντροδεξιά» με μια σειρά συνεντεύξεις. Σήμερα, η Ντόρα
 Μπακογιάννη μιλάει στον **Απόστολο Διαμαντή**.

ΣΕΛ. 25 ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ Ο πατριάρχης, μ επίσκεψή του
 στο Παρίσι και μια κωμικοτραγική ιστορία - του **Ρεπόρτερ**

ΣΕΛ. 28 ΤΑ ΑΛΕΞΙΚΕΡΑΥΝΑ ΤΟΥ ΣΗΜΙΤΗ Ποιοι αποτελούν την
 «αυλή» του Κώστα Σημίτη; Γράφουν: **Τάσος Παππός,**
Δημήτρης Καΐσης

ΣΕΛ. 26 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Ιρλανδία: Προεδρικές εκλογές: Ο θρίαμβος των
 γυναικών - του **Βασ. Καπετανγιάννη**. ΗΠΑ: Νέα εποχή στις
 σινοαμερικανικές σχέσεις - της **Κατ. Καρύγιαννη Μπουρούντι**.
 Γενοκτονία «χαμηλής έντασης» - του **Αστέρη Χουλιάρα** Ιταλία: Ο
 δύσκολος χειμώνας της Ελιάς - του **Λεων. Βαλασόπουλου**

ΣΕΛ. 50 ΣΑΜΟΥΕΛ ΦΟΥΛΛΕΡ Ο σκηνοθέτης που υπέδειξε τις «βασικές
 μεθόδους του πολέμου» - του **Ηλία Κανέλλη**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Η επομένη της Διαβαλκανικής, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

Ελένη Κολιοπούλου, σελ. 39

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 46

ΑΝΤΙ/ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Μ. Θεοδοσοπούλου, σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Ηλίας Κανέλλης, σελ. 66

Εξώφυλλο:

Αναμνηστική φωτογραφία από τη
 Διαβαλκανική Συνδιάσκεψη της Κρήτης.
 Φωτ. ΕΡΑ/ΑΠΕ

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΤΗΣ ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ της Κρήτης, καθώς καταλαγιάζει η σκόνη και ο θόρυβος, μπορεί να αποτιμηθεί γενικά ως μια πρωτοβουλία που ανοίγει κάποιες θετικές προοπτικές για τους λαούς της Βαλκανικής.

ΕΠΕΙΔΗ δεν είμαστε μόνοι οι Έλληνες και δεν υπάρχουν μόνο τα δικά μας προβλήματα στη γωνιά αυτή του πλανήτη, πρέπει να σταθούμε καταρχάς στα στοιχεία που αφορούν και τους άλλους βαλκάνιους λαούς. Από τις πρώτες εκτιμήσεις προκύπτει ότι, γι' αυτούς, η συνάντηση ήταν ένα αξιοσημείωτο και θετικό βήμα. Ας προσπαθήσουμε να τα καταγράψουμε:

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ μεταξύ Μιλόσεβιτς και Φάτος Νάνο ήταν το πιο θεαματικό περιστατικό. Αλλά και η επαφή του τελευταίου με τον Γκλιγκόρφ, με τα δεδομένα των σερβοαλβανικών προβλημάτων, ήταν το επόμενο θετικό στοιχείο της συνδιάσκεψης. Αυτές οι επαφές και οι συναντήσεις θα αποτελέσουν την απαρχή μελλοντικών εξελίξεων.

ΑΛΛΑ και το ίδιο το γεγονός της υλοποίησης της συνάντησης και όσων προαναγγέλλει είναι μια πραγματικά σημαντική στιγμή στην ιστορία της περιοχής.

ΑΝ ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά εξετάσουμε τα αποτελέσματα με κριτήρια αυστηρώς εθνικά, ο απολογισμός δεν είναι και τόσο θετικός. Δεν είναι θετικός και με αυστηρά «τεχνικά» κριτήρια (παρατηρήθηκαν οργανωτικές προχειρότητες) αλλά και με ουσιαστικά πολιτικά και διπλωματικά κριτήρια.

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ των ελληνοτουρκικών επαφών, ενώ θα έπρεπε να ήταν αναμενόμενη, εμφανίστηκε περίπου ως ξάφνιασμα, αφού η κοινή γνώμη είχε τροφοδοτηθεί με φρούδες φαντασιώσεις. Αν και πρέπει να χρεώσουμε την τουρκική πλευρά με αλαζονεία και υπεροψία, δεν πρέπει επίσης, για τους υπολογισμούς μας, να παραβλέπουμε τα πολλά προβλήματα που μαστίζουν τη γειτονική χώρα: πολιτική και οικονομική υπανάπτυξη, προβλήματα θεσμικά και προβλήματα ταυτότητας, Κουρδικό κ.ά. Και τα προβλήματα αυτά θα ακολουθούν την Τουρκία για τα επόμενα χρόνια και θα προσδιορίζουν το πλαίσιο και την οπτική της όποιας ελληνοτουρκικής προσέγγισης.

ΓΙ' ΑΥΤΟ πρέπει, από σήμερα, χωρίς αυταπάτες, να προσπαθούμε μεν για το διάλογο αλλά να μην αφεθούμε καλοπροαίρετα σ' αυτόν και μόνο. Το πρόβλημα της συνύπαρξης με την γείτονα είναι ένα ζωτικό και δύσκολο πρόβλημα για τη χώρα μας και την περιοχή. Το πρόβλημα λέγεται και αλλιώς: Αιγαίο. Πώς θα μπορούμε στο μέλλον να συναντιόμαστε, να συζητούμε, να συναλλάσσουμε με την Τουρκία χωρίς να απεμποληθούν τα εθνικά μας συμφέροντα στο Αιγαίο; Πώς θα μειωθεί η ένταση;

ΑΥΤΟ είναι ίσως ό,τι μας υπενθύμισε με έντονο τόνο η συνάντηση της Κρήτης.

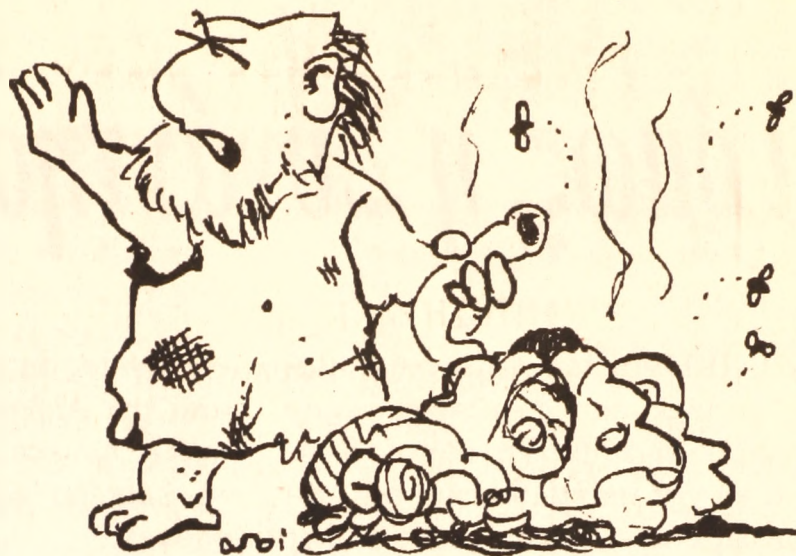
αντί

— ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ —

ΔΟΣΕΙ ΕΓΩ ΑΡΚΟΥΔΟΤΟΜΑΡΟ
ΠΑΡΕΙ ΜΑΜΟΝΘΟΚΟΙΛΙΕΣ;

ΟΧΙ! ΤΩΡΑ ΖΕΣΤΗ! ΕΛΑ
ΑΛΛΟ ΦΕΓΓΑΡΙ!

ΣΙΓΚΑ ΜΗΝ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΕΓΩ ΣΑΝ ΜΕΓΑΛΟ ΗΛΙΘΙΟ
ΠΙΤΣΙΛΟΤΟ ΔΕΙΝΟΣΑΥΡΟ ΠΙΑΣΕΙ ΚΡΥΟ ΚΑΙ ΓΕΜΙΞΕΙ ΤΟΠΟΣ
ΑΡΚΟΥΔΟΤΟΜΑΡΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΠΑΡΕΙΣ ΘΣΥ
ΔΙΚΟ ΜΟΝ ΓΙΑ ΜΙΣΘ ΜΑΜΟΝΘΟ-
ΚΟΝΡΑΔΟ!

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Και όμως, η Συνάντηση ωφέλησε και απέδωσε...

ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ και περιφερειακή κλίμακα, «το» γεγονός του Δεκαπενθήμερου ήταν, ασφαλώς, η Διαβαλκανική της Κρήτης ή –για να χρησιμοποιήσουμε την επίσημη επωνυμία της– η Συνάντηση Κορυφής Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων Χωρών Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

ΓΙΑ ΤΑ αποτελέσματα της συνάντησης αυτής, οι γνώμες εξακολουθούν να στασιάζονται: Όσοι πίστευαν –και πιστεύουν– ότι τα ελληνικά συμφέροντα εξυπηρετούνται με την ακινησία και την ένταση έχουν λόγους να αισθάνονται θλίψη και απογοήτευση... Αντιθέτως, όσοι υποστήριζαν –και υποστηρίζουν– ότι τα ελληνικά συμφέροντα προάγονται μέσα από τη «στρατηγική της συνεργασίας και του διαλόγου», χαιρέτισαν τη Συνάντηση ως ένα πρώτο βήμα για την προώθηση της σταθερότητας και της συνεργασίας στην περιοχή. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, άλλωστε, δεν αναιρεί τη σκοπιμότητα της περιφερειακής (βαλκανικής) συνεργασίας... Υπήρξε, ωστόσο, και μια τρίτη («σούι γκέμερις») εκτίμηση, με εκφραστή έναν από τους επιφανείς του «πατριωτικού ΠΑΣΟΚ»: Η συνάντηση –δήλωσε ο «εθνικόφρων», «Μακεδών», κ.λπ., Στ. Παπαθεμελής –υπήρξε θετική στο πολυμερές επίπεδο, αλλά αρνητική σε επίπεδο ελληνοτουρκικών σχέσεων. Για να μην παρεξηγηθεί, μάλιστα, για το πρώτο μέρος της δήλωσής του, έσπευσε να εκφράσει αγαλλίαση επί τω ότι «δεν υπήρξε νεκρανάσταση του βρυκολακισμένου πνεύματος της Μαδρίτης»!

ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΜΙΑΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗΣ (ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗΣ) ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΗ παραδοχή, το γεγονός και μόνο της σύγκλησης της Διαβαλκανικής Διάσκεψης, σε επίπεδο κορυφής (κάτι που για πρώτη φορά συνέβη στην ιστορία της περιοχής), αποτελεί σημαντική επιτυχία της ελληνικής διπλωματίας. Αυτό αναγνωρίστηκε και από τους επτά κορυφαί-

ους ηγέτες της διάσκεψης και, ιδιαίτερα, από την Αλβανία και Γιουγκοσλαβία, οι ηγέτες των οποίων είχαν να συναντηθούν, σε επίπεδο κορυφής, εδώ και πενήντα χρόνια...

ΠΕΡΑ από τη σύγκληση (καθ' εαυτήν) της διάσκεψης, σημασία έχει η Κοινή Δήλωση που υπέγραψαν οι επτά βαλκάνιοι ηγέτες (συν τον «παρατηρητή» υφυπουργό Εξωτερικών της Βοσνίας), με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια μιας οργανωμένης και συντονισμένης διαπεριφερειακής συνεργασίας. Το κείμενο, στην επεξεργασία του, υπέστη αρκετές τροποποιήσεις... τους Ρουμάνους, λόγου χάρη, συνείχε η αγωνία ότι η διαβαλκανική συνεργασία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως στοιχείο ανασχεσης στην επιδίωξή τους να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ τους Τούρκους ανησυχούσε ο «προεξάρχων» ρόλος της Ελλάδας στην προώθηση της διαβαλκανικής συνεργασίας.

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά, η ελληνική πλευρά κατόρθωσε να «περάσει» τις δέκα βασικές αρχές που περιελάμβανε το αρχικό (ελληνικό) προσχέδιο, μεταξύ των οποίων και το απαραβίαστο των συνόρων, την αποχή από την απειλή χρήσης βίας, κ.ά. Με την Κοινή Δήλωση, οι «Επτά» όχι μόνο δεσμεύονται για την εφαρμογή των αρχών του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, της χάρτας των Παρισίων και του Ελσίνκι αλλά και διακηρύσσουν την πρόθεσή τους να μεταμορφώσουν την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης «σε χώρο συνεργασίας και ενημερίας, μέσω της προώθησης των καλών γειτονικών σχέσεων και του σεβασμού του διεθνούς δικαίου».

ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ διακήρυξη διαπερνά εξάλλου το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι: «Η Ευρώπη –τονίζεται– δεν μπορεί να είναι πλήρης χωρίς τις χώρες και τους λαούς μας, που εκπροσωπούν πολιτισμούς και ιστορικές παραδόσεις, θεμελιώδεις για την εγκαθίδρυση μιας σύγχρονης ευρωπαϊκής ταυτότητας». Και επειδή το «γενικόλογο» θα μπορούσε

να ερμηνευθεί ως απλή ρητορεία, η Κοινή Δήλωση συγκεκριμενοποιεί τους τομείς της συνεργασίας. Έχουμε και λέμε, λοιπόν, εντατικοποίηση των προσπάθειών για ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας για τη βελτίωση των υποδομών των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας, για τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για επενδύσεις και, φυσικά, συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης, της αγωγής κατά του οργανωμένου εγκλήματος, των ναρκωτικών, κ.ά.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ εξ επαγγέλματος «τουρκοφάγους», η δήλωση του πρωθυπουργού Σημίτη για τη θετική συμβολή της τουρκικής αντιπροσωπείας στην τελική επεξεργασία της Κοινής Διακήρυξης μπορεί να ηχεί παράξενα. Όμως όσοι εκ του σύνεγγυς παρακολούθησαν τη Διαβαλκανική ξέρουν ότι η δήλωση αυτή του πρωθυπουργού δεν είναι σχήμα λόγου. [Οι Ρουμάνοι, λόγου χάρη, τότε μόνο «εκάμφθησαν» –και ήσαν τις επιφυλάξεις τους– όταν Τούρκοι απεδέχθησαν μια «ενδιάμεση» διατύπωση της Κοινής Διακήρυξης].

ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ: ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΩΦΕΛΙΜΟ ΟΤΑΝ ΣΥΝΑΝΤΙΕΣΑΙ ΚΑΙ...

ΚΑΙ ΜΕ τα ελληνοτουρκικά, τι έγινε, γίνεται; Οι γνωστοί «ακραιφνείς» –όλοι αυτοί που έλεγαν ότι είναι «ανεπίκαιρη» η συνάντηση Σημίτη - Γιλμάζ– επαναλαμβάνουν απλώς τη θέση Παπαθεμελής: «Ήταν καλή και χρήσιμη η Διαβαλκανική (λες και η Τουρκία δεν είναι βαλκανική χώρα ή δεν βοήθησε στην επιτυχία της Διαβαλκανικής...), αλλά η συνάντηση Σημίτη - Γιλμάζ ουδέν απέδωσε. Και, όμως, η συνάντηση «ήταν ωφέλιμη». Το γιατί τη «ωφέλιμη» το ανέπτυξε ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, το βράδυ της περασμένης Δευτέρας, μιλώντας στους δημοσιογράφους αμέσως μετά τη συνάντησή του με τον Τούρκο πρωθυπουργό: «Θεωρώ τη συνάντηση αυτή ωφέλιμη –είπε– γιατί είναι πάντα ωφέλιμο όταν συναντιέσαι με κάποιον».

γιάς θέματα τα οποία υπάρχουν. Πρώτη τη συνάντηση επίσης ωφέλιμη, δεύτερη τη στιγμή, υπάρχει ένα κλίμα ειρήνης και αντιπαράθεσης, το οποίο δεν ωφελεί κανένα». Και το κλίμα αντιμετωπίζεται με το «δεν κουράζομαι» με την άλλη πλευρά, αλλά με τη παρουσία της Ελλάδας, τη συνεχή παρουσία των θέσεών της.

Η θέση αυτή του κ. Σημίτη (παρά καιρούς, παλινδρομήσεις του, αλternativότητες του), κανείς νηφάλιος αρνείται. Απέμειναν να διαφωνούν τα γκενεράλιστ της κραυγής και του κ. Σημίτη –κάποιοι «εθνοπρεπώς σκεπάζονται» (σε αντίθεση με όλους εμάς...) – ή δεσποτάδες ή βουλευτές του τουρκικού ΠΑΣΟΚ, συν, φυσικά, έντιμοι δημοσιογράφοι που θεωρούν «τουρκική» ακόμα και ενδεχόμενη αποδοχή, από την Άγκυρα, της πρότασής μας για άσυλο στο Διεθνές Δικαστήριο της

Τι νόημα έχει ο διάλογος με την Άγκυρα –απαντούν οι «ακραιφνείς»– στην ίδια ώρα που Σημίτης και Γιλμάζ σπασαν απόψεις για την ελληνοτουρκική (ή διαπεριφερειακή) συνεργασία; Η Άγκυρα δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα των 10 μιλίων για τον ελληνικό εναέριο χώρο... Έχει τις δικές της απόψεις για διεθνείς κανόνες εναέριας κυκλοφορίας. Επιμένει στην αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Ήταν, συνεπώς, παράλογο να πιστευόταν ότι η Άγκυρα, λόγω Κρήτης, θα αρνείτο, αυθωρεί, τις θέσεις της, μεμνημένη σε λευκό άγγελο συνδιαλλαγής...

ΙΣΩΣ, Ο ΓΙΛΜΑΖ – ΑΛΛΑ ΤΙ ΛΕΝΕ ΑΛΛΕΣ»;

ΤΗΝ άλλη, όταν αναφερόμαστε στην ελληνοτουρκική, δεν είναι δυνατόν να μην έχουμε το ρόλο που εξακολουθούν να παίζουν, στην τουρκική πολιτική σκηνή, οι ασάδες του τουρκικού ΓΕΕΘΑ. Υποθεθεί ότι ο Γιλμάζ επιδιώκει, με την άμβλυνση της ελληνοτουρ-

κικής έντασης, είναι βέβαιο ότι το ίδιο πράγμα θέλει και το τουρκικό στρατιωτικό κατεστημένο; Ο αρχηγός του τουρκικού επιτελείου, ο γνώριμός μας πια στρατηγός Ισμαήλ Χακί Καρανταγί, έσπευσε να δηλώσει ότι θα προσκαλέσει στην Άγκυρα τον ομόλογό του του ελληνικού ΓΕΕΘΑ, πτέραρχο Αθ. Τσογάνη... Αλλά ο υπαρχηγός του τουρκικού επιτελείου, στρατηγός Τσεβίκ Μπιρ –ο οποίος φέρεται να είναι ο ουσιαστικός αρχηγός του τουρκικού ΓΕΕΘΑ– αισθάνθηκε την ανάγκη να δηλώσει ότι «η Ελλάδα ευθύνεται για την κλιμάκωση της έντασης» και ότι «προκάλεσε το τουρκικό εθνικό αίσθημα» όταν αποφάσισε ν' αρχίσει τη στρατιωτική της άσκηση «Νικηφόρος» στις 29 Οκτωβρίου, επέτειο της εθνικής γιορτής της Τουρκίας, ενώ είχε αρχικά προγραμματιστεί για την 1η Νοεμβρίου. Ερώτημα που απασχολεί και τους τούρκους αναλυτές: Ποιος, τελικά, θα επικρατήσει στο τουρκικό Γενικό Επιτελείο, ο Καρανταγί ή ο Μπιρ;

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, ο «καθείς και το όπλο του», ο καθείς κρίνει –έκρινε– τη συνάντηση της Κρήτης, με βάση το δικό του «παρατηρητήριο». Ο ολοσέλιδος, πάντως, τίτλος με τον οποίο κυκλοφόρησαν Τα Νέα, την επομένη της συνάντησης Σημίτη - Γιλμάζ

(«Τορπίλισε ο Γιλμάζ τη συνάντηση - Ούτε βήμα μπροστά στις ελληνοτουρκικές σχέσεις») σχολιάστηκε, ποικιλότροπα, από τους έλληνες δημοσιογράφους που κάλυψαν τη Διαβαλκανική: «Προσχώρησαν και Τα Νέα στην εσωκομματική αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ»;

ΣΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ της Κρήτης οι έλληνες δημοσιογράφοι συναντήθηκαν και με τον πρώην «προαιώνιο εχθρό», τον Κίρο Γκλιγκόρφ, έναν εξαιρετικά συμπαθή και ευγενή πολιτικό. Φυσικά, απέκλεισε οποιαδήποτε αλλαγή του ονόματος της σημερινής «Δημοκρατίας της Μακεδονίας», που «περιορίζεται στα σημερινά της σύνορα και δεν διεκδικεί τίποτε έξω από αυτά». Αλλά συμφώνησε ότι «οι διαπραγματεύσεις πρέπει να συνεχισθούν», ενώ έδειξε εξαιρετικά ικανοποιημένος από την εφαρμογή της ενδιάμεσης συμφωνίας, η οποία επέτρεψε, μεταξύ άλλων, σε ένα εκατομμύριο πολίτες της ΠΓΔΜ να επισκεφθούν την Ελλάδα. Πλην, ο έλληνας πρωθυπουργός δεν απεδέχθη την πρόσκληση Γκλιγκόρφ για επίσκεψη στα Σκόπια, προτού λυθούν όλα τα εκκρεμή προβλήματα. Τα φαντάσματα εξακολουθούν ακόμα να μας κυνηγούν...

ANTHΩP

*Ένα μοναδικό αφήγημα.
Ένας αγνός, πηγαίος,
γυναικείος λόγος*

ΦΑΝΗ ΜΑΝΩΛΚΙΔΟΥ-BETTA

Θα σε λέμε Ισμήνη

*Μια απίστευτη ιστορία
προσωπικής δοκιμασίας,
αντοχής και μεταμόρφωσης*

στα βιβλιοπωλεία

Εκδόσεις φιλίστωρ: Θεμιστοκλέους 31, τηλ.: 3818457
Παραγγελίες-διανομή: ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ Ιπποκράτους 10, τηλ. 3607876

ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΟΣΚΩΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΜΙΜΗΣ

Παρά τον όγκο του βιβλίου της, η Μιμή ασφαλώς δεν έχει πει τα πάντα για τα 10 χρόνια και τις 54 μέρες. Το βιβλίο είναι χαρακτηριστικό με την αφελέιά του περί τα οικονομικά σκάνδαλα είτε λόγω προσωπικής αντίληψης της συγγραφέως ότι το έδαφος είναι ασταθές είτε λόγω παρεμβάσεων **Μουζάκη** και, ακόμα πιθανότερο, του **Λιβάνη**. Παρ' όλα αυτά έχει ενδιαφέρον η πρώτη ανάγνωση.

Διάσπαρτες είναι οι αναφορές στο σκάνδαλο Κοσκωτά, όπου μονότονα επαναλαμβάνεται ότι ο **Παπανδρέου** αποφάσισε να αντιμετωπίσει το σκάνδαλο ως απόπειρα πολιτικής του εξόντωσης και να αμυνθεί με πολιτικά μέσα. Μπορεί να είναι η ορθολογικότερη επιλογή για ενόχους και αθώους συλλήβδην, αλλά εδώ δεν κρίνεται η αθωότητα του Παπανδρέου, αλλά μόνον ο τρόπος που παρουσιάζεται η υπόθεση στο βιβλίο.

Οι χειρισμοί μετά την απόφαση για πολιτική αντιμετώπιση του σκανδάλου είναι και αυτοί αυστηρά ορθολογικοί και έχουν σαφώς τη σφραγίδα Παπανδρέου. Εν πρώτοις, απουσία από την ανάκριση και τη δίκη, αλλά και απουσία υπεράσπισης. Έχει ενδιαφέρον ότι στη δεύτερη απόφαση διαφώνησαν οι ειδικοί, ο **Β. Βενιζέλος** και ο **Γ. Σταμούλης** (σ. 150). Δεν γνωρίζω αν η διαφωνία τους είχε τεχνική βάση ή αποσκοπούσε στην άνησή τους στο Ειδικό Δικαστήριο με τον τίτλο των υπερασπιστών του Ανδρέα, αλλά το τελικό αποτέλεσμα βεβαίως δικαιώνει τον Παπανδρέου.

Την απουσία συνηγόρων εκάλυπτε ομάδα νομικών «για την καθημερινή παρακολούθηση των εξελίξεων, ώστε να προτείνει πολιτικές παρεμβάσεις, όπου και όποτε το έκρινε αναγκαίο...» (σ. 150). Δεν είναι η πρώτη φορά που η Νομική Επιστήμη τίθεται εις την υπηρεσία της πολιτικής, αλλά εδώ με πόσο συστηματικό τρόπο! Αργότερα, φαίνεται ότι και ο **Γ. Μίρκος** οργάνωσε γραφείο μελέτης-τεκμηρίωσης-αξιοποίησης στοιχείων (σ. 154), χωρίς οι πολιτικές παρεμβάσεις του να αφήσουν ισχυρές εντυπώσεις.

Στον Παπανδρέου απαγόρευαν να παρακολουθεί τη δίκη, προφανώς για να μην ταραχθεί, παρόλο που είχε μεγάλο ενδιαφέρον για την εξέλιξη της δίκης: «Είχαμε αποφασίσει ότι ο ίδιος δεν θα παρακολουθούσε την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης. Αυτό το καθήκον το είχα αναλάβει εγώ και μάλιστα με δυσκολίες, γιατί έπρεπε να κλέβω χρόνο για να το κάνω, χωρίς να με παίρνει είδηση κιόλας, γιατί όσες

φορές συνέβη αυτό, ήθελε να "κολλήσει" στην τηλεόραση» (σ. 153). Τον άφηναν όμως να βλέπει Γιαννόπουλο εν Ταύρω.

Με φίλτρα και προστατευτικούς κλοιούς πάντως η ροή πληροφοριών ήταν τεράστια και έχει πολύ ενδιαφέρον: «...κάποιοι "προξενιτές" (δεν είναι του παρόντος να τους αποκαλύψω) φρόντισαν να διαμηνύσουν στον Ανδρέα ότι "ο Μένιος θα μιλήσει, αν δεν βγεις, προεδρε, να κάνεις δήλωση ότι είναι αθώος και ότι του παρέχεις πλήρη πολιτική κάλυψη"»... (σ. 56). Η κοινή λογική λέει ότι ουδείς, όσο έμμεσα συνδεδεμένος με την πηγή και αν είναι, δεν αναλαμβάνει να μεταφέρει μια τέτοια τρομερή απειλή σε πολιτικό ηγέτη, εκτός αν υπάρχει άνεση επικοινωνίας και ο διάλογος με τον ηγέτη έχει φθάσει από παλιά σε μεγάλο βάθος.

Οι πληροφορίες έφταναν μέχρι ακόμα και σχηματισμού της αποφάσης «δύο χρόνια με αναστολή, χωρίς πάντως στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων», είπε επιφανής εξωπολιτικός παράγοντας, που διατηρούσε σχέσεις με τον **Κ. Μητσοτάκη** (σ. 159). Αυτή η κτήνη δείχνει αρκετά για την άποψη περί ελληνικής δικαιοσύνης που είχε όχι μόνο ο εξωπολιτικός και όποιος άλλος τον ώθησε στην πρωτοβουλία του αλλά και ο Ανδρέας που είχε το ευήκοον ους και θυρωμένος φώναζε τον Λιβάνη «...να δούμε τι θα κάνουμε» (σ. 161). Και πρωθύστερα, ή και ανεξαρτήτως πληροφοριών «...ο **Γ. Παναγιώτου** κόπουλος διαβεβαίωνε ότι οι οργανώσεις είναι έτοιμες για κινητοποίηση σε περίπτωση καταδίκης» (σ. 158).

Φυσικά όπως ήταν τα πράγματα «...το βράδυ της 16ης Ιανουαρίου είχαν ετοιμάσει δύο μηνύματα, ένα για πιθανή καταδίκη και ένα για αθώωση...» (σ. 161). Ελπίζω το μήνυμα της καταδίκης να καταστράφηκε και αυτό στο αρχείο Παπανδρέου μαζί με τα άλλα μη-έγγραφα. Αιωνής, η μεγάλη στιγμή. Απ' την ανοιχτή τηλεόραση βλέπουμε τον **Βαλ Κόκκινο** να απαγγέλλει την απόφαση. Σιγή. Και σε λίγο, στο άκουσμα της αθώωσης του Ανδρέα, ενθουσιασμός, χειροκροτήματα, συγχαρητήρια. Ο ίδιος βγάζει έναν αναστεναγμό, χαμογελά, τα μάτια του λυγρίζουν με τη δική τους μοναδική λάμψη, που είχε μήνες να φανεί...

Εκεί τελειώνει το σκάνδαλο Κοσκωτά, σ' αυτήν την έκδοση του βιβλίου. Σχεδόν όλα γνωστά, εκτός του κλίματος. Παραδόξως και απροσδόκως η Μιμή, διά του αφηγηματός της, μας έφερε τον Ανδρέα στο έδαφος που ο ίδιος τόσο επιμελώς είχε αποφύγει.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΝΕΟΠΑΓΟΥΡΟΠΟΥΛΟΙ

Κάποιοι από την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Τύπου δεν μπορούν να αποδεχθούν πως... «ξεθώριασαν» και οντολογικά πως, αναμνησκονται το παλαιό ΠΑΣΟΚ. Κατά το... «ο παλιός είναι αλλιώς»! Και όλη αυτήν την παθογένεια την βγάζουν... ψυχολογικά, στην πλάτη των υπαλλήλων.

Απολογίες και πειθαρχικά για ψύλλου πήδημα. Ίσως, επειδή δεν είναι πια μέλη της Επιτροπής Δεοντολογίας της Χαριλάου Τρικούπη... συστήνουν τέτοια στη Ζαλοκώστα 10! Ο φανατισμός, ο οποίος εκφράζεται με

διάφορες... εκφάνσεις φασισμού, κάνει τους δύστυχους νομικούς συμβούλους να σκονίζονται στη Βιβλιοθήκη εις αναζήτησιν νομοθετημάτων για την επιβολή ποινών. Μόνο που οι δυστυχείς αγνοούν ότι δεν μπορούν να εφαρμόσουν χουντικά Ν.Δ., τα οποία στην *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως* αναφέρουν... «Περί του πειθαρχικού δικαίου των υπαλλήλων του Δημοσίου και των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου», τα οποία αναγράφουν «*Κωνσταντίνος -Βασιλεύς των Ελλήνων*» και υπογράφονται, από τον Ζωϊτάκη, «*Εν ονόματι του Βασιλέως*». Δύναται να τα

εφαρμόσουν, μόνον, αν εκδώσουν Προεδρικό Διάταγμα.

...Μήπως μερικοί τυφλωμένοι «από κομματικό φασισμό τους» δεν μπορούν διαχωρίζουν την κομματική νομενκλατούρα της Χαριλάου Τρικούπη από τις αρχές που διέπουν μια Δημόσια Υπηρεσία;

Λέμε μήπως;

...Μήπως οι άμεσες οικογενειακές συνεισφορές του κ. πρωθυπουργού με τις... κινήσεις επί των τιμών δεν είναι και τόσο... παρείρηστη εν τέλει;

ΔΩΣΕ ΚΑΙ ΜΕΝΑ, ΜΠΑΡΜΠΑ

Ελπίς Γεώργιος Κοσκωτάς γιατί είναι ακόμη στη φυλακή; Γιατί αυτός ο ευφυής απατεώνας να είναι αδικώς ο Τζουμάκας αδικώς έξω; Ο πολύς Τζουμάκας πριν από 8 περίπου μήνες, κατά τη διάρκεια των αγροτιποιοποιήσεων, κατήγγειλε τους «μιαφιόζους» των συνεταιρισμών, και τους «απατεώνες» που, εκμεταλλευόμενους την μεγάλη εφεύρεση του αεμινίστου ηγέτη τους Α. Παπανδρέου, ιδιοποιήθηκαν τεράστια ποσά και οδήγησαν σε χρεοκοπία τους συνεταιρισμούς, λες και θα μπορούσε να γίνει αλλιώς με όποιο μεγάλο ψηφοθηρικό κόλπο. Απ' αυτό το υπουργείο πέρασε πολύ πριν τον Τζουμάκα και ο σημερινός πρωθυπουργός, αλλά ούτε τόλμησε να βάλει χέρι στους «μιαφιόζους». Όμως ο Τζουμάκας παραμένει σοσιαλιστής. Και δουλεύει θεμελιώδη αρχή: «Ο καθένας (μας) σύμφωνα με τις ανάγκες του». Έτσι λοιπόν εδώ και μέρες εκτυλίσσεται απίστευτο σκάνδαλο στο κοινοβούλιο με πρωταγωνιστή τον αγωνιστή Τζουμάκα σε ένα σήριαλ με τρία επεισόδια και, Κύριος οίδε, πόσα ακόμη. Σε ώρες που τα φοροεισπρακτικά μέτρα και σχέδια φιλοδοξούν χουν την είσπραξη μερικών εκατοντάδων δις., σε ώρες που για τη στήριξη της δραχμής δαπανήθηκαν αρκετά επεξεργάζονται τρόπους αναπλήρωσής τους, ο Τζουμάκας χαρίζει στους «μιαφιόζους» του «Πατέρμο» 200 δις. Και επιλεκτικά και σε ορισμένους του «Κορλεόνε», όπως του γαμβρού του υφυπουργού ΛΕ Κολιοπάνου. Διότι έτσι θέλει ο αγωνιστής Τζουμάκας. Διότι έτσι θέλει, επίσης χαρίζει και σε ιδιώτες. Όλους τους αγρότες της Ελλάδας χαρίζει σε 18 συγκεκριμένους τα χρέη τους! Χαρίζει ο «μπάρμπα» ακόμη οκτώ ιδιωτικές εταιρείες και σε οκτώ ιδιοκτήτες θερμοκηπίων από τη Θεσπρωτία, εκ των οποίων κάποιος «μπάρμπα» και τρεις Μπαρμπαβασιλόγλου (Γεώργιος, Σπύρος και Σοφοκλής).

Ο τραγικότερο όλων, αντί την ίδια στιγμή να υψωθεί φωνή ουρανομήκης στη Βουλή και να συζητούν την αμνηστία του, συνέβη το αντίθετο. Ευρέθησαν βουλευτές από όλο το φάσμα να πουν: «Δώσε και στους δικούς σου «μπάρμπα». Να τον εγκαλούν γιατί δεν χαρίζει στον τάδε και τους τόκους, αφού στον άλλο χάρισε και τόκους και κφάλαιο... Στο τέταρτο επεισόδιο που θα επακολουθήσει στη Βουλή, να ιδούμε αν, ύστερα απ' όλα αυτά, κάποιος να τον σταματήσει από το δρόμο του άλλου «Μπαρμπα», του Κουτσόγιωργα. Στον οποίον ο Τζουμάκας αρχίζει να μοιάζει όλο και περισσότερο κατά το ήθος, το ύφος και το λόγο. Είναι άλλωστε πολύ πρόχειρη κουτσόγιωργική του έκρηξη στη Βουλή.

Εννοούμε, τέλος, αν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας υπογράψει αυτό το σκάνδαλο ή αν θα το αναπέμψει. Να δούμε πόσοι θα προσφύγουν να ζητούν κι εκείνοι διαγραφές χρεών ή επιστροφές φόρων. Διότι και αυτό θα έπρεπε να συμβεί. Οι φορολογούμενοι πληρώνουν για να χαρίζει ο κάθε «Μπαρμπα» δισεκατομμύρια σε «απατεώνας» φορολογούμενοι πληρώνουν και θα πληρώνουν για πολλά χρόνια τις αμαρτίες και τα χρέη του «Χαριού». Τουλάχιστον να ήξεραν γιατί πληρώνουν...

Ευκαιρία, Μπαρμπα, δεν χαρίζεις κι εκείνα τα ψευδοδάνεια της χήρας του Εκλιπόντος, για να μην υπάρχουν κρεμότητες με τους λοιπούς – πλην Λιβάνη, που τα μπάλωσε με το βιβλίο – δανειστές; Και η Εκάλη, με τόσος σινο, αγροτική περιοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί, ο κήπος της βίλλας αγρόκτημα, η πισίνα δεξαμενή αρρύθνητος...).

M.B.

ΤΙ ΧΑΡΒΑΡΝΤ...

Διαβάζοντας ότι το Ξακουστό Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ των Ηνωμένων Πολιτειών ετίμησε τον μεγαλοεπιχειρηματία Σωκράτη Κόκκαλη και έδωσε το όνομά του (αφού προηγουμένως πήρε 1 εκατομμύριο δολάρια) σ' ένα πρόγραμμα σπουδών επί θεμάτων Δημόσιας Διοίκησης, θυμήθηκαν ότι ο τιμηθείς υπήρξε στο επίκεντρο μιας δικαστικής έρευνας για ύποπτες προμήθειες δισεκατομμυρίων από τον ΟΤΕ. Και ότι στην υπόθεση αυτή ενεπλέκοντο ή απεκαλύπτοντο «γκρίζες δραστηριότητες» του τιμηθέντος στο πλαίσιο των μυστικών υπηρεσιών της (τότε) Ανατολικής Γερμανίας.

Η έρευνα αυτή των δικαστικών αρχών απεδείχθη κάπως μυστηριώδης καθώς ουδέποτε διευκρινίστηκε εάν και έως που προχώρησε, εάν επερατώθη και εν πάση περιπτώσει ποιο υπήρξε το πόρισμά της – ή διακριτικώς και αθορύβως απλώς ετέθη στο αρχείο;

Σκέφθηκα όμως ότι αυτό ίσως αποτελεί μια άγνη αναχρονιστική εμμονή σε παρελθόντα πράγματα και ότι μικρή σημασία έχει για τους ιθύνοντες του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, οι οποίοι μπορεί να προγραμματίζουν και να υπολογίζουν τα γεγονότα των επόμενων δεκαετιών σε επίπεδο ανθρωπότητας. Και ότι 1 εκατομμύριο δολάρια, ασχέτως οσμής ή προέλευσης που στο κάτω-κάτω ίσως δεν συνιστούν ένα ανώτερο «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», μπορεί να συμβάλουν ώστε να παραχθεί μια μελλοντική ελίτ για τον καπιταλιστικό εκσυγχρονισμό χωρών του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού των Βαλκανίων – με τρόπο σαφώς πιο τεκμηριωτικό, μεθοδικό κι επιστημονικό απ' ό,τι παρήχθη, ας πούμε, ο κ. Λούβαρης ως γενικός διευθυντής της ΠΑΕ Ολυμπιακός.

ΥΓ. Και, εν τέλει, είναι παράλογο εκεί που κάνεις επιχειρηματικές επενδύσεις να μην προσφέρεις κατάλληλες διοικητικές ελίτ.

Δ.Κ.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ

Κύριον Αλέκο Παπαδόπουλο, ενταύθα

Χωρίς να διαφωνούμε επί της αρχής του περιλάλητου νομοσχεδίου «Ι. Καποδίστριας», επικρίνουμε μια από τις περιπτώσεις βάρβαρου τρόπου εφαρμογής του, μια ακραία περίπτωση όπου, ενώ υπάρχει δεδηλωμένη απόφαση για εθελοντική συνένωση, το υπουργείο επέλεξε να κάνει αναγκαστική! Για όσους δεν γνωρίζουν, και μεταξύ αυτών και το υπουργείο, υπήρχαν και υπάρχουν στην Κρήτη 8 χωριά, τα λεγόμενα «**Καμένα Χωριά**», των οποίων το ολοκαύτωμα έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου 1943. Οι Γερμανοί εκείνη την ημέρα εξετέλεσαν 377 κατοίκους (επί συνόλου 451 θυμάτων κατά τη διάρκεια της Κατοχής) και η θηριωδία τους δεν σταμάτησε εκεί, αλλά κατέστρεψαν ολοσχερώς την τότε πρωτεύουσα της επαρχίας, τον **Πεύκο**, και τη **Σύμη** με εκρηκτικά και εμπρηστικά, κυριολεκτικώς δεν άφησαν πέτρα επί πέτρας, πυρπόλησαν και κατεδάφισαν τα δύο χωριά, ώστε να τα εξαφανίσουν από το χάρτη. Το ολοκαύτωμα αυτό είναι ένα από τα τέσσερα αποκρουστικότερα που συνέβησαν εκείνα τα μαύρα χρόνια στην Ελλάδα. Έπειτα από 54 χρόνια λοιπόν, το κοινοτικό συμβούλιο ενός χωριού της επαρχίας, ονομαζόμενο **Άνω Βιάννος**, το οποίο διεκδικούσε την έδρα του νέου Δήμου, απευθύνθηκε προς τις αρμόδιες υπηρεσίες και προς το υπουρ-

γείο με ένα υπόμνημα που κατέληγε με την φράση: «**Τη Βιάννο τη σεβάστηκε ο χρόνος, τη σεβάστηκαν οι κατακτητές, την ξέχασε αρκετά η ελληνική πολιτεία, και καιρός είναι να τη θυμηθεί και να τη σεβαστεί**».

Αυτό το κατάπτυστο κουρελόχαρτο θα αρκούσε σε οποιονδήποτε σοβαρό άνθρωπο για να τους πετάξει έξω κλωτηθόν. Σ' αυτό το υπόμνημα, που βρίθει ανεκδότων, ψευδών και παραχάραξης της ιστορίας, στηρίχθηκαν ο εντιμότατος πρώην περιφερειάρχης **Καμπέλης**, οι διαβλητές επιτροπές του και τινες άλλοι αρχοντοχωριάτες κομματάρχες μαϊμού εκσυγχρονιστές και πράγματι όρισαν έδρα του νέου Δήμου την Άνω Βιάννο. Επειδή όμως τα 8 χωριά και οι 5 παραθαλάσσιοι οικισμοί τους με τα 2/3 του πληθυσμού δεν ήθελαν επ' ουδενί να ορισθεί έδρα αυτό το χωριό που το παρακάμπει εντελώς ο νέος οδικός άξονας, που αποτελεί τις Συμπληγάδες του οδικού δικτύου της περιοχής, κι αφού επιπλέον δεν πληρούσε κανένα από τα κριτήρια του νόμου, όντας στο δυτικό άκρο της επαρχίας, αυτοί σκαρφίστηκαν νέο κόλπο. Μετά τις γνωστές υποτιθέμενες τελεσίδικες αποφάσεις τους διέλυσαν έναν όμορο δήμο που είχαν συστήσει δυτικά της Άνω Βιάννου στη διπλανή επαρχία και προσάρτησαν 6 χωριά, ώστε να φέρουν αυτό το χωριό στο κέντρο! Όπως οι αποικιοκράτες με το χάρακα όριζαν τα σύνορα στην Αφρική! Και

μετά οι μπέηδες συκοφαντούν όσους γείρονται ότι δήθεν αντιτίθενται στον ποδίστρια».

Αυτό λειτούργησε καταλυτικά στις δηλώσεις των κατοίκων των 8 χωριών, όπως τονίζουν στα αλληπάλληλα υπομνημά τους, «πράγματι, την Ά. Βιάννο σεβάστηκαν» οι γερμανοί κατακτητές, δεν σεβάστηκαν τα χωριά της Α' Γεωγραφικής Ενότητας, τα οποία ολοσχερώς κατέστρεψαν τον Σεπτέμβριο του 1943 και να ναι τη μεγάλη σφαγή του πληθυσμού της Παρ' όλα αυτά, ακόμη και το ολοκαύτωμα της θυσίας των «**Καμένων Χωριών**», συζητούν πλαστογραφώντας την ιστορία να αποκαλούν σαν... «**Ολοκαύτωμα της Βιάννου**». Δεν είναι Ολοκαύτωμα της Βιάννου, είναι Ολοκαύτωμα των Πεύκου, Σύμης, Βασιλείου, Αμιρών, Βαχού, Κεφαλοβρίου, μετά τη μάχη της Σύμης. Αρκετά λυπηρή κατηλεια. Περίσσεψε το θράσος. Έχουν δίκιο να εξοργίζονται οι άνθρωποι. Καταθέτω εδώ επίσης ότι η σύγχυση είχε ως αποτέλεσμα να προταθεί προηγουμένως η αδελφοποίηση της Άνω Βιάννου, «**τη σεβάστηκαν οι κατακτητές**», με το στομάχι και τα Καλάβρυτα!

Ός τότε θα επιβραβεύεται το θράσος. Μήπως αυτή είναι η εκσυγχρονιστική δοχή της ιστορίας;

- Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου της Γιουγκοσλαβίας, βορειοευρωπαϊκά γραφεία ταξιδίων οργάνωναν εκδρομές για αιμοβόρους και φιλοπόλεμους ευ-

κατάστατους, στα οποία έκαναν εξάσκηση στο κυνήγι κεφαλών, αναλαμβάνοντας ρόλο ελεύθερου σκοπευτή.

- Ο πόλεμος τελείωσε και τώρα το κυνήγι κεφαλών συνεχίζεται στο... κομπιούτερ.
- Οι ιταλικές αρχές ανακάλυψαν πρόσφατα παράνομα παιχνίδια, στα οποία οι καλωδιωμένοι κυνηγοί κεφαλών επιδίδονται στην εξολόθρευση... αλβανών λαθρομεταναστών.
- Η κυβέρνηση εξέφρασε τη δυσαρέσκειά της. Η αντιπολίτευση, και κυρίως ο ακροδεξιός Φίνι, προτίμησε να μην σχολιάσει το γεγονός. Υποψιάστηκαν ίσως ότι πολλοί από τους χρήστες του ρατσιστικού παιχνιδιού τυγχάνει να είναι και ψηφοφόροι τους.
- Οι δημοτικές εκλογές πλησιάζουν και οι υποψήφιοι της Λέ-

γκας -στη Βόρεια Ιταλία- και του Εθνικού Συνασπισμού-σ' όλη την επικράτεια της χώρας- ζητούν μια ψήφο περισσότερη για έναν ξένο λιγότερο. Οι ρατσιστές του Εθνικού Συνασπισμού γρυλλίζουν μεταξύ άλλων: «**Η Ιταλία στους Ιταλούς**».

- Σε κάποια ελληνική ταφόπλακα δεν είναι χαραγμένο και το παρόμοιο απόφθεγμα;
- Για παιχνίδια πολέμου ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία έπνεε λόγος ο ιταλικός Τύπος μετά την «εικονική μάχη» ελληνικού και τουρκικού πλοίου στα νερά του Αιγαίου και την όξυνση της κρίσης. Η μόρα πέρασε και πλέον η ιταλική επικαιρότητα διασχολείται με τον Σημίτη, τον Πάγκαλο, τον Καρανταγί και τον Γιλμάζ. Φυσικά, μέχρι την επόμενη κρίση.
- Αξίζει τον κόπο -για να κάνουμε και τις αναγνώστριές μας νιώσουν Ευρωπαίες και όχι Ισραηλίτισσες- ν' αναφέρουμε ότι από τον επόμενο Μάιο και οι Ιταλίδες θα ντύνονται στο χαλί. Τον ανακοίνωσε ο κεντροαριστερός υπουργός Αντρεάτα χωρίς να ευκρινίσει τον τρόπο και τη διάρκεια.

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ην Πέμπτη 23.10.97 έγινε στην Αρχαιο-λογική Εταιρεία, παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας και πλήθους κό-η επίδοση χαριστηρίου τόμου στον τίσκοπο Αλβανίας Αναστάσιο. Στο ο της εκδήλωσης μίλησαν για το θεολο-αι ιεραποστολικό έργο του Αναστασί-αθηγητές κ. Στ. Πάνος, Γ. Πατρώνας ιρεοπαγίτης κ. Ευ. Κρουσταλλάκης. Η ωση έκλεισε με ομιλία του Αναστάσι-ώ στη διάρκεια της έψαλλε εκκλησια-ς ύμνους η χορωδία του Γρηγ. Στάθης. οσωπικότητα του αρχιεπισκόπου **Ανα-ου Γιαννουλάτου** αναγνωρίζεται σήμε-ό εχθρούς, φίλους ή αδιάφορους περί ατα της Εκκλησίας ή τα συμβαίνοντα λβανία.

ρχιεπίσκοπος Αλβανίας υπήρξε καθη-της Θρησκευολογίας στη Θεολογική του Πανεπιστημίου της Αθήνας και εί-ορθόδοξος ιερωμένος που δοκίμασε τυχε αξιόλογο ιεραποστολικό έργο στη Αφρική.

ί αν αυτά, καθώς και η βαθιά γνώση ειών και δογμάτων, αποτελούν θέματα ορεί κανείς να σταθεί για πολύ, εμείς θα ρθούμε μόνον σε μερικά από τα στοι-ης δραστηριότητας του αρχιεπισκόπου ασίου κατά την επτάχρονη παρουσία ικεφαλής της Εκκλησίας της Αλβανίας. ισκόταν επικεφαλής της Εκκλησίας της ας ή και σε ακόμα υψηλότερο ιερατικό

αξίωμα, η συμβολή του θα ήταν πολύ σημαν-κή, με το δεδομένο ότι η Εκκλησία αποτελεί σημαντικό παράγοντα στις κοινωνικές μεταβο-λές και εξελίξεις. Όμως η παρουσία του στην Αλβανία απεδείχθη ότι είναι μοναδικής σημα-σίας. Δεν θα μπορούσε άλλος να επιτελέσει το πλούσιο έργο του.

Το Γενάρη του 1991 το Οικουμενικό Πα-τριαρχείο έστειλε ως Έξαρχο στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας τον τότε Επίσκοπο Ανδρούσης Αναστάσιο. Τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς, ο Αναστάσιος πήγε στην Αλβανία και τον Αύγουστο του 1992 έγινε η ενθρόνισή του. Όποιος είχε και την ελάχιστη, έστω, συνάφεια με το χώρο γνωρίζει «την έρημη χώρα» που βρήκε ο Αναστάσιος. Πάνω από 1.600 μονα-στήρια και εκκλησιές είχαν καταστραφεί, όλοι οι κληρικοί είχαν αποσχηματισθεί, ακόμη και στα νεκροταφεία είχαν αφαιρεθεί οι σταυροί: είχαν τοποθετηθεί πλάκες με ένα αστέρι και το όνομα του νεκρού!

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος συνάντησε την εχθρότητα και την καχυποψία από την πρώτη στιγμή που βρέθηκε στην Αλβανία. Την ημέρα της ενθρόνισής του δημιουργήθηκαν επεισόδια στα Τίρανα και εχθρικές εκπομπές της τηλεόρασης ή φαρμακερά δημοσιεύματα στον Τύπο ήταν στο καθημερινό ρεπερτόριο όλα αυτά τα χρόνια. Την ίδια εποχή, η στάση του Οικουμενικού Πατριαρχείου αλλά και της Εκκλησίας της Ελλάδας δεν υπήρξε ιδιαίτερα υποβοηθητική στο έργο του Αναστασίου. Η

επίθεση του **Μπερίσα** το 1993 και 1994 και το δημοψήφισμα που προκήρυξε ο πρώην πρόε-δρος είχε ως έναν από τους κύριους στόχους του τον Αναστάσιο. Ωστόσο, οι καιροί αλλά-ζουν... Και «θαυμάσαμε» στην τηλεόραση, πριν από λίγους μήνες, ένα στιγμιότυπο όταν ο τότε πρόεδρος Μπερίσα είχε επισκεφθεί τα-πεινά την ορθόδοξη μητρόπολη για να συναν-τήσει τον Αρχιεπίσκοπο.

Το έργο που έχει υλοποιηθεί από την ορθό-δοξη εκκλησία στην Αλβανία είναι ίσως το μό-νο σταθερό και αξιόλογο έργο στη χώρα, όπου οι παλινδρομήσεις είναι το φαινόμενο που κυ-ριάρχησε τα τελευταία χρόνια. Αδιακρίτως Αλβανοί ή μειονοτικοί, Βλάχοι, Σλάβοι, Έλλη-νες, μουσουλμάνοι, καθολικοί ή ορθόδοξοι, όλοι βρίσκουν περίθαλψη και βοήθεια από την ορθόδοξη εκκλησία. Νοσοκομειακές μονάδες, εκπαιδευτήρια, διανομή ρουχισμού και τροφί-μων και γενικά μέριμνα και φροντίδα για όλα, ρυθμίζονται από τον Αρχιεπίσκοπο Αναστά-σιο. Αυτά είναι τα φανερά και όσα οι πολλοί ει-σπράττουν και αντιλαμβάνονται.

Όσοι, όμως, είχαν την τύχη να συναντήσουν τον αρχιεπίσκοπο Αναστάσιο ανακάλυψαν μια σεβάσμια μορφή που σε κατακτά από την πρώ-τη στιγμή. Μειλίχιος, ήρεμος, με σταθερή προ-σήλωση στην πίστη και τις ιδέες του, χωρίς όμως να προσπαθεί να σε «προσηλυτίσει» με λόγους, η ανθρώπινη παρουσία του και η συμπεριφορά του αποβαίνουν ο πιο πειστικός λόγος.

Χ.Γ.Π.

ΒΡΑΔΥΝΗ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

ΑΛΛΟΓΙΜΟΣ Κ. ΤΡΑΓΚΑΣ, το άνθος το πλέον εύοσμο της δη-ιογραφικής χλωρίδας, εκδίδεται βραδυνά και βάζει τέρμα στην άνεια. Δεν μας διευκρίνισε όμως:

Την ανδρική ή τη γυναικεία;

ιότι για τη μεν ανδρική κι άλλοι φίλεργοι δημοσιογράφοι ενεερ-ν καταλλήλως· όπως για παράδειγμα ο κ. ευφραδής Πρετεντέ-, που αφιέρωσε δύο ολόκληρες εκπομπές του Antenna στον πά-διεγερτικό ύποχαστή κ. Κουρή και στις λαοπρόβλητες περί την ιάνη εμμονές του. Ο χειμαρρώδης λόγος του αυριανοπατέρα τευσε τόσο τον χιουμορίστα νεοσσό του Συγκροτήματος, ώστε παρίδει το απύλωτο υβρεολόγιο του Κουροπαλάτη του εκσυγ-νισμού εναντίον ενός πλέον εύκολου –σήμερα– στόχου. Η ορνομιμή» λοιπόν έδωσε και πήρε στον άμεμπτο δίαυλο του κ. ριακού, αλλά εξίσου πορνογραφική μπορεί να θεωρηθεί και η ρεά των 36 δισεκατομμυρίων οφειλών του Antenna που «διευθε-ηκαν» εκ μέρους τού συγκινητικά γενναϊόδωρου κράτους. Τέ-α, ομολογουμένως, αλισβερίσια είναι που όντως θεραπεύουν αδράνεια και τους αδρανοποιημένους. Αλλά ο Antenna έχει κι ους τηλευγείς φωστήρες των γραμμιάτων. Στην πρωινή εκπομπή

Καλημέρα Ελλάδα ο κ. Παπαδάκης, την Τετάρτη 29.10, διαβάει το εορτολόγιο της ημέρας που αναφέρεται στη μνήμη «Απελλού του οσίου» και σχολιάζει: Περίεργο όνομα ο Απελλός! Δέκα λοιπόν με τόνο προς τον διαπρεπή αναμορφωτή του δύστυχου Απελλή. Ο Φει-δός περιμένει τη σειρά του. Τέλος, όπως έγραψε το *Παρόν* της 2.11, ο γνωστός ιεροφάντης καθηγητής κ. Ψυχάρης αποδοκιμάστηκε και ο τάλας γιαουρτώθηκε από ρέκτες φοιτητές και λοιπούς χιουμορί-στες της Πάτρας, όταν απετόλμησε να εκφωνήσει τον πανηγυρικό της 28ης Οκτωβρίου στο εκεί Πανεπιστήμιο. Αίσχος. Η Πάτρα ανα-πτύσσει μιαν επικίνδυνη ροπή, εσχάτως, προς τα γιαουρτώματα (ιδέ περίπτωση Μιλτιάδη Παπαϊωάννου) και οφείλει ο κάθε νομο-ταγής Έλλην και ο κάθε φιλόνομος οπαδός του εκσυγχρονισμού να λάβει θέση. Οι αξίες που έχουν απομείνει αλώβητες στον τόπο αυτό είναι ελάχιστες και συνιστά εθνική συμφορά να τις παραδίδουμε έτσι απερίσκεπτα σε γιαουρτώματα, προπηλακισμούς και αυτοφυή χαστούκια. Εκτός κι αν οι τοιαύται μέθοδοι επιστρατεύονται βάσει συγκεκριμένης στρατηγικής για να θέσουν πανηγυρικά και με το νόμο τέρμα πλέον στην αδράνεια...

Μ.Σ.

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Η έλλειψη χώρου και τα όσα συμβαίνουν στα γραφεία Τύπου του εξωτερικού, μας εμπόδισαν την τακτική επικοινωνία. Επανερχόμαστε – κι είναι πολλά τα νέα.

• Ανάμεσά τους, βέβαια, η κυκλοφορία της *Βραδυνής*, υπό τον **Γιώργο Τράγκα**. Ο οποίος διαψεύδει τις φήμες περί οικονομικών και πολιτικών δοσοληψιών με διαφόρους (ακούσθηκαν ο κ. **Βαρβιτσιώτης**, ο κ. **Μήτσος** – πολλή η φιλολογία των τελευταίων ημερών για τις διαταραγμένες σχέσεις του με τον κ. **Ρίζο**, του *Αδέσμευτου Τύπου* κ.ά.) και διατείνεται πως η εφημερίδα του είναι απολύτως ανεξάρτητη. Πάντως, η νέα *Βραδυνή* είναι πολυσέλιδη, δίνει έμφαση στο ρεπορτάζ αλλά και στο σχολιασμό, έχει πολλές ειδησεογραφικές σελίδες, πολλά άρθρα και, γενικά, περισσότερα κείμενα από φωτογραφίες. Στους συνεργάτες της συγκαταλέγονται ο **Πάνος Λουκάκος** (παλιότερα λέγαμε ότι απηχεί τις θέσεις του καραμανλικού περιβάλλοντος), ο **Λευτέρης Γύρας**, του αθλητικού τμήματος προϊστάται ο **Δημήτρης Κωνσταντάρης** (πρώην *Αθηναϊκή*), του πολιτιστικού ο **Νίκος Σταθούλης** και η **Ιωάννα Κολοβού**, κινηματογράφο γράφει ο **Παναγιώτης Τιμογιαννάκης**, στο επιτελείο του οικονομικού ρεπορτάζ υπάρχει ο **Κώστας Κόλμερ**, γελοιογράφοι είναι ο **Θανάσης Μακρής** και ο (παλιός) **Δημήτρης Χριστοδούλου** ενώ καθημερινά γράφει χρονογράφημα ο (μπροσ...) **Νίκος Μαστοράκης**. Πάντως, η στελέχωση της *Βραδυνής* δείχνει ότι πρόκειται για εφημερίδα με συνεπή συντηρητικό προ-

σανατολισμό. Αν αποφύγει τα αδιασταύρωτα ρεπορτάζ (στο πρώτο φύλλο έφαγε ήδη μια διάψευση) και τις κραυγές, ίσως και να κερδίσει μέρος του κοινού από τον κεντροδεξιό χώρο.

• Πάντως, στον *Αδέσμευτο Τύπο* η σύγκρουση του Δημήτρη Ρίζου με τον βασικό χρηματοδότη της εφημερίδας του, κ. Μήτση, φαίνεται ότι έπαυσε και η κατάσταση επανέρχεται στα πρότερα. Φήμες, πάντως, λένε ότι θα υπάρξει λίαν συντόμως κάποια αλλαγή στο στελεχικό δυναμικό της εφημερίδας – οι φιλέρευνοι ας ψάξουν να βρουν το στέλεχος εκείνο που δεν στρατεύθηκε στο πλευρό του κ. Ρίζου τις ημέρες της κρίσης.

• Στο *Έθνος*, οι απολύσεις συνεχίζονται. Σχεδόν κάθε βδομάδα, καλούνται κάποιοι από το τεχνικό κυρίως προσωπικό να περάσουν από το λογιστήριο. Όσπου, την περασμένη Παρασκευή, όταν ανακοινώθηκε η απόλυση ενός τυπογράφου, εκείνος δεν πέρασε από το λογιστήριο αλλά κατέβηκε στο τυπογραφείο. Οι εργαζόμενοι συσκέφθηκαν και αποφάσισαν απεργία. Τελικά, η απεργία μετατράπηκε σε στάση εργασίας ώσπου, μπροστά στον κίνδυνο να μην κυκλοφορήσει το φύλλο του *Σαββάτου*, η διεύθυνση ανακάλεσε την απόλυση – μαζί, και την απόλυση δύο άλλων εργαζομένων που είχε κοινοποιηθεί την ίδια μέρα. Ποιος είπε ότι οι εργατικές διεκδικήσεις είναι, σήμερα, ντεμοντέ;

• Νέα αλλαγή στην κορυφή του *ΕΨΙΛΟΝ* της *Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας*. Ο ως τώρα υπεύθυνος γι' αυτό, **Χριστόφο-**

ρος Κάσδαγλης, απασχολείται πλέον αποκλειστικά στην αρχισυνταξία του κυριακάτικου φύλλου, ενώ τη θέση του στο ένθετο περιοδικό ανέλαβε ο **Χρήστος Μπλέτας**, ως τώρα υπεύθυνος για το ρεπορτάζ της εφημερίδας. Η εσωτερική αλλαγή θα συνοδευθεί αφενός με στροφή του περιοδικού στο καθαρόαιμο ρεπορτάζ, αφετέρου θα αποδεσμεύσει τον αρχισυντάκτη του κυριακάτικου φύλλου στις αυξημένες ανάγκες της εφημερίδας.

• Ανακατατάξεις και στην *Καθημερινή*, που έχουν αντίκτυπο και στην *Εξουσία*. Ήδη, αποχώρησαν από τη δεύτερη ο **Γιάννης Λοβέρδος** (αναλαμβάνει υπεύθυνος πολιτικού, στη θέση του **Γιώργου Κοντογιάννη** που απολύθηκε) και ο πολιτικός αρθρογράφος **Σταύρος Λυγερός**.

• Ο **Κουρής** συνεχίζει, απτόητος, τη δημοσίευση των γυμνών φωτογραφιών της **Δήμητρας Παπανδρέου** στην πρώτη σελίδα της *Αυριανής* («για κάνα εξάμηνο ακόμη», όπως δήλωσε στην εκπομπή του **Πρετεντέρη**). Και δεν υπολογίζει καμία από τις δημόσιες αποδοκimasίες – ανάμεσά τους, κι αυτή της ΕΣΗΕΑ, την περασμένη Τρίτη.

• Από την *Αθηναϊκή* (που δεν πρέπει να αισθάνεται καθόλου καλά) απολύθηκε ο **Σακελλάρης Σκουμπορδής**, επειδή «προσέβαλε φίλο εκδότη» – τον Κουρή, δηλαδή. Πάντως, ο **Σπύρος Καρατσαφέρης**, βλέποντας την κυκλοφορία του να τραβάει σταθερά την κατηφόρα, ξεπερνάει σε κορώνες ακόμη και τον ίδιο του τον εαυτό! Τις προάλλες, με στομφώδη πρωτοσέλιδα, αποκαλούσε τον **Μιχάλη Παπακωνσταντίνου** «δοσίλογο των Γερμανών». Παρά τη γενική αποδοκιμασία, συνέχισε να κρατά τεχνητά το θέμα στην επικαιρότητα: τότε ζητώντας από τον κ. Παπακωνσταντίνου να διευκρινίσει «ποιος είναι ο δοσίλογος που φέρει

το όνομά του», τότε στέλνοντα ρεπόρτερ στην περιοχή της Καζάνης να ζητούν πληροφορίες για το παρελθόν του πρώην υπουργού Εξωτερικών. Φαίνεται, όμως, πως ούτε τα αντανακλαστικά του εθνικισμού (κατά βάθος την πολιτική του πρώην ΥΠΕΞ στόχευαν τα κατασκευασμένα δημοσιεύματα) ούτε η τρυκ μιας ανεύθυνης δημοσιογραφίας αποδίδουν πια κανένα φοριακά. Ταλαίπωρη δημοσιογραφία...

• Προβλήματα για τη *Μαύρη* στο Μέγκα. Δημοσιεύθηκε ο **Τσουνάτος** και το πρωτοπυργικό περιβάλλον ζητά τον παροπλισμό της. Αν αθεύει, τότε κάτι δεν πάει καλά με το πώς αντιλαμβάνονται την ελευθερία του Τύπου στο βερνητικό στρατόπεδο. Αλλά κι αν δεν αρέσει η μέθοδος της κριτικής που ασκείται, η κριτική πρέπει να μάθει να δέχεται την κριτική.

• Στην ΕΣΗΕΑ συνεχίζεται επεξεργασία κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Το μα είναι ιδιαιτέρως σημαντικό δείχνει ότι η σημερινή ηγεσία της και έχει διάθεση και μπο να οριοθετήσει τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις μπροστά στην κοινή γνώμη των δημοσιογράφων. Θα επανέλθω με.

• Το περιοδικό *Ρεύματα* εξέδιδε ο **Ντίνος Σιώτης** κι το γνωρίζετε. Ίσως πάλι γνωρίζετε ότι ο, ως πριν από λίγο πρόεδρος του το πούλησε κι εκδόσεις **Λιβάνη**. Ο εκδοτικός οίκος αποφάσισε να το επανδώσει, ως μηνιαίο πολιτικό πολιτιστικό περιοδικό, και κινείται για τη στελέχωσή του.

• Νέο περιοδικό και στον κινηματογραφικό χώρο, σε συνεργασία μάλιστα με το έργο αμερικανικό *American Cinematographer*. Τίτλος του, *Κινηματογραφιστής*. Στόχος του, κυριολεκτικά, οι επαγγελματίες του κινηματογραφικού χώρου. Κυκλοφορεί ήδη το τχ. «μηδέν». Εκδότη είναι η **Ελένη Ράμμου**.

Εκσυγχρονιστικό όχι στο «ΟΧΙ»

του Μάνου Στεφανίδη

στο «Όχι»;

Και πολύ σωστά, μάλιστα, όχι. Διότι σε μια εποχή συναινέσεως, κρίσεων, συμψηφισμών και ισορροπιών, σε μια περίοδο δηλαδή του «Ναι», δεν είναι δυνατόν να τιμάται ιδιαίτερος το «όχι». Αντιθέτως, ηθικοί λόγοι επιβάλλουν να πλειοδοτήσουμε στο «Ναι». Ναι, λοιπόν, Ε.Ε., ναι στο ευρώ, ναι στην οικονομική σύγκλιση, ναι στο Μάαστριχτ, ναι στην αμερικανική παρέμβαση, ναι στον κοινωνικό διάλογο, ναι στην οικολογική συνδιάσκεψη, ναι στην ελληνοτουρκική διευθέτηση, ναι στους φόρους, ναι, τέλος, στην νέα Ελλάδα του εκσυγχρονισμού.

Γι' αυτούς όλους τους καθαρά πολιτικούς λόγους δεν παρέστη ο κ. πρωθυπουργός στην παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου εν Θεσσαλονίκη, η οποία τιμούσε -άκουσον, άκουσον- Π. Ένα όχι ετεροχρονισμένο, αντιπολιτικό, ρομαντικό, ατελέσφορο, εκσυγχρονιστικό τελικά, το οποίο ουδόλως ζει στο κλίμα των ημερών. Γι' αυτό όχι ο κ. Σημίτης με γενναιότητα και άρνηση δεν παρέστη. Είπε «όχι» στο σύγχρονως και εν τω άμα σφυρηλατούμενο ακατάλυτο την παράδοση που είχε κληρονομήσει -μετά την ασθένειά του- ο πατέρας του Ανδρέας. Όλα κι όλα, το ΠΚ έχει συνέπεια. Γιατί πώς να το πω, δεν μπορείς τη μια να δίνεις συζήτηση στον *Spiegel* και την άλλη να εορτάζεις την ήττα των Γερμανών. Πόσο μάλλον οι Γερμανοί κατά βάθος δεν ηττή- ποτέ και που σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, ταίζουμε εμείς οι ιθαγενείς βαλκάνι- υπερφύαλο τευτονικό παιχνίδι τους *alpolitik* τους. Η οποία, μεταφραζό- μεν τα καθ' ημάς, εξισούνται με τον συ- νολικό αριθμό γκολ που έφαγε ο Ολυμπια- κός την άλλη Ρεάλ, εκείνη της Σοφίας ή ο Χουάν Κάρλος.

Αντί τι θα θέλετε, φίλτατοι; Ένα πο- λυτικό ματς είναι και η πολιτική, και η ίδια κάνει μόνο αυτός που κατέχει την πλάκα και που σκοράρει. Ιδού λοιπόν από ποιο πλέγμα συλλογισμών στη- νύχτω πατριωτικό «Όχι» του πρωθυ- πουργού κατά την 28η Οκτωβρίου. Κι όχι να πω ότι ήθελε να επωφεληθεί από το αίο τετράημερο για να το σκάσει στο

χωριό του κ. Τσουκάτου, σαν να ήταν ο τε- λευταίος αργόμισθος δημόσιος υπάλληλος. Αλλά και έτσι να είναι τα πράγματα, ο κ. Σημίτης πήγε και στην ορεινή Αρκαδία, στο Λεωνίδιο, για να επιβλέψει αυτοπρο- σώπως τις εργασίες του «Καποδίστρια». Κι όχι βέβαια για να επιπέσει επί των τεσ- σάρων σουβλιστών αρνιών, όπως έγραψε ο κοιλιόδουλος και αιμοχαρής Τύπος. Αλλωστε, ο Κ. Σημίτης δεν τρώει σουβλι- στό αρνί, διότι προσέχει τη χοληστερίνη του. Θα έπρεπε να το γνωρίζουν αυτό οι ευφάνταστοι και ανεννημέρωτοι δημοσιο- γράφοι και εν πάση περιπτώσει ας ρωτού-

σαν τον κ. Ρέππα.

Την Παρασκευή πάντως 31.10, όπως με- τέδωσε ο Flash, συνέφαγε το πρωθυπουρ- γικό ζεύγος στο σπίτι γνωστού δημοσιο- γράφου και συζήτησε με το ζεύγος Π. Κω- στόπουλου - Τζ. Μπαλατσινού και το ζεύ- γος Μ. Δαμανάκη - Γ. Κιμούλη υπό τα όμ- ματα δύο πανεπιστημιακών δασκάλων. Αυτό μάλιστα. Αυτή είναι εκδήλωση που ταιριάζει και στο image και στην κουλτού- ρα του κ. Σημίτη. Κι όχι αρνιά και κατσά- βραχα. Θέμα βέβαια της συναντήσεως ήταν ο Δήμος της Αθήνας και γι' αυτό πα- ρέστη ο κ. Πέτρος Κωστόπουλος, προπα- γανδιστής του life-style εκσυγχρονισμού έκπαλαι -πριν τον εκσυγχρονισμό δηλα- δή- και επιστήθιος φίλος του Νταντόν του κινήματος κ. Λαλιώτη.

Μ' αρέσει, λοιπόν εξαιρετικά το νέο σχέ- διο για την Αθήνα που συζητήθηκε εκεί. Η κ. Μπαλατσινού, δηλαδή, για δήμαρχος Αθηναίων, η κ. Δαμανάκη στα Καλλιστεία και οι δύο πανεπιστημιακοί με συνεντεύ- ξεις τους στο *Nitro* και με επιφυλλίδες τους στο *BHMA* να υποστηρίζουν θεωρητικά την ιδιοφυή ιδέα. Έκτακτα. Κι αν δυσανα- σχετήσουν οι ποικίλοι καθηγηταί και δια- νοούμενοι, θα τους πείσει ο κ. Ψυχάρης, ο οποίος δηλώνει αυτάρεσκα ότι «όλοι αυτοί βόσκουνε στο στάβλο μου». Όπου «στά- βλος» βέβαια είναι το έγκριτο κυριακάτι- κο φύλλο του συγκροτήματος. (Γέλια και χρεμετίσματα).

Εγώ, βέβαια, σκάω από ζήλεια όταν φα- ντάζομαι τη συζήτηση του κ. Σημίτη με τον κ. Κωστόπουλο. Χάρμα ακούειν. Κι από- κοντα οι πανεπιστημιακοί. Ντεριντά και Ντιριντάχτα. Στοχασμοί ελληνάδικοι. Το σκότος της Ύπαρξης και η Νύχτα Κατε- βαίνει. Το τρίτο φύλο της Γιουρσενάρ και το εξώφυλλο με τα ξέκωλα.

Είπαμε. Εκσυγχρονισμός σημαίνει όχι στη συντήρηση, όχι στην οπισθοδρόμηση, όχι στο «ΟΧΙ».

ΥΓ.: Επί του πιεστηρίου που λένε: είδαμε στην άρτι εκδοθείσα *Βραδυή* του κ. Γ. Τράγκα βαρυσήμαντη πολιτική διάψευση του κ. Πέτρου Κωστόπουλου ότι δεν πρό- κειται να διεκδικήσει τον Δήμο της Αθή- νας. Η κυρία Μπαλατσινού όμως;

Κρήτη: Η επόμενη μέρα

του Αλέξη Ηρακλείδη

Οι σχέσεις Ελλάδας - Τουρκίας βρίσκονται και πάλι σε πολύ χαμηλό σημείο. Η «Μαδρίτη» εξανεμίσθηκε σχεδόν αμέσως, και δεν είναι σαφές αν η συνάντηση Σημίτη - Γιλμάζ στο Ηράκλειο, η οποία φαίνεται να ήταν εποικοδομητική, θα συμβάλει στην επαναφορά του πνεύματος της Μαδρίτης.

Τι φταίει γι' αυτή την επιδείνωση; Πέραν από το ότι φταίνε γι' αυτό αποκλειστικά οι Τούρκοι (οι Τούρκοι λένε ότι φταίμε αποκλειστικά εμείς), και από τις δύο πλευρές του Αιγαίου επικρατεί βαθύτατη καχυποψία. Οι δύο χώρες διέρχονται και πάλι εποχή ανασφάλειας. Εμείς βλέπουμε παντού τουρκικές προκλήσεις, επιθετικότητα και τουρκικά-ισλαμικά τόξα, οι Τούρκοι ελληνικές προκλήσεις, Ορθόδοξα τόξα και ρωσικές απειλές. Στο πλαίσιο αυτό είναι φυσικό η μόνη ρεαλιστική λύση να φαίνεται για μας ότι είναι τα αμυντικά δόγματα, οι συνεχείς στρατιωτικές ασκήσεις, ο ξέφρενος εξοπλισμός, η στράτευση ανδρών και γυναικών, η ισραηλοποίηση της Ελλάδας κ.ά. Και οι δύο πλευρές -και προσφάτως κυρίως οι Τούρκοι λόγω και της κυβερνητικής τους αστάθειας- φαίνεται ότι ολισθαίνουν προς σκληρές και ασυμβίβαστες τοποθετήσεις που απηχούν τον αναχρονιστικό και αδιέξοδο εκατέρωθεν εθνικισμό τους. Όμως, όσο επικρατεί αυτή η τάση, λύση στα ελληνοτουρκικά δεν θα υπάρξει, και η διένεξη θα συνεχίζεται με ορατό ακόμη και τον πόλεμο.

Πώς μπορούμε να ξεφύγουμε από αυτό το αδιέξοδο, που μας οδηγεί νομοτελειακά, αργά ή γρήγορα, στην ένοπλη σύγκρουση; Ένας δρόμος είναι να παραδεχθούμε ότι για μια σειρά από λόγους ιστορικούς και άλλους (εθνική ταυτότητα, δημιουργία των αντίστοιχων κρατών με κύριο εχθρό τον «Άλλο», ενίσχυση της εσωτερικής συνοχής και ομοψυχίας με την ύπαρξη εξωτερικού εχθρού, κ.λπ.) τόσο οι Τούρκοι όσο και οι Έλληνες θέλουν και χρειάζονται τη συνέχιση της διένεξης. Η διένεξη και η συνέχισή της είναι και για τους δύο λαούς και τα κράτη ευεργετική. Έχουμε ανάγκη τους Τούρκους ως εχθρούς και οι Τούρκοι εμάς ως εχθρούς.

Μεσούτ Γιλμάζ και Κώστας Σημίτης. Κατανοήθηκε άραγε στην Κρήτη ότι δεν έχουμε ανάγκη τους Τούρκους ως «φονιάδες, ληστές, βαρβάρους» και ότι αυτοί δεν έχουν ανάγκη τους Έλληνες ως «υβριστές, δρασείς και ύπουλους»;

Έχουμε ανάγκη τους Τούρκους ως «φονιάδες, ληστές, βάρβαρους» και εκείνοι τους Έλληνες ως «υβριστές, θρασείς και ύπουλους». Αν έτσι έχουν τα πράγματα, ή έτσι έχουν στην παρούσα ιστορική συγκυρία αναζωπύρωσης των εκατέρωθεν εθνικισμών και της ανασφάλειας, τότε καλό θα ήταν η διένεξη να κινηθεί με όρους διαχείρισης κρίσεων ώστε να αποφευχθεί, ει δυνατόν, ένα θερμό επεισόδιο και ένας ευρύτερος πόλεμος. Ας συνεχίζεται η διένεξη

εν είδει τελετουργικού όπως το Κυπριακό.

Μία άλλη οδός, που θα μπορούσε να χνευθεί και μάλιστα παράλληλα με την ραπάνω, είναι να προσπαθήσουμε να ναζωντανέψουμε το διάλογο, την πρακτική, βήμα προς βήμα, προσέγγιση. να μπορούμε να προχωρήσουμε και να μην έχουμε τα σημερινά πισώματά, θα πρέπει μαζί με τους Τούρκοι στο προκαταρκτικό στάδιο του διαλόγου να προσπαθήσουμε να διακρίνουμε

αλλά και πρακτικά— τη διένεξη τή, δηλαδή τις ασυμβίβαστες δια-
που υφίστανται («αντικειμενική
») από τα λοιπά στοιχεία που την
ίνουν, δηλαδή την υποκειμενική,
κή και τη λειτουργική διάσταση
ιάχης.

πιστωθεί ότι οι διαφορές μας είναι
τι ασυμβίβαστες, υπάρχουν δύο
ικές λύσεις: (α) η διατήρηση του
ουρκικού ψυχρού πολέμου, με ό,τι
νεπάγεται, σε επίπεδο «ψυχρού»
ρμού» πολέμου ή (β) διαπραγμα-
ή δικαστικές λύσεις για μία συμβι-
λύση στα θέματα που αυτό είναι
και δεν μας οδηγεί σε χειρότερη
ιση απ' ό,τι σήμερα. Το ζητούμενο
είναι το κατά πόσον οι διαφορές
πως ασυμβίβαστες και το κατά πό-
λλη πλευρά θα προτιμούσε την κα-
νία. Ας δούμε εν συντομία τις δια-
πο Αιγαίο. Η κρυφή μου agenda εί-
μφισβητήσω την ευρέως διαδεδο-
έση ότι οποιοσδήποτε διάλογος ή
γμάτευση με την Τουρκία που αφο-
αίγιο είναι ολέθριος και θα οδηγή-
απόφευκτα, σε απεμπόληση κυ-
ών δικαιωμάτων της Ελλάδας.

ρχάς, σε ό,τι αφορά τα Ίμια, άλλες
ησίδες και «γκρίζες ζώνες», το διε-
καιο (οι υπάρχουσες διακρατικές
ες) είναι σαφές. Το θέμα τίθεται
για λόγους διαπραγματευτικούς
ρκίας σ' ένα ευρύτερο «πακέτο»
εσωτερική και διεθνή κατανάλω-
ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο η
α θα έχανε. Εμείς, όμως, μάλλον
δίζαμε μια πύρρειο νίκη, χρήσιμη
αμβολογία εσωτερικής κατανάλω-
ατί ένα δικανικός κόλαφος για την
α δεν θα βοηθούσε την υπόθεση
ηνοτουρκικής προσέγγισης και πι-
α θα τορπίλιζε τη δικαστική επί-
ου ζητήματος της υφαλοκρηπίδας.
ουμε λοιπόν στις πραγματικές ελ-
ουρκικές διαφορές στο Αιγαίο.

την υφαλοκρηπίδα, αν και οι δύο
ές εγκαταλείψουν τις μαξιμαλιστι-
ς τοποθετήσεις—η Τουρκία τη μέση
ή και η Ελλάδα το Αιγαίο ως de
λληνική λίμνη— που εν μέρει τίθε-
αι για λόγους διαπραγματευτικούς,
α είναι κατάλληλο προς δικανική
η όπως και σε άλλες περιπτώσεις
οιων διαφορών μεταξύ κρατών.
επιπτώσεις αυτές οι μορφές επίλυ-
αι ο διαχωρισμός της υφαλοκρηπί-
αι η συνεκμετάλλευση. Ο διαχωρι-
βέβαια, θα πρέπει να γίνει κατά τέ-

τοιο τρόπο ώστε να μην εγκλωβισθούν ελ-
ληνικές νήσοι από τουρκική υφαλοκρηπί-
δα, κάτι που θα πρέπει, με όσο γίνεται πιο
σαφή τρόπο, να συμπεριλαμβάνεται στο
συνυποσχετικό προς το δικαστικό όργανο.
Μία λογική λύση, που έχει προταθεί από
νομικούς διεθνολόγους, είναι τουρκική
υφαλοκρηπίδα με τη μορφή δακτύλων που
να ξεκινούν από τα τουρκικά παράλια,
χωρίς να περικυκλώνουν ελληνικά νησιά.
Υπάρχει και η λύση της συνεκμετάλλευ-
σης της υφαλοκρηπίδας ή ακόμη και μια
σύνθετη λύση (οριοθέτηση σε συνδυασμό,
ίσως, με περιορισμένη δοκιμαστική συ-
νεκμετάλλευση), αλλά αυτές στην Ελλάδα
θεωρούνται επικίνδυνες. Μπορεί οι φόβοι
αυτοί να είναι υπερβολικοί, αλλά θα πρέ-
πει να λάβουμε υπόψη μας ότι ακόμη και
μια δευτερεύουσα παρασπονδία από την
τουρκική πλευρά θα ελάμβανε τεράστιες
διαστάσεις στα χέρια των γνωστών υπερ-
πατριωτών, που θα έκαναν το παν για να
τορπιλίσουν την ελληνοτουρκική προσέγ-
γιση (αυτή την εθνική προδοσία!).

Η ελληνική κυριαρχία επί των χωρικών
υδάτων είναι, ως γνωστόν, στα έξι ναυτικά
μίλια και όχι στα δέκα ή στα δώδεκα, όπως
απατώνται πολλοί στη χώρα μας. Και στα
έξι μίλια δεν αμφισβητείται η ελληνική κυ-
ριαρχία στα χωρικά ύδατα. Το πρόβλημα
που τίθεται είναι με τον εναέριο χώρο.
Εκεί αμφισβητείται η ελληνική κυριαρχία
από την Τουρκία. Είμαστε ίσως η μόνη χώ-
ρα με τέσσερα μίλια ευρύτερο εναέριο χώ-
ρο από τα χωρικά ύδατα. Το ζήτημα είναι
αν μπορεί η Ελλάδα να επιμένει στο ανορ-
θόδοξο των δέκα μιλίων εναέριου χώρου
με έξι μίλια αιγιαλίτιδας ζώνης, όταν κατά
τα άλλα δεν θέλει να ισχύει ιδιαίτερο κα-
θεστώ στο Αιγαίο.

Η χώρα μας έχει βέβαια το νομικό δικαί-
ωμα της επέκτασης έως τα 12 ναυτικά μί-
λια με βάση τη Συνθήκη του Δικαίου της
Θάλασσας (Μοντέγκο Μπέι), και αυτό
παρά το γεγονός ότι η Τουρκία δεν έχει
προσχωρήσει, για προφανείς λόγους, στη
σημαντική εν λόγω συνθήκη. Άλλο όμως
νομικό δικαίωμα και άλλο αν αυτό συμ-
βάλλει στην πολιτική της άρσης του ψυ-
χρού πολέμου στο Αιγαίο και στην προ-
σέγγιση μεταξύ των δύο χωρών¹. Μία τυ-
χόν επέκταση βλάπτει τα τουρκικά εθνικά
συμφέροντα. Θα περιοριζόταν δραστικά η
προς διευθέτηση υφαλοκρηπίδα σε βάρος
της Τουρκίας και η γείτων—η εταίρα πα-
ράκτια χώρα στο Αιγαίο— δεν θα έχει πρό-
σβαση στην ανοικτή θάλασσα. Με την επέ-
κταση στα 12 μίλια, το Αιγαίο θα απέβαινε
οιωνεί κλειστή ελληνική θάλασσα, κάτι

που, σημειωτέον, δεν θέλουν οι παρευξεί-
νιες χώρες και πάντως όχι η Ρωσία αλλά
και ούτε οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Όσο για
τα περί αβλαβούς διέλευσης που διατείνο-
νται διάφοροι, πολύ φοβάμαι πως αυτό
δεν αρκεί.

Ως προς τη στρατιωτικοποίηση των νή-
σων του ανατολικού Αιγαίου (πλην της
Λήμνου και της Σαμοθράκης, για τις οποί-
ες η νομική θέση της Ελλάδας φαίνεται να
είναι αδιάσειστη), υπάρχουν δύο λύσεις.
Η μία είναι η διατήρηση της κατάστασης
μέσα στη γνωστή λογική της αμοιβαίας
ανατροπής: στρατιωτικοποίηση νησιών
από εμάς - Στρατιά του Αιγαίου από τους
Τούρκους (που, σημειωτέον, δημιουργή-
θηκε λίγο μετά την επαναστρατιωτικοποί-
ηση από μέρους μας). Η αποτροπή όμως
είναι εξ ορισμού εύθραυστη και—σε συν-
δυασμό με το συνεπακόλουθο ανταγωνι-
σμό των εξοπλισμών— καθιστά την κατά-
σταση εκρηκτική, όπως φάνηκε τα τελευ-
ταία χρόνια. Για την Ελλάδα δε ο κίνδυνος
είναι βέβαια πολύ μεγαλύτερος, δεδομέ-
νης της υπεροπλίας και του μεγάλου απο-
βατικού στόλου της Τουρκίας. Μία άλλη
προφανής λύση είναι η συμβιβαστική τής
εκατέρωθεν υποχώρησης (μείωση της
στρατιωτικοποίησης της Ελλάδας και του
στόλου του Αιγαίου της Τουρκίας), συν-
δυασμένη με σύμφωνο μη επίθεσης και
καλής γειτονίας. Ειδικά την Τουρκία μάλ-
λον θα τη συνέφερε να μπορεί να διαθέσει
τις δυνάμεις της σε άλλα πιο ευάλωτα ση-
μεία της επικράτειάς της.

Εν κατακλείδι, διανοητικά τουλάχιστον,
στην ελληνοτουρκική διένεξη στο Αιγαίο
δεν υπάρχουν τελείως ασυμβίβαστοι στό-
χοι που δεν υπόκεινται σε καμία λογική
επίλυση. Στη σημερινή ιστορική συγκυρία
είναι εφικτό να εξευρεθούν λύσεις χωρίς
να απεμποληθούν τα υπάρχοντα κυριαρχι-
κά δικαιώματα της Ελλάδας. Πλην όμως, η
δυναμική της διένεξης είναι τέτοια, ώστε
οι θέσεις της κάθε χώρας, για την προά-
σπιση της εδαφικής της ακεραιότητας και
των νομιμοποιημένων δικαιωμάτων της
στο Αιγαίο και αλλού, να φαντάζουν ως
προκλήσεις και επιθετικότητα και από τις
δύο πλευρές. Πάντως η μόνη βιώσιμη λύση
είναι αυτή που θα ήταν αμοιβαία συμφέ-
ρουσα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Όπως έχει υποστηρίξει ο Άγγελος Ελεφά-
ντης σε σχέση με την άμυνα της Κύπρου.
Βλέπε *Ο Πολίτης*, τεύχος 30, 17 Ιανουαρίου
1997, σελ. 9.

Είναι δυνατή η αλλαγή νοοτροπίας;

του Μιχ. Μορώνη

Το γεγονός και μόνο ότι τα αποτελέσματα της Διαβαλκανικής και της συνάντησης Σημίτη - Γιλμάζ δημιούργησαν κλίμα αισιοδοξίας στην Τουρκία, όπως δείχνουν οι αντιδράσεις επισήμων και ΜΜΕ, θα πρέπει να μας δημιουργεί τουλάχιστον υποψίες. Αν όχι απαισιοδοξία και ανησυχία για τους κινδύνους και τις απειλές που ελλοχεύουν κατά της χώρας μας, σύμφωνα με την εδραιωμένη πεποίθησή μας ότι αυτό που είναι καλό για την Τουρκία είναι επικίνδυνο για την Ελλάδα.

Αλλά το κύριο ζητούμενο από την ιδέα της Διαβαλκανικής είναι ακριβώς η αλλαγή νοοτροπίας και συμπεριφοράς. Μια μακροχρόνια και δύσκολη διαδικασία λαμβανομένων υπόψη: της ιστορικής καχυποψίας μεταξύ των βαλκανικών λαών και των πολύπλοκων και δυσεπίλυτων προβλημάτων που τους χωρίζουν. Γι' αυτό και το γεγονός και μόνο ότι, για πρώτη φορά στη μεταπολεμική ιστορία τους, οι ηγέτες των βαλκανικών χωρών κάθησαν στο ίδιο τραπέζι και συζήτησαν, αποτελεί επιτυχία.

Η διεύρυνση ή η δημιουργία νέων διαύλων επικοινωνίας, δεδομένων και των διμερών επαφών, όπως η ιστορική μεταξύ **Νάνο** και **Μιλόσεβιτς**, αφού είναι η πρώτη μεταξύ ηγετών της Αλβανίας και της Γιουγκοσλαβίας ύστερα από 49 χρόνια, αποτελεί το πλέον ενθαρρυντικό και από αποτέλεσμα της διάσκεψης. Και αυτό ανεξάρτητα από τη μη θεσμοθέτηση των συναντήσεων που, όπως όλα δείχνουν, θα επέλθει κατά τη δεύτερη διάσκεψη στην Τουρκία. Το πλέον φιλόδοξο όμως είναι η κατ' αρχήν αποδοχή της ιδέας για τη δημιουργία ινστιτούτων και κέντρων προώθησης της συνεργασίας σε διάφορους τομείς. Αν μάλιστα σ' αυτά περιληφθούν και κέντρα επικοινωνίας των λαών με ανταλλαγές επισκέψεων

νέων, συνεργασίες πανεπιστημίων και ινστιτούτων, αδελφοποιήσεις πόλεων κ.λπ. κατά το πρότυπο της οικοδόμησης της μεταπολεμικής γαλλογερμανικής φιλίας από τη βάση, οι συνέπειες θα είναι καταλυτικές.

Η διαδικασία αυτή θα θέσει σε άλλες βάσεις, πιο υγιείς και ελπιδοφόρες, και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις που κυριάρχησαν στην Κρήτη, αν και εξετάστηκαν στο περιθώριο της διάσκεψης από τους δύο πρωθυπουργούς. Θα προσφέρει πλεονεκτήματα στην Ελλάδα, όπως καθίσταται σαφές από το γεγονός ότι η Τουρκία βασίζει την πολιτική και τη στρατηγική της έναντι της Ελλάδας στα στρατιωτικά μέσα και προβάλλει το ρόλο της ως φύλακα-προστάτη των δυτι-

κών συμφερόντων. Αδύναμοι όμως λόγω της εσωτερικής αστάθειας και των εγγενών προβλημάτων της, τα οποία η Δύση επιθυμεί να αντιμετωπίσει με την αλλαγή της νοοτροπίας των Τούρκων και τη μετάλλαξη του καθεστώτος τους, γεγονός που θα επηρεάσει και την εξωτερική πολιτική και την όλη της συμπεριφορά.

Η αντιμετώπιση των ελληνοτουρκικών στη βάση της συνεργασίας δε προϋποθέτει απλώς την αλλαγή της δικής μας νοοτροπίας και στρατηγικής της απομόνωσης της Τουρκίας, αλλά και τη μείωση της έντασης, γε-

γονός που ενισχύει τα επιχειρήματα των Δυτικών και της Τουρκίας για την επιβολή Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης στο Αιγαίο. Ένα βασικό θέμα των συνομιλιών Σημίτη - Γιλμάζ που θα τίθεται όλο και μεγαλύτερη πίεση. Εξ ου προφανώς και νεκρανάσταση του μνημονίου Παπούλια Γιλμάζ του 1988 που -κατά τα γραφόμενα του **Γ. Καψή**- εμείς παραβιάσαμε πρώτο Μόνο που είναι αμφίβολο αν αρκεί η επανεργοποίησή του για το πάγωμα των δυσεπίλυτων ελληνοτουρκικών προβλημάτων, δεδομένης και της δύσκολης θέσης στην οποία βρίσκεται η Τουρκία στο Καραϊβρικό, λόγω της επικείμενης έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Κωνσταντινούπολης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ

SULA (μυθιστόρημα)

Νόμπελ Λογοτεχνίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

μονόδρομος της συνεργασίας στη Ν.Α. Ευρώπη

του Πάνου Καζάκου

συνάντηση κορυφής των πολιτικών ηγετών της Ν.Α. Ευρώπης στην Κρήτη δεν θα μπορούσε να έλθει σε καταλληλότερη στιγμή για τρεις κυρίως λόγους:

Η περιοχή αντιμετωπίζει βαθιά οικονομική κρίση μετά και παρά τις αρχικές ελπίδες της καθεστωτικής αλλαγής. Οι αλλαγές εξελίξεις στην Αλβανία, που ήταν στην κυβερνητική αλλαγή, έμειναν ως περισσότερο χαραγμένες στη κοινή γνώμη λόγω της βιαιότητας των εξελίξεων, αλλά οι εξελίξεις στις γειτονικές χώρες δεν είναι λιγότερο κρίσιμες. Η Βουλγαρία, π.χ., αντιμετωπίζει ακόμα προβλήματα οικονομικής αστάθειας, η Γιουγκοσλαβία τις δυσκολίες επανενσωμάτωσης στο παλιό σύστημα (πράγμα που οφείλεται άμεσα σε άλλα και σε μια μάλλον υψηλή στάση της Ευρώπης στα ζητήματα) κ.λπ. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει φυσικά στην Τουρκία, η οποία βρίσκεται σε μια σοβαρή οικονομική, ενώ το μέλλον βαρύνεται με προβλήματα, λόγω των μακροοικονομικών ανισορροπιών, των δισταγμών στη σύμβαση του κράτους και των ανοικτών εσωτερικών μετώπων (κουρδικό). Όλες αυτές οι χώρες θα πρέπει να προσεγγίζουν τα ζητήματα συνολικά θετικά, δεδομένου ότι αυτή είναι η βελτίωση του γενικότερου πολιτικού-οικονομικού κλίματος και να στηρίξει προσπάθειες για τη λύση των πιεστικών ζητημάτων.

Επίσης, λόγω των οικονομικών δυσκολιών, η περιοχή τείνει να αποκοπεί από το ρεύμα των ευρωπαϊκών εξελίξεων. Είναι τυχαίο ότι καμία βαλκανική χώρα δεν πρόκειται στο προβλεπτό μέλλον να ενταχθεί στην Ε.Ε. Αν η συνάντηση στην Κρήτη μετατραπεί σε αφετηρία για

βελτίωση του πολιτικού κλίματος και εμβάθυνση της οικονομικής συνεργασίας στην περιοχή, τότε θα έχει γίνει ένα σημαντικό βήμα για την ανάκτηση του χαμένου εδάφους. Ας προσθέσουμε ότι, υπό συνθήκες συνεργασίας, μπορούν να μειωθούν τα «εθνικά άγχη» που συχνά βραχυκυκλώνουν την επίσημη πολιτική και, οπωσδήποτε, να δημιουργηθεί ένα ανάχωμα εναντίον ανεύθυνων εξτρεμιστών. Τέλος,

(γ) Ειδικά για την Ελλάδα, η συνάντηση της Κρήτης έχει σημασία ακριβώς γιατί μπορεί να συνεισφέρει στη βελτίωση του πολιτικού κλίματος στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, που είναι κλειδί για τις ευρύτερες εξελίξεις στα Βαλκάνια και στη Μαύρη Θάλασσα. Εκτός αυτού, θα επέτρεπε στις δύο χώρες να αξιοποιήσουν αυτό που ονομάζω «τοκομερίδιο της ειρήνης». Σε ένα τέτοιο κλίμα η Ελλάδα μπορεί να παίξει το ρόλο της – χωρίς μεγαλοϊδεατισμούς και φαντασιακές «διεισδύσεις» στη Βαλκανική.

Το «τοκομερίδιο της ειρήνης» έχει υποτιμηθεί από πολλούς. Συνήθως το ενδιαφέρον για το μέλλον της ελληνοτουρκικής οικονομικής συνεργασίας γενικά, επικαλύπτεται από τις ανακυκλούμενες κρίσεις στις πολιτικές σχέσεις των δύο χωρών. Έτσι επηρεάζεται και το πολιτικό κλίμα στη Βαλκανική.

Χωρίς ένα ελάχιστο προόδου στο πολιτικό επίπεδο, η ελληνοτουρκική οικονομική συνεργασία θα παραμείνει αποσπασματική, συγκυριακή, υποτυπώδης και ανασφαλής. Υποστηρίζουμε ότι από μια τέτοια κατάσταση χάνουν και οι δύο πλευρές. Σε πρόσφατη μελέτη (*Η ελληνοτουρκική οικονομική συνεργασία – δυνατότητες και περιορισμοί*, Παπαζήσης, 1997) εκτιμούμε επίσης ότι υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες για την ανάπτυξη των ανταλλαγών και της συνεργασίας στην οικονομία ανάμεσα στις δύο χώρες γενικά. Αυτές τις δυνατότητες διεύρυναν τα τελευταία χρόνια όχι μόνον η Τελωνειακή Ένωση αλλά και η εξέλιξη των πολιτικών της Ε.Ε. (π.χ. των

διαρθρωτικών πολιτικών και της μεσογειακής πολιτικής).

Μπορούμε να υποθέσουμε, ότι παρά τις υπάρχουσες εκκρεμότητες, θα βρεθεί τρόπος να εξομαλυνθούν οι σχέσεις Ελλάδας- Τουρκίας; Η απάντηση είναι ναι. Τα δεδομένα που συνηγορούν υπέρ της υπόθεσης αυτής είναι, ανάμεσα σε άλλα, τα εξής:

– Η επίμονη «πολιτική βούληση» της Τουρκίας να γίνει αναγνωρισμένο και ισότιμο μέλος του ευρωπαϊκού συστήματος κρατών, παρά το προφανές οικονομικό και κοινωνικό κόστος του εγχειρήματος. Η Τελωνειακή Ένωση και οι διάφορες μορφές συνεργασίας που τη συνοδεύουν ή τη συμπληρώνουν (χρηματοδοτικό πρωτόκολλο, μεσογειακή συνεργασία, πολιτικός διάλογος) είναι βήματα προς την κατεύθυνση αυτή.

– Η επίσης σαφής βούληση των κρατών μελών της Ε.Ε. (και της Δύσης γενικότερα) να στηρίξουν την οικονομική προσαρμογή της Τουρκίας στις νέες συνθήκες και να βρουν τρόπους «εμβάθυνσης» των οικονομικών και πολιτικών σχέσεων με τη χώρα, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται την ένταξή της στην Ε.Ε.

– Η διαφαινόμενη ενεργοποίηση των μεγάλων δυνάμεων –και ιδίως των ΗΠΑ– για τη διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών και, τέλος,

– η τρέχουσα επανεξέταση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Τελειώνοντας, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι οι σημερινές πρωτοβουλίες της ελληνικής κυβέρνησης αναζωογονούν τις πρωτοβουλίες του 1988-89, που λόγω των συγκλονιστικών γεγονότων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη δεν ολοκληρώθηκαν. Και εκείνες ήταν επηρεασμένες από το «κοινοτικό πρότυπο» και τη λογική του: να θεσμοθετήσουμε το διάλογο, να συμφωνήσουμε σε μερικές κρίσιμες βασικές αρχές και να τονίσουμε σε πρώτο στάδιο τα θέματα στα οποία μπορεί να υπάρξει πρόοδος.

Η οικονομία-καζίνο

και ο εφιάλτης μιας μείζονος οικονομικής κρίσης

του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Η χρηματιστηριακή κρίση που ξεκίνησε πριν από λίγες ημέρες από το χρηματιστήριο του Χονγκ-Κονγκ μας κάνει να αναρωτιόμαστε με αγωνία: είναι δυνατό να οδηγήσει σε κατάρρευση του διεθνούς νομισματικού συστήματος; Είναι δυνατό να μετατραπεί σε οικονομική κρίση και να ξαναζήσουμε τον εφιάλτη της Μεγάλης Κρίσης του 1929-39, που μαζί με τις άλλες καταστρεπτικές της συνέπειες, έφερε το ναζισμό στην εξουσία και προκάλεσε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο; Μεγάλοι ετερόδοξοι οικονομολόγοι στον 19ο και τον 20ο αιώνα (Σισμοντί, Μαρξ, Σουμπέτερ, Κένυς, Χάρροντ, Τζ. Κ. Γκάλμπραιθ) μίλησαν για την ενγενή αστάθεια του καπιταλιστικού συστήματος, αλλά με κανέναν τρόπο δεν αποδέχτηκαν τις οικονομικές κρίσεις (είχαμε δεκατέσσερις τέτοιες κρίσεις ανάμεσα στο 1816 και το 1929) ως εξυγιαντικούς συντελεστές του συστήματος με το «καθάρισμα» της αγοράς, λόγω ακριβώς του τεράστιου κοινωνικού τους κόστους: ανεργία, καταστροφή παραγωγικού δυναμικού, πτώση των ημερομισθίων και γενικά μείωση των εισοδημάτων και υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου.

Για τους οπαδούς του οικονομικού φιλελευθερισμού και της «νεο-κλασικής» σχολής, οι κρίσεις είναι συγκυριακά φαινόμενα ή οφείλονται σε προσωρινές δυσλειτουργίες του νομισματικού συστήματος, και η ανάκαμψη, μετά την ύφεση, σ' ένα καθεστώς τέλειου και πλήρους ανταγωνισμού, θ' ακολουθήσει αυτόματα, εφόσον η κρίση έχει παίξει τον «εξυγιαντικό» της ρόλο. Βέβαια, στην περίπτωση της κρίσης του 1929, η οικονομία αδυνατούσε να βγει μόνη της από την ύφεση κι ούτε ήταν δυνατό να βοηθήσει σ' αυτό η πολιτική που ακολουθούσαν οι κυβερνήσεις των καπιταλιστικών χωρών κάτω από την επίδραση των δογμάτων του οικονομικού φιλελευθερισμού (μείωση των ημερομισθίων, αύξηση των τελωνειακών δασμών, απόρριψη κάθε δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, ισορροπημένος προϋπολογισμός). Σύμφωνα με τον **Τζον Κένεθ Γκάλμπραιθ**, που έγραψε το 1961 ένα βιβλίο με θέμα την κρίση του 1929 (κι ο οποίος σε ηλικία 90 ετών σχολίασε τις προάλλες την πρόσφατη χρηματιστηριακή κρίση), η κρίση του 1929 προκλήθηκε λόγω της ασυμμετρίας ανάμεσα στην άνοδο των επενδύσεων, των κερδών και της παραγωγικότητας (που αυξήθηκε κατά 41% στην περίοδο 1919-1929), δημιουργώντας εισοδήματα για τις εύπορες τάξεις, που είχαν την ευκαιρία να τα τοποθετήσουν κερδοσκοπικά στο Χρηματιστήριο, και στη στασιμότητα των ημερομισθίων, που δεν μπορούσαν, έτσι, ν' αυξήσουν τη λαϊκή κατανάλωση και κατά συνέπεια την ενεργό ζήτηση, που είχε ανάγκη το παραγωγικό σύστημα. Η οικονομική κρίση, παρά τη φαινομενική ευημερία, σοβούσε στην αμερικανική οικονομία, όπου οι παραγωγικές επενδύσεις επωφελούνταν από τη χρημα-

τιστηριακή κερδοσκοπία και προκαλούσαν άνοδο της βιομηχανικής παραγωγής δυσανάλογη με την αύξηση της ζήτησης, αλλά και της ζήτησης κεφαλαιούχων αγαθών, πράγμα που προέλεσε αναστροφή της προοπτικής κέρδους και σταμάτημα επενδύσεων.

Η κρίση ξεκίνησε τη «μαύρη Πέμπτη» 24 Οκτωβρίου 1929, όταν σε μια μέρα μόνο πουλήθηκαν στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης 13 εκατομμύρια μετοχές, μέσα σε μια ατμόσφαιρα υπερκερδοσκοπίας (διαδικασία κερδοσκοπίας που αποκόβεται τελικά από τα πραγματικά οικονομικά φαινόμενα), που με το χρηματιστηριακό κραχ μεταβλήθηκε σε ατμόσφαιρα πανικού. Η κρίση από τις ΗΠΑ μεταδόθηκε ταχύτατα και στις άλλες καπιταλιστικές χώρες της Ευρώπης και ιδίως στη Γερμανία, απ' όπου αποχώρησαν τα αμερικανικά κεφάλαια που είχαν τοποθετηθεί βραχυπρόθεσμα. Κατά τον Γκάλμπραιθ η πρωτοφανής ένταση της κρίσης οφείλεται στο ότι η αμερικανική οικονομία ήταν «βασικά νοσηρή» λόγω της μεγάλης ανισοκατανομής των εισοδημάτων, του ρυθμού των χόλτινγκς στη διανομή μερισμάτων, της κακής οικονομικής πολιτικής που ακολουθούνταν για την αντιμετώπιση της κρίσης και, τέλος, της κατάρρευσης του διεθνούς νομισματικού συστήματος το 1931. Το κόστος της κρίσης ήταν τεράστιο: στην περίοδο 1929-1932 η παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε κατά το ήμισυ, οι χονδρικές τιμές των βιομηχανικών προϊόντων υποχώρησαν περισσότερο από το ένα τρίτο, ο αριθμός των ανεργών το 1933 σ' όλες τις βιομηχανικές χώρες έφτασε στα 30 εκατομμύρια, ενώ στη Γερμανία η ανεργία συνέτεινε σημαντικά στην άνοδο του ναζισμού στην εξουσία.

Η ΞΕΠΕΡΝΙΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Ο πόλεμος είναι αυτός που έβγαλε οριστικά την αμερικανική οικονομία από την κρίση, παρά τη βελτίωση που παρουσίασε λόγω της εμπνεύσεως πολιτικής του Νιου Ντήλ. Το αμερικανικό εθνικό εισόδημα διπλασιάστηκε κατά τα τέσσερα χρόνια του πολέμου και οι προοπτικές της αμερικανικής οικονομίας μετράν ακόμα περισσότερο με το Σχέδιο Μάρσαλ, που βοήθησε στην ανοικοδόμηση των κατεστραμμένων χωρών. Με τον πόλεμο ευρωπαϊκών οικονομιών. Με την ανοικοδόμηση, οι καπιταλιστικές οικονομίες γνώρισαν για τριάντα χρόνια την πιο πρωτοφανή ανάπτυξη στην ιστορία (το μέσο ποσοστό ανάπτυξης στις χώρες του ΟΟΣΑ ήταν 5%) με χαρακτηριστικά: την αύξηση της παραγωγικότητας, λόγω και της εντατικοποίησης της εργασίας με τον τεύλορισμό, την ξημενή δύναμη των συνδικάτων και τον έλεγχο της Πρόνοιας, που επέτρεπαν την αύξηση της κατανάλωσης, για να ανταποκριθεί στην αύξηση της παραγωγής και για να απορροφήσουμε έτσι αυτό που ονομάστηκε «πρότυπο» ανάπτυξης, που στην πραγματικότητα εντατική συσσώρευση κεφαλαίου ταυτόχρονα με μαζική κατανάλωση. Μετά τον πόλεμο, οι άνισους όρους εμπορίου ανάμεσα στις βιομηχανικές χώρες του Βορρά και τις «υπανάπτυκτες» χώρες του Νότου, ο έλεος των πρώτων.

Η περίοδος πρωτοφανούς ευημερίας ανάπτυξης πήρε τέλος στις αρχές δεκαετίας του '70, με το χτύπημα που έφερε στο διεθνές νομισματικό σύστημα το 1944, η άρση το 1971 της μεταβιβιότητας του δολλαρίου σε χρυσό και η αμερικανική άνοδος των τιμών του πετρελαίου και άλλων πρώτων υλών το 1973-74, προκάλεσαν αντιστροφή της συγκυρίας. Η νέα περίοδος μετά την «κρίση της δεκαετίας» χαρακτηρίζεται από μείωση των ρυθμών ανάπτυξης, μείωση των ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας, αύξηση των ποσοστών της ανεργίας, στασιμότητα της οικονομίας που συνυπάρχει με πληθωρισμό, μια κατάσταση που ονομάστηκε «στασιμοληθωρισμός».

Η κατάσταση του «στασιμοληθωρισμού» συνυπάρχει με την τεχνολογική πρόοδο και με τεχνολογικές εφαρμογές (ηλεκτρονική, τηλεματική, ρομποτική, βιοτεχνολογίες, καινούργια), που ενώ δημιουργούν καινούργια προϊόντα, μειώνουν την ανάγκη για εργασία, επιτρέπουν την περαιτέρω διεθνοποίηση της παραγωγής, αυξάνουν τη συγκεντροποίηση του κεφαλαίου και την περαιτέρω ανάπτυξη των πολυεθνικών κολοσσών, που ηρίζονται για να βγάλουν τις εθνικές τους οικονομίες από την κρίση. Ο οποιοσδήποτε τεχνολογικός εκσυγχρονισμός πλην όμως αφήνει μ' ένα εξαιρετικά υψηλό ανθρώπινο κόστος, την ανεργία, που στις δεκαετίες του '80 και του '90 γίνεται ο εφιάλτης των ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών, ενώ μοιάζει να είναι η

μοίρα των ξεριζωμένων του Τρίτου Κόσμου.

Απέναντι στους νεο-κεϋνσιανούς, τους «ριζοσπάστες», τους οπαδούς της «θεωρίας της ρύθμισης», που πρότειναν καινούργιους τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης του «φορντικού» προτύπου συσσώρευσης, επικράτησαν οι απόψεις των νεο-φιλελευθέρων, των μονεταριστών και των οπαδών των «οικονομικών της προσφοράς», με εμπνευστές τους **φον Χάγιεκ** και **Μίλτον Φρήντμαν**

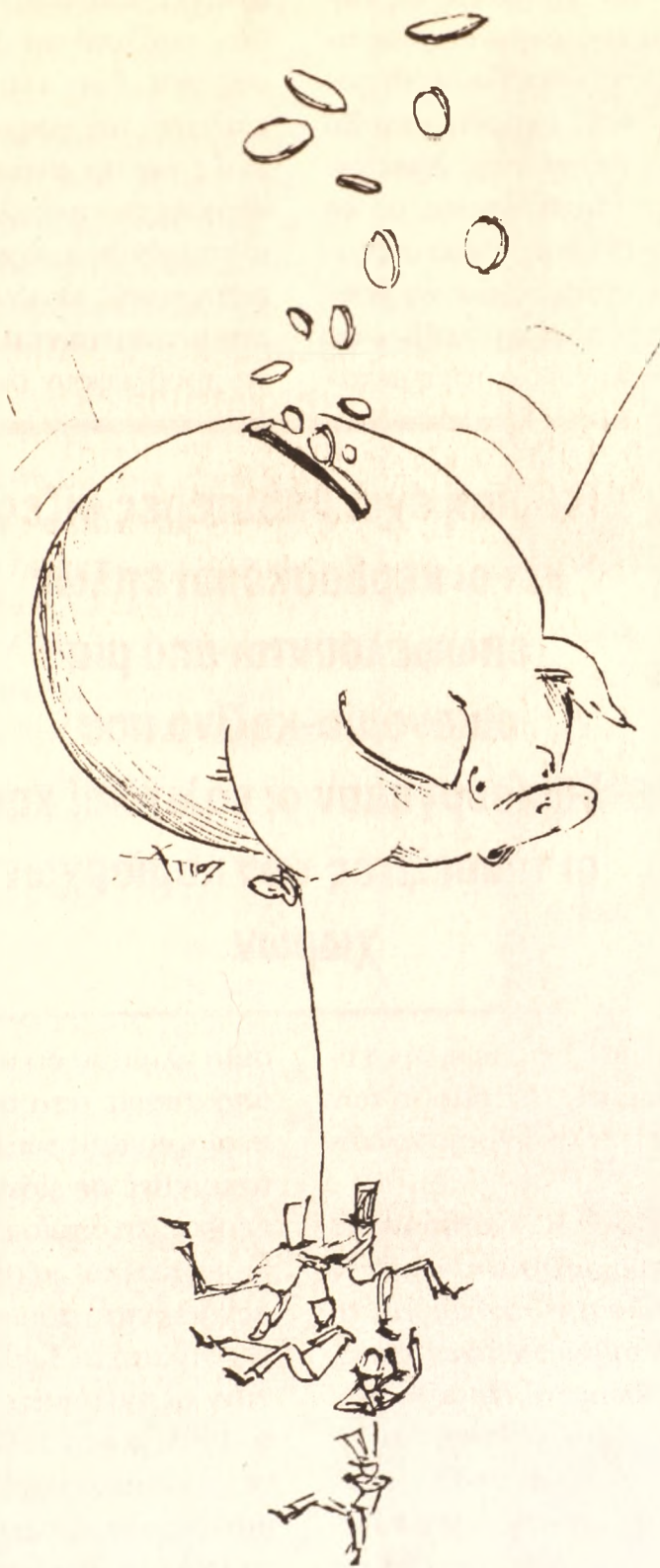
και με όργανά τους τις κυβερνήσεις **Ρήγκαν** στις ΗΠΑ και **Θάτσερ** στη Μεγ. Βρετανία, που διακήρυτταν την ανάγκη απορρύθμισης της αγοράς με μείωση της κρατικής παρέμβασης, κατάλυση του Κράτους Πρόνοιας, φορολογικές ελαφρύνσεις υπέρ του κεφαλαίου, απελευθέρωση των τιμών, περιορισμό της μάζας του χρήματος για να αντιμετωπιστεί ο πληθωρισμός, πλήρης χρηματιστική φιλελευθεροποίηση και απελευθέρωση των χρηματιστικών αγορών. Για τους εκπροσώπους της νεο-φιλελεύθερης και νεο-κλασικής σκέψης δεν υπήρχε κανένας κίνδυνος ναρκοθέτησης ενός καθεστώτος συσσώρευσης, που είναι συνδεδεμένο με τη δυναμική του καπιταλιστικού συστήματος, κανένας κίνδυνος επικράτησης της χρηματιστικής κερδοσκοπίας σε βάρος του παραγωγικού κεφαλαίου, και ανεξέλεγκτης ανάπτυξης της οικονομίας-καζίνο...

ΤΟ ΧΡΗΜΑ ΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ ΩΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑ

Το χρήμα παίζει σημαντικό ρόλο στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, μιας και οι διαδικασίες της οικονομικής μεγέθυνσης απαιτούν τη δαπάνη χρήματος από επενδυτές σήμερα, για να κερδίσουν αύριο περισσότερα. Οι επενδυτές αυτοί μπορεί να πραγματοποιούν παραγωγικές επενδύσεις, αγοράζοντας συντελεστές παραγωγής (εργασία, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, μηχανές), για να παράγουν προϊόντα, που θα πουλήσουν με κέρδος ή να δανείσουν το χρηματικό τους κεφάλαιο και να αποκτήσουν το δικαίωμα να μοιραστούν τα μελλοντικά κέρδη με αυτόν που

δανείστηκε για να χρησιμοποιήσει παραγωγικά το χρηματικό αυτό κεφάλαιο. Το χρήμα είναι έτσι και δημόσιο αγαθό και ιδιωτικό εμπόρευμα και γιατί απαιτεί, όπως λέει ο **Karl Polanyi**, μια προσεκτική διαχείριση. Αυτό καθιστά απαραίτητη την ανάγκη επίβλεψης από την Κεντρική Τράπεζα για συγκρότηση της τραπεζικής σταθερότητας. Η ανάγκη αυτή γίνεται ακόμα μεγαλύτερη σήμερα με την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού χρήματος και τη διεθνοποίηση των τραπεζικών και χρηματιστικών δραστηριοτήτων, ενώ η αστάθεια αυτή, που δημιουργήθηκε με τη φιλελευθεροποίηση των χρηματαγορών, στις αρχές της δεκαετίας του '80, θ' αυξηθεί ακόμα περισσότερο λόγω της ανάπτυξης των χρηματιστικών πράξεων μέσω του Internet (cybercash).

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 είχαμε, μετά το τέλος της περιόδου του «στασιμοληθωρισμού», τον πολλαπλασιασμό των

μέσων πληρωμής και των διαφόρων ειδών χρήματος, ανάμεσα στα οποία ήταν και το ηλεκτρονικό χρήμα. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70, για ν' αντιμετωπιστεί ο «στασιμοληθωρισμός», αφήνοντας στην αγορά τον προσδιορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επιτοκίων, αυτών των δύο στρατηγικών τιμών για το χρήμα, οι Κεντρικές Τράπεζες στερήθηκαν των εργαλείων που τους επέτρεπαν να ελέγχουν, όσο γινόταν πιο αποτελεσματικά, τις αντιφατικές πλευρές του χρήματος ως δημόσιου αγαθού και ως ιδιωτικού εμπορεύματος, σε μια προοπτική ενίσχυσης της οικονομικής ανάπτυξης. Αυτή η φιλελευθεροποίηση δημιούργησε τις προϋποθέσεις για νέες σχέσεις μεταξύ χρήματος, πιστοδοτικών μηχανισμών και οικονομικής δραστηριότητας, σε βάρος της ανάπτυξης και της απασχόλησης, με τη νομισματική απορρύθμιση και τα υψηλά επιτόκια, ως καινούργιους ρυθμιστικούς μηχανισμούς. Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή η χρηματιστηριακή φιλελευθεροποίηση απέβει σε βάρος της συσσώρευσης παραγωγικού κεφαλαίου. Αυτή η μετα-

βίβαση εισοδημάτων στην αγορά προς όφελος των επιτοκίων αναδεικνύει την παραιοτική πλευρά του καπιταλισμού και επαναφέρει τους εισοδηματίες, των οποίων ο Κέννυς ζητούσε την ευθανασία από το 1936. Παρά την αντιπαραγωγικότητα των εισοδημάτων από τόκους και την αρνητική επίδραση στην επενδυτική δραστηριότητα, όλο και περισσότερο οι καταναλωτές, οι παραγωγοί και οι κυβερνήσεις υπολογίζουν στα έσοδα από τα υψηλά επιτόκια ή χρηματοδοτούν τις δαπάνες τους με δανεισμό. Βέβαια τα υψηλά επιτόκια ευνοούν μόνο τις βραχυχρόνιες επενδύσεις, αυξάνουν το κόστος του δημοσίου χρέους, ευνοούν την αποθησαύριση σε μορφές αποταμίευσης με υψηλή ρευστότητα, με στόχο τα χρηματιστικά εισοδήματα, σε βάρος των δαπανών εκσυγχρονισμού ή επέκτασης της παραγωγικής κοινότητας.

Όπως γράφηκε από τον γάλλο οικονομολόγο **R. Guttman** «Η μετατροπή των βιομηχάνων, παραγωγών (πραγματικών) αγαθών σε κατόχους χρηματιστικών τίτλων, επηρεάζει την οικονομία στο σύνολό της, έστω κι αν επωφελούνται οι επιμέρους επιχειρήσεις, που αναζητούν πρόσθετα χρηματιστικά εισοδήματα. Παρόλο που ο Μαρξ ανέπτυξε αυτό το θέμα καλύτερα από τον καθένα, δεν είναι ανάγκη να είναι κανείς μαρξιστής για να καταλάβει ότι η ικανότητα μιας οικονομίας να αναπτυχθεί εξαρτάται από την αποτελεσματικότητά της να δημιουργεί ένα πλεόνασμα πέρα από τις τρέχουσες καταναλωτικές ανάγκες και το οποίο μπορεί να αποταμιευτεί για να επενδυθεί στον παραγωγικό μηχανισμό. Τα χρηματιστικά κεφάλαια μπορούν να συμβάλουν σ' αυτή τη διαδικασία, επιτρέποντας ένα σημαντικότερο μέγεθος δαπανών σε πραγματικές επενδύσεις, αλλά στην καλύτερη περίπτωση το κάνουν έμμεσα και απορροφούν ένα μέρος του πλεονάσματος ως ανταμοιβή τους. Όταν οι επιχειρήσεις επενδύουν σε χρηματιστικό κεφάλαιο, χρησιμοποιούν αυτό το πλεόνασμα, ενώ θα μπορούσαν να το αυξήσουν επενδύοντας αυτά τα κεφάλαια σε πραγματικές άμεσες επενδύσεις. Η στασιμότητα του βιομηχανικού κεφαλαίου, που προκάλεσε αυτή τη στροφή προς το χρηματιστικό κεφάλαιο, έγινε ακόμα χειρότερη, καταλήγοντας σ' έναν επικίνδυνο φαύλο κύκλο, που μας έφερε μια δεκαετία μαζικής ανεργίας και αυξανόμενης φτώχειας».

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΑΣ

Η διαχείριση του χρήματος από το κράτος και η επίβλεψη από τη Κεντρική Τράπεζα, που εξασφάλιζαν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και τον προσανατολισμό του χρηματιστικού κεφαλαίου προς την ανάπτυξη, καταργήθηκαν με την απελευθέρωση το 1973 στην αμερικανική οικονομία των συναλλαγματικών ισοτιμιών και το 1979-80 των επιτοκίων. Επικράτησε, όσον αφορά το χρήμα, πλευρά «ιδιωτικό εμπόρευμα» απέναντι στην πλευρά «δημόσιο αγαθό», ενώ από την άλλη μεριά η άνοδος των επιτοκίων διεθνώς δημιούργησε έναν νέο τρόπο νομισματικής ρύθμισης με κυρίαρχες επιλογές του χρηματιστικού κεφαλαίου, που είχαν δυσμενείς συνέπειες για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Η απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων και η απελευθέρωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών δημιούργησε σε παγκόσμιο επίπεδο προϋποθέσεις χρηματιστηριακής κερδοσκοπίας από τεράστια χρηματιστικά κεφάλαια που μετακινούνται με σκοπό το βραχυχρόνιο κέρδος, προσπαθώντας να προβλέψουν σωστά τις εξελίξεις στις τιμές του συναλλάγματος

Η κρίση έχει βαθύτερες ρίζες και οι κερδοσκόποι απλώς επωφελούνται από μία οικονομία-καζίνο που δημιούργησαν οι πολιτικοί και οι τραπεζίτες των κυρίαρχων χωρών.

και στα επιτόκια. Όταν υπάρχουν προβλήματα που συγκλίνουν, όσον αφορά ιδίως τις εξελίξεις στο ισοζύγιο πληρωμών, αλλά και άλλοι δείκτες της αγοράς, οι κερδοσκόποι ενεργώντας συλλογικά, μπορούν να κατευθύνουν την ικανότητα των κεντρικών τραπεζών να υπερασπιστούν το εθνικό νόμισμα ή να επιβάλουν αλλαγές στην οικονομική πολιτική των «πολιορκημένων» κυβερνήσεων. Η επικράτηση της πλευράς «ιδιωτικό εμπόρευμα» του χρήματος, εφόσον ως εμπόρευμα το αντιμετωπίζουν οι τράπεζες και οι εταιρείες, αποτελεί μια μορφή νομισματικής βίας σε βάρος των εθνικών οικονομιών.

Η χρηματιστική κερδοσκοπία σε παγκόσμια κλίμακα διευκολύνεται από το ότι το χρηματιστικό κεφάλαιο αποκόπηκε από την υπόλοιπη οικονομία και δεν υφίσταται τα περιορισμούς του βιομηχανικού κεφαλαίου, που πρέπει να αναπροσαρμοστεί σε μόνιμες εγκαταστάσεις με στόχο το βιομηχανικό κέρδος, το οποίο εξαρτάται από πολλές παραμέτρους. Βέβαια, βιομηχανικά κέρδη τροφοδοτούν το χρηματιστικό κεφάλαιο αφαιρώντας πόρους από την πραγματική οικονομία. Υπολογίζεται ότι από τα 1.400 δισεκατομμύρια δολάρια, στα οποία ανέρχονταν οι ημερήσιες πράξεις στις παγκόσμιες χρηματαγορές, και το 1995, μόνον 15% το πολύ αντιστοιχούσε σε εμπορικές ανταλλαγές ή σε μακροχρόνια τοποθέτηση κεφαλαίων. Το ύψος των χρηματιστικών πράξεων ως ποσοστό του ΑΕΠ πέρασε από 15% το 1970, σε 30 προς 1 το 1980 και σε 78 προς 1 το 1990.

Η μεγάλη αντίφαση που χαρακτηρίζει σήμερα το διεθνές νομισματικό σύστημα είναι ότι, ενώ η χρηματιστική αγορά είναι ελεύθερη και η «παγκόσμια αγορά χρήματος» είναι άπατρι και κυκλοφορεί αναζήτηση των μεγαλύτερων δυνατών αποδόσεων, υπάρχουν ακόμα τα εθνικά νομίσματα, με τρία εθνικά νομίσματα, το δολάριο, το μάρκο και το γιεν ν' αποτελούν το μέτρο για τη μετατροπή νομισματικής σταθερότητας ή να υπάρχει συντονισμός των εθνικών νομισματικών πολιτικών. Ακόμα και η «Συμφωνία του Λούβρου», το 1987, ανάμεσα στις 7 πιο αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες, δεν απέδωσε ποτέ από την πλευρά ενός συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και της δράσης των κεντρικών τραπεζών. Η έλλειψη μιας διεθνούς συμφωνίας, που θα είχε αντίκτυπο στη σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επιτοκίων, με

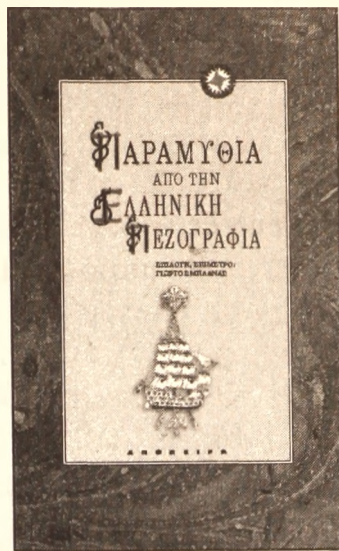
ει την αστάθεια και αυξάνει την κερδοσκοπία. Οι σημερινές παρεμβάσεις περιορίζονται όταν υπάρχει μεγάλη αναταραχή στις χρηματιστηριακές αγορές και είναι πάντα εκ των υστέρων. Έναντι σ' αυτές τις ανεπάρκειες, προτείνεται η δημιουργία υπερεθνικού νομίσματος, που θα το διαχειρίζεται μια διεθνιστική αρχή, σύμφωνα με το σχέδιο «Bancor» που είχε υιοθετήσει ο Κέννς το 1943 και τις προτάσεις για ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα που προβλέπει η Συμφωνία του Μάαστριχτ του 1991. Ένα τέτοιο σύστημα θα στηριζόταν σ' ένα δημόσιο σύστημα πληρωμών σε διεθνή βάση, απαραίτητο για μια αποτελεσματική διακίνηση του ηλεκτρονικού χρήματος, και σε μια προσφορά φτηνών κλαίων προς τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, που θα προέρχον από ανακύκλωση των εμπορικών πλεονασμάτων. Ένα τέτοιο σύστημα θα έκανε αδύνατη την κερδοσκοπία πάνω στις συναγματικές ισοτιμίες. Για να υπάρξει όμως ένα τέτοιο σύστημα πρέπει να μην κυριαρχεί η νεο-φιλελεύθερη άποψη για απόλυτη ελευθερία των αγορών. Σύμφωνα μ' αυτή την άποψη, η πλήρης ελευθέρωση των χρηματαγορών, με την άνοδο των επιτοκίων συνεπαγόταν, θα ενίσχυε την αποταμίευση και την επένδυση θα βελτιώνει την κατανομή των επενδύσεων. Η απελευθέρωσή μετά το 1980 δεν είχε αυτά τα αποτελέσματα και φάνηκε στον να έχει δίκιο ο Κέννς, για τον οποίο η αποταμίευση δεν είναι συνάρτηση του επιτοκίου αλλά του εισοδήματος. Καθώς το δημόσιο εξαρτάται από την επένδυση μέσω του πολλαπλασιαστή, η αποταμίευση προσδιορίζεται σε τελική ανάλυση από την επένδυση, που είναι φθίνουσα συνάρτηση του επιτοκίου.

Οι σύγχρονες αναλύσεις θεωρούν ότι τα υψηλά επιτόκια είταράγων αποσταθεροποίησης της οικονομίας, στο μέτρο που ορίζεται το συμφέρον των επιχειρηματιών και των εργασιών αυτό των κατόχων χρηματιστηριακών τίτλων. Οι αναλύσεις αυταναβρίσκουν τις ιδέες του Κέννς, ο οποίος θεωρούσε ότι απέναντι στην αβεβαιότητα του μέλλοντος οι φορείς του κεφαλαίου έχουν δυνατότητες: το «επιχειρείν», δηλαδή να προβούν σε παραγωγικές επενδύσεις ή το «κερδοσκοπεύν», που συνιστά μια επιλογή υπέρ της ρευστότητας ως προφύλαξης απέναντι στην αβεβαιότητα. Σύμφωνα με τον κλασικό ορισμό του N. Kaldor, το 1939, «κερδοσκοπία είναι η αγορά ή πώληση αγαθών, με την πρόθεση της μεταπώλησης ή ναγοράς) σε κάποια στιγμή στο μέλλον, όταν η πράξη αυτή προκύπτει από μία μεταβολή της υπάρχουσας τιμής κι όχι από ένα νέκτημα που συνδέεται με τη χρήση του αγαθού, μια οποιαδήποτε τάφρασή του ή τη μεταφορά από μία αγορά σε μία άλλη».

ΠΥΡΟΒΟΛΕΙΤΕ ΤΟΥΣ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΟΥΣ

Αλλά από τα δημοσιεύματα αυτών των ημερών προσπαθούν να βρουν την ευθύνη για την κρίση στους «κερδοσκόπους» των χρηματικών αγορών και να εκθειάσουν τη θαρραλέα δράση των συνδικαλιστικών και των έμπειρων τραπεζικών, για την αποκατάσταση της νομισματικής σταθερότητας και την αποφυγή της κρίσης. Προσπαθήσαμε ν' αποδείξουμε ότι η κρίση έχει βαθύτερες ρίζες και οι κερδοσκόποι απλώς επωφελούνται από μία οικονομία-καζίνο που δημιούργησαν οι πολιτικοί και οι τραπεζίτες των κυρίαρχων χωρών. Η οικονομία-καζίνο όχι απλώς σπαταλάει αντιπαρακά πολύτιμους οικονομικούς πόρους, αλλά χαρακτηρίζεται από μεγάλη αστάθεια και αβεβαιότητα. Μια «χρηματιστική καταστροφή» (κατά την έκφραση του Γκάμπριελι), που θα μπορούσε να ξελιχθεί σε μείζονα οικονομική κρίση, μπορεί να αποφευχθεί ακόμα φορά. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είναι πιθανή στο μέλλον ή στο απώτερο μέλλον. Φέρνοντας μαζί της τεράστιες καταστροφές και ανείπωτη ανθρώπινη δυστυχία...

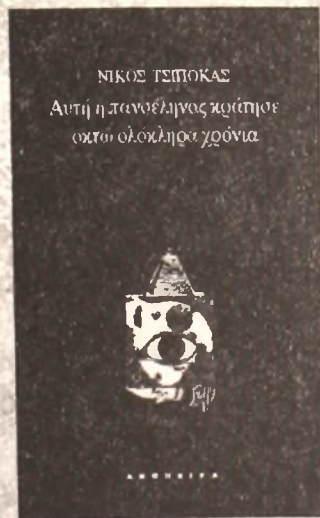
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑ

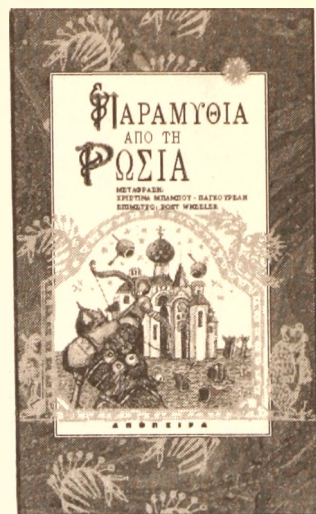
Παραμύθια
από την Ελληνική
Λογοτεχνία

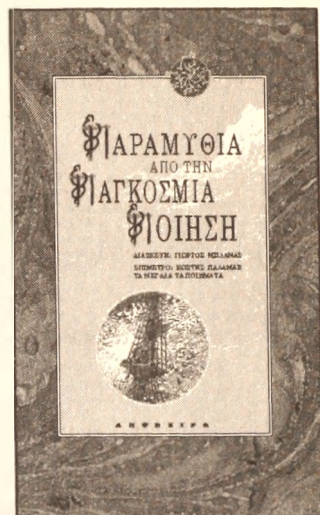
Νίκος Καρούζος
Θρίαμβος Χρόνου

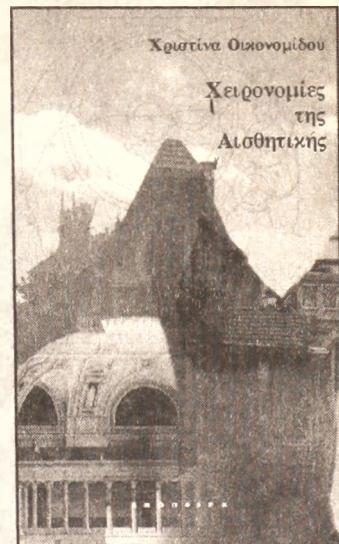
Νίκος Τσιπόκας
Αυτή η πανσέληνος κράτησε
οκτώ ολόκληρα χρόνια

Παραμύθια
από την Ρωσία

Παραμύθια από την
Παγκόσμια Ποίηση

Χριστίνα Οικονομίδου
Χειρονομίες της Αισθητικής

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑ: ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ 18-20,
106 80 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 6450519 / FAX 3603376

ΠΟΥ ΒΑΔΙΖΕΙ Η Ν.Δ. ;

Το Αντί ξεκινάει από αυτό το τεύχος ένα αφιέρωμα στη Νέα Δημοκρατία. Μετά την ευφορία που προκάλεσε η εκλογή του νέου αρχηγού, το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης μοιάζει αμήχανο. Αμήχανο τόσο εξ αιτίας των έντονων εσωτερικών συγκρούσεων όσο –παραδόξως– και εξ αιτίας της αντίστοιχης κρίσης που μαστίζει το ΠΑΣΟΚ.

Την ώρα που η εικόνα του Σημίτη καθημερινά φθείρεται, την ώρα που τα αγαπημένα του ΜΜΕ αρχίζουν να του τραβούν το χαλί, την ίδια ώρα η Ν.Δ. βρίσκεται σε πολιτική σύγχυση. Αρχίζουμε σήμερα με τη συνέντευξη της Ντόρας Μπακογιάννη και θα συνεχίσουμε με κάποιες ακόμα συνεντεύξεις κορυφαίων στελεχών. Στόχος είναι να δοθεί μια όσο το δυνατόν καθαρότερη

εικόνα για το πώς είναι η κατάσταση σήμερα στη Ν.Δ. και για το πώς σχεδιάζεται η πολιτική στο κόμμα αυτό. Μας ενδιαφέρει κυρίως η πολιτική ουσία των προβλημάτων και όχι τόσο το κομματικό παρασκήνιο – αρκετά με τα «δείπνα». Η χρονιά που έρχεται είναι κρίσιμη, είναι χρονιά εκλογικής προετοιμασίας πιθανότατα, είναι η χρονιά που το πολιτικό τοπίο θα αρχίσει να ξεκαθαρίζει. Η βρώμικη δουλειά έγινε. Ο πλεί-μείκερ την έφερε εις πέρας και πιθανόν να αντικατασταθεί – έτσι γίνεται πάντα. Δύο θα είναι τα κριτήρια. Το ένα είναι η ικανότητα του αντικαταστάτη του, δηλαδή η Ν.Δ.

Το άλλο είναι η δυνατότητα ελιγμών αυτού που κάνει παιχνίδι, δηλαδή η κεντροαριστερά. Και αυτό θα είναι το επόμενο αφιέρωμά μας.

Ν Τ Ο Ρ Α Μ Π Α Κ Ο Γ Ι Α Ν Ν Η :

«Η φθορά του ΠΑΣΟΚ είναι θέμα χρόνου»

συνέντευξη στον Απόστολο Διαμαντή

• Έχω την αίσθηση –ίσως όχι μόνον εγώ– πως ο πολιτικός λόγος του Κώστα Καραμανλή είναι γενικόλογος, χωρίς αιχμές, χωρίς σαφές πολιτικό στίγμα. Εσείς τι νομίζετε;

– Είναι βέβαιον πως ο πολιτικός λόγος της Ν.Δ. χρειάζεται εξειδίκευση. Είμαστε σε μια φάση επεξεργασίας συγκεκριμένων προγραμματικών θέσεων. Υπάρχουν ασφαλώς διαφορετικές απόψεις. Δεν με φοβίζει αυτό, ούτε υπάρχει το άγχος να είναι όλα έτοιμα μέσα σε έξι μήνες. Πρέπει να είμαστε υπεύθυνοι και σοβαροί. Η Ν.Δ. είναι ένα μεγάλο κόμμα εξουσίας και αυτό που περιμένει ο κόσμος είναι να εξειδικεύσει την πολιτική της, να επεξεργαστεί προτάσεις. Να βγει επιτέλους μπροστά και να αναδειχθεί στην πολιτική πρωτοπορία. Όπως το '89, που προκάλεσε σοκ με τις προτάσεις αποκρατικοποίησης. Τώρα μέχρι και ο Συνασπισμός συμφωνεί μ' αυτές – αλλά βεβαίως με δέκα χρόνια καθυστέρηση.

• Το ζήτημα του διογκωμένου κρατικού τομέα υπάρχει πάντα. Το ΠΑΣΟΚ ήδη αρχίζει να ψάχνει τρόπους για τη μείωσή του.

– Σ' αυτό, η θέση μας είναι ξεκάθαρη. Πρέπει να περιοριστεί ο ρόλος και η έκταση του Δημόσιου Τομέα. Πώς; Με κατάργηση οργανισμών, εταιρειών κ.λπ. Το ΠΑΣΟΚ δεν κάνει απολύτως τίποτε. Μόνον μία εξαγγελία έκανε. Και τι κάνει; Μεταφέρει οργανισμούς από τον δημόσιο τομέα στην τοπική αυτοδιοίκηση. Π.χ. αθλητικά κέντρα. Ο Δήμος Καρπενησίου, ο πιο φτωχός στην Ελλάδα, αναλαμβάνει όλους τους βρεφονηπιακούς σταθμούς, τις υπερχρεωμένες αθλητικές εγκαταστάσεις, τα ΚΑΠΗ. Με τι πόρους; Δηλαδή η κυβέρνηση, για να μειώσει λογιστικά τις δαπάνες του κράτους, τις μεταφέρει στους δήμους. Μεταφέρει την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής στους δήμους. Αυτό είναι λύση;

• Ωστόσο, το κόμμα σας έχει μια περίεργη

σιωπή σε θέματα αποκρατικοποιήσεων. Αν εξαιρέσουμε τις παρεμβάσεις Μάνου, για όλα τα σοβαρά θέματα –όπως της ΔΕΗ, του ΟΤΕ κ.λπ.– η Ν.Δ. μοιάζει σχεδόν απύσχα. Δεν πιέζει. Ίσως να θέλει να ξεκόψει από τη σκανδαλολογία, όμως τα σκάνδαλα είναι πάντα εδώ. Γιατί τότε χαλαρότης;

– Όπου υπάρχουν, τα καταγγέλλει. Παράφορα, στη Βουλή τέθηκε το θέμα το ΥΠΕΧΩΔΕ. Λοιπόν, δεν βλέπω να είναι απύσχα, όπως λέτε.

• Όχι στην αναμενόμενη ένταση. Ίσως να περιμένει ο Καραμανλής πως το ΠΑΣΟΚ θα πέσει από μόνο του. Το ίδιο περίμενε και ο Έμπερτ, αλλά δεν έγινε. Και ο Έμπερτ είχε τέλος πάντων, καλώς ή κακώς, μια σύλληψη: τη λαϊκή Δεξιά. Ο Καραμανλής δεν έχει καμία.

– Η Ν.Δ. δεν είναι η λαϊκή Δεξιά. Είναι ένα φιλελεύθερο κόμμα το οποίο καλλιεργεί ιδεολογικά το χώρο της παλαιάς Δεξιάς και του Κέντρου. Είναι το κόμμα το

υ χώρου. Αυτή είναι η δική μου γνώ-
πάνω σ' αυτήν έδωσα όλες τις πολιτι-
μάχες. Πρέπει επομένως να επανα-
γίσει κοινωνικές ομάδες με τις
είχε τον τελευταίο καιρό αποκοπεί,
δίσει την εμπιστοσύνη τους. Αλλά
ε έξι μήνες δεν έρχονται τα πάνω
θα χρειαστεί σκληρή δουλειά για να
γεί η Ν.Δ. και από τον κακό εαυτό

1. έχει μια ιστορική διαδρομή και
παρακαταθήκη του συντηρητικού
Στο βαθμό που πρέπει να τον
πει, αναιρεί τη φιλελεύθερη
νομία της.

το λέτε; Το '89 δεν εξέφρασε μόνον
ντηρητικό χώρο. Εξέφρασε τον με-
ώρο και ταυτόχρονα είχε και μια
η προς τα αριστερά· 2% της Αριστε-
φισε τότε Ν.Δ., σύμφωνα με τις με-
ς. Κοινωνικά, εκφράζουμε ευρύτα-
άμεις. Αποτύχαμε στο παρελθόν να
αιώσουμε αυτή την έκφραση και τώ-
οδοξούμε να το πετύχουμε.

έρω κατά πόσο γίνεται αντιληπτό
εδιασμό της πολιτικής σας πως το
Κ δεν είναι απλώς ένα κόμμα που
να το κερδίσετε εκλογικά. Το
Κ είναι καθεστώς, με την έννοια που
άλλοτε καθεστώς η Δεξιά. Από μία
πρέπει να λύσετε το ίδιο πρόβλημα
λήθη να λύσει άλλοτε η Ένωση
ή, μετά, το ΠΑΣΟΚ. Είχαν
τί τους ένα ισχυρό σύμπλεγμα
ικιών και κοινωνικών και κρατικών
ρόντων. Το ίδιο και σεις σήμερα – αν
σουμε βεβαίως το ζήτημα των
σμών καταστολής. Δίνετε λοιπόν την
η πως το αγνοείτε αυτό και πως
περιμένετε την εκλογική νίκη.

ποπή μου είναι πως η Ν.Δ. δεν πρό-
φοβηθεί να κάνει έναν νέο Ανένδο-
όνα. Αλλά να είμαστε απόλυτα έτοι-
προτείνουμε λύσεις. Τελείωσαν οι
των ακραίων λαϊκίστικων αντιλήψε-
μέσος πολίτης δεν ζητάει από μας να
χι σε ό,τι λέει το ΠΑΣΟΚ.

ντιπολιτευτικός λόγος της Ν.Δ.

ι έτσι χλιαρός...

ορτάται. Έχουμε πάντως καιρό. Δεν
ζεται πάντα η στρατηγική υψηλών τό-
δα μου επιτρέψετε να πω πως ο Συνα-
ός έχει συχνά επιλέξει πολιτική υψη-
ώνων.

νομίζω. Αντίθετα. Κινείται σε ένα
ιο γενικών θέσεων, όπως και ο
μανλής. Νομίζω πως, από άποψη
, Κωνσταντόπουλος και Καραμανλής
ουν. Γενικόλογες διακηρύξεις και

Ντόρα Μπακογιάννη:

«Κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει θερμό επεισόδιο στο Αιγαίο».

μεγαλοστομίες: «Θέλουμε μια άλλη
πολιτική», «ο 21ος αιώνας», «ανανέωση της
κοινωνίας» κ.λπ. Αυτά δεν είναι πολιτικές
θέσεις, είναι ευχές.

— Κατά τη γνώμη μου, το ζητούμενο είναι ο
διάλογος με τις κοινωνικές ομάδες. Να πεί-
σουμε τους ανθρώπους ότι έχουμε λύσεις
και προτάσεις πάνω στα εντελώς συγκερι-
μένα προβλήματά τους.

• Οι εσωκομματικές συγκρούσεις στη Ν.Δ.
έχουν έναν μάλλον προσωπικό χαρακτήρα,
παρά πολιτικό. Σε αντίθεση με τα όσα
συμβαίνουν στο ΠΑΣΟΚ. Αυτό δημιουργεί
μεγάλη σύγχυση στο χώρο σας.

— Η σύγκρουση μέσα στη Ν.Δ. κατά την
προηγούμενη τριετία ήταν καθαρά πολιτι-
κή. Δεν ήταν ποτέ προσωπική. Υπήρχαν
σοβαρές και ουσιαστικές πολιτικές διαφο-
ρές.

• Και τι απέγιναν;

— Η εκλογή Καραμανλή τις έχει αμβλύνει
κατά πολύ. Έχουμε δημοκρατικές διαδικα-
σίες μέσα στο κόμμα, συμμετοχή όλων, φι-
λελεύθερη πολιτική στην οικονομία, απο-
μάκρυνση από λαϊκίστικες θέσεις. Το ζη-
τούμενο σήμερα είναι: ομάδες εργασίας
που θα επεξεργάζονται συγκεκριμένα θέ-
ματα. Αυτό είναι η ουσία. Τα υπόλοιπα εί-
ναι το περιτύλιγμα – ποτέ στη Ν.Δ. δεν ήμα-
σαν λαμπροί στα περιτυλίγματα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗΣ

• Ποιες είναι οι κοινωνικές συμμαχίες που
θα επιδιώξετε;

— Υπάρχουν κοινωνικές ομάδες σήμερα οι
οποίες, πέρα από κάθε κομματική εξάρτη-
ση, αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα προβλή-
ματα. Μπροστά στη δική τους συνοχή, η συ-
νοχή με το κόμμα είναι η μέρα με τη νύχτα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

(Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

C. M. Woodhouse

Καθηγητής Πανεπιστημίου
Συγγραφέας

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

C. M. WOODHOUSE

ΡΗΓΑΣ
ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ
Ο ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Μετάφραση:
Νίκος Νικολούδης

Με 259 σελίδες
και 12 εικόνες

Τιμητική Έκδοση στα διακόσια
χρόνια από τη σύλληψη και το
μαρτυρικό θάνατο
του Ρήγα Βελεστινλή

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Η μεταξύ τους συνοχή είναι πολύ ισχυρότερη. Τι πρέπει να κάνει η Ν.Δ.; Να δώσει λύση στο πρόβλημά τους.

• Πολιτική έκφραση πρέπει να τους δώσει πρωτίστως. Κόμμα είναι η Ν.Δ., δεν είναι συνδικάτο.

— Δεν μιλώ διαχειριστικά, μιλώ πολιτικά. Για να μπορέσει όμως να τους εκφράσει, πρέπει πρώτα να τους μιλήσει. Στη γλώσσα τους. Δεν πρέπει να ξεχνούμε πως σήμερα η κοινωνία και το πολιτικό μας σύστημα περνούν μια βαθιά κρίση αντιπροσώπευσης. Η Ν.Δ. οφείλει να συνομιλήσει και να κερδίσει την εμπιστοσύνη της κοινωνίας.

• Αυτή είναι η διαφορά σας με το ΠΑΣΟΚ. Το οποίο δίνει τα εχέγγυα του ελέγχου των κοινωνικών αντιδράσεων. Αυτή την αίσθηση δεν τη δίνει η Ν.Δ.

— Τη δεκαετία του '80 οι κοινωνικές ομάδες εκφράζονταν μέσω των συνδικάτων με τρόπο άμεσο. Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει. Ο συνδικαλισμός περνάει κρίση. Το φοιτητικό κίνημα επίσης. Οι συντεχνίες αδυνατίζουν. Υπάρχει άλλη αντίληψη μέσα στην κοινωνία, όλα μεταβάλλονται ραγδαία. Είμαι σίγουρη πως αν η Ν.Δ. μπορέσει να αντιληφθεί τη νέα πραγματικότητα, τότε δεν θα έχει καμιά σημασία ο έλεγχος των συνδικαλιστικών οργανώσεων από το ΠΑΣΟΚ. Εμείς θα έχουμε μαζί μας τους πολίτες, τις ζωντανές δυνάμεις.

• Το ΠΑΣΟΚ, ωστόσο, έχει μια αξιοσημείωτη ικανότητα να κάνει δεξιά στροφή και ταυτοχρόνως να κάνει κεντροαριστερό άνοιγμα. Τούτο σημαίνει πως αν τα πράγματα δυσκολέψουν, δεν θα δυσκολευτεί να βρει άλλη διέξοδο. Μια συμμαχική κυβέρνηση, ας πούμε, με τον Συνασπισμό. Έχει να παίξει πολλά χαρτιά, τη στιγμή που εσείς δεν έχετε κανένα.

— Και εμείς παρακολουθούμε με μεγάλο ενδιαφέρον τις εξελίξεις στην Αριστερά. Τις εσωτερικές της συγκρούσεις. Το πόσο εύκολα μπορεί να παίξει το ΠΑΣΟΚ το χαρτί αυτό, θα μου επιτρέψετε να έχω σοβαρότατες αμφιβολίες. Δεν νομίζω πως θα ήταν διατεθειμένη η Αριστερά να αποτελεί το δεκανίκι του ΠΑΣΟΚ επ' άπειρον. Και ασφαλώς ο Σημίτης δεν έχει την αριστερά στο τσεπάκι του.

ΟΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

• Η υποδοχή του Καραμανλή από τον Μητσοτάκη στα Χανιά ήταν ιδιαίτερας θερμής. Τι προοιωνίζεται;

— Είναι ζητήματα πολιτικής αυτά. Οι δια-

φορές του Μητσοτάκη με τον Έβερτ είναι γνωστές. Όπως είναι γνωστό επίσης πως αυτές οι διαφορές δεν υφίστανται σήμερα με τον Καραμανλή. Υπάρχουν βεβαίως διαφορές απόψεων, αλλά δεν υπάρχουν με την ένταση και τον τρόπο που υπήρξαν πριν. Γι' αυτό και είναι άνευ νοήματος η άποψη περί μητσοτακικών, καραμανλικών κ.λπ. Οι διαφορές είναι κατά βάση πολιτικές, όχι προσωπικές.

• Κυκλοφόρησε η φήμη πως λίγο πριν από την καταγγελία Μητσοτάκη για τον Γ.Γ. του ΥΠΕΧΩΔΕ, τον Χρυσικόπουλο, συναντηθήκατε με τη Βάσω Παπανδρέου στο γραφείο της. Αληθεύει;

— Στερείται κάθε βάσεως. Ακούστε. Εγώ τις συναντήσεις μου τις κάνω μπροστά στις κάμερες. Φανερά. Όταν συνάντησα την κ. Παπανδρέου ήταν όλα τα κανάλια εκεί. Μυστικές συναντήσεις δεν κάνω. Ό,τι έχω να πω, το λέω ευθαρσώς και ανοιχτά. Απεχθάνομαι τα παρασκήνια. Αυτά τα οποία λέγονται είναι τουλάχιστον αστεία.

• Με τη Βάσω κάνετε ένα πιθανό μελλοντικό δίδυμο κορυφαίας αντιπαράθεσης...

— Το μόνο κοινό που έχουμε είναι το φύλο μας. Στα άλλα διαφέρουμε.

• Η συνάντηση της Κρήτης δεν είχε αποτέλεσμα. Πολλοί ειδικοί αναλυτές μιλούν με βεβαιότητα για θερμό επεισόδιο με την Τουρκία μέσα στο '98. Πάμε για πόλεμο;

— Κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει σήμερα ένα θερμό επεισόδιο. Θέλω όμως να ελπίζω ότι η Τουρκία θα αντιληφθεί ότι ένα τέτοιο επεισόδιο θα εξαφάνιζε τις όποιες ελπίδες υπάρχουν τώρα για τη συνεργασία της Τουρκίας με την Ευρώπη.

• Έχω την αίσθηση πως, παρά τα φαινόμενα, παρά τη δική σας αδυναμία και παρ' ό,τι ο Σημίτης έμοιαζε μέχρι πρότινος παντοδύναμος, ενδέχεται να βρεθεί γρήγορα προ εκπλήξεων.

— Και η δική μου αίσθηση αυτή είναι. Υπάρχει μία βουβή οργή σήμερα στον κόσμο. Η εικόνα της επικυριαρχίας Σημίτη είναι πλασματική. Ανήκω στους πολίτες του καφενειού, δεν θεωρώ εαυτόν Κολωνακιώτη. Και τη βλέπω αυτή την οργή παντού. Να πάρουμε τους αγρότες; Να πάρουμε τις λεγόμενες παραγωγικές τάξεις που δεν μπορούν να επενδύσουν με αυτή τη φορολογία; Να πάρουμε τους μεστωτούς; Τους συνταξιούχους; Η κυβέρνηση Σημίτη νομίζω πως δεν καταλαβαίνει την πραγματικότητα. Και η φθορά της είναι θέμα χρόνου.

α μυστήρια των Παρισίων

του Ρεπόρτερ

ιλιά ιστορία πολιτικο-εκκλησιαστικής τρέλας, ρη μετά την επίσκεψη του Πατριάρχη Βαρθολομαίου στην Αμερική.

a cause du pape

ARTOLOMEOS Ier, le « patriarche de Constantinople », eu d'autres s le pape de l'Eglise orthodoxe, qui débarque ce di à Paris et sera reçu à l'air des jeudi matin, it assez vite se précipiter au bérêt, tant sa filial nce les deux derniers de

dans le VIIe arrondissement. Montant de la douloureuse selon les gérants, et à raison de 450 F la nuit et 76.000 F. « Il avait pu régler ses deux premiers mois de séjour en France (mars-avril) et puis l'Eglise orthodoxe nous inspirait confiance », explique un des pro-

ard Enchaîné (1.1.1995) διακωμωδεί τη Μητρόπολη Γαλλίας και ό,τι άλλο βρίσκει μπροστά του.

Πατριάρχης Βαρθολομαίος, αυτές τις μέρες, βρίσκεται στην Αμερική. Πραγματοποιεί «επίσκεψη φιλίας» που θα κρατήσει περίπου ένα μήνα – με μάλλον θετικές εντυπώσεις. Αν βρήκε ευκαιρία να επανεμφανιστεί «τέως» στο δείπνο υποδοχής, έστω δαπάνες της πατριαρχικής επίσκεψης εφοπλιστής, φίλος του Κωνσταντίνου. Ας είναι. Ο Πατριάρχης είναι ο πικρός ποιμήν όλων των ορθοδόξων ακόμα και των φιλοβασιλικών –, είναι τούρκος υπήκοος και ας τι δεν έχει σχέση με το πολιτειακό της Ελλάδας – το οποίο άλλωστε έχει από το 1974.

Ναι, ωστόσο, αυτό το θέμα μας. Σήμερα, θα σας αφηγηθούμε μια νική ιστορία με πολιτικοθρησκευτικές και αρκετά σοβαρές οικονομικές πτώσεις για το ελληνικό Δημόσιο. Ιστορία κωμικοτραγική ιστορία που, συνέβη πραγματικά – μια ιστορία ως τεκμηριωμένη, που κανείς δεν να διαψεύσει την παραμικρή της λεπτομέρεια. Στην ιστορία αυτή συμπρωταγωνιστούν μεγάλα ονόματα της πολιτικής ζωής του «παλαιού» και του «νέου» Κ. Κάποιες επιμέρους λεπτομέρειες, αλλιώς, απασχολήσει, τις αρχές του τις εφημερίδες *Ελευθεροτυπία* και

Ριζοσπάστης. Τα πλήρη περιστατικά, όμως, και οι ξεκαρδιστικές λεπτομέρειές τους, δεν είδαν το φως της δημοσιότητας.

Η ιστορία ξεκινά με μια άλλη επίσκεψη του πατριάρχη Βαρθολομαίου στο εξωτερικό. Συγκεκριμένα, στη Γαλλία, από την 1η ως τις 10 Νοεμβρίου 1995...

ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

Στις αρχές του 1995 είχε εμφανιστεί στη Μητρόπολη Παρισίων ο αρχιμανδρίτης **Νικόλαος Κοκολάτος** με έγγραφο της σερβικής ορθοδόξου εκκλησίας της Αμερικής (της New Gracanica), από την οποία και είχε χειροτονηθεί. Προσελήφθη στη Μητρόπολη Παρισίων. Από τη θέση του εκείνη, ο Κοκολάτος πρότεινε και «οργάνωσε» το ταξίδι του Πατριάρχη στη Γαλλία, λέγοντας ότι αυτός θα φροντίσει να καλυφθεί και η σχετική δαπάνη που ανερχόταν στο ποσό των 4 εκατ. δολλαρίων (περίπου 1 δισ. δραχμές!). Τα χρήματα αυτά, ο Κοκολάτος περίμενε να λάβει από «επιχειρηματικούς κύκλους των ΗΠΑ μέσω μιας ιρανικής τράπεζας», όπως δήλωνε. Και ενώ ουδείς αναρωτήθηκε για την «πηγή» αυτών των χρημάτων, ο κ. Κοκολάτος, ως εκπρόσωπος της Μητρόπολης Παρισίων, μετέβη στο Φανάρι, μαζί με καθολικούς και προτεστάντες ιερωμένους, για να γίνει επισημότατα η σχετική πρόσκληση. Τα αεροπορικά εισιτήρια,

ΠΩ! ΠΩ! ΨΕΜΑΤΑ...

Στο δημοσίευμα του *Canard Enchaîné*, του οποίου μνεία κάνει στο ρεπορτάζ που ακολουθεί σήμερα το *Αντί*, αναφέρθηκε ο *Ριζοσπάστης* (30.1.1996), μετά την κατάθεση ερώτησης των βουλευτών **Στρ. Κόρακα** και **Γερ. Αραβανή** προς τους υπουργούς Παιδείας (και Θρησκευμάτων) και Εξωτερικών. Στην ερώτησή τους, οι βουλευτές του ΚΚΕ αναφέρονταν μόνο στο ποσό των 200 εκατ. (λεπτομέρειες, στο ρεπορτάζ που ακολουθεί) και συγχρόνως κατήγγελλαν ότι η Μητρόπολη του Παρισιού προσπαθεί να διαλύσει την ελληνική κοινότητα στη Γαλλία. Αξίζει τον κόπο να δούμε τι απάντησαν οι αρμόδιοι υπουργοί: Ο τότε υπουργός Παιδείας Γ. Παπανδρέου το ξέκοψε: «Επί του θέματος, αρμόδιο να απαντήσει είναι το συνενωμένο Υπουργείο Εξωτερικών». Ο Θ. Πάγκαλος, όμως, έδωσε ένα μοναδικό δείγμα της πολιτικής ψευδολογίας: «Στο Υπουργείο Εξωτερικών δεν έχει γίνει καμμία καταγγελία ούτε για οικονομικές ατασθαλίες στην Μητρόπολη Γαλλίας, ούτε και για προσπάθεια διάλυσης της Ελληνικής Κοινότητας Παρισίων (...)». Όπως θα δείτε πολύ καλά, όμως, όλοι ήξεραν! Αναρωτιόμαστε, ωστόσο, για πόσες ακόμα ανάλογες υποθέσεις δεν έχουμε πληροφορηθεί απόλυτως τίποτε. Οι διαψεύσεις που καθημερινά εκπονούνται από τα υπουργικά «γραφεία Τύπου και δημοσίων σχέσεων» πόσα ψέματα άραγε συγκαλύπτουν;

όμως, δεν πληρώθηκαν από τον κ. Κοκολάτο. Δεν πληρώθηκαν ούτε τα εισιτήρια μιας πτήσης του με *Concorde* στη Νέα Υόρκη. Δεν πληρώθηκε ούτε και το ξενοδοχείο στο οποίο κατέλυε επί εξάμηνο...

Την ημέρα της άφιξης του Πατριάρχη στο Παρίσι (1.11.1995), το σατιρικό *Canard Enchaîné* δημοσίευσε τις πληροφορίες τις σχετικές με τα «φέσια» του αρχιμανδρίτη, προσθέτοντας ότι, ενώ χρωστούσε τόσα χρήματα, ετοίμαζε δεξίωση για 3.000 άτομα στο Καρουσέλ του Λούβρου! Αποτέλεσμα; Το ξενοδοχείο έδειξε την πόρτα στον αρχιμανδρίτη και η (ιδιωτική) αεροπορική εταιρεία με την οποία είχε κάνει προσυμφωνήσεις αρνήθηκε να αναλάβει το ταξίδι του Πατριάρχη και της ακολουθίας του. Δεν είχαν, άλλωστε, καταβληθεί ούτε οι προσυμφωνηθείσες προκαταβολές.

Το γεμάτο ειρωνεία δημοσίευμα του *Canard Enchaîné*, όμως, προκάλεσε κραδασμούς και στο ελληνικό διπλωματικό σώμα. Όταν ενημερώθηκε ο πρέσβης στο Παρίσι κ. **Μακρής**, έδωσε εντολή και το γραφείο Τύπου (διάβαζε **Α. Καλογερόπουλος**) επικοινωνήσε με τον Μητροπολίτη Γαλλίας, κ. **Ιερεμία**. Εκείνος συνέχιζε να διαβεβαιώνει ότι... δεν τρέχει τίποτε και ότι ο κ. Κοκολάτος περιμένει... 8 εκατ. δολάρια, από τα οποία τα μισά επρόκειτο να καλύψουν τις δαπάνες του ταξιδιού. Το γραφείο Τύπου,

βεβαίως, δεν επεδίωξε να ανασκευάσει — και πώς άραγε; — το δημοσίευμα. Ωστόσο, ο κ. Αρ. Καλογερόπουλος έκρινε σωστό να ενημερώσει τον (τότε) υπουργό Τύπου **Τηλέμαχο Χυτήρη**, προνοώντας για την περίπτωση που θα υποβαλόταν στο πρεσ-ρουμ ερώτημα σχετικό με το δημοσίευμα της γαλλικής σατιρικής εφημερίδας. Ερώτημα όμως δεν έγινε. Το δημοσίευμα δεν έπεσε στην αντίληψη κανενός έλληνα δημοσιογράφου. «Ουφ...», θα σκέφτηκε ανακουφισμένος ο Χυτήρης...

ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ, ΦΑΞ...

Τα γεγονότα, όμως, έτρεχαν. Η ελληνική πρεσβεία ενημερωνόταν συνεχώς, ενώ ενήμερες ήσαν και οι Διευθύνσεις του ΥΠΕΞ, Δ2 (Εκκλησιαστικές υποθέσεις) και Δ4 (Απόδημος Ελληνισμός). Απ' τη στιγμή εκείνη, όλες οι σχετικές ελληνικές υπηρεσίες του ΥΠΕΞ, του υπουργείου Τύπου, του υπουργείου Μεταφορών άρχισαν να χορεύουν στο γαϊτανάκι που τους είχε στήσει ο Κοκολάτος...

Παραμονή της άφιξης του Πατριάρχη (31.10.1995), όταν πληροφορείται ότι δεν υπάρχει κλεισμένο αεροπλάνο για το ταξίδι από την Κωνσταντινούπολη στο Παρίσι, ο κ. Ιερεμίας απευθύνθηκε στον τότε υπουργό Μεταφορών **Ευ. Βενιζέλο**. Εκείνος, αμέσως, έδωσε εντολή το ταξίδι να γίνει με αεροπλάνο της Ολυμπιακής. Ο

υπουργός κανόνισε, επίσης, να διατεθεί το Falcon για τις μετακινήσεις του Πατριάρχη και της συνοδείας του στη Γαλλία (Παρίσι-Λούρδη-Μασσαλία-Νίκαια), αλλά και για την επιστροφή του στην... Ανατολή μέσω Ηρακλείου Κρήτης, με άλλη πτήση της Ολυμπιακής.

Επιτέλους, η άφιξη του Βαρθολομαίου στο Παρίσι έγινε δυνατή. Την επομένη της άφιξής του, όμως (Πέμπτη, 2.11.1995), τα ξενοδοχεία Plaza Athenée, όπου είχε καταλύσει ο Βαρθολομαίος, και Concorde Lafayette, όπου διέμεναν οι άλλοι προσκεκλημένοι της Μητρόπολης, έστειλαν φαξ στην ελληνική πρεσβεία ζητώντας απ' την ελληνική κυβέρνηση να εγγυηθεί ότι θα καταβάλει το ελληνικό κράτος τη δαπάνη παραμονής στα ξενοδοχεία. Διαφορετικά, δηλωνόταν ρητά, την επόμενη ημέρα, Παρασκευή, ο Πατριάρχης και οι συνεργάτες του θα εξεδιώκοντο από τα ξενοδοχεία! Ο πρέσβης κ. Μακρής εξήγησε ότι δεν έχει σχέση η ελληνική κυβέρνηση με το ταξίδι, υποσχέθηκε να ενημερώσει τον Πατριάρχη και, γραπτώς, αφήνει να εννοηθεί ότι δεν πρέπει τα ξενοδοχεία να ανησυχούν για την εξόφληση των λογαριασμών. Τα έγγραφα εκείνα τα κοινοποιεί και προς τον μητροπολίτη κ. Ιερεμία, υπαινισσόμενος ότι κι εκείνος όφειλε να αναλάβει τις ευθύνες του.

Αν εξαιρέσουμε, άλλωστε, τον απατεώνα αρχιμανδρίτη, μεγάλες ευθύνες θεωρού-

νταν ότι είχε η Μητρόπολη Γαλλίας και, βέβαια, ο επικεφαλής της κ. Ιερεμίας. Η «ευπιστία» του(;) έναντι του Κοκολάτου ήταν τουλάχιστον περιέργη.

ΔΕΞΙΩΣΕΙΣ, ΥΠΟΥΡΓΟΙ...

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας, ο επίσκοπος του Πατριαρχείου Αντιοχείας έδινε δεξίωση προς τιμήν του Βαρθολομαίου. Εκεί, οι Μητροπολίτες Γαλλίας κ. Ιερεμίας και Ναζιανζού κ. **Στέφανος** πλευρόκοπησαν τον κ. Μακρή, τον «ενημέρωσαν» για τα μεγάλα προβλήματα που τώρα ανέκυπταν (εκείνος, βέβαια, τα γνώριζε) και για τον κίνδυνο να ρεζιλευτεί η Ορθόδοξη Εκκλησία. Εν κατακλείδι, ζήτησαν να καλύψει η ελληνική κυβέρνηση τα έξοδα, ύψους 4 εκατ. δολλαρίων, που προέκυψαν μετά τις μεγαλομανείς φαντασιώσεις του Κοκολάτου.

Τι να κάνουν οι άνθρωποι της πρεσβείας; Ο πρέσβης, ο β' σύμβουλος της πρεσβείας κ. **Λάζαρης** και ο ακόλουθος Τύπου κ. Καλογερόπουλος «ενημέρωσαν» τον ευρισκόμενο στο Παρίσι τότε υπουργό Παιδείας (και Θρησκευμάτων!) **Γ. Παπανδρέου**. Ο κ. Παπανδρέου απάντησε στον πρέσβη ότι ο (τότε) υπουργός Οικονομικών κ. **Παπαδόπουλος** αδυνατούσε να διαθέσει κάποιο ποσό. Κατόπιν, επιχείρησαν να επικοινωνήσουν με την Αθήνα, με τον τότε υπουργό Εξωτερικών **Κ. Παπούλια** και

ΤΑ ΚΟΥΤΟΠΟΝΗΡΑ ΤΟΥ κ. ΑΝΑΛΗ

Από τον κ. Ανδρέα Παπαδάτο πήραμε την επιστολή που ακολουθεί, σχετική με δημοσίευμα του προηγούμενου τεύχους για τα γραφεία Τύπου του εξωτερικού με τίτλο «Μήπως ήρθε η ώρα του εισαγγελέα;».
Τη δημοσιεύουμε χωρίς κανένα σχόλιο:

Κύριε Διευθυντά,

Με αφορμή την αναφορά του ονόματός μου στη διαφανή όσο και απεγνωσμένη προσπάθεια του κ. Άναλη-Τσακανίκα να καλύψει τον υποβολέα-εντολέα του, σας κάνω γνωστά τα ακόλουθα:

Ο κ. Άναλης δεν συνάντησε, όπως ισχυρίζεται, τον κ. Γιώργο Νικολόπουλο τυχαία, έξω από το υπουργείο Τύπου. Τον επισκέφθηκε στο γραφείο του, στον

έβδομο όροφο του υπουργείου και παρουσία μου ανέφερε (χωρίς προηγουμένως να ερωτηθεί) ότι είχε εργασθεί για το Γραφείο Τύπου Παρισίων από τα μέσα του 1995 μέχρι τον Δεκέμβριο του 1996, οπότε η απασχόλησή του έληξε, διότι, όπως του είχε δηλώσει ο Δ/ντής του Γραφείου, κ. Αρ. Καλογερόπουλος, είχαν εξαντληθεί τα σχετικά κονδύλια και, επιπλέον, είχαν γίνει ή επρόκειτο να γίνουν αλλαγές στο προσωπικό του Γραφείου. Στη συνέχεια δήλωσε ότι είχε, ακόμη, λαμβάνειν ένα υπόλοιπο από 28 χιλ. γαλλικά φράγκα, διευκρινίζοντας ότι κατά το διάστημα της απασχόλησής του αμειβόταν με το ποσόν των 13 χιλ. φράγκων κατά μήνα. Τότε, όπως ήταν φυσικό, ο κ. Νικολόπουλος και εγώ τον ρωτήσαμε για τους λόγους της κα-

θυστήρησης. Η απάντηση του κ. Άναλη ήταν ότι, σύμφωνα με δηλώσεις του κ. Καλογερόπουλου, η Υπηρεσία, όπως πολλές φορές στο παρελθόν, είχε καθυστερήσει να αποστείλει τα σχετικά χρηματικά ποσά. Σε παρατήρησή μου ότι δεν μπορώ να φαντασθώ τέτοια καθυστέρηση στα «μεταφραστικά», ο κ. Άναλης απήντησε ότι πάντοτε ακολουθείται η διαδικασία της εκ των προτέρων υπογραφής μη συμπληρωμένων αποδείξεων (δήλωσε ότι έχει υπογράψει πολλές ασυμπλήρωτες αποδείξεις) οι οποίες αποστέλλονται στην Αθήνα και τότε αρχίζει η διαδικασία της έγκρισής.

Έχοντας ακούσει όλα τα παραπάνω, τα οποία ήταν τουλάχιστον ασυνήθη, και σε ερώτησή του για το τι έπρεπε να κάνει για να ει-

σπράξει τα χρήματά του (αφού είχε διερωτηθεί αν θα έπρεπε να απευθυνθεί στις Οικονομικές Υπηρεσίες), εξέφρασε την άποψή ότι μία επιστολή στον κ. Γιάννη Νικολάου θα συνέβαλε στην επιτάχυνση της διαδικασίας εξόφλησής του. Έτσι, ο κ. Άναλης ανεχώρησε δηλώνοντας ότι θα απέστελλε την επιστολή.

Τρεις ημέρες αργότερα, ευρισκόμενοι πάλι στο γραφείο του κ. Νικολόπουλου, οπότε ο κ. Άναλης προσήλθε για δεύτερη φορά προσκομίζοντας την επιστολή. Τότε, ο κ. Νικολόπουλος τον οδήγησε στην κα Γενική Διευθύντρια, η οποία, αφού τα άκουσε και παρέλαβε την επιστολή του (της 7ης Αυγούστου 1997), τον οδήγησε με τη σειρά της στον κ. Γιάννη Νικολάου. Κατά συνέπεια, τα κουτοπόνη-

ουργό Τύπου Τ. Χυτήρη, – αλλά και ταξίδευαν σε άλλα πελάγη... Ο πρέ- τελικά, μπόρεσε να μιλήσει με τον υφυπουργό Τύπου Ν. Αθανασάκη, οποίος εξέθεσε και πάλι το πρόβλημα ανάγκη να καλυφθεί το κόστος της ασης στη Λούρδη και όλα τα άλλα. Νέες προσπάθειες, νέα τηλεφωνή- Τελικά ο κ. Αθανασάκης ανακοίνω- ν κ. Μακρή ότι το υπουργείο Οικο- ών θα διέθετε 200 εκατ. δρχ. Η τελι- βεβαίωση, όμως, θα γινόταν από τον πανδρέου.

ρα μεσάνυχτα της 2.11.1995, λοιπόν, σβης, συνοδευόμενος από τον κ. Ιε- , έφθασε στο ξενοδοχείο Plaza iée, στη σουίτα του Πατριάρχη, να ηροφορήσει ο ίδιος προσωπικά για πτάσταση – ο Βαρθολομαίος αγνοού- πάντα ως εκείνη τη στιγμή. Γύρω στη μετά τα μεσάνυχτα, έφθασε και ο ης της Ελλάδας στην Ουνέσκο κ. ιστάμος, ο οποίος έφερε και το τελι- νυμα του κ. Γ. Παπανδρέου: τα 200 μμύρια δρχ. επρόκειτο να δοθούν ην ελληνική κυβέρνηση! Το ποσό θα ιριζόταν η γενική πρόξενος κ. Κου- κου.

ος, και πάλι, το ποσό ήταν μικρό(!) εν αρκούσε να υλοποιηθούν τα μεγα- α σχέδια του Κοκολάτου. Κι ο Πα- χης αναγκάστηκε να περικοπεί κατά

Στο περιθώριο αυτής της απίθανης ιστορίας γράφτηκαν και μερικά άλλα «επεισοδιάκια». Όπως, λ.χ., η μυστηριώδης χρηματοδότηση της Μητρόπολης Γαλλίας μέσω του γραφείου Τύπου με 8 εκατ. δρχ. για μια κασέτα, την οποία όμως είχε παραγάγει – και προφανώς πληρώσει – η ΕΡΤ...

Στη «χρυσή» κασέτα είχε αναφερθεί η Ελευ- θεροτυπία, ένα χρόνο μετά, στις 23.11.96. Ο Μητροπολίτης κ. Ιερεμίας με γράμμα του (27.11.96) προς τον κ. Ρέππα δήλωνε ότι το γραφείο Τύπου του Παρισιού κατέβαλε «εις την Ιεράν Μητρόπολιν Γαλλίας έναντι αποδεί- ξεως» 167.694 γαλλικά φράγκα, δηλαδή περί- που 8 εκατ. δραχμές. Παραπλεύρως, δημοσι- εύουμε αυτή την «απόδειξη». Κάθε γνώστης των πραγμάτων δικαίως απορεί για τις διάφο- ρες «honoraires» αμοιβές, αφού είναι γνωστό ότι αυτή την κασέτα την έκαμε τελικά το συνερ- γείο της ΕΡΤ! Φυσικά, τα 8 εκατ. δεν είναι παρά ψυχία, αν συγκριθούν με τα άλλα ποσά που σπαταλήθηκαν.

Μήπως σήμερα θα μπορούσε ο κ. Ρέππας – που είναι και τώρα υπουργός – να δώσει κάποιες διευκρινίσεις, τουλάχιστον για το πώς έγινε αποδεκτή μια τέτοια απόδειξη, όπως αυτή της Μη- τρόπολης Γαλλίας; Εμείς ρωτάμε: Είναι δυνατόν;

ΚΑΙ ΜΙΑ ΧΡΥΣΗ ΚΑΣΕΤΑ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΓΑΛΛΙΑΣ
ΕΞΑΡΧΙΑ ΠΑΣΗΣ ΙΕΡΥΙΑΣ
ΛΟΓΟΤΥΠΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
ΕΚΛΟΓΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΤΟΣ ΟΥΝΕΣΚΟ
2, Ave Georges Elzet, 75116 PARIS
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΥΠΟΥ/ΑΝΜ. ΕΚΕΤΕΟΝ
SERVISE DE PRESSE/REL. PUBLIQUES

VISITE EN FRANCE DE SA SAINTETE LE PATRIARCHE OECUMENIQUE

BARTHOLOMEOS Ier

(1-10 novembre 1995)

Frais équipe tournage/photographie:

- Honoraires cameraman	45.000frs
- Honoraires ingénieur du son	30.000frs
- Honoraires assistant régie	17.000frs
- Honoraires photographe Yannis Vlasos	16.500frs
- Frais " " "	6.500frs
- Frais (minutes consommées) tél. portatifs	9.574frs
- Frais location matériel vidéo	43.420frs

Total... 167.694frs

πολύ το πρόγραμμά του.

Επίλογος: Δέκα ημέρες μετά την αναχώ- ρηση του Βαρθολομαίου, ο κ. Ιερεμίας ανακοίνωσε εγγράφως στον κ. Κοκολάτο ότι παύει να έχει οποιαδήποτε σχέση με τη Μητρόπολη. Όμως, ο πολυπράγμων αρχι-

μανδρίτης είχε εξαφανιστεί. Έτσι δεν πα- ρέλαβε στις 23.12.1995 την τελική απόφα- ση της Μητρόπολης που τον έπαυε από τα καθήκοντά του. Έμενε στη δικαιοδοσία της σερβικής εκκλησίας της Αμερικής να τον αποσχηματίσει...

Αναλη, ή, μάλλον του ιατικού συντάκτη της επι- ς με ημερομηνία 31.08.97 την κα Γενική Διευθύντρια, ήθεν ο κ. Νικολόπουλος βε την προώθηση της επι- ς του στον κ. Νικολάου και «κανόνισε συνάντηση» μ' , είναι τόσο «αληθινά» όσο ισχυρισμός του ότι συνά- τον κ. Νικολόπουλο «τυ- , έξω από το υπουργείο. Ας ωθεί ότι ο κ. Νικολόπουλος υπηρεσιακή σχέση έχει με Νικολάου ούτε τον γνωρί- οσωπικά.

τά παρέλευση μισής ώρας ου, ο Άναλης επέστρεψε ραφείο του κ. Νικολόπου- σε κατάσταση υψηλού ρισμού και οργής. Δήλωσε ου γνωστοποιήθηκε ύπαρξη είξεών του για υπηρεσίες παρέσχε κατά το τρέχον (1997), ότι δεν έχει εισπρά-

ξει τα ποσά που αναφέρονται σ' αυτές, ότι δεν έχει παράσχει στο Γραφείο Τύπου (Παρισιών) καμία απολύτως υπηρεσία κατά το τρέ- χον έτος και ότι τούτο γνωρίζουν όλοι οι υπάλληλοι του Γραφείου, το προσωπικό της Πρεσβείας και ο Πρέσβης προσωπικά, «όλος ο κόσμος στο Παρίσι» και, επίσης, ο ΥΠΕΞ κ. Πάγκαλος και ο υφυ- πουργός κ. Μπαλτάς (παλαιοί φί- λοι του, όπως είπε, που έτυχε να περάσουν από το Παρίσι), προ- σθέτοντας ότι ο κ. Πάγκαλος προσπαθούσε να του «βρει δου- λειά» στην UNESCO. Στην ίδια κατάσταση εκνευρισμού δήλωσε ότι ο κ. Καλογερόπουλος τον «πλήρωνε» ο ίδιος και όχι η υπό- λογος του Γραφείου (σ.σ. η μόνη αρμόδια για πληρωμές) με επιτα- γές από τον προσωπικό του τρα- πεζικό λογαριασμό, ότι όλες, χω- ρίς εξαίρεση, οι εισπράξεις του «περνούν» από τον τραπεζικό

του λογαριασμό, πράγμα που δή- λωσε στον κ. Νικολάου και στην κα Γενική Διευθύντρια, από τους οποίους και παρακλήθηκε να προσκομίσει και το σχετικό από- σπασμα από την κίνηση του λο- γαριασμού του. Φεύγοντας, θυ- μάμαι ότι ο κ. Άναλης είπε και την ακόλουθη φράση: «βρε, βρε, βρε, εγώ ήρθα για ένα τσαμπί σταφύλια που μου χρωστάνε και έπεσα σε ολόκληρο αμπέλι». Τι ακριβώς εννοούσε ίσως γνωρί- ζει, τώρα, ο κ. Καλογερόπουλος.

Μία εβδομάδα αργότερα, στις 14 Αυγούστου, ο κ. Άναλης επι- σκέφθηκε για τρίτη φορά, τον κ. Νικολόπουλο στο Γραφείο του και ακολούθως είχαμε (και οι τρεις) ένα σύντομο γεύμα σε γει- τονικό εστιατόριο. Εκεί, ο κ. Άνα- λης μας έκανε γνωστό ότι το πρωί της ίδιας ημέρας είχε δε- χθεί τηλεφώνημα από τον κ. Κα- λογερόπουλο, ο οποίος, ευρι-

σκόμενος στην Πάργα, του είχε ζητήσει να συναντηθούν επειγό- ντως στην Αθήνα το Σάββατο, 17 Αυγούστου, για να συζητήσουν, όπως του είπε ο κ. Καλογερόπου- λος, τη συνέχιση της συνεργα- σίας του με το Γραφείο το φθινό- πωρο. Πρόσθεσε δε: «καταλα- βαίνετε τώρα τι με θέλει».

Φαίνεται ότι σε εκείνη τη συνά- ντηση μπήκαν οι βάσεις για την απεγνωσμένη προσπάθεια συ- γκάλυψης του σκανδάλου. Στην προσπάθεια αυτή, ο καλός κ. Άναλης προσφέρει την υπογρα- φή του με αντιπαροχή το δικαίω- μα να τρυγήσει το «αμπέλι». Οι αναγνώστες σας ας βγάλουν τα συμπεράσματά τους.

Με φιλικούς χαιρετισμούς

Ανδρέας Παπαδάτος

Υπάλληλος του Υπουργείου Τύπου
Δι/ντής του Γραφείου Τύπου Βόννης
μέχρι το Σεπ/βριο του 1996

ΤΣΟΥΚΑΤΟΣ - ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ - ΠΑΝΤΑΓΙΑΣ

Τα αλεξικέραυνα του Κ. Σημίτη

του Τάσου Παππά

Πριν από μερικές μέρες, το μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ Παντελής Οικονόμου, με επιστολή του προς τον πρωθυπουργό, τον γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής Κ. Σκανδαλίδη και τους συναδέλφους του στο καθοδηγητικό όργανο, ισχυρίστηκε ότι υπάρχει ένα εξωθεσμικό κέντρο, το οποίο λειτουργεί εξ ονόματος του Κώστα Σημίτη, αλλά χωρίς την έγκρισή του.

Προσφάτως, ο Χάρης Καστανίδης, με συνέντευξή του στο περιοδικό *STATUS*, «χρέωσε» την παραίτησή του από το υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών στις πιέσεις ενδιάμεσων προμηθευτών, μεσολαβητών, πολιτικών και άλλων. Περιγράφοντας την κατάσταση που επικρατεί στο περιβάλλον του Κώστα Σημίτη, είπε χαρακτηριστικά: «Υπάρχουν πάντοτε στο Καπιτώλιο ερμηνευτές της βούλησης του αρχηγού, και στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν κάνουν ατοπήματα, τα οποία άλλοτε μπορούν να προκαλούν τον γέλωτα, αλλά καμιά φορά και τον οίκτο». Όμως, ο κ. Καστανίδης, όπως άλλωστε και ο Π. Οικονόμου, άφησε απ' έξω τον πρωθυπουργό. Σας θυμίζουν κάτι όλα αυτά; Η περίοδος του παπανδρεϊσμού δεν είναι πολύ μακριά. Περίπου τα ίδια έλεγαν όσοι την εποχή εκείνη ένιωθαν να ασφυκτιούν από τον κλοιό που είχε στήσει γύρω από το κόμμα και την κυβέρνηση ο εσμός των παρατρεχάμενων.

Τότε, οι επιτήδευτοι αυλοκόλακες εκμεταλλεύθηκαν, στην αρχή, την ανασφάλεια του Παπανδρέου, και, στη συνέχεια, τη βιολογική αδυναμία του, για να κατακτήσουν επίζηλες θέσεις στους μηχανισμούς. Συγκρότησαν πολυπλόκαμα δίκτυα που νέμονταν την εξουσία και κατάφεραν να μετατρέψουν έναν πανίσχυρο ηγέτη σε άθυρμα.

Τότε, οι αυτόκλητοι προπαγανδιστές του «μεγάλου αρχηγού» ισχυρίζονταν ότι ο Α. Παπανδρέου αγνοούσε τις δραστηριότητες των ανθρώπων του περιβάλλοντός του, οι οποίοι τάχα εκινούντο χωρίς να τον ενημερώνουν. Στο διαβόητο αυτό κύκλωμα καταλογίστηκαν εκ των υστέρων όλα τα δεινά που έπληξαν τη δημόσια σφαίρα. Βεβαίως, η προσπάθεια αποενοχοποίησης του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ έπεσε στο κενό. Ο επικεφαλής ενός κυβερνητικού σχήματος έχει, σε τελική ανάλυση, την πολιτική ευθύνη για τις πράξεις των συνεργατών του. Ακόμη κι αν επικαλεστεί, όπως επικαλέστηκαν για λογαριασμό του Α. Παπανδρέου οι θεματοφύλακες της τιμής και της υπόληψης του, το στοιχείο της άγνοιας, δεν απαλλάσσεται. Κρίνεται για τις επιλογές ή τις παραλείψεις του, αλλά και για τις δράσεις των ανθρώπων που ο ίδιος έχει τοποθετήσει σε νευραλγικούς τομείς.

ΚΕΡΑΥΝΟΣ ΠΡΩΤΟΣ!

Η σημερινή κατάσταση στο κυβερνητικό στρατόπεδο ακόμη απέχει πολύ από το να συγκριθεί μ' αυτή του παρελθόντος. Όμως σημεία παραγοντισμού, νεποτισμού και φαβοριτισμού ήδη έχουν κάνει την εμφάνισή τους και απειλούν την εικόνα της κυβέρνησης και αυτού του ίδιου του πρωθυπουργού. Προς το παρόν, τα πυρά δέχονται

οι στενότεροι εκ των συμβούλων του, προφανώς γιατί εξυπηρετούν τους καταγγέλλοντες να χτυπούν το σαμάρι αντί του «ζώου». Σε λίγα πάντως, και εφόσον ο Κ. Σημίτης δεν φροντίσει να περιφρουρήσει τον εαυτό του, οι βολές θα κατευθυνθούν και εναντίον του.

Βασικώς, τρία πρόσωπα από το επιτελείο του πρωθυπουργού έχουν μπει στο στόχαστρο φίλων και αντιπάλων του «εκσυγχρονισμού»: ο υφυπουργός Γιώργος Πασχαλίδης, το μέλος του Ε.Γ. Θόδωρος Τσουκάτος και ο υπεύθυνος Τύπου του πρωθυπουργικού γραφείου Γιώργος Πανταγιάς.

Ο πρώτος εγκαλείται επειδή δεν έχει καταφέρει ν' ανταποκριθεί σύμφωνα με τους επικριτές του από το εκσυγχρονιστικό στρατόπεδο, στο καθήκον που του έχει αναθέσει ο πρωθυπουργός, να επιβάλει δηλαδή μια στοιχειώδη πειθαρχία στην κοινοβουλευτική ομάδα. Δεν είναι τυχαίο ότι πολλοί βουλευτές του σημαντικού μπλοκ συχνά αναπολούν την περίοδο Λιβάνη και ζητούν, μετ' επιτάσεως, το διορισμό στη θέση του Πασχαλίδη ενός στελέχους με ιστορία, πείρα και εκτόπισμα, έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθούν τα κρούσματα διαφοροποιήσεων στις ψηφοφορίες της Βουλής. Είναι γεγονός ότι ο Γ. Πασχαλίδης δεν έχει τα «προσόντα» του Α. Λιβάνη. Είναι όμως επίσης γεγονός ότι η εποχή Λιβάνη έχει περάσει. Η επιτυχία της πρακτικής Λιβάνη, εν πολλοίς, στηριζόταν στις υποσχέσεις που αφειδώς μοίραζε ο πρώην υπουργός προς τους δυσανεκτούς βουλευτές. Έταζε υπουργικούς θώκους και καθησύχαζε τα πνεύματα. Πολλές από τις υποσχέσεις του έγιναν πράξη γιατί ο Α. Παπανδρέου κάθε τρεις και λίγο κατέφευγε στο «ναρκωτικό» του ανασχηματισμού. Έτο φτάσαμε στο σημείο να γίνουν υπουργοί άνθρωποι που κάτω από κανονικές συνθήκες ούτε πρόεδροι εξωραϊστικών συλλόγων δεν θα είχαν γίνει. Με τον Κώστα Σημίτη όμως τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ο σημερινός πρωθυπουργός δεν θεωρεί τις συνεχείς αλλαγές υπουργών σοβαρό μέσο άσκησης πολιτικής. Κατ' ανάγκη λοιπόν «πυροσβέστης» της κοινοβουλευτικής ομάδας, Γιώργος Πασχαλίδης πρέπει να εφεύρει νέα όπλα κατευνασμού. Επιχειρεί, τονώνοντας και τονίζοντας το ρόλο του βουλευτή, να κάνει ό,τι έκανε ο προκατόχός του με πενιχρά όμως αποτελέσματα. Η αναβάθμιση της σημασίας του βουλευτή δεν αρκεί για να υποχρεώσει στελέχη που σίγουρα μπορούν πλέον να κάνουν με την ευχέρεια του παρελθόντος ούτε υπουργοί μπορούν να γίνουν, να συμπεριφέρονται με σοβαρότητα. Επιλέγουν το «αντάρτικο» για να κάνουν αισθητή την παρουσία τους στο εκλογικό ακροατήριό τους. Αν ένας βουλευτής δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει την εκλογική πελατεία του, είτε προ-

σφέροντας ανταλλάγματα είτε διοχετεύοντας πόρους από τη θέση του υπουργού προς την περιφέρειά του, τότε το μόνο που του μένει είναι να δηλώνει στεντορείως παρών, καταφεύγοντας ακόμη και στη χρήση πυροτεχνημάτων (διαφωνία για τη διαφωνία), έστω κι αν υπονομεύει κατ' αυτόν τον τρόπο τη σοβαρότητά του. Η απόπειρα του κ. Πασχαλίδη να αναδείξει τη σπουδαιότητα του ρόλου του βουλευτή είναι μεν φιλότιμη πλην όμως, μέχρι τώρα, αποδεικνύεται αναποτελεσματική.

ΚΕΡΑΥΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ!

Ο Θόδωρος Τσουκάτος ενοχλεί πολύ κόσμο λόγω της πολυπραγμοσύνης του. Η αγωνία του να εκπορθηθεί και τους τελευταίους θύλακες των αντιπάλων του «εκσυγχρονισμού» τον οδηγεί σε συγκρούσεις με κατεστημένες καταστάσεις στο χώρο της οργάνωσης. Για μέσα που πολλές φορές χρησιμοποιεί προκαλούν εντάσεις και ντισυσπειρώσεις. Στις περιοχές που προσπαθεί να «βάλει χέρι» το μέλος του Ε.Γ., οι αντίπαλοι του σημαντικού μπλοκ ξεπερνούν τις ντιθέσεις που τους ταλανίζουν και συνασπίζονται για να εξουδετερώσουν τον κοινό εχθρό. Ο κ. Τσουκάτος κατηγορείται όμως και για αιμομεικτικές σχέσεις με εκδότες και επιχειρηματίες. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο κ. Τσουκάτος έχει δει το όνομά του να φιγουράρει σε πολλές τηλεοπτικές στήλες. Τον κατηγορούν για απολύσεις δημοσιογράφων μη αρεστών και για αλλαγές εκπομπών με ενοχλητικό περιεχόμενο. Ο ίδιος φυσικά αρνείται ότι παρεμβαίνει καταπαλτικώς ή προειδοποιητικώς και θεωρεί ότι όλη αυτή η φιλολογία εκπηγάει από τους εσωκομματικούς αντιπάλους του. Δυστυχώς γι' αυτόν σε τέτοιου είδους περιπτώσεις σημασία δεν έχει το τι ακριβώς συμβαίνει, αλλά το τι νομίζουν οι άλλοι ότι συμβαίνει. Αυτό είναι το έμμημα της αχαλίνωτης κινητικότητάς του.

ΚΕΡΑΥΝΟΣ ΤΡΙΤΟΣ!

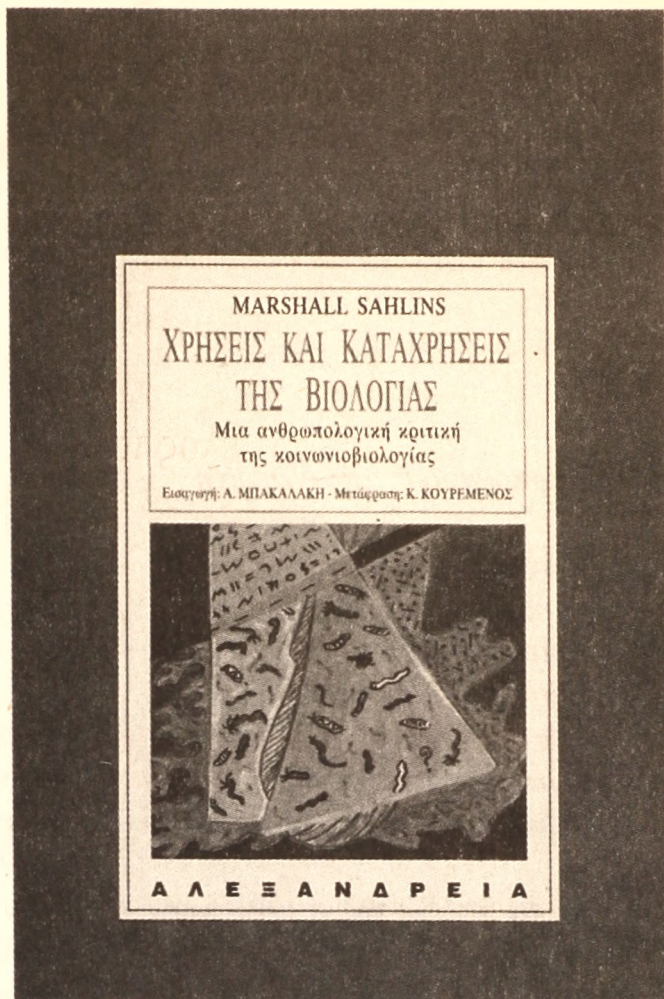
Σε ό,τι αφορά τον Γιώργο Πανταγιά, τα πράγματα σήμερα είναι πάτως καλύτερα συγκριτικά με το παρελθόν. Πριν από μερικούς μήνες ήταν ο πρωταγωνιστής μιας αρνητικής δημοσιότητας. Εθεωρείτο υπεύθυνος για όλα τα κακά που συνόδευαν την κυβερνητική τρακτική. Ακόμη και για την υπόθεση της Κεντροαριστεράς, ως μιας απόπειρας υπέρβασης και κατάργησης του ΠΑΣΟΚ, τον είχαν κατηγορήσει. Φρόντισε όμως να αποσυρθεί στο παρασκήνιο και έτσι οι επιθέσεις μπορεί να μην εξαφανίστηκαν, μειώθηκαν όμως δραματικά.

Κοντολογίς: Οι στενοί συνεργάτες του πρωθυπουργού θα βρίσκονται στο στόχαστρο όσο καιρό η κυβερνητική πολιτική συναντά μεγάλα εμπόδια. Για τους δυσσχεσμένους βουλευτές ο καθένας ξεχωριστά αλλά και οι τρεις μαζί είναι προσφιλής στόχος. Η κατάσταση αυτή βολεύει και τον πρωθυπουργό, μιας και οι Πασχαλίδης, Τσουκάτος και Πανταγιάς λειτουργούν σαν μαξιλαράκια προστασίας που απορροφούν τους κραδασμούς πριν φτάσουν στον ίδιο. Δεν αποκλείεται μάλιστα κάποια στιγμή να κληθούν να παίξουν και ο ρόλο του εξιλαστήριου θύματος, αν και όσοι ξέρουν τον Κώστα Δημήτη λένε ότι ποτέ δεν «πουλάει» τους φίλους του. Αν όμως έχει να διαλέξει ανάμεσα στη φιλία και στη διατήρηση του κύρους του είναι εξαιρετικά αμφίβολο τι θα πράξει. Αξίζει πάντως να αναφερθεί ότι συχνά-πυκνά τα δηλητηριώδη δημοσιεύματα στηρίζονται σε πληροφορίες που δίνει ο ένας εναντίον του άλλου. Είναι γνωστό πως πάλι ότι μεταξύ των τριών δεν υφίσταται πια η ειδυλλιακή συνεργασία που χαρακτήριζε τα πρώτα βήματά τους. Γίνεται ένας πλήρης αγώνας δρόμου για το ποιος εκφράζει καλύτερα τη στρατηγική και τακτική του «εκσυγχρονισμού». Στην κούρσα αυτή οι «δρομείς» χρησιμοποιούν όλα τα μέσα...

MARSHALL SAHLINS ΧΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ

Μια ανθρωπολογική κριτική της κοινωνιοβιολογίας

Επί τρεις αιώνες, με αφετηρία τον Χομπς, τον Άνταμ Σμιθ και τον Δαρβίνο, το δυτικό, καπιταλιστικό πρότυπο του ανθρώπου μεταφέρεται στο ζωικό βασίλειο. Έτσι η οικονομική δραστηριότητα παρουσιάζεται ως γενετικό φαινόμενο, την ίδια στιγμή που μια τέτοια σύλληψη της ζωικής φύσης του ανθρώπου χρησιμοποιείται για να εξηγήσει την κοινωνική πραγματικότητα. Πρόσφατη εκδήλωση αυτού του ιστορικού φαινομένου, η κοινωνιοβιολογία βρίσκει ευρύτατη απήχηση αναδιατυπώνοντας τις αρχές του βιολογικού ντετερμινισμού και του κοινωνικού δαρβινισμού. Η κριτική ανάλυση της επιστημονικής και της αγοραίας κοινωνιοβιολογίας (των Ε.Ο. Ουίλσον, Ντέσμοντ Μόρις, Ρόμπιν Φοξ κ.ά.), που επιχειρεί εδώ ο Μάρσαλ Σάλινς, στηρίζεται στην ανθρωπολογική κατανόηση του πολιτισμού ως αυτόνομου συμβολικού φαινομένου, μοναδικού στη φύση. Απ' αυτή τη σκοπιά, η ζωή, η αναπαραγωγή και οι κοινωνικές σχέσεις στις ποικίλες μορφές τους οργανώνονται σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ανθρώπων για τον εαυτό τους και για τα πράγματα, και όχι σύμφωνα με το γενετικό ίδιον συμφέρον που οι κοινωνιοβιολόγοι εκλαμβάνουν ως θεμέλιο της ανθρώπινης κοινωνίας και ιστορίας.

Με αυτή την καίρια παρέμβασή του, ένας σημαντικός στοχαστής του αιώνα μας διαγράφει με εγκυρότητα τα όρια ανάμεσα στις επιστήμες του ανθρώπινου πολιτισμού και την επιστήμη της βιολογίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Κεντρική διάθεση: Σόλωνος 133, 106 77 Αθήνα, τηλ. 3806305, 3821813, fax 3838173
Βιβλιοπωλείο στη Στοά του Βιβλίου: Πεσμαζόγλου 5 / Σταδίου 44,
105 64 Αθήνα, τηλ. 3311719

Ο κ. Τσουκάτος χτίζοντας θεματικές και όχι λαϊκές κομμούνες

του Δημήτρη Καΐση

Δεν υπάρχει Αυτοκράτορας από Νεφρίτη
στον ουρανό
Βασιλιάς Δράκοντας στη γη δεν υπάρχει
Εγώ είμαι ο Αυτοκράτορας από Νεφρίτη
Ο Βασιλιάς Δράκοντας είμ' εγώ
Τα τρία βουνά διαφεντεύουν και τις πέντε
κορφές

Ανοίξτε μου δρόμο για να περάσω
Κινέζικο λαϊκό τραγούδι του 1958

Μπορεί τα φτερά της παγκοσμιοποίησης και του «άυλου» χρήματος να χτυπούν απειλητικά την πόρτα μας αλλά ο κ. Τσουκάτος έχει το δικό του στόχο: αυτός έχει εξαπολύσει τη δική του επίθεση ενάντια στην «αρχαία σκουριά» των κομματικών οργανώσεων ΠΑΣΟΚ ή τέλος πάντων ό,τι ονομάζεται έτσι.

Πρέπει πάση θυσία να αποκαθαρθούν με καινούργιες στίλβουσες ισορροπίες για να οδηγηθούν κι αυτές στη λεωφόρο του εκσυγχρονισμού. Μπορεί οι μέθοδοι (ή οι μέθοδες όπως ίσως θα 'λεγε ο ίδιος μερικά χρόνια παλαιότερα) να μην είναι πολύ εκσυγχρονιστικές αλλά κι αυτές οφείλουν να υποταχθούν στο μεγάλο σκοπό που είναι κάτι σαν άλλοι «σιδερένοι νόμοι» της Ιστορίας: τι να κάνει κι ο κ. Τσουκάτος όταν κι η Κίνα που κάποτε τόσο ηγάπησε προσαρμόζεται κι ακολουθεί τους διεθνείς κανόνες εν πολλοίς φιλοτεχνημένους από την κάποτε τρισκατάρατη αμερικανική μητρόπολη;

Έχοντας αυτά κατά νουν και πιθανόν με όσα έμειναν μέσα του από τα παλιά αναγνώσματα του Κόκκινου Βιβλίου συνέκλινε φαίνεται στη δοκιμασμένη στρατηγική της περικύκλωσης των πόλεων από την περιφέρεια: εδώ μετατρέπεται σ' ένα είδος περικύκλωσης των κεντρικών Νομαρχιακών Οργανώσεων του ΠΑΣΟΚ όπως π.χ. εκείνης της Θεσσαλονίκης που είναι ίσως η μεγαλύτερη και πιο συμβολική για την εσωκομματική αντιπολίτευση.

Η περικύκλωση συντελείται διά των καλουμένων θεματικών οργανώσεων ικανών να περιλαμβάνουν θεματική ισότητα, πολιτισμού, αθλητισμού ακόμη και θεματική Ποντίων Δήμου Κορδελιού (και πάντως όχι φιλάθλων ΠΑΟΚ Δήμου Ευόσμου): Εν μία νυκτί εγράφησαν ή αίφνης παρουσιάστηκαν 4.000 νέα μέλη ικανά ακριβώς να ανατρέψουν προς όφελος εκσυγχρονιστικό τις ισχύουσες ισορροπίες στην άλλοτε κραταιά οργάνωση Α' Θεσσαλονίκης.

Πώς σε μια κοινωνία αδρανή κομματικά και κουρασμένη πολιτικά, πούθε στρατολογώντας υποκείμενα για την καινούργια εκσυγχρονιστική Ιστορία το κατάφερε αυτό ο κ. Τσουκάτος (αφού αυτό το όνομα όλοι αναφέρουν όχι χωρίς δόση εχθρότητας και κάπως φιλοπαίγμονα διάθεση): αυτός καιροσκοπεί πάνω σε προσδοκίες για διορισμούς απέλπιδων ανέργων, παρήγορες μεταθέσεις και άλλες κρατικές εύνοιες κι εκβιασμούς, λένε οι έμπειροι σ' αυτά παλαιοί ΠΑΣΟΚ της Νομαρχιακής και τώρα περικυκλωμένοι να νιώθουν πολιορκημένοι από ένα είδος άλλων ΠΑΣΟΚ σχεδόν μεταλλαγμένων (εμείς τουλάχιστον φωνάζαμε κάποτε ιδεολογικά συνθήματα «εδώ και τώρα αλλαγή», αυτοί κάθονται όλη μέρα μπρος στις οθόνες των διεθνών Χρηματιστηρίων και του δείκτη DOW JONES).

Σου λέει: πού βρέθηκαν σε εποχή ακινη-

σίας 2.500 εκσυγχρονιστές που δεν γνωρίζουν κιόλας από FUNDS κι ένας τους ναζε περιχαρής «διορίσθηκα στη θεματική» σάμπως και θα 'παιρνε μισθό.

Αυτή όμως ήταν η επίθεση του «στρατού» Τσουκάτου ενάντια στα παλιά κομματικά οχυρά όταν οι «διεθνείς κερδοσκόποι» που πριν μπορεί και να 'ταν «θεσμικοί επενδυτές» εξαπέλυσαν τη δική τους επίθεση εναντίον της δραχμής -εκτινάσσοντας τα υπομνημένα επιτόκια των πονηρούτσικων εκσυγχρονιστών, φέρνοντας την παγκοσμιοποιημένη αγορά οδυνηρά στο σπίτι μας αποστερώντας μας το αυτάρκες παρατηρητικό χαμόγελο από το πρόσωπο του κ. Παπαντωνίου.

Τι άλλο να σου κάνει κι ο κύριος Τσουκάτος βλέποντας το φάντασμα των κερδοσκοπών του «άυλου» καπιταλισμού; Πλανάται αγγίζοντας τη χώρα του «Μετλου Τιμονιέρη» όπου χτίζονται γοργά οι χειρήσεις των πολυεθνικών εκεί που αλλοτε ανθούσαν λαϊκές κομμούνες.

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Ιράκ: Το παιχνίδι συνεχίζεται

Ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο χαρακτηρίστηκε ως το «σημείο απαρχής» μιας νέας εποχής που θα προέδιδε διαφορετική διάσταση στη «νέα τάξη πραγμάτων», διάσταση κυρίως ειρηνική και σε πλαίσιο συνεργασίας, στη βάση του σε-στοιχειωδών αρχών του Διεθνούς Δικαίου. Βέ-μετέπειτα εξελίξεις, τόσο στην πρώην Γιουγκο-όσο και στις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής ης, έδειξαν ότι η «νέα τάξη πραγμάτων» έκρυβε δυσάρεστες εκπλήξεις.

Ρα, επτά χρόνια μετά τον πόλεμο του Περσικού υ, όπου η συμμαχική στρατιωτική επιχείρηση δεν ερε ή δεν θέλησε να απαλλάξει τον ιρακινό λαό αν στυγνό δικτάτορα, ο πρόεδρος του Ιράκ παρα-μόνος κυρίαρχος του παιχνιδιού στη χώρα του, μονώντας και προκαλώντας τη διεθνή κοινή γνώ-σο για τον ιρακινό λαό, αποπροσανατολισμένος ελλείψεις λόγω του εμπάργκο, όχι μόνο δεν επι-να ανατρέψει τον Σαντάμ Χουσέιν αλλά, αντίθε-υρεί τον εαυτό του και τον πρόεδρό του «θύμα» οσίας των Δυτικών.

ιστα τις τελευταίες μέρες, προκαλώντας ανοικτά Α, ο ιρακινός πρόεδρος αποφάσισε να εκδιώξει Ιράκ τους Αμερικανούς που μετέχουν στην επι-του ΟΗΕ, η οποία είναι επιφορτισμένη να επο-τον αφοπλισμό του Ιράκ (UNSCOM).

συγκεκριμένα, το Επαναστατικό Συμβούλιο του ύστερα από πρόταση της ιρακινής Βουλής, απο-ε «να μην έχει συνδιαλλαγές με όσους είναι αμε-κής εθνικότητας και μετέχουν στην ειδική επιτρο-ΟΗΕ». Την απαράδεκτη ιρακινή απόφαση κατα-αν όλα σχεδόν τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου λείας του ΟΗΕ, ενώ ο επικεφαλής της UNSCOM, ρντ Μπάτλερ ανακοίνωσε την «προσωρινή δια-

**Επτά χρόνια μετά
τον πόλεμο του
Κόλπου και ενώ η
στρατιωτική
επιχείρηση δεν
απάλλαξε τον
ιρακινό λαό από
έναν στυγνό
δικτάτορα, ο
Σαντάμ παραμένει
κυρίαρχος του
παιχνιδιού στη
χώρα του.**

κοπή» όλων των δραστηριοτήτων.

Σημειώνεται ότι η Βαγδάτη θεωρεί την Ουάσινγκτον υπεύθυνη για την παράταση του καθεστώτος κυρώσεων που της έχουν επιβληθεί από το 1990. Οι κυρώσεις αυ-τές μπορεί να αρθούν μόνο όταν η UNSCOM επιβεβαι-ώσει ότι όλα τα όπλα μαζικής καταστροφής του Ιράκ έχουν εξαιρεθεί.

Πρόσφατη όμως απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλεί-ας ανέστειλε τη διαδικασία αναθεώρησης για την πιθα-νή χαλάρωση των κυρώσεων.

Σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, ο Σαντάμ εκμεταλ-λεύθηκε τις νέες εχθροπραξίες στο Βόρειο Ιράκ μεταξύ των κουρδικών ομάδων για να αποπροσανατολίσει την κοινή γνώμη από την αναφορά της ειδικής επιτροπής του ΟΗΕ που εμμένει στην καταστροφή των χημικών και βιολογικών όπλων του Ιράκ.

Μάλιστα, δημοσίευμα της βρετανικής Ομπσέρβερ υποστηρίζει ότι οι αμερικανοί εμπειρογνώμονες του ΟΗΕ ήταν πολύ κοντά στην ανακάλυψη εξαιρετικά επι-κίνδυνου τοξικού αερίου και γι' αυτό ο Σαντάμ διέταξε την απέλασή τους. Σύμφωνα με τον Τιμ Τριβάν, πρώην σύμβουλο του προέδρου της ειδικής επιτροπής του ΟΗΕ, πρόκειται για το χημικό αέριο VX που προκαλεί παράλυση και θάνατο.

Από την πλευρά του ο Σαντάμ, οξύνοντας την ήδη τε-ταμένη ατμόσφαιρα, απαγόρευσε στις 2 Οκτωβρίου, την είσοδο σε άλλους τρεις Αμερικανούς-μέλη της Επιτρο-πής που επιβλέπει τον αφοπλισμό του Ιράκ και απειλεί να απελάσει όλους τους Αμερικανούς της Επιτροπής, διαμορφώνοντας έτσι προϋποθέσεις έντονης αντιπαρά-θεσης με τις ΗΠΑ. Τη στιγμή που γραφόταν αυτό το σχόλιο συνεχίζονταν στην έδρα του ΟΗΕ οι διαβουλεύ-σεις προκειμένου να καθοριστεί η στάση του Συμβουλί-ου Ασφαλείας.

Προεδρικές Εκλογές Ο θρίαμβος των γυναικών

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Οι προεδρικές εκλογές που έγιναν στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας στις 30 Οκτωβρίου ανέδειξαν με σαφή και αδιαμφισβήτητο τρόπο νικήτρια, ή μάλλον θριαμβεύτρια, την κ. Mary McAleese, 46 ετών, (Μαίρη Μακαλίσ) με 58,7% έναντι 29,3% της κυριότερης αντιπάλου της, της ευρωβουλευτού Mary Banotti του κεντρώου κόμματος Fine Gael (Φίνα Γκαίηλ). Έτσι κι αλλιώς η προεδρική αναμέτρηση ήταν «γυναικεία» υπόθεση.

Εκ των 5 υποψηφίων οι 4 ήταν γυναίκες.

Το αξίωμα κατέστη ελκυστικότατο λόγω της επιτυχημένης προεδρικής θητείας της κ. **Mary Robinson** (1990-97), η οποία ανέλαβε πρόσφατα τη θέση της Επιτρόπου στην κρίσιμη και σημαντική επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών.

Η κληρονομιά που άφησε στο αξίωμα η κ. Robinson (του Εργατικού Κόμματος) ήταν αξιοσημείωτη: κατάφερε να προσδώσει μεγάλο κύρος σ' ένα κατά βάση τελετουργικό αξίωμα, με τις προοδευτικές και ριζοσπαστικές της θέσεις, με την έμπρακτη διάθεσή της να παίρνει υπ' όψιν της τις ευαισθησίες και των δύο κοινοτήτων (Καθολικών και Διαμαρτυρομένων) στη Β. Ιρλανδία, με τη συμπίευσή της στις σημαντικές κοινωνικές αλλαγές μιας ραγδαία αναπτυσσόμενης χώρας και εν γένει με την προσωπικότητά της, που συνέβαλε σε μια διεθνή παρουσία της χώρας της εξαιρετικά έντονη, πολύ πέρα απ' την «κανονική» εμβέλεια μιας μικρής και ουδέτερης χώρας.

Τόσο επιτυχημένη θεωρήθηκε η 7ετής θητεία της κ. Robinson, ώστε όλα τα πολιτικά κόμματα είχαν δημοσίως εκφράσει τη γνώμη τους για ομόφωνη ανανέωση της θητείας της, εάν το επιθυμούσε.

Με την κληρονομιά αυτή θα πρέπει αναπόφευκτα να «αναμετρηθεί» η νέα πρόεδρος της Ιρλανδίας **McAleese**, που αναλαμβάνει επισήμως τα καθήκοντά της στις 11 Νοεμβρίου. Άγνωστη πριν από 5-6 εβδομάδες στο ευρύ κοινό, η McAleese κατάφερε να κερδίσει το χρίσμα του κυβερνώντος παραδοσιακού εθνικιστικού

κόμματος Fianna Fail (Φίνα Φόιλ) και να δείξει στη μετέπειτα εκλογική εκστρατεία τα εξαιρετικά της προσόντα. Γνωστή πριν στους ακαδημαϊκούς κύκλους, ούσα καθηγήτρια στη Νομική Σχολή του Queen's University του Μπέλφαστ, για τις έντονα εθνικιστικές και καθολικές απόψεις της.

Για πρώτη φορά στο προεδρικό αξίωμα της χώρας εκλέγεται υποψήφιος του Βορρά με επίμαχες απόψεις που να μην δημιούργησαν ανησυχία σε πιο μετριοπαθή στρώματα της κοινής γνώμης, αλλά δεν επηρέασαν καθόλου το εκλογικό αποτέλεσμα. Το αντίθετο μάλιστα. Ωστόσο η αποχή ήταν πρωτοφανής. Ανήλθε στο 53,15% του εκλογικού σώματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ «ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΙΡΛΑΝΔΩΝ»

Σοβαροί πολιτικοί παρατηρητές στην πρωτεύουσα της χώρας χαιρέτισαν το θρίαμβο της McAleese, αλλά αναμένουν να διαπιστώσουν τη σοβαρή προσωπικότητά της και τα εξαιρετικά της προσόντα, τα οποία ουδείς αμφισβητεί. Αναμένουν να είναι πρόεδρος «όλων των Ιρλανδών», ενοποιητικός κι όχι διχαστικός παράγοντας εν μέσω μάλιστα των σκληρών και κρίσιμων διαπραγματεύσεων που διεξάγονται για την ειρήνευση στη Β. Ιρλανδία, διαπραγματεύσεις που χαρακτηρίζονται ως «ιστορικές» εξαιτίας της ευκαιρίας που παρουσιάζουν για την επίλυση ενός προβλήματος, του οποίου είναι δύσκολο να κατανοηθούν όλες οι πτυχές του. Ήδη ο πρόεδρος του κόμματος Sinn Fein (του θεωρούμενου ως πολιτικού βραχίονα του

Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού - IRA) **Gerry Adams** εξέφρασε την απογοήτευσή του για την έλλειψη προόδου στις διαπραγματεύσεις.

Η κ. McAleese τονίζει την ευαισθησία της απέναντι στα προβλήματα της Β. Ιρλανδίας, καθώς και την αποφασιστικότητά της να «χτίσει γέφυρες» μεταξύ των αντιμαχόμενων κοινοτήτων, χωρίς να παύει να τονίζει ότι η Ιρλανδία αποτελεί «ένα έθνος». «Θα είμαι πρόεδρος όλου του λαού», είπε τη βραδιά της νίκης της.

Όσον αφορά στα άλλα κόμματα, ο θρίαμβος της McAleese δημιούργησε τον μούσο κυρίως στο Εργατικό Κόμμα του κ. **Dick Spring**, του οποίου η υποψηφία αξιολογότατη κατά τα άλλα, **Adi Roche** μόλις κατάφερε να πάρει την 4η(!) θέση. Δεν αποκλείεται η 15ετής θητεία του κ. Spring στην ηγεσία του κόμματος να βρösκει στο τέλος της.

Η πολιτική σκηνή της Ιρλανδίας αποκτά έτσι ένα ευρύτερο ενδιαφέρον, λόγω των αναμενόμενων ανακατατάξεων στην αντιπολίτευση - μολονότι η χώρα μνημονεύεται διεθνώς οσάκις στο βορειο-ιρλανδικό σημειώνεται έξαρση και ευτυχώς και δικαίως, θα πρόσθετα, όλο και περισσότερα τελευταία λόγω της εκπληκτικής οικονομικής της ανάπτυξης.

Η «σμαραγδένια τίγρις» της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει να επιδείξει όλες εκείνες τις επιδόσεις, συστηματικά την τελευταία 10ετία, ανεξαρτήτως πολιτικών αλλαγών, που θα έκανε κυρίως εμάς στην Ελλάδα να «πρασινίζουμε» απ' τη ζήλεια μας.

Νέα εποχή στις σινοαμερικανικές σχέσεις

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Επίσκεψη του προέδρου της Κίνας Ζιάνγκ Ζεμίν, την προηγούμενη εβδομάδα στις Ηνωμένες Πολιτείες, εγκαινίασε νέα εποχή στις σινοαμερικανικές σχέσεις στη βάση μιας σειράς οικονομικών και στρατιωτικών συμφωνιών. Μένει δούμε πώς θα εξελιχθεί η διμερής αυτή συνεργασία και αν η μόνη, αυτή τη στιγμή, υπερδύναμη θα αποδεχτεί ισότιμες σχέσεις με τον αναπτυσσόμενο γίγαντα της νοτιοανατολικής Ασίας.

Η μορφή των σινοαμερικανικών σχέσεων δεν είναι εύκολο να προβλεφθεί, δεδομένου ότι πρέπει να συνυπολογιστεί ο ρόλος τόσο της Ρωσίας όσο και της Ιαπωνίας. Πολύ ύστερο μετά την πρόσφατη συνάντηση προέδρου Γέλτσιν με τον ιάπωνα υπουργό Χασιμότο, μια συνάντηση σε νέες βάσεις τις διμερείς σχέσεις δύο χωρών.

Ο πρόεδρος Ζιάνγκ Ζεμίν πρέπει να είναι ευχαριστημένος από τα αποτελέσματα της επίσημης επίσκεψής του στις Ηνωμένες Πολιτείες, που ολοκληρώθηκε τον Νοεμβρίου. Κατάφερε, πιθανόν, να στείλει την εικόνα του σκληρού και άκαμπτου του κομμουνιστικού κόμματος διεκδικήσει για τη χώρα του μια ισότιμη δίπλα στη μόνη, αυτή τη στιγμή, υπερδύναμη. Το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το μακελειό στην Τιενανμέν στο περιθώριο της συνάντησης παρέρχονται χωρίς διαμαρτυρία που πραγματικά οργανώσε προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κινέζοι αντικαθεστώτες, Ταϊβανέζοι και Θιβετιανοί. Ο πρόεδρος Κλίντον αναγκάστηκε να παρακατά την κοινή συνέντευξη Τύπου συμφωνεί με τις πρακτικές της κινεζικής ηγεσίας και ο πρόεδρος Ζεμίν, με τη σειρά του, παραδέχτηκε στην ομιλία του ότι πιθανόν να έγιναν και χειρισμοί. Ο υπουργός Εξωτερικών

της χώρας, βέβαια, ανασκεύασε λίγο αργότερα, λέγοντας ότι ο κ. Ζεμίν δεν αναφερόταν στα επεισόδια στην πλατεία Τιενανμέν. Ο πρόεδρος Κλίντον, περιχαρής, διακήρυξε ότι, μετά τη συνάντησή του με τον κινέζο ηγέτη, αποφάσισε να άρει το εμπάργκο στις πωλήσεις πυρηνικών αντιδραστήρων προς την Κίνα, που δεσμεύτηκε να σταματήσει τις εξαγωγές πυραύλων Κρουζ προς το Ιράν. Η αμερικανική Boeing θα κερδίσει 3 δισ. δολάρια, όσο θα κοστίσουν τα αεροσκάφη που συμφωνήθηκε να αγοράσει η Κίνα. Ο πρόεδρος Κλίντον αποδέχτηκε πρόταση του κ. Ζεμίν να επισκεφθεί την Κίνα μέσα στο '98, ενώ άμεσα αναμένεται η επίσκεψη του αμερικανού υπουργού Άμυνας Ουίλιαμ Κοέν, προκειμένου να αποφασιστούν και ναδρομολογηθούν μια σειρά από στρατιωτικές συμφωνίες.

Τι ακριβώς σηματοδοτεί για τις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών η σινοαμερικανική αυτή συνάντηση κορυφής δεν μπορούμε να το πούμε με ασφάλεια. Το βέβαιο είναι ότι με την επίσκεψη Ζεμίν στην Ουάσινγκτον άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο στις σχέσεις Κίνας - ΗΠΑ, που είχαν ψυχρανθεί πολύ μέσα στο '96 λόγω της επιθετικής πρακτικής της Κίνας εναντίον της γειτονικής Ταϊβάν. Το θέμα της Ταϊβάν είναι ένας απρόβλεπτος παράγοντας, που μπορεί να επηρεάσει το σινοαμερικανικό ειρδύλλιο. Τι θα κάνουν οι ΗΠΑ αν η Κίνα αποφασίσει να επαναλάβει τις πιέσεις της

εναντίον της Ταϊβάν, μιας και είναι σαφές ότι η κινεζική ηγεσία δεν έχει εγκαταλείψει το όνειρο της επιστροφής της Ταϊβάν στους κόλπους της μητέρας-πατρίδας; Η ηγεσία της Ταϊπέι δεν έκρυψε τη δυσαρέσκειά της για την προσέγγιση ΗΠΑ - Κίνας και μάλλον θεωρεί ότι η Ουάσινγκτον την εγκατέλειψε.

Η προσέγγιση Ουάσινγκτον-Πεκίνου πάντως, ακόμα και αν πάρει τη μορφή στρατιωτικής συνεργασίας, δεν μπορεί να ειπωθεί ανεξάρτητα από την πορεία των σχέσεων Πεκίνου - Μόσχας και Μόσχας - Τόκιο. Η πρόσφατη συνάντηση του προέδρου Γέλτσιν με τον ιάπωνα πρωθυπουργό Ριουτάρο Χασιμότο, που χαρακτηρίστηκε από τις δύο πλευρές ιστορική, κατέστησε σαφές ότι η Ρωσία και η Ιαπωνία είναι αποφασισμένες να σπάσουν τον πάγο μεταξύ τους. Η Ιαπωνία έριξε τους τόνους για τη διεκδίκηση των τεσσάρων νήσων Κουρίλων και οι δύο ηγέτες δεσμεύτηκαν να υπογράψουν συνθήκη ειρήνης μέχρι το 2000. Το κλίμα που διαμορφώνεται θα επιτρέψει στις δύο πλευρές να συνεργαστούν καλύτερα για την εκμετάλλευση της πετρελαιοφόρας περιοχής της Σοβιετικής Άπω Ανατολής. Και οπωσδήποτε θα δώσει και στις δύο πλευρές μεγαλύτερο περιθώριο ελιγμών, μιας και τόσο η Ιαπωνία όσο και η Ρωσία βλέπουν με μισό μάτι «την εποικοδομητική εμπλοκή» που επέλεξαν οι ΗΠΑ σε σχέση με το Πεκίνο.

Γενοκτονία «χαμηλής έντασης»

του Αστέρη Χουλιάρα

Μόνο τα τελευταία τέσσερα χρόνια, πάνω από 200.000 άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους και 1.500.000 άλλοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.

Το Μπουρούντι μοιάζει εντυπωσιακά με τον βόρειο γείτονά του, τη Ρουάντα: υπήρξε βασίλειο στην προ της αποικιοκρατίας περίοδο, παρέμεινε για λίγα χρόνια γερμανική κτήση και μετά, και μέχρι την ανεξαρτησία του το 1962, ήταν βελγική αποικία. Όπως και η Ρουάντα, είναι ιδιαίτερα πυκνοκατοικημένο¹, με μια οικονομία βασισμένη στην παραγωγή καφέ, και μ' έναν πληθυσμό που χαρακτηρίζεται από την ίδια εθνοτική σύνθεση με εκείνον της -πριν από το 1994- Ρουάντας (85% Χούτου και 14% Τούτσι). Τα τελευταία τριάντα χρόνια το Μπουρούντι βιώνει ένα, αν όχι ανάλογης έκτασης και έντασης με τη γενοκτονία στη Ρουάντα, πάντως εφάμιλλης σκληρότητας, κύμα εθνοτικής βίας ανάμεσα στους Χούτου και τους Τούτσι²: Μόνο τα τελευταία τέσσερα χρόνια, πάνω από 200.000 άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους και 1.500.000 άλλοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.

Παρά όμως τις σημαντικές ομοιότητες, οι δύο χώρες παρουσιάζουν και ουσιαστικές διαφορές. Στα χρόνια που προηγήθηκαν της έλευσης των Ευρωπαίων και σε αντίθεση με τη Ρουάντα, όπου την εξουσία κατείχαν σχεδόν αποκλειστικά Τούτσι ευγενείς, η κοινωνία του Μπουρούντι υπήρξε πολύ λιγότερο ιεραρχική. Στην προ της αποικιοκρατίας περίοδο, στη χώρα κυριαρχούσε μια μικρή πληθυσμιακή ομάδα, οι Ganwa, που ήταν φεουδαρχικοί πρίγκιπες μεικτής καταγωγής και δεν θεωρούσαν τους εαυτούς τους ούτε Χούτου αλλά ούτε και Τούτσι. Το κυρίαρχο σχίσμα στο Μπουρούντι του 19ου αιώνα ήταν μεταξύ των Ganwa από τη μια πλευρά και των Χούτου και Τούτσι από την άλλη³. Οι περισσότερες εθνογραφικές και ιστορικές μελέτες τονίζουν ότι οι αντιθέσεις Χούτου και Τούτσι στο

Μπουρούντι είναι σχετικά πρόσφατες, ενώ οι βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των δύο εθνοτικών ομάδων ήταν σχεδόν ανύπαρκτες μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '60⁴. Σε αντίθεση επίσης με τη Ρουάντα, όπου οι Χούτου με την επανάσταση του 1959 κατέλαβαν την εξουσία, οι Τούτσι απέκτησαν βαθμιαία τον έλεγχο του ανεξάρτητου Μπουρούντι. Στη Ρουάντα η γενοκτονία σχεδιάστηκε από εξτρεμιστές Χούτου που δεν ήθελαν να μοιρασθούν την εξουσία με τους Τούτσι. Αντίθετα, στο Μπουρούντι οι σφαγές οργανώθηκαν από σκληροπυρηνικούς Τούτσι που δεν ήθελαν να μοιρασθούν την εξουσία με τους πλειοψηφούντες Χούτου. Όχι απρόσμενα, τα θύματα στη Ρουάντα ήταν κυρίως Τούτσι, ενώ τα θύματα στο Μπουρούντι πρωτεύοντως Χούτου.

ΧΟΥΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥΤΣΙ

Τέσσερα είναι τα αίτια της σύγκρουσης Χούτου και Τούτσι στο Μπουρούντι. Πρώτον, η πολιτική των αποικιοκρατών. Όπως και στη Ρουάντα, οι Βέλγοι θεωρούσαν τους Τούτσι «ανώτερη φυλή» σε σχέση με τους Μπαντού Χούτου και πρόσφεραν στους πρώτους αναλογικά περισσότερες εκπαιδευτικές και επαγγελματικές ευκαιρίες, δημιουργώντας έτσι αισθήματα περιθωριοποίησης στους δεύτερους. Δεύτερον, η διαδικασία εκσυγχρονισμού στο Μπου-

ρούντι επιδείνωσε το σχίσμα ανάμεσα στους Χούτου και τους Τούτσι. Η οικοδόμηση δυτικών θεσμών και η διάχυση της εμπορευματικής οικονομίας ενίσχυσαν την αυτοσυνειδητοποίηση των διαφορών κοινωνικών ομάδων της χώρας. Ο εκσυγχρονισμός, δηλαδή, ευνόησε το διαχωρισμό του πληθυσμού σε ομάδες συμφερόντων, εντάσσοντας ιδιαίτερα τις εθνοτικές αντιλήψεις και, βεβαίως, ενισχύοντας τις εθνοτικές προκαταλήψεις⁵. Τρίτον, οι εξελίξεις στη Ρουάντα συνέβαλαν στις εθνοτικές τριβές στο Μπουρούντι. Η επανάσταση των Χούτου στη Ρουάντα το 1959 ενίσχυσε τον εθνικό προσδιορισμό των Χούτου στο Μπουρούντι και οδήγησε πολλά μέλη της ελίτ τους να πιστέψουν στην αναγκαιότητα μιας ανάλογης εξέγερσης. Σύντομα, οι συγκρούσεις στη μια χώρα κατέληξαν να οδηγήσουν σε συγκρούσεις στην άλλη. Όπως παρατηρεί ένας αναλυτής, «κάθε δολοφονία στη Ρουάντα τροφοδοτούσε τον πανικό των Τούτσι [και στις δύο χώρες] και κάθε δολοφονία στο Μπουρούντι τον πανικό των Χούτου»⁶. Τέταρτον, οι πολιτικές των κυβερνήσεων του Μπουρούντι επιδείνωσαν την αντιπαράθεση. Η μετά την ανεξαρτησία ιστορία της χώρας είναι γεμάτη από προσπάθειες διαφόρων φατριών Τούτσι να αποκτήσουν τον πλήρη έλεγχο του κράτους και ιδίως των ενόπλων δυνάμεών του και να το μετατρέψουν σε μέσο για τη διαίκνωση και την επέκταση της ηγεμονίας των Τούτσι σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας του Μπουρούντι.

Το 1965, χούτου αξιωματικοί επιδίωξαν να ανατρέψουν την κυριαρχούμενη από τους Τούτσι ηγεσία της χώρας. Η κυβέρνηση αντέδρασε εκτελώντας χιλιάδες Χούτου. Το 1972 η βία ξεπέρασε κάθε προηγούμενο, όταν εξεγέρσεις των Χούτου ξέσπασαν στην πρωτεύουσα Bujumbura και στην επαρχία. Μια ανασφαλής κυβέρνηση χρησιμοποίησε την ευκαιρία για να λύσει

ΜΠΟΥΡΟΥΝΤΙ

Βασικά στοιχεία

Έκταση: 27.834 τ.χ.

Πληθυσμός (1995): 6.350.000

ΑΕΠ (1993): 1.102 εκατ. δολάρια

ΑΕΠ κατά κεφαλή (1993):

180 δολάρια

Εξωτερικό χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1992): 42,8%

• Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

διαφορές της με το σύνολο των Χούτου, ως και με αντίπαλες φατρίες των Τούτσι (αυτή η φατρία των Τούτσι στο Μπουρούντι προέρχεται από το νότιο τμήμα της χώρας). Ο κυρίαρχος από τους Τούτσι κυβερνητικός στρατός έσφαξε 250.000 ανθρώπους, ανάμεσά τους και το σύνολο των μορφωμένων Χούτου, και ανάγκασε 100 άλλους να καταφύγουν ως πρόσφυγτες γειτονικές χώρες. Τα γεγονότα του επέτρεψαν στους Τούτσι να εξασφαλίσουν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κυριαρχία στο Μπουρούντι, αφήνοντας τη χώρα κοινότητα της χώρας ακέφαλη και εθνοτικές αντιθέσεις οξύτερες από ποτέ. Η υπαράθεση των εθνοτήτων έγινε η κυρίαρχη πολιτική γλώσσα και ο βασικός τρόπος πολιτικής κινητοποίησης και των δύο ομάδων. «Ο φόβος», σημειώνει χαρακτηριστικά ένας αναλυτής, «έγινε το πρωταρχικό κλειδί πολιτικής δράσης και εθνοτικού ιδιορισμού – μια [πραγματική] στρατηγική»⁷.

Το 1993, και μετά από έντονες διεθνείς πιέσεις, η στρατιωτική κυβέρνηση του **Pierre Ndayishimiye** προκήρυξε εκλογές. Ο **Buyoya** (ο 1/3 των ψήφων) έχασε την αναμέτρηση και νικητής αναδείχθηκε, για πρώτη φορά στην ιστορία του Μπουρούντι, ένας Χούτου **Melchior Ndadaye**. Όμως, μόλις τέσσερις μήνες μετά, ο νέος πρόεδρος έχασε τη ζωή του κατά τη διάρκεια ενός πραξικοπήματος του κυρίαρχου από τους Τούτσι. Ένα τρομακτικό κύμα βίας έπληξε περισσότερες περιοχές της χώρας: από 150.000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή και περισσότεροι από 1.000.000 εγκατέλειψαν τις εστίες τους. Μέσα στο χάος και την απουσία διεθνούς παρέμβασης, ένας άλλος Χούτου, ο **Cyprien Ntaryamire** ανέλαβε τα ηνία της χώρας. Ο θάνατός του με την κατάρρευση του αεροσκάφους που τον μετέφερε μαζί με τον πρόεδρο της Ρουάντας) πάλι το αεροδρόμιο της πρωτεύουσας της χώρας, έφερε στην επιφάνεια τα σχέδια του πρώτου για την ανακατάληψη της εξουσίας. Τον Ιούλιο του 1996, ο **Buyoya** επανήλθε στην προεδρία, θέτοντας και τυπικά στο σύντομο δημοκρατικό πείραμα. Ο διάδοχός του **Buyoya** ήταν εκείνος που είχε κληρονομήσει την εξουσία στον πρώτο Χούτου πρόεδρο της χώρας. Έτσι, πολλοί υπέθεσαν ότι η επέμβασή του θα μπορούσε να εξασφαλίσει την πολυπόθητη σταθερότητα. Μέσα σ' αυτούς, πάντως, δεν ήταν και οι περισσότεροι του Μπουρούντι. Η Τανζανία, απ'

όπου διέρχονται το 70% των εισαγωγών του Μπουρούντι, πρωτοστάτησε στην επιβολή κυρώσεων κατά του στρατιωτικού καθεστώτος. Κάπως παράδοξα, η Ρουάντα, που κυβερνάται από μια επίσης κυρίαρχη από τους Τούτσι κυβέρνηση, συμμετείχε ενεργά στο εμπόριο, ζητώντας την επιστροφή της χώρας στη νομιμότητα. Και ο **Buyoya** βρέθηκε απομονωμένος.

Παρά τις ελλείψεις καυσίμων και τροφίμων που προκάλεσαν οι κυρώσεις και παρά τη δράση μιας οργάνωσης χούτου ανταρτών, των οποίων οι επιθέσεις έφθαναν ολοένα και κοντύτερα στην πρωτεύουσα, η κυβέρνηση **Buyoya** έδειξε μάλλον απρόθυμη να διαπραγματευτεί. Οι Τούτσι του Μπουρούντι φοβούνται ότι οι Χούτου θα τους σκοτώσουν, αν τους δοθεί η ευκαιρία να κυβερνήσουν τη χώρα, σύμφωνα με την αρχή της πλειοψηφίας. Το καθεστώς καταφέρει να επιβιώσει χάρη στις πολιτικές ικανότητες του **Buyoya**, στον σχεδόν αποκλειστικά Τούτσι κυβερνητικό στρατό και στην αδυναμία των αντιπάλων του – εσωτερικών και εξωτερικών – να παρουσιάσουν μια εναλλακτική λύση. Η επανάσταση του **Καμπιλά** στο γειτονικό Ζαΐρ ωφέλησε την κυβέρνηση, μια και οι αντάρτες Χούτου έχασαν τις βάσεις και τα κρησφύγετά τους κοντά στα σύνορα. Η κυβέρνηση στην **Bujumbura**, επιδιώκοντας το διαχωρισμό των ανταρτών από τον υπόλοιπο πληθυσμό, εγκαθιστά εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους των αγροτικών περιοχών σε στρατόπεδα. Οι συνθήκες στα στρατόπεδα αυτά είναι συχνά απάνθρωπες, προκαλώντας τις αντιδράσεις μιας διεθνούς κοινότητας που αρνείται να παρέμβει στρατιωτικά. Απρόθυμα να εμπλακούν ενεργά στην περιοχή, τα κράτη της Δύσης έχουν αφήσει τις πρωτοβουλίες στις χώρες της περιοχής. Οι τελευταίες, όμως, απέχουν πολύ από το να έχουν μια ενιαία στάση: η Τανζανία φαίνεται να κλί-

νει προς τους χούτου αντάρτες, ενώ οι βόρειοι γείτονες του Μπουρούντι (Ρουάντα και Ουγκάντα) φαίνονται να στρέφονται προς κάποια μεικτή λύση, όπου οι Τούτσι, χωρίς όμως τον **Buyoya**, θα είναι κυρίαρχοι.

Η ΑΥΤΟΤΡΟΦΟΔΟΤΟΥΜΕΝΗ ΒΙΑ

Πάντως, το βασικό πρόβλημα στο Μπουρούντι είναι ότι η βία αυτοτροφοδοτείται. Ο κάθε γύρος συγκρούσεων κάνει τον επόμενο γύρο περισσότερο αναπόφευκτο, καθώς η αμοιβαία καχυποψία, ο φόβος και το μίσος γίνονται ολοένα και πιο κυρίαρχα στις συλλογικές αντιλήψεις που έχουν οι Χούτου για τους Τούτσι και αντιστρόφως. Το λεγόμενο «κοινωνικό κεφάλαιο», δηλαδή οι κανόνες αμοιβαιότητας που κάνουν εφικτή τη συνεργασία και τη συλλογική δράση για το κοινό καλό, έχει εκλείψει εδώ και πολύ καιρό. Οι Χούτου και οι Τούτσι δεν διακρίνονται ούτε από πολιτιστικές ούτε από γλωσσικές ούτε από θρησκευτικές αλλά ούτε και από περιφερειακές διαφορές. Για εκατοντάδες χρόνια κατοικούσαν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα στις πλαγιές των ίδιων λόφων. Τριάντα χρόνια συγκρούσεων ήταν αρκετά για να δημιουργήσουν ανάμεσα στις δύο κοινωνικές ομάδες ένα αγεφύρωτο χάσμα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το Μπουρούντι, με 228 κατοίκους ανά τετ. χλμ., είναι, μετά τη Ρουάντα, η πιο πυκνοκατοικημένη χώρα της αφρικανικής ηπείρου.
2. Για τη γενοκτονία στη Ρουάντα βλ. Αστέρης Χουλιάρας, *Η Κατάρρευση του Κράτους στην Αφρική*, Αθήνα: Στοχαστής, 1997, σελ. 60-76.
3. Rene Lemarchand, *Rwanda and Burundi*, London: Praeger, 1990, p. 35.
4. Jason S. Abrams, «Burundi: Anatomy of an Ethnic Conflict», *Survival*, Vol. 37 (1), Spring 1995, p. 145.
5. *Ibid.*, pp. 146, 150-151. Για τη σχέση εκσυγχρονισμού και εθνοτικών αντιθέσεων βλ. Samuel P. Huntington, *Social Order in Changing Societies*, New Haven, CT: Yale University Press, 1968, pp. 36-39.
6. Rhoda E. Howard, «Civil conflict in sub-Saharan Africa: internally generated causes», *International Journal*, Vol. LI, Winter 1995-96, p. 37.
7. Jean-Pierre Chretien, «Burundi: The Obsession with Genocide», *Current History*, Vol. 95 (601), May 1996, p. 207.
8. «Don't forget Burundi», *The Economist*, August 24, 1996, p. 13.
9. Agostinho Zacarias, «Time to stop a genocide culture», *The World Today*, Vol. 52 (11), November 1996, pp. 286-289.

Ο δύσκολος χειμώνας της Ελίας

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Η περιβόητη κρίση για τον κυβερνητικό συνασπισμό της Ελίας μπορεί ν' αποφεύχθηκε, μετά τις παλινωδίες της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης, η οποία –παρά τις απειλές– υπερψήφισε τελικά τον προϋπολογισμό. Τα προβλήματα, όμως, παραμένουν.

Η καθιέρωση του 35ωρου ωραρίου εργασίας μετά το 2001 ήταν το αντάλλαγμα με το οποίο η Κ. Επανάδρυση πείστηκε να διατηρήσει την εμπιστοσύνη της για την κεντροαριστερή κυβέρνηση **Πρόντι**. Οι αντιδράσεις που προκάλεσε η εξαγγελία του Πρόντι ήταν έντονες. Ο **Τζ. Αννιέλι**, ιδιοκτήτης της FIAT, έσπευσε τάχιστα να υπενθυμίσει ότι οι Αμερικανοί και οι Ιάπωνες δουλεύουν ήδη περισσότερο και η μείωση του ωραρίου εργασίας θα επηρεάσει άμεσα την ανταγωνιστικότητα των ιταλικών προϊόντων¹. Παράλληλα, οι γενικοί γραμματείς των τριών μεγαλύτερων συνδικάτων CGIL, CISL και UIL **Σ. Ντ' Αντόνι**, **Π. Λαρίτσα** και **Σ. Κοφεράτι** εξέφρασαν την απαίτησή τους να τεθεί το ζήτημα της μείωσης των ωρών εργασίας –που θα επηρεάσει και το ύψος των αποδοχών– στο τραπέζι του κοινωνικού διαλόγου μαζί με όλα τα άλλα θέματα (συνταξιοδοτικό, φορολογικό, ανεργία κ.ά.).

Ωστόσο και η φορολογική μεταρρύθμιση, που προωθείται από την κυβέρνηση ενόψει της ευρωπαϊκής σύγκλισης, δέχεται κριτική τόσο από την Κ. Επανάδρυση –ο γ.γ. της **Φ. Μπερτινότι** δήλωσε ότι οι θυσίες δεν πρέπει να αγγίζουν τους εργα-
τες– όσο και από τα συνδικάτα, τα οποία επιμένουν στην απαλλαγή –από τους νέους φόρους –των συντάξεων γήρατος. Παρ' όλα αυτά, όπως κι ο προϋπολογισμός, έτσι και το νέο φορολογικό σύστημα, παρά τις

χλιαρές αντιδράσεις αναμένεται να ξεπεράσει ανέπαφο τις απαιτήσεις του Μπερτινότι και των συνδικαλιστών. Ο πόλος της Δεξιάς δεν καταφέρνει να αρθρώσει έναν αξιόπιστο αντιπολιτευτικό λόγο, αφού συνεχίζεται να κλυδωνίζεται από τη διαμάχη του ηγέτη της Φόρτσα Ιτάλια **Σ. Μπερλουσκόνι** με τον Εθνικό Συνασπισμό του **Τ. Φίνι** για τα της δικαιοσύνης, που ξέσπασε παράλληλα με τη δίωξη του πρώην υπουργού της Φόρτσα Ιτάλια και στενού συνεργάτη του Μπερλουσκόνι, **Τ. Πρέβιτι**, για χρηματισμό δικαστών. Ο Φίνι δεν επιθυμεί την εμπλοκή του πόλου στη σύγκρουση του Μπερλουσκόνι με την ιταλική δικαιοσύνη.

Η Κ. Επανάδρυση, συνεχίζοντας τη ρητορική περί δύο αριστερών –κάτι αντίστοιχο με το δόγμα του Κ.Κ.Ι. περί πέντε κομμάτων και δύο πολιτικών– αρνείται να αποδεχτεί την πρόκληση του **Μάσιμο Ντ' Αλέμα**, του δημοκρατικού κόμματος της Αριστεράς, να αναλάβει τις ευθύνες της με την ανάληψη κάποιων υπουργικών χαρτοφυλακίων. Μια τέτοια εξέλιξη θ' αφαιρούσε από τους Κομμουνιστές τον κριτικό ρόλο που διαδραματίζουν ως τώρα. Ο νέος εκλογικός νόμος, που ενισχύει το δικομματισμό, θέτει σε άμεσο κίνδυνο την εκλογική τους δύναμη ενόψει των δημοτικών εκλογών και η ανάληψη υπουργείων θα τους αφαιρούσε τα στηρίγματα που διαθέτουν στη νεολαία. Είναι φανερό, μετά και τη μαζική διαδήλωση της Ρώμης στις 25.10,

ότι η Κ.Ε. επιθυμεί να συνεχίσει την κριτική στις κυβερνητικές επιλογές. Ένα από τα συνθήματα των Κομμουνιστών στρεφόταν εκβιαστικά κατά του Πρόντι, θυμίζοντάς του: «Πρόντι, μην κάνεις τον σκληρό κόντρα στους κομμουνιστές, δεν έχεις μέλλον»².

Οι νεολαίοι αριστεροί και αυτόνομοι συνεχίζουν να αρνούνται τις επιλογές της κυβέρνησης. Οι φοιτητές και οι μαθητές έχουν κινητοποιηθεί ήδη κατά του νέου πολυνομοσχεδίου για την παιδεία του **Λ. Μπερλιγκουέρ**. Τα πολυάριθμα κατελημμένα κοινωνικά κέντρα απειλούν ότι δεν θα στηρίξουν τους κεντροαριστερούς υποψήφιους στις δημοτικές εκλογές της 16ης Νοεμβρίου –όπως έπραξαν π.χ. στη Ρώμη τέσσερα χρόνια πριν– χαρακτηρίζοντας ρατσιστικά τα νέα μέτρα για τη μετανάστευση, που συνεχίζουν να διατηρούν στην παρανομία εκατοντάδες χιλιάδες βορειοαφρικανούς και ασιάτες μετανάστες. Ο χειμώνας προμηνύεται θερμός για την κυβέρνηση Πρόντι, παρ' όλες τις επιτυχίες της στο δημοσιονομικό επίπεδο. Ο πληθωρισμός μειώθηκε αισθητά, η αξία της λιρέτας βελτιώνεται, το ευρώ φαντάζει όλο και πιο κοντά. Αλλά από μόνα τους όλα αυτά δεν αρκούν...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. La Repubblica, 17.10.97.
2. La Repubblica, 26.10.97.

— N E A B I B Λ I A 1 9 9 7

Σ Υ Γ Χ Ρ Ο Ν Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΚΛΑΙΡΗ

Ο Δρόμος (Αφήγημα)

ΑΡΜΕΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

Μυρωδιά από χώμα (Μυθιστόρημα)

ΒΛΑΧΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

Ζήτημα χρόνου (Μυθιστόρημα)

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

Ο χρόνος είναι χύμα (Διηγήματα)

ΚΑΜΠΕΡΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Η κιβωτός της Πελαγίας (Νουβέλα)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΤΑΤΙΑΝΑ

Το παράπονο της μαϊμούς (Νουβέλα)

ΛΙΒΑΝΟΥ ΜΠΕΣΣΗ

Τα μεγάλα κορίτσια δεν κλαίνε (Μυθιστόρημα)

ΜΑΓΡΙΖΟΥ-ΣΑΪΑΣ ΒΕΑΤΡΙΚΗ

Ο Νέστορας που Τόρη τον φώναζε αυτή (Μυθιστόρημα)

ΝΕΜΕΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Πεταλούδες στο στομάχι (Μυθιστόρημα)

ΠΙΠΙΝΟΥ ΤΙΤΣΑ

Τέσσερις μέρες του Μάρτη (Μυθιστόρημα)

ΣΚΛΗΒΑΝΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Μουσικά παρακείμενα (Με 7 σχέδια του Χρόνη Μπότσογλου)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

— Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα —

ΣΕ ΤΕΝΤΩΜΕΝΟ ΣΚΟΙΝΙ Ο ΣΑΝΤΑΜ ΧΟΥΣΕΪΝ

Ο ιρακινός ηγέτης **Σαντάμ Χουσεΐν**, εκμεταλλευόμενος το γεγονός ότι οι ΗΠΑ αναγκαστικά θα προχωρήσουν, αργά ή γρήγορα, στην προσέγγιση του Ιράκ και του Ιράν, προκειμένου να πετύχουν την ασφαλή και ανεμπόδιστη ροή του μαύρου χρυσού προς τις δυτικές αγορές, αποφάσισε για μια ακόμη φορά να δοκιμάσει τις αντοχές της διεθνούς κοινότητας και το αρραγές του μετώπου των μεγάλων δυνάμεων. Το Ιράκ ανακοίνωσε ότι θα εκδιώξει τους Αμερικανούς που συμμετέχουν στην αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Ιράκ για τον έλεγχο των εξοπλισμών της χώρας. Απέλασε ήδη τρεις Αμερικανούς και τη Δευτέρα απείλησε ότι θα καταρρίψει τα αμερικανικά καταδιωκτικά U-2, αν επαναλάβουν τις πτήσεις πάνω από το ιρακινό έδαφος. Το κοινό μέτωπο των μεγάλων δυνάμεων δοκιμάζεται, δεδομένου ότι οι ΗΠΑ και η Βρετανία συνάδουν στις απειλές για τη χρήση στρατιωτικής βίας για μία ακόμη φορά εναντίον του Ιράκ, ενώ, αντίθετα, η Ρωσία και η Γαλλία διαφωνούν, ζητώντας την εξεύρεση μιας ειρηνικής λύσης. Ο ΟΗΕ προσπαθεί να εκτονώσει την ένταση, το Στάιτ Ντιπάρτμεντ όμως απειλεί ότι σε περίπτωση που το Ιράκ δεν ανακαλέσει τις αποφάσεις του, το ενδεχόμενο ανάληψης -έστω και μονομερούς- στρατιωτικής δράσης δεν αποκλείεται. Ο ιρακινός πρόεδρος «παίζει» σκλη-

ρό παιχνίδι αυτή τη φορά με αβέβαιο όμως αποτέλεσμα.

ΟΥΛΟΦ ΠΑΛΜΕ

Η σουηδική αστυνομία ελπίζει τώρα ότι ένα ανώνυμο γράμμα, που έφτασε στα χέρια της, θα ρίξει φως στην υπόθεση της δολοφονίας του **Ούλοφ Πάλμε**. Πρόκειται για μια επιστολή από μια πόρνη που, αν είναι αληθινή, καταρρίπτει το άλλοθι του **Κρίστερ Πέτερσον**, κύριου υπόπτου για τη δολοφονία του σουηδού πρωθυπουργού. Ο Κρίστερ Πέτερσον καταδικάστηκε πρωτοδίκως, αλλά αθωώθηκε στο εφετείο λόγω της έλλειψης επαρκών ενοχοποιητικών στοιχείων. Ο ίδιος ισχυρίστηκε ότι το βράδυ της δολοφονίας έπαιζε χαρτιά σε λέσχη και επέστρεψε στο σπίτι του με τρένο. Η γυναίκα αυτή -που θέλει να διατηρήσει την ανωνυμία της για να μην μάθει η οικογένειά της ότι είναι πόρνη-

ισχυρίζεται ότι συνάντησε τον Πέτερσον λίγα μέτρα μακριά από το σημείο της δολοφονίας του Πάλμε και λίγα λεπτά αφότου ο πρωθυπουργός της Σουηδίας έπεφτε νεκρός από τα πυρά ενός αγνώστου. Η γυναίκα του Ούλοφ Πάλμε έχει αναγνωρίσει τον Πέτερσον ως δράστη της δολοφονίας, το όπλο όμως με το οποίο έγινε αυτή δεν βρέθηκε ποτέ.

Η ΣΑΪΕΝΤΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΕΝΤΑΣΕΙΣ

Η επίσκεψη του γερμανού υπουργού Εξωτερικών **Κλάους Κίνκελ**, αυτή την εβδομάδα στην Ουάσινγκτον, επισκιάστηκε από την ένταση που δημιουργήθηκε μεταξύ ΗΠΑ - Γερμανίας με αφορμή τη στάση της γερμανικής κυβέρνησης απέναντι στην οργάνωση της σαϊεντολογίας που έχει την έδρα της στις ΗΠΑ. Το αμερικανικό κοινοβούλιο κατέληξε σε ένα κείμενο απόφασης -που δεν έχει ακόμη την

έγκριση του Κογκρέσου- με το οποίο καλεί τον αμερικανό πρόεδρο να καταστήσει σαφές στη Γερμανία ότι δεν επιδοκίμαζουν την απόφασή της να μην αναγνωρίζει τη σαϊεντολογία ως θρησκευτική αίρεση. Ο γερμανός υπουργός Εξωτερικών απέρριψε τις επικρίσεις του αμερικανικού κοινοβουλίου και εξέφρασε τη δυσανεξία που γιατί δεν επέτρεψαν στον γερμανό πρέσβη στην Ουάσινγκτον να διατυπώσει τα επιχειρήματα και τις θέσεις της κυβέρνησής του. Επανέλαβε ότι οι ΗΠΑ κατανοούν γιατί η προπαγάνδα των σαϊεντολόγων, ότι η Γερμανία τους αντιμετωπίζει όπως άλλοτε η ναζιστική Γερμανία τους Εβραίους, δεν έχει καμία βάση και τόνισε ότι η σαϊεντολογία είναι μια οργάνωση που δεν έχει σχέση με τη θρησκεία και εξυπηρετεί μόνο οικονομικές σκοπιμότητες.

Η συνάντηση του προέδρου της ΠΓΔΜ με τον έλληνα πρωθυπουργό σηματοδοτεί μια νέα εποχή στις σχέσεις των δύο χωρών. Το «αγκάδι» του ονόματος, που δηλητηρίασε τις σχέσεις των δύο χωρών κι έδωσε την ευκαιρία στους λαϊκιστές και των δύο πλευρών να μπλοκάρουν κάθε προσπάθεια προσέγγισης, είναι πλέον θέμα χρόνου να ξεπεραστεί και να ομαλοποιηθούν έτσι πλήρως οι σχέσεις Ελλάδας και ΠΓΔΜ.

ANTI-AΞΕΙ

στη στείρα καταγραφή της μιζέριας

μέλεια: Ε. Κολλιοπούλου

χορός των αριθμών

λο και πιο συχνά τα τελευταία
ρόνια, η διεθνής κοινότητα
πιμετωπίζει τα κοινωνικά
ροβλήματα μέσα από την
θιέρωση επετείων ή την
μοσίευση στατιστικών. Μερικά
όσφατα παραδείγματα το έτος
υ παιδιού (1996) ή το έτος κατά
υ ρατισμού (1997), η μέρα του
υκού μαστουινού (14/10) ή κατά
ς φτώχειας (17/10). Ο ΟΗΕ
ολογίζει σε περισσότερους από
1 δισ. τους ανθρώπους που δεν
ουν πρόσβαση σε πόσιμο νερό.
αναλφάβητοι στον κόσμο
άνουν επίσης το 1 δισ. Μπορεί ο
ιθμός των πλουσίων να
πλασιάστηκε τα τελευταία 50
όνια, όμως ο αριθμός των
ωχών τριπλασιάστηκε. Παρά την
ξηση του παγκόσμιου πλούτου
ρωχοί αυξάνονται κατά 25 εκ
3ε χρόνο. 840 εκ. άνθρωποι
σιτίζονται και από αυτούς 160
είναι παιδιά. Η αριθμητική
αγραφή της αθλιότητας και
ς φτώχειας από τους
μετέχοντες στα κέντρα
οφάσεων αποτελεί συνήθως το
ώτο και τελευταίο βήμα για την
ύρεση της λύσης στα
οβλήματα αυτά. Κάτι σαν
ολογία, με σκοπό να
αλλαγούν από οποιαδήποτε
θύνη. Γιατί ποια είναι η
άντηση του Διεθνούς
μισμικού Ταμείου ή της ομάδας
7 ισχυροτέρων οικονομικά
πών στο 1,3 δισ. των ανθρώπων
ζουν σήμερα με λιγότερο από
1 δολλάριο την ημέρα; Αν για μια
όδο είκοσι χρόνων επενδύαμε
ισίως το 1% των παγκοσμίων
όδων, θα βελτιωνόταν κατά
λύ η κατάσταση εκατοντάδων
πομυρίων ανθρώπων.

•••Ο **Bern Rüthers**, καθηγητής
της Νομικής Σχολής του Πανεπι-
στημίου της Κωνσταντίας στη Γερ-
μανία, μίλησε στις 13/10, στο Ινστι-
τούτο Γκαίτε, στην Αθήνα, για τη
σχέση Νομικής Επιστήμης και Κο-
σμοθεώρησης - Εμπειρίες συστημι-
κής μεταβολή: «Μια μεγάλη χρονι-
κή περίοδος που εκτείνεται μέχρι
τον αιώνα μας διακρινόταν από τη
γνωσιοθεωρητική πεποίθηση ότι η
πραγματική επιστήμη μπορεί να
προαχθεί κατά τρόπο αξιολογικά
ουδέτερο και απηλλαγμένο από κο-
σμοθεωρητικές προκαταλήψεις. Σήμερα γνωρίζου-
με ότι η επιστημονική μας εργασία, ιδιαίτερα στις
ανθρωπιστικές επιστήμες, βασίζεται σε έναν μεγά-
λο βαθμό πάνω σε προκείμενες που έχουμε απλώς
υιοθετήσει επειδή τις πιστεύουμε και τις εμπιστευό-
μαστε. [...] Το συμπέρασμα που προκύπτει από την
εκτενή σύγκριση κα αντιπαράθεση των συστημικών
μεταβολών είναι ότι κάθε κοσμοθεωρητικά βασι-
σμένη πεποίθηση αλήθειας διαμορφώνει το ιδανικό
της δικαιοσύνης που της αρμόζει. Όσες είναι οι κο-
σμοθεωρητικές αλήθειες, άλλα τόσα είναι και τα
ιδανικά της δικαιοσύνης που ανταγωνίζονται μετα-
ξύ τους. Αυτό δεν ισχύει μόνο για τα ακραία παρα-
δείγματα των ολοκληρωτικών καθεστώτων, αλλά
και για τα πολιτειακά ισορροπημένα συστήματα:
Cuius regio eius justitia (Αυτή είναι η θρησκεία του
πρίγκιπα, αυτή είναι και της χώρας). [...] Η δικαιο-
σύνη στις ανοικτές, πλουραλιστικές κοινωνίες και
φιλελεύθερα συντεταγμένες πολιτείες δεν είναι μία,
αλλά πολλές, όπως και οι κοσμοθεωρίες».

•••Ο **Θάνος Λίποβατς** στο διήμερο (23-24/10)
που διοργανώθηκε στο Ινστιτούτο Γκαίτε, από
τα τα περιοδικά Αξιολογικά, ο Πολίτης και Λε-
βιάθαν με θέμα Θεωρητικός στοχασμός και η
πολιτική ευθύνη των διανοουμένων: «Το λάθος
της παραδοσιακής κριτικής διανοήσης ήταν ότι
ήθελε να κάνει τον άνθρωπο ευτυχισμένο θεωρό-
ντας τον ένα εγωκεντρικό και ολοκληρωτικό όν
δηλ. χωρίς φαντασιώσεις. Ο στόχος μιας άλλης
πολιτικής δεν μπορεί παρά να είναι μια πιο δί-
καιη κοινωνία και όχι η γενική ευτυχία γιατί κα-
νείς δεν μπορεί να προγραμματίσει την ευτυχία
του άλλου. [...] Το ηθικό χρέος κάθε πολίτη είναι
να έχει μια κριτική στάση προς ό,τι έχει γίνει στο
παρελθόν και να απαιτεί από όλους τους πρωτα-
γωνιστές της πολιτικής να λογοδοτούν για τις
πράξεις τους ξεσκεπάζοντας τις αδικίες και τις

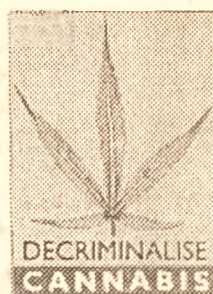

In over his head: a police officer stumbles through a cache of 2,000 plants in Essex. Now a majority say possession should not be a police matter

INDEPENDENT

YOUR CHANCE TO VOTE
Do you think cannabis should be decriminalised? You can register your opinion on the Independent on Sunday telephone vote line. If you think cannabis SHOULD BE decriminalised ring 0200 567 745. If you think cannabis SHOULD NOT BE decriminalised ring 0200 567 744. Calls should not cost more than 25p. The lines will remain open until noon on Wednesday.

- particularly in the medical field. Health Secretary Frank Dobson told a television audience last week he would consider making cannabis legal, through a doctor's prescription, for sufferers of illnesses such as multiple sclerosis. Brian Jellison, MP for Boston South-East and a leading academic in the field of organic chemistry, is to ask the Government to go further and set up a full-scale inquiry - ideally a Royal Commission - to consider radical measures to meet the challenges of Britain's 'drug culture'. He is to meet Home Office minister George Howarth on 26 October, the day Parliament resumes session, for talks on the Government's attitude to cannabis. The Labour MP supports the 'medical

Πρωτοσέλιδο της *Ιντιπέντεντ* (12/10): δημοσκόπηση της εφημερίδας αναφέρει ότι το 80% των ερωτηθέντων επιθυμούν να γίνει πιο επιεικής ο νόμος για τους κατόχους και χρήστες της κάνναβης.

αυθαιρεσίες χωρίς να προσπαθούν να δικαιολογήσουν τις αυθαιρεσίες των ομοϊδεατών τους. Πολλοί διαννούμενοι ταυτίστηκαν με ιδεολογίες που κατέρρευσαν και σήμερα σιωπούν ή βολεύτηκαν μέσα στο χαοτικό μάγμα της κοινωνίας του θεάματος και του ρίσκου. Αλλά αυτό δεν μπορεί να είναι το τέλος της ιστορίας. Οι κριτικοί διανοούμενοι καλούνται να επαναορίσουν τους όρους και τις δυνατότητες ενός άλλου βαθύτερου λόγου που δεν θα λησμονεί ότι οι άνθρωποι είναι επιθυμούντα και πάσχοντα υποκείμενα του λόγου».

•••Στην Ελλάδα, από τον Ιανουάριο του 1997 μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 200 θάνατοι από ηρωίνη, αριθμός που μάλλον θα ξεπεράσει τον αντίστοιχο περσινό. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, οι εξαρτημένοι φτάνουν τους 150.000, ενώ οι επίσημες πηγές περιορίζονται στους 50.000. Η **Ελίζαμπέττα Καζαλόττι**, μέλος της Διεθνούς Αντιαπαγορευτικής Ένωσης (LIA): «Οι τελευταίες δηλώσεις του κ. Σημίτη με την ευκαιρία της συνάντησης των φορέων για τη διαμόρφωση πολιτικής κατά των ναρκωτικών, δεν προσέθεσαν τίποτα το καινούριο. Είχε μια μεγάλη ευκαιρία να προχωρήσει σε σημαντικές αλλαγές στον συγκεκριμένο χώρο, πολύ περισσότερο που στην Ευρώπη κάτι φαίνεται να αλλάζει όσον αφορά τις μεθόδους για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών. Τόσο η καμπάνια της εφημερίδας *Ιντιπέντεντ* για τη νομιμοποίηση της κάνναβης, όσο και το δημοψήφισμα στη συντηρητική Ελβετία (που έδειξε ότι η πλειοψηφία του κόσμου τάσσεται υπέρ της εφαρμογής πιλοτικού προγράμματος για τη διάθεση ηρωίνης σε εξαρτημένους), αποτελούν ενδείξεις αυτής της αλλαγής. Η κυβέρνηση επιμένει σε μια πολιτική που δεν έχει κανένα αποτέλεσμα με κόστος την αυξανόμενη απώλεια πολύ νεαρών ατόμων».

Τι γίνεται με τα σκουπίδια;

του Πειραιώτη

Επτασφράγιστο μυστικό κρατά ο δήμαρχος Πειραιά Στέλιος Λογοθέτης την κατασκευή «εργοστασίου ανακύκλωσης» που υποτίθεται ότι κατασκευάζει ο δήμος. Και έχει δίκιο. Αν οι πληροφορίες αληθεύουν, δεν πρόκειται για τίποτε άλλο από μία ακόμα περίπτωση «απορρόφησης» χρημάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση, που δεν ανταποκρίνονται στο σκοπό για τον οποίο δίνονται.

Η ενασχόληση του δημάρχου Πειραιά με τη διαχείριση απορριμμάτων δεν είναι νέα υπόθεση. Ήδη από το 1993 είχε επιχειρήσει την κατασκευή εργοστασίου ανακύκλωσης, εμπλέκοντας και δήμους της δεύτερης περιφέρειας του Πειραιά. Είχαν μάλιστα ληφθεί και οι σχετικές αποφάσεις από τα Δημοτικά Συμβούλια. Τότε, η υπόθεση ναυάγησε μετά τις αποκαλύψεις του Αντί που απέδειξαν ότι η όλη ιστορία δεν ήταν καθαρή, όσον αφορά τουλάχιστον τις οικονομικές της δοσοληψίες. Έπειτα από αλληπάλληλα δημοσιεύματα του περιοδικού, ευαισθητοποιήθηκαν ορισμένοι κυβερνητικοί παράγοντες. Η υπόθεση όμως δεν προχώρησε και επειδή, μετά το θόρυβο που έγινε, αποχώρησαν οι «επενδυτές» που θα πραγματοποιούσαν το έργο. Εμμέσως έτσι απεδείχθη ότι η υπόθεση δεν ήταν καθαρή. Και τούτο δεν έχει καμία σχέση με το ότι το αντικείμενο της επένδυσης σχετιζόταν με τα σκουπίδια. Αν δεν είχαν τίποτα να κρύψουν, γιατί έφυγαν οι επενδυτές;

Τώρα, τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Κατ' αρχάς, δεν μπορούμε να μιλάμε για ολοκληρωμένο εργοστάσιο ανακύκλωσης. Στην καλύτερη περίπτωση θα πρόκειται για επιλογή ορισμένου μόνο είδους ανακυκλούμενου υλικού. Το ότι το επιχείρημα βαπτίσθηκε «εργοστάσιο ανακύκλωσης» οφείλεται μόνο στο ότι πρέπει να δικαιολογηθεί η χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε ιδιωτικές συζητήσεις αυτό το ομολογούν άλλωστε και παράγοντες του δήμου.

Οι πληροφορίες μας λένε ότι το υποτιθέμενο «εργοστάσιο» δεν είναι τίποτα περισσότερο από χώρος διαλογής υλικών από αλουμίνιο, δίπλα στον σταθμό των απορριμματοφόρων του δήμου. Συγκεκριμένα, τα απορριμματοφόρα θα αδειάζουν εκεί το περιεχόμενό τους και η διαλογή θα γίνεται με το χέρι. Στη συνέχεια, τα υπόλοιπα σκουπίδια θα συμπιέζονται και θα

Στ. Λογοθέτης:
Και... οικολόγος από συμφέρον!

μεταφέρονται στην χωματερή. Είναι φανερό ότι σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται για εργοστάσιο. Αυτό όμως είναι το λιγότερο.

Το όλο σύστημα είναι πολύ πιθανό να προξενήσει προβλήματα στη συνολική λειτουργία του συστήματος αποκομιδής των απορριμμάτων από τους δρόμους, ή ακόμα και να το μπλοκάρει. Σίγουρα δεν χρειάζονται ιδιαίτερες γνώσεις για να αντιληφθεί κάποιος τι μπορεί να συμβεί αν το ένα απορριμματοφόρο του Δήμου περιμένει το άλλο στο οποίο θα γίνεται η διαλογή. Το πιο πιθανό είναι να σχηματιστεί ουρά απορριμματοφόρων έξω από το «εργοστάσιο», ενώ τα σκουπίδια θα συσσωρεύονται στους δρόμους της πόλης.

ΕΚΛΟΓΟΘΗΡΙΑ...

Επιπλέον, είναι ορατός ο κίνδυνος στο χώρο διαλογής να δημιουργηθεί μια χωματερή δίπλα σε κατοικημένη περιοχή, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Στην καλύτερη περίπτωση, θα είναι ένας σταθμός μεταφοράς απορριμμάτων, χωρίς όμως τους απαιτούμενους υγειονομικούς όρους. Τέτοιοι χώροι είναι παράδεισος για τα τρωκτικά, αλλά και για τα φίδια που προσελκύει η παρουσία τους. Αυτά λίγο φαίνεται να προβληματίζουν το δήμαρχο Πειραιά. Το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι, εν όψει εκλογών, να παρουσιάσει ένα έργο εντυ-

πωσιασμού χωρίς κανένα θετικό περιεχόμενο και, ταυτόχρονα, να δικαιολογήσει στην Ε.Ε. τα χρήματα που πήρε. Γι' αυτό, σε όποιον ρωτά λεπτομέρειες, αρκείται να δηλώνει ότι το «εργοστάσιο» θα εγκαινιάσει σύντομα. Κατ' αρχάς, μιλούσε για τον Οκτώβριο. Τελευταία, μετέθεσε τα εγκαίνια για τον Νοέμβριο. Την άρνησή του νομην αναφέρεται σε λεπτομέρειες για το «εργοστάσιο», τη δικαιολογεί με το επιχείρημα: «Να μην μου χαλάσετε ακόμα μία φορά την δουλειά».

Ο Στ. Λογοθέτης δεν έχει εγκαταλείψει και την παλιά του ιδέα να ασχοληθεί ο δήμος συνολικά με τη διαχείριση των απορριμμάτων. Το τελευταίο διάστημα δεν χάνει ευκαιρία προκειμένου να επιτεθεί στον Ενιαίο Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αττικής, κατηγορώντας τον ότι δεν εξυπηρετεί τον Δήμο Πειραιά, αλλά και γενικότερα δεν ανταποκρίνεται στην αποστολή του. «Αν τα 600 εκατομμύρια το χρόνο που παράνομα παρακρατεί ο Σύνδεσμος, ο Δήμος τα διέθετε ο ίδιος στην καθαριότητα, η εικόνα της πόλης θα ήταν διαφορετική», υποστηρίζει.

Πρόσφατα μάλιστα έστειλε στην Γερμανία τον ιδιαίτερο γραμματέα του Γ. Λιουδάκη για να πληροφορηθεί τα περί πυρόλυσης. Μια μέθοδο καύσης απορριμμάτων που, όπου ως σήμερα πειραματικά εφαρμόστηκε, απέτυχε. Από κάτι τέτοια όμως δεν ιδρώνει το αυτί του Στ. Λογοθέτη, όταν μάλιστα για την πυρόληση ως μέθοδο επεξεργασίας των απορριμμάτων ενδιαφέρονται και ορισμένοι νησιωτικοί δήμοι. Ακόμα, τελευταία, προσπάθησε ανεπιτυχώς να πείσει το Δημοτικό Συμβούλιο στην ψήφιση της επέκτασης των σκοπών της Δημοτικής Επιχείρησης Προβολής και Επικοινωνίας (ΔΕΠΕΠ) στην ανακύκλωση των απορριμμάτων. Το επιχείρημα που επικαλέστηκε ο πρόεδρος της ΔΕΠΕΠ Γ. Μανιατάκης ήταν ότι έτσι θα μπορεί η επιχείρηση να παίρνει σχετικά προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ΛΗΘΗ ΚΑΙ Ο ΣΛΗΜΑΝ

Το ξέρετε ότι σήμερα, 7 Νοεμβρίου, κλείνουν τα ογδοντάχρονα της Οκτωβριανής Επανάστασης; Το ξεχάσατε, ε; Εμ, βέβαια. Πάνε πια οι βλοσυροί γραμματείς. Από τα αλλεπάλληλα φεστιβάλ κατέληξαν να κουνάνε τις σημαίες της Αλεξίου. Θυμούνται βεβαίως τον Τσε, αφού ένας μοναχικός και ρομαντικός επαναστάτης μπορεί εύκολα να σου δώσει πόντους προοδευτικότητας – η οκτωβριανή επανάσταση τι να σου δώσει; Τους ρώσους φουτουριστές; Τους φορμαλιστές; Τον Αϊζενστάιν; Τον Μαγιακόφσκι; Τη σύγχρονη μουσική; Και θυμούνται τον Τσε, όμως ασφαλώς δεν γνωρίζουν καν τον δικό μας Τσε, τον Χρήστο Βυζάντιο, που ήρθε από την Πόλη είκοσι χρόνων, πολέμησε του Τούρκους στην επανάσταση, οργάνωσε το στρατό μας και ξανάφυγε για εκεί που ήταν οι μάχες. Εξήντα χρόνων πολέμησε με τους Κρητικούς στο Λασιθί και έφυγε πάλι για ένα γινάτι, για να πολεμήσει πάλι τους Τούρκους στα άλλα Βαλκάνια. Και πέθανε στο τέλος απ' το κρύο, πολεμώντας στη Σερβία, ο εβδομηντάχρονος Χρήστος Βυζάντιος, ο δικός μας Τσε Γκεβάρα.

Μια στιγμή όμως, χτυπάει το τηλέφωνο.

– Έλα Γιάννη. Πήγες στο θέατρο; Στον Σλήμαν; Λοιπόν;

«Στην αρχή ανεβοκατέβαιναν απ' το ταβάνι κάτι παιδικά παιχνίδια, βγάζανε κραυγές όπερας και αυτό ήταν».

– Και ο Σλήμαν πού είναι;

«Ήταν κάποιος με ένα καπέλο».

– Και τι έλεγε;

«Δεν ξέρω, γερμανικά μιλούσε».

– Ίσως είναι σκηνοθετική άποψη.

«Εσύ το βλέπεις σαν άποψη; Επειδή το '80 ο Στάιν έβαζε το χορό με ομπρέλλες, πρέπει τώρα, για να τον ξεπεράσουμε, να βάλουμε όπερα με καρσιλαμάδες;».

– Μήπως όλα αυτά συνδέονται με την Τροία;

«Ποια; Ο Μεμέτης, ο Μενούσης κι ο Μεμέτ Αγάς; Με δουλεύεις;».

– Δυο λεπτά: Όταν μπαίνετε, τι βλέπετε;

«Ένας παίζει τουμπελέκι. Ένας άλλος με μαλλιά παίζει ούτι, αυτός με το καπέλο που μιλάει γερμανικά, η Κονιόρδου τραγουδάει τον Μενούση και από πάνω η Μουτούση κραυγάζει αρχαία ονόματα: Θόας, Πηλέας – μια υστερία».

– Το σκηνικό;

«Τίποτα. Ένας χώρος, κάτι σκοινιά κρέμονται και η Μουτούση πετάει πιάτα από ψηλά. Στο τέλος η Κονιόρδου μοιράζει κουλουράκια».

– Ναι, αλλά είπαν πως είναι οι διαστρωματώσεις του πολιτισμού αυτό το έργο.

«Ποιανού πολιτισμού;».

– Του δικού μας, Γιάννη μου.

«Και τότε γιατί δεν μπήκε κανένα κάρο να κάνουνε ντε-ντε; Αυτό δεν είναι μέρος του πολιτισμού μας; Αλλά θα μου πεις ίσως μπει την άλλη φορά».

– Υποννοείς πως ήταν αποτυχημένη η παράσταση;

«Έχει ως σκοπό να εκπλήξει τον κάθε νεοκουλτουριάρη καραγκιόζη. Η αρχή τους είναι η εξής: Ό,τι έχει γίνει στο θέατρο, απαγορεύεται να

ξεναγίνει. Πρέπει να είσαι εντελώς πρωτότυπος».

– Οι άλλοι θεατές τι λέγανε βγαίνοντας;

«Τι υπέροχο. Τι αριστούργημα. Είναι το είδος του κοινού που άμα το δεις στο δρόμο λες: Αυτός πήγε στον Σλήμαν».

– Δεν καταλαβαίνεις τη μοντερνιτέ, νομίζω.

«Την καταλαβαίνω πολύ καλά. Και γκαζάκια παίξαμε με τον Σλήμαν και κουλουράκια έφαγα και το τουμπελέκι το ξέρω. Τι άλλο να κάνω;».

Ο Γιάννης είναι συλλέκτης γκραβούρας και ως εκ τούτου παλιομοδίτης, μην τον συνερίζετε – να πάτε στον Σλήμαν. Εγώ θα μείνω απόψε. Έχω τον Επικήμη που μου λέει: «Ληστής προαιρέσεως ου γίνεται».

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

• Από τον δημοσιογράφο κ. Ριχάρδο Σωμερίτη πήραμε την επιστολή που δημοσιεύουμε. Όπως επισημαίνει στη συνέχεια και ο συνεργάτης μας, Στ. Καφαντάρης, το άρθρο του είχε ως αφετηρία τον αποκλεισμό των επιστολών του κ. Τσαπραλή και Αρβανιτόπουλου από τις στήλες του *Βήματος*. Ελπίζουμε να είναι τουλάχιστον εύληπτες αυτές οι λεπτές διαφορές στις απόψεις περί διαλόγου.

Περιοδικό *Αντί*,

Δυο λόγια για το πόνημα του κ. Καφαντάρη που με αφορά: τον θαυμάζω! Μου επέτρεψε να καταλάβω πόσο άθλιος είμαι και σε ποιες συνωμοσίες μετέχω. Αποκάλυψε επίσης ότι γράφω ό,τι συμφέρει σε άλλους. Προφανώς (αυτό προκύπτει από το άρθρο του) διότι γνωρίζει την τέχνη. Μήπως θα μπορούσα να έχω το βιογραφικό του να το κορνιζάρω;

Ριχάρδος Σωμερίτης

ΥΓ. Τον Βιδάλη δημόσια παίνεψαν και άλλοι συνωμότες (κρυπτοχουντικοί;) όπως ο Γεώργιος Ράλλης και ο πρώην υπουργός Γ. Μιλωνάς, τότε εκπρόσωπος της Δημοκρατικής Αμυνας. Αίσχος!

• Ο συνεργάτης μας Στ. Καφαντάρης παρατηρεί τα εξής:

Ο κ. Σωμερίτης μου έκανε την τιμή να αντιδράσει στο σχόλιό μου «Η βιβλιοπαρουσίαση ως ιδεολογία», και μάλιστα αχαριαία (για την ακρίβεια στις 13:02 της Παρασκευής 24.10.97).

Η απάντησή του με ανακουφίζει τόσο για την αμήχανη και κακόγουστη βιασιότητά της –είναι χρήσιμο να γνωρίζεις τα τρέχοντα όρια της ανθρώπινης φύσης– όσο, και κυριότερα, επειδή δεν αντιμετωπίζει διόλου την ουσία του σχολίου μου. Ασφαλώς πιστεύω στο διάλογο, αλλά έχω πάντοτε το φόβο του ζενού και του λάθους.

Ως προς το αφοπλιστικό εύρημα περί βιογραφικού, ειζάζω ότι αυτό θα είναι ήδη ανηρημένο. Τον παραλέμπω στα εύσημα

που ο ίδιος μου απένειμε για την υποστήριξη του μακαρίτη πατέρα του, με επιστολή μου στο *Βήμα* τον Ιούλιο του 1978, εναντίον συνεργάτηδος της Χούντας.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

«ΝΕΟΚΟΛΥΒΑΣ»

• Τον χαρακτηρισμό «νεοκολυβάς», που χρησιμοποίησε ο συνεργάτης μας Δ. Χατζόπουλος για τον πρωτοπρεσβύτερο Γ. Μεταλληνό, σχολιάζει ο τελευταίος.

Κύριε Διευθυντά,

Ο κ. Δ. Χατζόπουλος είχε την καλωσύνη να ασχοληθεί στο φύλλο σας της 26.9.1997 με «ένα άρθρο» μου, στην πραγματικότητα σημείωμά μου. Τον ευχαριστώ για την τιμή που μου έκαμε. Προπάντων όμως τον ευγνωμονώ, διότι μου έδωσε ένα τίτλο, που δεν τον φαντάσθηκα ποτέ. Με ονόμασε «νεοκολυβάς». Δεν γνωρίζω, αν ο κ. Χατζόπουλος γνωρίζει (διότι δεν φαίνεται να κατέχει αυτά τα πράγματα, το δηλώνει άλλωστε) το πνευματικό περιεχόμενο του όρου. Βρισκόμιασθε, συνεπώς, μπρός σε μια αθέλητη «προφητεία», όπως ακριβώς στο *Άριθμ. κβ. 28...* Μακάρι να ανταποκριθώ στο μέγεθος αυτού του χαρακτηρισμού.

Δέν θα σχολιάσω τα γραφόμενα του κ. Χ. διότι κάθε αναγνώστης σας μπορεί να κρίνει. Άλλωστε, ο ίδιος δηλώνει την άγνοιά του για τα θέματα, για τα οποία με (κατα)κρίνει. («Τί είναι το κτιστόν; Τί το Άκτιστον; Ποία ή φύση των δύο «γνωσιολογιών»; – γράφει). Έπειδή όμως μιλεί για «φοιτητρίες» του και αφήνει να νοηθεί ότι είναι πανεπιστημιακός, για τη διάσωση του κύρους του, τον παρακαλώ να δηλώσει δημόσια ότι αποκηρύσσει όσα γράφει για τον Άγιο Ιωάννη Δαμασκηνό (8ος αϊ.): «Διάβασα τώρα τελευταία (sic) μερικά για τη διάκριση μεταξύ κτιστού και Άκτιστου που κάνει ο Ιωάννης Δαμασκηνός και σχημάτισα την έντύπωση (sic) ότι δεν είχε σαφή εικόνα του τί ήθελε να πει»

(sic!!!). Ποιός; ο μεγαλύτερος γνώστης του Άριστοτέλη και εκ των μεγαλύτερων στοχαστών της ιστορίας, αλλά και εκκλησιαστικός Πατέρας-σταθμός στην πνευματική ιστορία της Ευρώπης! Άφου, λοιπόν, ο κ. Χατζόπουλος δεν κατάλαβε τον Δαμασκηνό, θα καταλάβει έμένα;

Αυτό που με λυπεί είναι ότι αποκαίνεται (σε στυλ μάλιστα 19ου αιώνα) για πράγματα που δεν γνωρίζει και δεν μπορεί λόγω της δεσμευμένης ιδεολογικά σκέψης του να καταλάβει. Το ζει μενάζι μου, που κρίνει, δεν είναι παραπείληψη εκτενέστερης ανακοίνωσής μου στο Συνέδριο των Φυσικών της Κρήτης (1995), που δημοσιεύθηκε στα *Πρακτικά. Πίστεια*, ότι διδάσκοντας στην Κρήτη ο κ. Χ. θα είχε γνώση για την πορεία της επιστήμης στον τόπο του και μάλιστα για θέμα του χώρου του Πάντος του στέλνω φίλικά το ζείμενό της Άνακοινώσεώς μου, όπως αναδημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Επίκαιρος*. Ίσως καταλάβει, έτσι, κάτι περισσότερο. Επίσης του συνιστώ να διαβάσει το βιβλίο του καθηγητή της Φιλοσοφίας και Ψυχολογίας της Θεολογίας μαζαριστού Νίκου Νησιώτη, *Προλεγόμενα εις την Θεολογικήν Γνωσιολογίαν* (1984, 3η έκδοση). Το υποδεικνύω μόνο, για να κατανοήσει ο κ. Χ. ότι υπάρχει και άλλη Γνωσιολογία, ή Γνωσιολογία του Άκτιστου, και να μη με άδίζει.

Οί Πατέρες μας λένουν ότι «τα δημοσίως γινόμενα, δημοσίως και απειλεγόμενα». Γι' αυτό και μόνο έγγραφα ανοικτά στον κ. Χ. και που θα μπορούσα να του το πω και ιδιωτικά. Άς με συγχωρήσει.

Με τιμή και ευχές

πρ. Γεώργιος Μεταλληνός

• Ο κ. Δ. Χατζόπουλος έλαβε υπόψη του την επιστολή και παρατηρεί
Κύριε Διευθυντά,

Σας ευχαριστώ που θέσατε υπ' όψη μου την απάντηση του πατρός Μετα-

νοῦ στὸ κείμενό μου «Θρησκεία και πιστήμη». Δυστυχῶς, ἡ ἀπάντησις ἔτι στὸ σύνολό της εἶναι δείγμα ἐπι- ρήματος γνωστοῦ ὡς *Ignoratio Elen- i*, καθὼς καὶ δείγμα *ad Hominem* ἐπι- ρηματολογίας, ἐνίστε εἰρωνικῆς. Δὲν ἀκολουθήσω αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ συλ- γίζεσθαι ἢ τοῦ διαλέγεσθαι.

Εἶμαι «ἰδεολογικά» ὀρθολογιστὴς καὶ ὀρθολογιστὴς εἶμαι (α) θιασώτης τοῦ νόμου τῆς μὴ-ἀντίφρασης, ποὺ ὁ ριστοτέλης διατυπώνει ὀντολογικῶς ἐξῆς: «τὸ γὰρ αὐτὰ ἅμα ὑπάρχειν τε καὶ μὴ ὑπάρχειν ἀδύνατον τῷ αὐτῷ καὶ τὰ τὸ αὐτὸ» (*Τῶν Μετὰ τὰ Φυσικά*, 1005b 19-20), καὶ (β) ὑπέρμαχος τοῦ *λογον διδόναι ἢ λόγον λαμβάνειν μετὰ γον*.

Μετὰ τιμῆς,

Δημήτριος Ι. Χατζόπουλος

ΑΔΡΓΑΛΙ ΓΙΑ 2 ΦΩΝΕΣ A CAPELLA

συνεργάτες μας Σοφία Παλαμιώτη καὶ Στέφανος Μπεκατώρος εἶναι βιβλιοθηκάριοι. Ἡ ἀπάντησή τους αὐτή, ἐπιστολή του κ. Κ. Καπέλλα, βιβλιοπώλη καὶ μέλους του Δ.Σ. του ΕΒΙ, ἐστάλη στις 2.10.97, ἀμέσως ἐπὶ τὴ δημοσίευσή της ἐπιστολῆς εἰνῆς στο *Αντί* (τχ. 644, 29.9.1997). Ἐμμοσιεύεται με ἀρκετὴ καθυστέρηση γὰρ ἑλλείψεως χώρου.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ὅλα τα εἶδη των βιβλιο- αφιῶν καταχωρίζονται σε βάσεις δεδο- νων¹, με μια βασική καὶ σημαντική εἰδο- ιο διαφορά: γιὰ κάθε εἶδος χρησιμοποι- αται εἰδικὸ πρόγραμμα διότι διαφέρουν οἱ στόχοι τους. Π.χ. ὁ κατάλογος τῆς ἐθνι- κῆς βιβλιοθήκης μιᾶς χώρας περιέχει τα βιβλιογραφικά στοιχεῖα των συλλόγων². Ἀν αὐτὰ ἐνσωματωθοῦν σε ἓνα σῶμα (corpus) –ἐντυπο ἢ ηλεκτρονικὸ– ἀποτελεῖ τὴν ἐθνικὴ βιβλιογραφία. Κάποτε οἱ ἐθνι- κῆς βιβλιογραφίες ἐκδίδονταν μόνον σε τυπη μορφή ἐνῷ σήμερα κυκλοφοροῦν καὶ σε CD-ROM, μικροφίς, on-line καὶ μέ- τω του Internet. Ἐξυπακούεται πὼς τα στοιχεῖα τους εἶναι ἐγγεγραμμένα σε κά- νια βάση δεδομένων, πάντοτε βάσει εἰδι- οῦ προγράμματος. Π.χ., στὴν ἐθνικὴ βι- βλιογραφία ἡ ἀναγραφὴ κάθε μονάδας ἐπι- ριγράφεται σε ἑκταση καὶ τα βιβλιογρα- κά της στοιχεῖα ποτέ δὲν τροποποιού- νται, ὡς συμβαίνει με τις ἐμπορικὲς βι- βλιογραφίες, τις ἀποκαλούμενες books in print, ἢ ἄλλου εἶδους ἐκδόσεις. Στις χώρες ὅπου ἡ βιβλιοθηκονομία εἶναι προηγμένη, ἡ ἐθνικὴ βιβλιογραφία ἐκδίδεται σε ἐτήσια

βάση ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ βιβλιοθήκη τους.

Ἀνεξαρτήτως του φορέα που ἐκδίδει τὴν ἐθνικὴ βιβλιογραφία, σχεδὸν σε ὅλες τις χώρες, θεσπίσθηκε οἱ ἐκδότες νὰ ἀπο- στέλλουν ἀντίτυπα ὅλων των ἐκδόσεων τους στὴν ἐθνικὴ τους βιβλιοθήκη. Οἱ ἐκ- δότες, ἐπίσης, ἔχουν ἀναλάβει τὴν υποχρέ- ωση νὰ ἀποστέλλουν πλήρη βιβλιογραφι- κά στοιχεῖα: των ἐκδόσεων που ἔχουν προγραμματίσει γιὰ ολόκληρο τὸ τρέχον ἔτος, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν κενὰ στὴν ἐτήσια ἐκδοσις τῆς ἐθνικῆς βιβλιογραφίας. Τὸ ποσοστὸ τῆς ἐγχώριας ἐκδοτικῆς παρα- γωγῆς που κατατίθεται στις ἐθνικὲς βι- βλιοθήκες διαφόρων χωρῶν κυμαίνεται ἀπὸ 75% ὡς 95%. Εἰδικῶς ἡ Ρωσία, ἡ Μολδαβία καὶ ἡ Ουκρανία διατήρησαν τὸ Ἐπιμελητήριον Βιβλίου (Book Chamber) που εἶχε ἱδρυθεῖ τὴν ἐποχὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως. Λειτουργεῖ ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ βιβλιοθήκη καὶ ἔχει ἀναλάβει τὴ συγκέντρωση τῆς ἐκδοτικῆς παραγω- γῆς· ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκδοσις τῆς ἐθνικῆς βι- βλιογραφίας ἐκδίδει καὶ ἄλλες εἰδικὲς βι- βλιογραφίες, που βοηθοῦν τὴν ἐπιστημονι- κή καὶ τεχνολογικὴ ἐρευνά, ἐπισπεύδο- ντας ἔτσι τὴν οικονομικὴ ἀνάπτυξη των χωρῶν αὐτῶν.

Ὁ τίτλος book in print ἀπὸ μόνος του οριοθετεῖ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς τῆς βι- βλιογραφίας: εἶναι ἐμπορικὴ καὶ στὴ δική της βάση δεδομένων καταχωρίζονται μόνον τα ἀπολύτως ἀπαραίτητα βιβλιογρα- φικά στοιχεῖα, καθὼς καὶ τὸ κόστος κάθε μονάδας καὶ ἡ διεύθυνση του ἐκδότη. Ἐτσι, ὅσοι ἀσχολοῦνται με τὸ βιβλίον (βι- βλιοθήκες, ἐκδότες, βιβλιοπωλεία, ἐπιστη- μονικά κέντρα, ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, καθὼς καὶ ὅλων των εἰδῶν οἱ ἀναγνώστες) πληροφοροῦνται ταχύτατα ποιες ἐκδόσεις εἶναι ἐν κυκλοφορίᾳ. Στις ΗΠΑ γιὰ τὴν ἐκδοσις αὐτὴ συνεργάζονται χιλιάδες ἐκ- δότες, ὀργανισμοί, πανεπιστημιακὰ ἱδρύ- ματα κ.ά., καὶ μέσω τῆς βάσεως δεδομένων, που διαθέτει ξεχωριστὰ ὁ καθένας, μετα- φέρουν τις σχετικὲς πληροφορίες με τις δι- κές των ἐκδόσεις στὴν κεντρικὴ βάση του ἐκδοτικοῦ οἴκου R.R. Bowker που ἐκδίδει τὸ Books in Print με ἑδρα τὸ New Province, N.J. των ΗΠΑ. Ἀντιστοιχῶς, ὅλες οἱ ἐξα- ντλημένες ἐκδόσεις καταχωρίζονται στὴ βάση δεδομένων του Books out of print καὶ ἔτσι παρέχεται πλήρης πληροφόρηση γιὰ τὴν κίνησιν τοῦ βιβλίου³.

Εκεῖνο ὅμως που θα πρέπει νὰ τονισθεῖ με ἐμφαση εἶναι ὅτι οἱ βιβλιογραφικὲς βά- σεις δεδομένων στηρίζονται καθ' ὁλοκλη- ρίαν στὴν ἐκτεταμένη *θεματικὴ ἀνάλυση* των πηγῶν τους, ὥστε θεματικὰ «*ἡ ἀνάκλη-*

ση των πληροφοριῶν νὰ εἶναι ἐφικτὴ με τα- χύτητα, εἰδικότητα, ἀκρίβεια καὶ προκα- θορισμένη συνδυαστικότητα»⁴. Πράγμα που σημαίνει πολλαπλὴ θεματικὴ προσέγ- γιση τοῦ χρήστη στις πηγές τους. Ὡς ἐκ- τούτου, οἱ κυριότερες βιβλιογραφικὲς βά- σεις δεδομένων ἐκδίδουν εὑρετήρια με θε- ματικὲς ἐπικεφαλίδες γιὰ νὰ βοηθοῦν τους χρήστες ἀλλὰ καὶ τις βιβλιοθήκες καὶ τα ἱδρύματα που ἀποδελτιώνουν τὸ βιβλιακὸ καὶ ἄλλο υλικὸ τους. Π.χ. ἡ Βιβλιοθήκη του Κογκρέσσου στὸν Κατάλογο Θεματικῶν Ἐπικεφαλίδων (Library of Congress sub- ject headings), που ἐκδίδει, περιλαμβάνει περισσότερες ἀπὸ 200.000 θεματικὲς ἐπι- κεφαλίδες οἱ ὁποῖες ἀυξάνονται ἀπὸ 6.000-8.000 ἐτησίως. Ἡ δὲ βάση δεδομέ- νων του Books in Print (BIT Database) χρησιμοποιεῖ περισσότερες ἀπὸ 70.000 θεματικὲς ἐπικεφαλίδες ἀπὸ τὸ πιο πάνω θεματολόγιον τῆς Βιβλιοθήκης του Κογκρέ- σου.

Αὐτὰ γιὰ τὴν ἐνημέρωση των ἀναγνο- στῶν καὶ ὡς ἀπάντησις στὴν ἐπιστολή του κ. Κ. Καπέλλα, βιβλιοπώλη καὶ μέλους του Δ.Σ. του Ε.ΚΕ.ΒΙ. (*Αντί*, τχ. 644, 29.9.1997). Δηλώνουμε δὲ πὼς δὲν θα ἀσχοληθούμε ξανά με ἀπαντήσεις *ἀσχετες με τὰ θέματα που θέσαμε* στὸ Ἐθνικὸ Κέντρο Βιβλίου ἐπιδιώκοντας ἀνοικτὸ διάλογο πρὸς ὄφε- λος ὅλων μας⁵. Ὑπενθυμίζουμε πὼς ζητή-σαμε ἀπὸ τὸ Ε.ΚΕ.ΒΙ. νὰ μας *περιγράψει συνοπτικὰ τὴν ὀργανωτικὴ καὶ ἐπιστημονι- κὴ υποδομὴ* στὴν ὁποία στηρίζει τὴν ἐπι- δίδωξή του νὰ ἀναλάβει τὴ σύνταξιν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιογραφίας (ἔστω καὶ σε συ- νεργασία με τὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἀφοῦ ἡ τελευταία δὲν εἶναι ὀργανωμένη⁶ ἔτσι ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἀναλάβει ἐξ ὁλοκλήρου τὸ βάρος ἐνός τέτοιου ἔργου). Ζητήσαμε ἐπίσης νὰ μάθουμε τὴν υποδομὴ τοῦ Ε.ΚΕ.ΒΙ. γιὰ τὴ σύνταξιν τῆς ἐμπορικῆς βι- βλιογραφίας BIBAIONET (ἀντίστοιχο τοῦ books in print) που, κατὰ τὴ γνώμη μας, συνεπάγεται ἐπιτελεῖο ἐξειδικευμέ- νων *εὑρετηριαστῶν με μακρὰ πείρα* (δὲν ἀναφερόμαστε στὸ κόστος τῆς διότι εἶναι φανερό πὼς τὸ χρήμα δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαί- τερο κώλυμα).

Πιστεύουμε ὅτι ὅπου ὑπάρχει πολιτικὴ βούλησις, ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τα ὅσα ἐκ- θέσαμε παραπάνω, δίδονται καὶ οἱ σωστὲς λύσεις. Ἀσφαλῶς, παρόμοια προβλήματα δὲν ἐπιλύονται με αυτοκόλλητα, ἀφίσες, φωτογραφικοὺς διαγωνισμοὺς καὶ προβο- λή στα ΜΜΕ που φθάνει ὡς τὴν προκλητι- κὴ ὑπερβολή. Ποιὸς ἐλέγχει ἀν τις δαπά- νες αὐτῆς τῆς δίχως ὅρια διαφήμισης ἀντι- στοιχεῖ παρόμοιου, ἀν ὄχι πολλαπλάσιου

ύψους, ανταποδοτικό έργο; Χρειάζεται πολλή δουλειά, μόχθος και γνώσεις για να στηθούν οι βάσεις μια βιβλιογραφικής πηγής. Φωτεινό παράδειγμα προς μίμηση, η *Εταιρεία Ιατρικών Σπουδών*⁷. Δεν γνωρίζουμε αν υπάρχει στη χώρα μας κάτι αντίστοιχο που να στηρίζεται σε τόσο έγκυρη επιστημονική βάση.

Ελπίζουμε, τέλος, ότι οι «στόχοι» του Ε.ΚΕ.ΒΙ. δεν διέπονται από τη νοοτροπία ότι πρέπει να κρίνονται και να αξιολογούνται οι συνδεόμενοι αγαπητικά και θεωρητικά με το βιβλίο από εκείνους, που συνδέονται μαζί του πρωτίστως εμπορικά. Με τέτοιο πνεύμα δεν πρόκειται να δημιουργηθούν απαιτητικοί και σοβαροί αναγνώστες.

**Σοφία Παλαμιώτη-
Στέφανος Μπεκατώρος**

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βάση δεδομένων (Database): σύνολο πληροφοριών για ειδικό σκοπό ή για την ανάκλησή τους από συγκεκριμένους χρήστες· η ανάκληση διενεργείται συνήθως διά μέσου Πεδίων (Fields), που παρέχουν εργαλεία για τον ευχερή χειρισμό των πληροφοριών, που έχουν αποθηκευθεί σε κατηγορίες και σύνολα, και για την ανάκλησή τους. Μία βάση δεδομένων περιέχει βιβλιογραφικά, αριθμητικά ή στατιστικά στοιχεία κ.λπ. που συγκεντρώνονται για εμπορικούς σκοπούς ή από έναν οργανισμό, βιβλιοθήκη ή ιδιώτη (βλ. *Harrod's librarians glossary*, 8th ed. U.S.A., [c1995], p.190).

2. Σοφία Παλαμιώτη, «Λαϊκές βιβλιοθήκες: έτος μηδέν», περ. *Γράμματα και Τέχνες*, Απρίλιος-Μάιος, 1984: «Η εθνική βιβλιοθήκη κάθε χώρας διαφυλάσσει την εθνική πνευματική κληρονομιά του τόπου. Συλλέγει διαχρονικά την εθνική εκδοτική παραγωγή. Συλλέγει οτιδήποτε εκδίδεται παντού στον κόσμο που αφορά στη χώρα της και οτιδήποτε δημοσιεύεται στη γλώσσα που μιλάει. Επιπροσθέτως, έχει υποχρέωση να συλλέγει τις σημαντικότερες εκδόσεις της παγκόσμιας πνευματικής παραγωγής».

3. Βλ. *National bibliographies and books in print catalogues; report, conclusions and background documents*. (To the seminars held in Strasbourg and Frankfurt-am-Main, 26-30 June 1995) Strasbourg, Council of Europe, 1996.

4. Βλ. *MeSH-HELLAS: βιοϊατρική ορολογία: ελληνοαγγλικό και αγγλοελληνικό λεξιλόγιο*. Αθήναι, ΙΑΤΡΟΤΕΚ/Εταιρεία Ιατρικών Σπουδών, [c1991]. Το εγχειρίδιο αυτό είναι μετάφραση του Medical subject headings που εκδίδεται από τη National Library of Medicine των ΗΠΑ και το οποίο αναθεωρείται και συμπληρώνεται σε ετήσια βάση. Οι εξαίρετοι

επιστήμονες ερευνητές ιατροί που ανέλαβαν να μεταφέρουν τα 25.000 λήμματα στα ελληνικά είναι ο κ. Ν. Τζαμουράνης, με άμεσους συνεργάτες τους κ. Α. Δεληγιάννη, Β. Σάμιο, Α. Σπάρο και άλλους πολλούς ειδικούς, ιατρούς, επιστήμονες, φιλόλογους και την ιατρική βιβλιοθηκάρια κ. Κυριακή Απάκη. Όλοι τους εργάστηκαν για το γιγάντιο αυτό έργο με αυταπάνη στο διάστημα 1980-1991, και το 1996 εξέδωσαν το πρώτο Συμπλήρωμα στο οποίο επανεξέτασαν όλα τα λήμματα της έκδοσης του 1991.

5. Βλ. *Αντί*, αρ. 638, 20.6.97 και αρ. 639, 4.7.97.

6. Σοφία Παλαμιώτη, «Πολιτεία και βιβλιοθήκες: 2. Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος: αποθαρρυντικός απολογισμός», εφημ. *Αυγή*, 1.1.1991.

7. Βλ. σημ. 4.

ΣΟΚΑΛ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Ο Δημήτρης Ψυχογιός απαντά στον συνεργάτη μας Βαγγέλη Μπιτσώρη, σχετικά με όσα εξέθεσε σχετικά με την «υπόθεση Σόκαλ» και μια πλευρά της κριτικής της στην Ελλάδα.

Αγαπητό Αντί,

Στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί* (τχ. 646, 24.10.97, σ. 58-59) ο κ. Βαγγέλης Μπιτσώρης, τον οποίον ούτε γνώριζα ούτε είχα συναντήσει ποτέ μου ώστε να έχουμε προηγούμενα, με βρίζει με τον χυδαιότερο δυνατό τρόπο, με αφορμή σχόλιο με τίτλο «Φαλακρές Τραγουδίστριες» που δημοσιεύθηκε στο *Βήμα* της 12ης/10/97. Και ασχολήθηκε επειδή, γράφει, «έμεινε εμβρόντητος» από το γεγονός ότι το μονόστηλό μου «κατορθώνει μέσα σε επτά παραγράφους να μας προτείνει μια νέα θεωρία της ανάγνωσης και της αισθητικής της πρόσληψης». Τιμή μου, αλλά δεν ήταν αυτή η φιλοδοξία μου.

Ο κ. Μπιτσώρης ξύνει την, κατά την περιγραφή του, «καραφλιασμένη κούτρα» του και «μένει εμβρόντητος» επειδή δεν κατανόησε ίσως (απασχολημένος με το να ψάχνει για ψιλές, δασείες και βαρείες) ότι αυτό που γράφω όλο κι όλο είναι πως: και στον χώρο της επιστήμης και σ' αυτόν της φιλοσοφίας ενίοτε κάποιες απόψεις επιβάλλονται ως αληθείς όχι επειδή είναι τέτοιες αλλά διότι είτε τα κείμενα αυτών που τις υποστηρίζουν διαθέτουν γοητεία, είτε οι ίδιοι ως άτομα διαθέτουν προσωπική γοητεία ή θεσμική εξουσία.

Και αναφέρω ως παραδείγματα προσωπικής γοητείας διάφορους πάλαι ποτέ «διανοητικούς γκουρού» όπως ο Μπαρτ, ο Λακάν, ο Αλτουσέρ που οι «σχολές» τους

εξαφανίστηκαν με τον θάνατό τους. Αναφέρω ως παράδειγμα θεσμικής εξουσίας και «τσιφούτικης γραφής» τον Νιλς Μπορ από τον χώρο της Φυσικής (από το Ινστιτούτο που διηύθυνε πέρασαν με υποτροφίες οι μισοί φυσικοί της Ευρώπης). Ως παραδείγματα γοητευτικής πειστικής γραφής αναφέρω τους Λεβί Στρωσ και Φουκώ από τον χώρο των κοινωνικών επιστημών, τον Ρίτσαρντ Φέυμαν από τις φυσικές επιστήμες.

Προσθέτως βεβαίως ότι «δυστυχώς για τους μεταμοντέρνους δεν εξαντλούνται όλα στο παιχνίδι της γοητείας και της εξουσίας», διότι τα μεν πρόσωπα εξαφανίζονται, όμως «τα γραπτά μένουν για να επηρεάσουν γενιές και γενιές είτε με τη γοητεία τους είτε με τις αλήθειες τους: όπως τα κείμενα του Φουκώ, του Αϊνστάιν, του Πλάτωνα».

Πέρα από διάφορα καλόγουστα καλαμπουράκια για φαλακρούς που θέλει να μου συστήσει αλλά για τους οποίους δεν γνωρίζει να μου πει αν έχουν τρίχες στο εφηβαίο τους (είχε κλειστά τα μάτια;) ο κ. Μπιτσώρης το μόνο το οποίο κατανόησε από το σχόλιό μου είναι ότι υποστηρίζω πως θα πρέπει οι σύγχρονοι να γνωρίσουν προσωπικά τον Πλάτωνα, ώστε να μπορούν να έχουν άποψη για τα κείμενά του! Αν αυτό κατάλαβε, τότε δεν του καταλογίζω καμιά ευθύνη ούτε για τις ύβρεις του. Αναρωτιέμαι όμως: υπάρχει τόσο μεγάλη έλλειψη νοημόνων ατόμων ώστε το *Αντί* να αναγκάζεται να συνεργαστεί με τον κ. Μπιτσώρη;

Υποπεύομαι όμως ότι ο κ. Μπιτσώρης δεν κατανόησε τι έγραφα όχι επειδή είναι βλαξ (που μπορεί και να είναι) αλλά επειδή δεν τον ενδιαφέρουν οι απόψεις μου: οι απόψεις μου είναι πρόσχημα για να αποδείξει ότι είμαι αμαθής και αδιάβαστος. Διότι αφού κατατροπώνει θριαμβευτικά την «άποψή μου» περί Σωκράτους στο 1/3 του κειμένου του, στο επόμενο 1/3 επιδεικνύει πόσο καλά μελετημένος είναι ο ίδιος περί τα σοκαλικά και εν συνεχεία καταγίνεται με το τι έχω και δεν έχω διαβάσει εγώ.

Ο κ. Μπιτσώρης διέγινε σωστά ότι ο υπογράφων «δεν έχει διαβάσει ούτε καν τον Σόκαλ» και με προτρέπει «ας μην κουράζεσαι, για σένα διαβάζουν άλλοι». Λανθάνει όμως όταν με το άλλοι εννοεί τον περυσινούδα εαυτό του. Για μένα διαβάζουν Σοκάλ, Ντεριντά, Λακάν, Μπορ, Φέυμαν, και όσους άλλους αναφέρω στο κείμενό μου, οι φίλοι μου Βοκκάκιος και Ανάργυρος, οι οποίοι χρόνια τώρα ανταλ-

ιν επιστολές μέσω της προτελευταίας
ας του *Βήματος*. Με ενημερώνουν
ώς ώστε απερίσπαστος εγώ να επι-
αι στην ανάγνωση των ύβρεων του κ.
ώρη. Ο Ανάργυρος λοιπόν την ίδια
Κυριακή της 12ης Οκτωβρίου αφιε-
κι αυτός δεκατρείς παραγράφους
ιστολής του στην «υπόθεση Σοκάλ»,
ν οποίων οι πέντε αναφέρουν τι
ε ο Σοκάλ στο διαβόητο άρθρο του.
ίως ο κ. Μπιτσώρης (ο οποίος διαθέ-
αρκούντως ευμεγέθη βιβλιοθήκη»
μας πληροφορεί με περισσή μετριο-
ίνη χρησιμοποιώντας τυπικό βρετα-
understatement, καίτοι λάτρης της
ής κουλτούρας) δεν είναι υποχρεω-
να διαβάξει όλο το *Βήμα* ούτε να
ζει ότι ο Ανάργυρος είναι το alter
ου (ή μπορεί να προσποιείται ότι το
ί). Ούτε είναι υποχρεωμένος να ξέ-
ιτι στη διεύθυνση του Ιντερνέτ
www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/
ts υπάρχουν όλα τα σχετικά με την
ση κείμενα για κάθε ενδιαφερόμε-
τε ότι ο Ανάργυρος παρακολουθεί
όθεση εδώ και ένα χρόνο, όταν διά-
άρθρο του νομπελίστα St. Weinberg
ew York Review of Books του Αυγού-
1996 για το Sokal's hoax – το οποίο
ύθησε εξαιρετικά ενδιαφέρουσα
ιση.
ιούται ο κ. Μπιτσώρης να τα αγνοεί
πά – αλλά πού στηρίζει ο αρθρογρά-
ις την αναίσχυρη άποψή του ότι εξα-
τους αναγνώστες του *Βήματος* γρά-
ς για πράγματα που δεν έχω διαβά-
ι δεν γνωρίζω; Σε πληροφορίες της
ιοντέρνας Πνευματικής Ασφάλει-
ιό τι στοιχεία, από ποια λάθη σε αυ-
αναφέρω «είναι πασιδηλό ότι ο αρ-
άφος μας [εγώ δηλαδή] δεν έχει δια-
ούτε καν τον Σοκάλ» όπως ισχυριζε-
ο φορές στο κείμενό του με έπαρση
ισίων φαλακρών ημιμαθών πιθή-
Ποιους άλλους δεν έχω διαβάσει;
προκύπτει ότι είμαι «αδιάβαστος
γράφος» όπως αναφέρει παρακάτω;
αίνει η φράση «τέρμα τα αστείακια
ανέξοδες ξεδιάντροπες λοιδορίες
ις μόνιμες πανίσχυρες στήλες των
ρίδων» την οποία μου απευθύνει; Τι
είναι αυτή; Αν υπάρχει κάποιος
ένος ξεδιάντροπος αυτός είναι ο κ.
ώρης που βρίζει χωρίς να έχει προ-
ί και παραθέτει υποτιμητικούς ισχυ-
ους για το άτομό μου χωρίς καμιά
ως τεκμηρίωση, κανένα απολύτως
ίο.
γνωρίζω τα κίνητρα που ώθησαν τον

κ. Μπιτσώρη σ' αυτή την άθλια επίθεση.
Το μόνο που κατάλαβα εγώ είναι ότι, σε
αντίθεση με άλλες γοητευτικές (για κάποι-
ους) μεταμοντέρνες «φαλακρές τραγουδί-
στριες», ο κ. Μπιτσώρης είναι απλώς πα-
νάσχημος μεταμοντέρνος φαλακρός αρ-
λουμπολόγος.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Δημήτρης Κ. Ψυχογιός

Σημείωση του Αντί: Για την ουσία των
όσων γράφει ο κ. Δ. Ψυχογιός, ο
συνεργάτης μας Β. Μπιτσώρης θα
απαντήσει στο επόμενο τεύχος. Από
μας, μια μόνο –αναγκαία– διευκρίνιση:
Από την ημέρα που αποχώρησε ο κ.
Ψυχογιός από το *Αντί*, δυστυχώς,
υπάρχει πολύ μεγάλη έλλειψη
νοημόνων ατόμων που να μας τιμούν
με τη συνεργασία τους... Οι
«νοήμονες» είναι αλλού!

ΠΕΡΙ ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΗΣ

Ένα σχόλιο για τη σλαβομακεδονική
γλώσσα δίνει την αφορμή στον
αναγνώστη μας να ασκήσει κριτική στο
περιοδικό. Να μας επιτρέψει να
έχουμε τη γνώμη μας...

Κύριοι του *Αντί*,

Κάποιος εξ υμών παραδίδει μαθήματα
αγραμματοσύνης μέσω της περίοπτης στή-
λης «αντι-ΘΕΣΕΙΣ», όπου σε έντονο πλαί-
σιο πληροφορεί περί «μακεδονικής»
(άνευ εισαγωγικών βεβαίως) – ή, έστω,
σλαβομακεδονικής γλώσσας (τχ. 642, σελ.
9).

Απαραίτητο είναι να ξεκαθαριστούν από
επιστημονικής πλευράς τα βασικά στοι-
χεία.

Από τους αρμόδιους επιστήμονες το
γλωσσικό μόρφωμα της γείτονος χώρας
καλείται με τους εξής όρους: «Μακεδονι-
κή» (εντός εισαγωγικών), σκοπιανή γλώσ-
σα ή σλαβική διάλεκτος.

Πρόκειται για γλωσσική νόρμα, η οποία
καλλιεργείται στη νοτιότερη ομόσπονδη
δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας από το
1945. Ως ιστορικό και πολιτικό φαινόμενο
συγκαταλέγεται τυπολογικά στην κατηγο-
ρία της επιτάσσουσας γλωσσικής νόρμας,
δηλαδή εκείνης που επιβάλλεται από μian
αυταρχική εξουσία, ωστόσο ο εξουσιαζό-
μενος την χρησιμοποιεί μόνον στην δημό-
σια ζωή του και όχι στον ιδιωτικό του βίο.

Οι γλωσσικοί κανόνες που διέπουν την
γλωσσική αυτή νόρμα υπαγορεύονται από
την κρατούσα ιδεολογία και επιβάλλονται
για εθνικιστικούς λόγους. Είναι φαινόμε-

νο ανάλογο του Newspeak (βλ. 1984 του G.
Orwell).

Ως γλωσσικό φαινόμενο η νόρμα της
Π.Γ.Δ.Μ. ταυτίζεται μορφολογικώς και
συντακτικώς με την βουλγαρική γλώσσα.

Όσον αφορά τον άγνωστο συνεργάτη του
περιοδικού σας, στον οποίο αρχικώς ανα-
φέρθηκα, συνεχίζει να παραδίδει μαθήμα-
τα αγραμματοσύνης χρησιμοποιώντας α-
νελλήνιστα τους όρους «σελίδες κουλτού-
ρας» και «μεγάλες εφημερίδες». Σημειω-
τέον ότι το επίπεδό του του επιτρέπει να
θεωρεί έγκυρες εφημερίδες το *Έθνος* και
τα *Νέα*.

Προς τιμήν τους, πάντως, οι σχετικοί συ-
νεργάτες των προαναφερθεισών εφημερί-
δων δείχνουν να μην πάσχουν από αγραμ-
ματοσύνη, όπως ο δικός σας!

Ευχής έργον να σταματήσουν κάποιοι,
όπως ο εν λόγω ειδησεογράφος σας, να
επιδίδονται στον κομπογιανντισμό κρυ-
βόμενοι πίσω από την ανωνυμία. Υπάρ-
χουν καταρτισμένοι επιστήμονες μελετη-
τές, οι οποίοι μπορούν κάλλιστα και ως
επιτελούντες το δημοσιογραφικό τους λει-
τούργημα να μας ενημερώσουν με εγκυρό-
τητα για θέματα, τα οποία ανήκουν στην
αρμοδιότητά τους.

Αλέξανδρος Χ. Μήτσιου
Ωραιοκάστρο Θεσσαλονίκης

ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΕΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Ένα δημιουργικό ταξίδι
στον εσωτερικό εαυτό

1. Ομάδες που έχουν ένα στόχο,
π.χ. παχυσαρκία, πάσχοντες από
χοληστερίνη, από σακχαρώδη διαβήτη,
θυρεοειδή κ.λπ.

2. Ομάδες γενικού πληθυσμού, για
καλύτερη ποιότητα ζωής.

Χαρά Παπαϊωάννου

Ομαδική θεραπεύτρια (Drama therapy-
Θέατρο και θεραπεία)

Βιοχημικός-υγιεινολόγος

Τηλέφωνο: 7011952

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ; ΧΜΜΜ...

Άρχισε και φέτος η χειμερινή σεζόν και για το Εθνικό μας Θέατρο. Μαζί της άρχισαν και οι συνήθειες, πλέον, εξαγγελίες περί εκσυγχρονισμού (λέξη-«ιδεολογία», τελευταία), περί πατάξεως όλων των «κακώς κειμένων» και των «μελανών σημείων» (όπως ελέγχθη) κ.ά. Πολλές εξαγγελίες, που θα διαψεύδονταν αμέσως, άλλη μια φορά, μετά τις πρεμιέρες.

Το ρεπερτόριο, επιεικώς, μάλλον μέτριο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, τη στιγμή που τα ιδιωτικά θέατρα έχουν επωμιστεί τον άλλοτε ρόλο του Εθνικού Θεάτρου, σημειώνοντας σημαντική ποιοτική στροφή σε επίπεδο ρεπερτορίου και παραστάσεων, χαρίζοντας συγχρόνως επιτυχίες – όχι μόνο εισπρακτικές.

Αντιθέτως, η στροφή του Εθνικού είναι το «ξεθάψιμο» και η «νεκρανάσταση» έργων που δοκιμάστηκαν αλλά δεν άντεξαν (π.χ., Οι εκατομμυριούχοι της Νάπολης του Εντουάρντο ντε Φιλίππο) καθώς και η προώθηση –μέσω της νέας πειραματικής σκηνης που ήλθε φέτος στη θέση της ως τώρα δεύτερη απλώς σκηνης– έργων ελλήνων συγγραφέων, αμφίβολης σημασίας.

Όσο για την «επάνδρωσή» του, το Εθνικό Θέατρο αποτελεί πιστή εικόνα της τηλεοπτικής αγοράς και φτήνειας – κάθε νέο τηλεοπτικό «φιντάνι» προλαβαίνει να το καπαρώσει (βλέπε την καλοκαιρινή παράσταση της Λυσιστράτης και το τωρινό Εκατομμυριούχοι της Νάπολης, για τα πιο πρόσφατα). Ενώ οι «παλιοί» δοκιμασμένοι στο σανίδι ηθοποιοί αγνοούνται παντελώς και αναγκαστικά στρέφονται στο ελεύθερο θέατρο, όπως ακριβώς πράττει και το νεότερο (ηλικιακά) καλό μας «υλικό».

Συν τοις άλλοις, τα πολυτελή κατά τα άλλα και φροντισμένα έντυπα προγράμματα των παραστάσεων βρίθουν από ανακρίβειες και λάθη, χωρίς ποτέ κανείς να προσέξει το παραμικρό (ας είναι καλά ο Κ. Νίτσος που στα Νέα της 30.10.97, σε κείμενο με τίτλο «Τρία πουλάκια κάθονταν και φούμαραν ταμπάκο» χαρακτήριζε πρωταθλήτρια ανακριβειών την υπογραφόμενη των εισαγωγικών σχολείων (Άννα Δέττα) του προγράμματος της παραστάσεως των Εκατομμυριούχων της Νάπολης, επισημαίνοντας τα απίστευτα λάθη της).

Τι άλλο χρειάζεται κανείς να προσθέσει; Για τον διευθυντή, Νίκο Κούρκουλο, που εθεάθη να κοιτάζει συνεχώς το ρολόι του στην πρεμιέρα της Κεντρικής Σκηνης, αδημονώντας προφανώς για το τέλος μιας μάλλον βαρετής παράστασης, για τις κυρίες που κοιμόντουσαν του καλού καιρού (άραγε τις αποκοίμισε το «εθνικό» θέαμα;), για το κάθισμα –του κατά τα άλλα άρτι ανακαινισμένου θεάτρου– που καταβάράθρωσε τον άτυχο θεατή του α' εξώστη με παταγώδη τρόπο, για την δυσaréσκεια των θεατών των μονοπράκτων της πειραματικής σκηνης που έσπευσαν να αποχωρήσουν, ή τι άλλο;

Αυτά περί ματαίων εκσυγχρονιστικών αποπειρών και τα τοιαύτα. Άπαντα παραμένουν ακριβώς τα ίδια, αν όχι χειρότερα. Το μόνο που ίσως άλλαξε είναι ότι οι πρεμιέρες και τα παρασκήνια απασχολούν και αποτελούν πρωτοσέλιδο πολλές φορές γεγονός σε όλα εκείνα τα έντυπα, τα οποία, σε άλλες εποχές, αποκλείονταν από τους «κόλπους» του Εθνικού Θεάτρου, και δεν είχαν ούτε θέση, ούτε σχέση με έναν «θεσμό» που, τώρα πια, αναλώνεται και –δυστυχώς– αλλοτριώνεται.

ΙΩΑΝΝΑ ΚΛΕΦΤΟΓΙΑΝΝΗ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Δείτε:** Τα έργα που εκθέτει ο Σωτήρης Σόρογκας στην Αίθουσα Σύγχρονης Τέχνης Σταύρος Μιχαλαριός (Αλωπεκής 1, Κολωνάκι). Τίτλος της έκθεσης: Σκουριές. Περιλαμβάνει αντιπροσωπευτική δουλειά μιας πενταετίας (1992-97) –

έργα μιας ωριμότητας που αποφεύγει να συναγελαστεί με τις σκουριές του συρμού. Ως τις 26 Νοεμβρίου.

• **Ακούστε:** Ήχους που οδηγούν από την Ινδία και την Αρμενία ως τη βορινή χώρα των Κελτών, από τον αμερικανό σαξοφωνίστα Νταϊνβιντ Λυντς, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Μαζί του, ο Μάρτιν Τόμαν στο βιολοντσέλο, ο Αρμένιος Χάικ Γιατζιζιάν που παίζει ούτι και νέι, ο Ισραηλινός Λιορ Γιεκουτιέλι στην κλασική και την ηλεκτρική κιθάρα, ο Ινδός Σάτναμ Ραμγκοτρά, και μαζί τους οι Έλληνες Σταύρος Λάντασις και Γιώτης Κιουρκτσόγλου. Στις 19 Νοεμβρίου.

• **Δείτε:** Την παράσταση του Θεάτρου της οδού Κυκλάδων Στην Εθνική με τα μεγάλα. Το έργο του Μιχάλη Βιρβιδάκη, με ερμηνείες των Γεννατά, Χειλάκη, Κεχαγιόγλου και κυρίως, με τον σκηνοθετικό χειρισμό του Νίκου Μαστοράκη. Ένας ώριμος σκηνοθέτης αποκαλύπτεται...

• **Δείτε:** Την καινούργια χορογραφία του Κωνσταντίνου Ρήγου, με το χοροθέατρο Οκτάνα, που έχει τίτλο Αιφνίδια αποσυμπίεση-Ίκαρος και παρουσιάζεται στην αίθουσα Δ. Μητρόπουλου του Μεγάρου Μουσικής, στις 15 και 16 Νοεμβρίου. «Μια φανταστική πτήση αεροπλάνου, ένα ξαφνικό μεγάλο ρήγμα, η ελεγχόμενη συμπίεση χάνεται ακαριαία, το αεροπλάνο βουτά στο κενό. Ο Ίκαρος πλησιάζει πολύ κοντά στον ήλιο, τα κέρνα φτερά του λειώνουν, η ξέφρενη πτώση του αρχίζει. Και μαζί αρχίζει και το έργο», περιγράφει ο σκηνοθέτης.

ΠΟΛΥΕΔΡΟ»

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ λειτουργεί και κάποια χρόνια στην Πάτρα, υψιάζοντας όλες τις πλευρές τουτισμού «πολυεδρικά». Το «Πο-ρον» συνταιριάζει τις εικαστικές και τις τέχνες του λόγου με την ιδέωση. Τα φετινά πολιτιστικά ια του «Πολύεδρου» είναι πολ-άποια άρχισαν ήδη να πραγμα-ιούνται, άλλα περιμένουν να έρ-χρονική σειρά τους. Εκθέσεις αφικής, λιθογραφίας, μάσκας ιοστούμιών αποτελούν τις εικα-ς εκδηλώσεις και παρουσιάσεις ων και συγγραφέων τις αντίστοι-ογοτεχνικές. Όσο για τον τομέα κπαίδευσης, συγγραφείς, εικα-

στικοί καλλιτέχνες και ηθοποιοί θα μεταφέρουν σε παιδιά τον δικό τους κόσμο. Το νέο στις εκδηλώσεις του «Πολύεδρου» είναι τα «Σάββατα ποι-ησης» που θα πραγματοποιούνται κά-θε δεύτερο Σάββατο (σε συνεργασία με το περιοδικό *Ποίηση*) και τη συμ-μετοχή παλιών και νέων ποιητών, αλ-λά και κριτικών και πανεπιστημιακών που θα μιλούν για το ποιητικό έργο. Αύριο, Σάββατο 8 Νοεμβρίου, είναι η σειρά της **Ελένης Βακαλό**, που θα γιορτάζει τα γενέθλιά της με τους στί-χους της, για τους οποίους θα μιλήσει η λέκτορας στο Πάντειο Πανεπιστή-μιο Μαρία Κακαβούλια.

Ο.Σ.

ΚΑΘΟΛΟΥ ΜΙΚΡΑ

Ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Γιώργος Δουατζής μας εκπλήσσει ευχάριστα με το τε-λευταίο του βιβλίο *Τα Μικρά* (εκδ. Κάκτος), που περιλαμβάνει ολιγόστιχους αφορισμούς οι οποίοι ισορροπούν στην πιο βαθιά εξομο-λογητική διάθεση και στην ανάγκη να απευ-θυνθεί το υποκείμενο προς το σύνολο και προς τις ανάγκες του. Ο Δουατζής, άλλοτε λυ-ρικός και άλλοτε φιλοσοφημένος, καταφέρει να συμπυκνώνει στα *Μικρά* του σταγόνες εμπειρίας και ποιητικής έμπνευσης και αυτό δεν είναι καθόλου μικρό. Ιδού ένα δείγμα γραφής του:

*Κατασκευάζουν είδωλα
σχεδιάζοντας το γκρέμισμά τους.*

Μ.Σ.

BOMBIDIA ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

Αποκλειστικό! Την όπερα ρφέας στον Άδη του Gluck ν σκηνοθέτησε όπως ναφερόταν ο -ούτως ή λως σκηνογράφος- κ. **ετρόπουλος** αλλά ο ίδιος ο **Λαμπράκης** υποπροσώπως. Εμείς βέκαθεν το αισθανόμασταν, το γχόμασταν και, ως εκ ύτου, είναι φυσικό σήμερα ι το εορτάζουμε δεόντως!

Κύριε **Χρήστο** και στην *opera Comique*! Εξάλλου ο κ. **ετρόπουλος**, ο **πασκευαστής του κιτς** ηηνικού στο Παναθηναϊκό άδιο δεν ενδείκνυται για *opme* ανεβάσματα, ενώ με ν κ. **Χρήστο** τα πράγματα καιούνται να είναι **εβασμένα**.

Μαθαίνουμε επίσης ότι **τεβλήθη άγρια μείωση** σθών και αμοιβών σε όλους νς υπαλλήλους και τους

συνεργάτες του ΟΜΜΑ. Δύσκολοι καιροί για τους πρίγκιπες του πολιτισμού.

• **Μήπως η μείωση είναι συνεπακόλουθο της σταθερής μείωσης που σημειώνεται στο Μέγαρο από πλευράς κοινού. Γιατί, ειλικρινά, δεν επιχαίρουμε καθόλου.**

• Το **Αντί** δεν είναι ούτε εναντίον της σοβαρής μουσικής ούτε εναντίον των φίλων της. Είναι όμως εναντίον της **αυθαιρεσίας** ενός ιδιώτη που αυθαιρετεί με κρατικά χρήματα και που ρυθμίζει τους νόμους κατά το δοκούν.

• Και πρωτίστως είναι υπέρ της **διαφάνειας** και της **αξιοκρατίας**.

• Ο κ. **Τζεφιρέλι**, που θα εκθέσει στην Εθνική Πινακοθήκη το Δεκέμβριο, **εδήλωσε σύμβουλος του**

Μπερλουσκόνι και ομοϊδεάτης των νεοφασιστών. Έπειτα επισκέφθηκε την Ακρόπολη για να δέσει το γλυκό.

• **Ναυτοδίκης** που διαβάξει **Αντί** επελήφθη της σκανδαλώδους περιπτώσεως του δημοσιογράφου **Ευαγγελάτου** ο οποίος, παρ' ότι ναύτης, υπηρετεί κάθε βράδυ στο ναρκαλιευτικό **ΣΚΑΪ**.

• Αντιγράφουμε από τις εκδηλώσεις του Κέντρου Λόγου και Τέχνης 104: «Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου - 20.00. Οι συγγραφείς μιλούν με τον **Θανάση Λάλα** στο 104. Σήμερα συνομιλεί με τη **Βούλα Πατουλίδου**». Θα πάμε όλοι τρέχοντας - για τη **λογοτεχνία**, ρε γαμώτο.

• Επίσης, ξανααντιγράφουμε: «Πρόσκληση σε συνέντευξη Τύπου. Ο πρόεδρος του **ΟΜΜΑ** κ. **Χρήστος Δ. Λαμπράκης** και ο πρόεδρος της **INTRAKOM** - Χορηγός της Σειράς: **Μεγάλες Ορχήστρες - Μεγάλοι Μαέστροι** - κ. **Σωκράτης**

Κόκκαλης, σας καλούν σε Συνέντευξη Τύπου την Πέμπτη 6. 11, ώρα 13.00 στο φουαγιέ του Μ.Μ.Α.». Και εκεί θα πάμε γιατί **Λαμπράκης - Κόκκαλης** είναι ο συνδυασμός που εξάπτει την πολιτιστική μας λίμπιντο και μας ανοίγει την όρεξη για ακόμη μεγαλύτερες **ορχήστρες**, ακόμη μεγαλύτερους **μαέστρους**, ακόμη μεγαλύτερες **χορηγίες**. Ο πολιτισμός στο Δόξα Πατρί.

• Με την απονομή του μεταλλίου της πόλεως των Αθηνών την περασμένη Τετάρτη τίμησε τον **Στέλιο Ανεμοδουρά**, συγγραφέα του **Μικρού Ήρωα**, ο δήμαρχος **Δημήτρης Αβραμόπουλος**.

• Τι χρειαζόταν όμως όλος αυτός ο πατριωτικός στόμφος; Καλά που ο κ. **Ανεμοδουράς**, καθαρόαιμος **παραμυθάς**, στην αντιφώνησή του, σημείωσε ότι δεν έχει ρητορείες να πει - προτιμώ-ντας να αφηγηθεί αγαπημένες ενθυμήσεις και ιστορίες. Να 'σαι καλά, κυρ Στέλιο.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Βασικές μέθοδοι του πολέμου

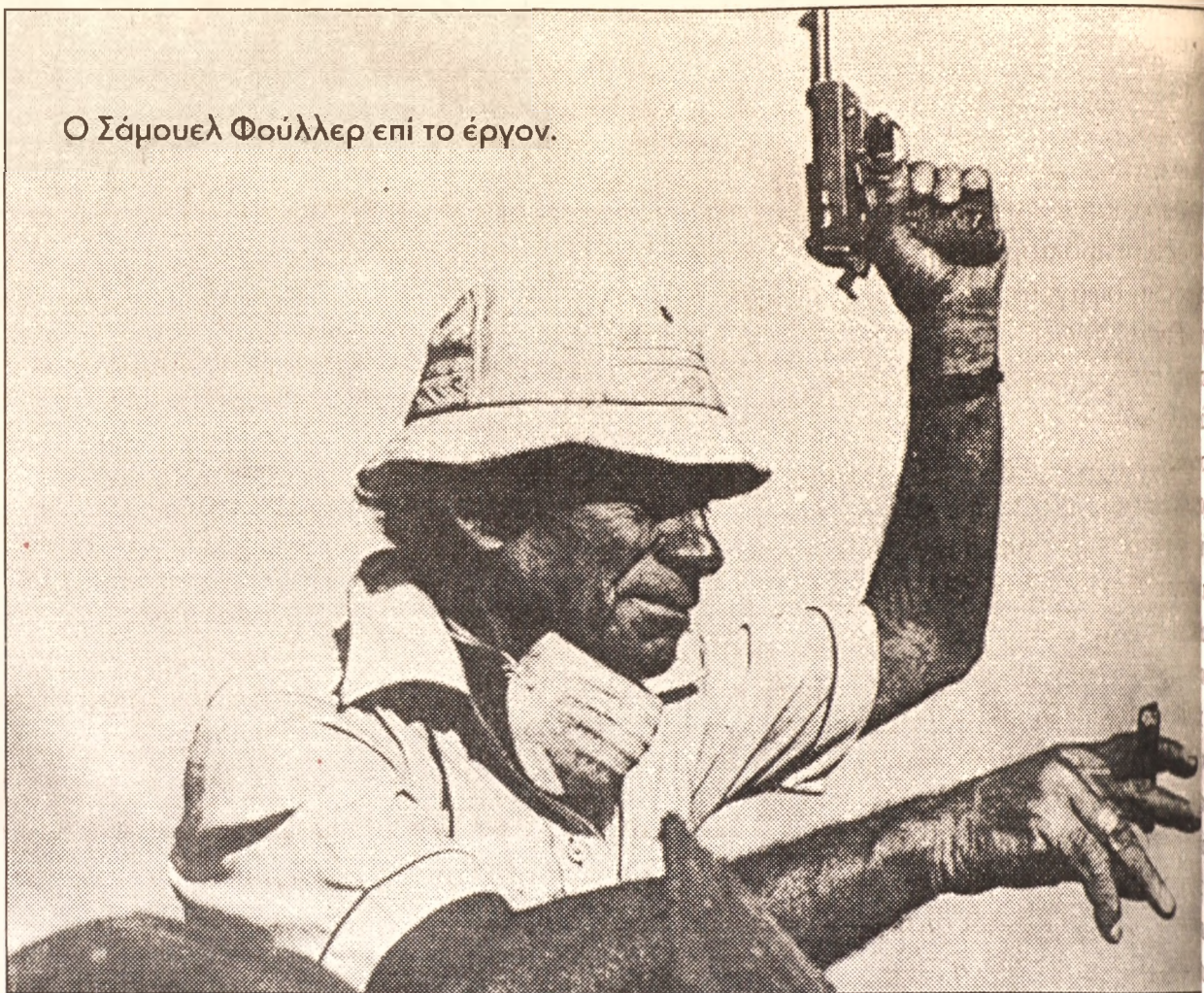
του Ηλία Κανέλλη

«Μισώ τον τέλειο στρατιώτη
που βρίσκεται σ' όλο
τους στρατούς του κόσμου»
ΣΑΜΟΥΕΛ ΦΟΥΛΛΕΡ

Στην Κατάσταση Πραγμάτων, του Βέντερς, θυμάμαι τον Σάμουελ Φούλλερ, ανάλαφρο, παρά το βάρος της ηλικίας του, να τραγουδάει ένα τραγούδι για το Χόλλυγουντ. Το λάτρευε σαν ναό του κινηματογράφου. Είχε προλάβει να σκηνοθετήσει καμιά εικοσαριά ταινίες εκεί, πολεμικές στην πλειοψηφία τους, είχε γράψει και πλήθος σενάρια (ανάμεσά τους, και για ταινίες του Φριτς Λανγκ και του Ντάγκλας Σερκ). Κι οι παλιότεροι, όσοι έζησαν τον κινηματογράφο όχι μόνο ως μυθολογία ούτε μόνο ως καλλιτεχνική δημιουργία του υψηλού, τον εκτιμούσαν απεριόριστα, όχι μόνο για το ότι ήταν ένας πραγματικός εργάτης του κινηματογράφου, ένας κινηματογραφιστής με κάπα κεφαλαίο, αλλά και επειδή «ειδικεύθηκε» στη θεαματική απόδοση του πολέμου, επειδή δόξασε τις πολεμικές στιγμές, χωρίς να παραγνωρίζει την υλικότητά του, το βάρος των ανθρώπινων σωματιών αλλά και χωρίς να αγνοεί το ψυχολογικό υπόστρωμα που, πολλές φορές, είναι πιο βαρύ κι από το σωματικό βάρος. Γι' αυτό, άλλωστε, εκτός από τον Βέντερς (είχε παίξει και στις ταινίες του *Ο Αμερικανός φίλος* και *Χάμιετ*), τον ζητούσαν και κινηματογραφιστές όπως ο **Ζαν Λυκ Γκοντάρ** (*Ο τρελός Πιερρό*) και ο **Ντέννις Χόππερ** (*The last movie*), για να παίξει τον εαυτό του. Ένα ρόλο είχε κάνει και σε μια ταινία του **Σπύλμπεργκ**, το *1941* (1980), ενώ ρόλους είχε υποδυθεί και σε δικές του ταινίες.

Ο Σάμουελ Φούλλερ πέθανε στις 31 Οκτωβρίου, σε ηλικία 86 χρόνων. Είχε γεννηθεί στις 11 Αυγούστου 1911 σε μια πόλη της Μασσαχουσέτης. Πολύ νωρίς, μόλις το 1924, βγήκε στη βιοπάλη – στη δημοσιογραφία. Βοηθός αρχικά αστυνομικών ρεπόρτερ, ήδη στα 17 του έχει τη φήμη του ειδικού δημοσιογράφου σε εγκληματικές υποθέσεις. Η δημοσιογραφική του

Ο Σάμουελ Φούλλερ επί το έργον.

δραστηριότητα, που ήταν συνυφασμένη με τα πρώτα χρόνια της ζωής του, του έδωσε μεγάλο μέρος του υλικού για την ταινία *Park Row*, που σκηνοθέτησε στα 1952. Από το 1931 άρχισε να δημοσιεύει νουβέλες και μυθιστορήματα, δραστηριότητα που τη συνέχισε και μετά την είσοδό του στον κινηματογράφο. Στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πολέμησε στη 16η μεραρχία του αμερικανικού 1ου Τάγματος Πεζικού. Την πρώτη του ταινία, *I Shot Jesse James* (ελλ. τίτλος: *Ο θάνατος του εκδικητή*), τη γύρισε αμέσως μετά τον πόλεμο, στα 1948.

ΟΙ ΕΝΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΦΙΛΜ

Ο πόλεμος, λοιπόν. Πώς τον αντιμετωπίσε, στα φιλμ του, ο Σάμουελ Φούλλερ; Αφηγείται ο ίδιος, σε μια συνέντευξη που είχε δώσει στα Cahiers du Cinema:

«Σ' έναν πόλεμο, όλοι πασχίζουν να εσσουν το σαρκίο τους. Αν θυσιάζεσαι για μάνα σου, τον πατέρα σου, τη γυναίκα, παιδιά σου, ωραία, κάνε το αλλά γρήγορα. Δεν μπορείς να σκέφτεσαι τη θυσία ότι υπάρχει κίνδυνος ή θάνατος. Πρέπει να κάνεις με το ένστικτο. Σκοτώνεις ή σκοτώνεσαι γρήγορα, στον τόπο. Γίνεται τό γρήγορα – πιο γρήγορα κι από μια σφαίρα. Τίποτε δεν μπορείς να σκαρώσεις απριν. Είναι αδύνατο. Το μόνο πράγμα που μπορείς να σκεφτείς είναι να είσαι ενστικός. Αυτό προσπαθώ να πιάσω, την ενμότητα των ανθρώπων. Να μην τους κατακρίνω, να μην τους καταδικάσω, αυτό προσπαθώ να πω. Μην τους δοξάζετε, δεχτεί τους απλούστατα. Και μη φιλοσοφείτε πάνω σ' αυτά, ο θεατής δεν έχει καμία απολύτως σχέση με το θάνατο – όλων αυτών π

υκαράδων. Καταλαβαίνετε! Τίποτε – εί-
θεατής. Κι εγώ δεν παίρνω το μέρος κα-
ός. Είναι πολύ εύκολο σε σας ή σε μένα
καθόμαστε κει δα και να λέμε πως δεν
'πρεπε να γίνει αυτό... Γίνομαι έξαλλος
αν αυτό συμβαίνει σ' ένα φιλμ ή σε ένα
λίο. Και στέκομαι σκεπτικός πάνω σ'
τό. Δεν έχω να πω τίποτε. Καταλαβαίνε-
ι θέλω να πω; Τίποτε...»¹.

ι η μάχη; Πώς γύριζε τη
η, πώς περιέγραφε τη
θήκη της, τι έδειχνε και
έκρυβε. Συστηματικός
ος ήταν πάντα, ο Σάμου-
Φούλερ (σαν Μωυσής της
εμικής ταινίας, όπως χα-
τηριστικά σημειώνει ο
ος Σαββάτης²) έδινε πά-
τις δικές του έξι εντολές,
ικειμένου στον κινηματο-
ίφο η μάχη να είναι μάχη
ύτε συμβολισμός της μά-
ούτε σφαγείο:

Έντολή πρώτη: Μη σταμα-
ε ποτέ τη μάχη όταν πλη-
θεί κάποιος. Όταν πέσει
ς άντρας συνεχίστε. Τι
ο μπορεί να γίνει;

Έντολή δεύτερη: Μην επι-
πετε ποτέ στον φαντάρο
πεθαίνει να βγάλει απ'
πορτοφόλι τη φωτογρα-
της αρραβωνιαστικιάς
και να την κοιτάξει. Πο-
εν γίνεται έτσι.

Έντολή τρίτη: Οι στρατιώ-
σας να είναι βρώμικοι,
ρασμένοι κι αξύριστοι. Κανένας δεν
ίζεται στην πρώτη γραμμή.

Έντολή τέταρτη: Μη βάζετε κοπέλες σε
εμικές ταινίες. Ούτε φλας μπακ γυναι-
ν στο σπίτι να περιμένουν το γυρισμό
ανδρών τους. Αν δεν μπορείτε να πείτε
έρος του λόγου είναι ο χαρακτήρας σας,
ρίς να τον δείξετε πώς είναι στο σπίτι
πετάξτε τον έξω απ' το σενάριο.

Έντολή πέμπτη: Μην αφήνετε ποτέ τους
ποιούς σας να κάνουν πολλά. Στις πο-
ικές ταινίες, το 80% των ηθοποιών είναι
ιποτίνοι. Δεν θέλουν να είναι στρατιώ-
θέλουν μόνο να δείχνουν σπουδαίοι.

Έντολή έκτη: Αντιμετωπίστε τους ηθο-
ούς σας σαν νεοσύλλεκτους. Εκπαιδευ-
τους και μην τους κακομαθαίνετε».

ΔΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ

ατόπιν τούτων, καταλαβαίνει κανείς ότι
Σάμουελ Φούλλερ δεν θα μπορούσε να
τουργεί ως αντιπολεμική καρικατούρα.

Θα ήταν φτηνό. Ωστόσο, το πολεμικό θέα-
μα που σκηνοθετούσε δεν ωραιοποιούσε
τίποτα. Ωμός και τραχύς, εκμεταλλεύεται
στο έπακρον τις τεχνικές δυνατότητες του
κινηματογράφου, προσπαθώντας να είναι
ακριβής. Ούτε το συναίσθημα προσπάθη-
σε να εκβιάσει, ούτε στο θέαμα να πλειο-
δοτήσει, αλλά ούτε και τις κινηματογραφι-

φιλικό χρόνο»³.

Τα κατάφερε μόνο εν μέρει, μια που μάλ-
λον έπεσε θύμα του αέναου πολέμου μετα-
ξύ του σκηνοθέτη και του παραγωγού –
που ακόμα μαίνεται τουλάχιστον στον
αμερικανικό κινηματογράφο. Ο πόλεμος,
η ασημαντότητα της ζωής, η τρέλα, η τύχη,
το σύντομο πέρασμα στο θάνατο, η αγωνία
για την επιβίωση, η απομυ-
θοποίηση του ηρωισμού μέ-
σα απ' τον κυνισμό (ή την
ψυχική διαταραχή) και κά-
ποιες κωμικές νότες, ωστό-
σο, έγινε κατορθωτό να κα-
ταγραφούν στο φιλμ. Να μια
λεπτομέρεια για το πώς κι-
νηματογράφησε μια από τις
τελευταίες μάχες του μεγά-
λου πολέμου, όπως την αφη-
γείται ο ίδιος:

«Ο Ρόμπερτ Κάρραντιν,
στο ρόλο του Ζαμπ, τρέχει
καπνίζοντας ένα πούρο,
στην πραγματικότητα μια
γόπα. (...) Στο επόμενο πλά-
νο δείχνω ένα πρόσωπο, το
πιο όμορφο πρόσωπο που
μπόρεσα να βρω. Κάτι πε-
ρισσότερο, στην πραγματι-
κότητα, απ' αυτό που εννο-
ούμε με τη λέξη "όμορφος".
Η ενσάρκωση της νιότης με
κάτι το ιερό. Τίποτε το επιτη-
δευμένο ή το αιθέριο, ένα
ωραίο, ρωμαλέο πρόσωπο.
Το αντίθετο ακριβώς από τη
ρομαντική φυσιογνωμία, ας

Ο Λη Μάρβιν στους Τέσσερις της ηρωικής ταξιαρχίας.

κές τεχνικές του σασπένς, της αγωνίας και
της έντασης να περιφρονήσει. Ισορροπώ-
ντας διαρκώς ανάμεσα σ' αυτό το μέτρο,
πολλές φορές παλαντζάρισε, πότε δοξάζο-
ντας την ανδρική ρώμη, πότε αναζητώντας
το λυρισμό ανάμεσα στη φρίκη. Σκηνοθε-
τώντας συνεχώς ταινίες με θέμα τον πόλε-
μο (The Steel Helmet-Το σιδηρούν κράνος,
1950, Fixed Bayonets-Εφ' όπλου λόγχη,
1951, Run of the Arrow-Η τελευταία σφαί-
ρα του πολέμου, 1957, China Gate-Όταν
ξημέρωσε η μεγάλη μέρα, 1957, Forty
Guns-Ta 40 τουφέκια, 1957, Verboten,
1958 και πολλές άλλες), προετοίμαζε την
κορυφαία μάχη, μια ταινία που ξεκινούσε
από την προσωπική του εμπειρία στον Β'
Παγκόσμιο και προσπαθούσε να συμπυ-
κνώσει όλες του τις κινηματογραφικές κα-
τακτήσεις. Ήταν το φιλμ The Big Red One
(Οι τέσσερις της ηρωικής ταξιαρχίας,
1980), ένα φιλμ «για το τεράστιο κενό του
πολέμου που θα μεγάλωνε μέσα από τον

πούμε τη σαιξπηρική ενός Λέσλι Χάουαρ-
ντ. Καμιά σχέση. Υγιής. Και να όμως που
σωριάζεται με τα εντόσθια του απλωμένα
γύρω-γύρω. Κι ο Ζαμπ πηδά πάνω του και
τι βλέπει: να τι βλέπει. Με κάτι δείχνω την
αντίδρασή του. Απλώνει το χέρι λίγο πιο
μακριά, όπου πίσω απ' όλα αυτά τα κρεα-
τικά υπάρχει το πούρο αυτού του τύπου,
ένα καλό πούρο. Το παίρνει, το βάζει στο
στόμα του, πιάνει το κράνος του τύπου και
εφορμά...»⁴.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Συνέντευξη του Φούλλερ στους Bill Kron και Barbara Frank, Cahiers du Cinema, τχ. 311, Μάιος 1980, αναδημοσιευμένη στο περ. Σύγχρονος Κινηματογράφος, τχ. 28-29, Μάιος-Ιούλιος 1981. Μτφρ. Νίκος Κολοβός.
2. Νίκου Σαββάτη, «Η μέθοδος του πολέμου», περ. Σύγχρονος Κινηματογράφος, ό.π.
3. ό.π.
4. Συνέντευξη, ό.π.

Πενήντα χρόνια ταγμένη στη γραφή

Στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Θεσσαλονίκης ο τομέας Μεσαιωνικών και Νεοελληνικών Σπουδών του τμήματος Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης οργάνωσε μια εκδήλωση στις 22 Οκτωβρίου '97 για να τιμήσει τη συγγραφική πενήνταετία της Τατιάνας Γκρίτση-Μιλλιέξ.

Ο καθηγητής της νεοελληνικής φιλολογίας **Παναγιώτης Μουλλάς** άνοιξε τη σειρά ομιλιών με μια εισαγωγή στο έργο της Μιλλιέξ που φανέρωνε συνάμα τη θερμή προσωπικότητά της, την πλούσια πνευματική και αγωνιστική ζωή της. Γιατί η Τατιάνα Μιλλιέξ, μέσα από την ίδια της τη δράση και συμμετοχή στα κοινά, ανέδειξε ένα πρόσωπο υποδειγματικού ήθους: το πρόσωπο του συγγραφέα/ενεργού πολίτη που δεν ολοκληρώνεται αποκλειστικά και μόνο με την καλλιτεχνική ή άλλη δημιουργική έκφραση αλλά αναζητεί τους τρόπους, και τους βρίσκει, μέσω των οποίων θα προσφέρει στους συνανθρώπους του. Η γενναιότητα και η γενναιοδωρία χαρακτηρίζουν το πρόσωπο της Τατιάνας Μιλλιέξ που ξεκινά την αντιστασιακή της δράση ήδη από τα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας για να συνεχίσει τη στράτευσή της μέσα από τις γραμμές του ΕΑΜ το 1941, αλλά και ως εθελόντρια του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Η ζωή της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παράλληλη και αλληλέγγυα δράση του συντρόφου της **Ροζέ Μιλλιέξ**, μαζί με τον οποίο μοιράσε τη ζωή της ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Γαλλία αλλά και έζησε δώδεκα δημιουργικά χρόνια (1959-1971) στην Κύπρο. Από το 1971 ως το 1974 η ζωή της συνδέεται με τη Γένοβα, όπου έχει μετατεθεί ο Μιλλιέξ, και από εκεί ταξιδεύει συστηματικά στο Παρίσι, όπου και υποκαθιστά την έλλειψη της Ελλάδας με τη συναναστροφή των αυτοεξόριστων αντιστασιακών. Με τη Μεταπολίτευση και την επιστροφή της στην Ελλάδα, συνεχίζει τη συγγραφική και δημοσιογραφική της δραστηριότητα, παρ' όλο που η κατ'αποστροφή του αρχείου της από τη χούντα των συνταγματαρχών στοίχισε την καταστροφή τριών μυθιστορημάτων της που ποτέ δεν μπόρεσε να ανασυγκροτήσει αλλά παρέθεσε αποσπασματικά στο βιβλίο με το σημαδιακό τίτλο *Σπαράγματα*.

Η **Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου**, που πήρε το λόγο αμέσως μετά, αναφέρθηκε διεξοδικά σε ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα της Μιλλιέξ το *...Και ιδού ίππος χλωρός...* (1963)· μυθιστόρημα της Κατοχής και του πολέμου, δίνει το στίγμα των γεγονότων από τη σκοπιά της γυναίκας. «Το *...και ιδού ίππος χλωρός...* είναι ένα βιβλίο για τον πόλεμο, στο οποίο αποδομείται η πολεμική ρητορική που διέκρινε άλλα αντίστοιχα έργα της μεταπολεμικής περιόδου. Ο πόλεμος, ένα ανδρικό "παιχνίδι" σύμφωνα με τον Huizinga, ή το ανάλογο της πρωτόγονης γιορτής σύμφωνα με τον R. Caillouis, θα αποκαλύψει τη φρόκη του στο γυναικείο πρωταγωνιστικό πρόσωπο του έργου, την Ελένη, και θα γίνει γι' αυτήν ένας "βίαιος διδάσκαλος" σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του Θουκυδίδη, καθώς θα αντιπαραταχθεί με το κατεξοχήν γυναικείο θέμα της

μητρότητας, της αλληλεγγύης και του συμπάσχοντος βλέμματος, δηλαδή το λόγο του Άλλου».

Εν συνεχεία η **Άντεια Φραντζή**, παίρνοντας αφορμή από δύο κείμενα της Μιλλιέξ, το *Ημερολόγιο* (1952) και τα *Σπαράγματα* (1973), πρότεινε την «αποσπασματικότητα» ως κυρίαρχη αφηγηματική τεχνική που χαρακτηρίζει το σύνολο του έργου της. Επίσης, συνέδεσε τις υφολογικές επιλογές της με την επαφή της συγ-

Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ.

γραφέως με τα γαλλικά γράμματα και πιο συγκεκριμένα με το νέο μυθιστόρημα ή αντιμυθιστόρημα. «Η "αποσπασματικότητα" στην εκφορά του λόγου απηχεί, κυρίως, τη δραματικότητα του συναισθηματικού υποστρώματος που κινη τη διαδικασία γραφής και παρουσιάζεται ως έχει ως στόχο το θάνατο και το πένθος. Η αποσπασματική περιγραφή συνδέεται κατεξοχήν με το δραματικό βιωματικό υλικό που φαίνεται αδύνατο να διατυπωθεί περιγραφικά εξαιτίας του οδυνηρού του χαρακτήρα. Στη αναζήτηση του τρόπου έκφρασης η Τατιάνα Μιλλιέξ αγωνίζεται να μεταφέρει τη δική της προσωπική μαρτυρία. Μια μαρτυρία που δε θεματοποιεί τα γεγονότα, περιγράφοντάς τα αλλά αποσπά από το μαρτυρημένο γεγονός τις ψυχολογικές του επιπτώσεις. Και είναι όσα απεκαλύπτονται ως ψυχικά δρώμενα που δίνουν τη

μαρτυρία μιας συνεχούς επαγρύπνησης, μιας αποσπασματικής θέασης που δεν ικανοποιείται με την ενδοσκοπήση αλλά μέσω αυτής κινητοποιεί τον αναγνώστη. Είναι κείμενα που, ενώ δεν πληροί τους όρους μιας αυτοβιογραφίας ή ενός ημερολογίου, προσφέρουν απόψεις τις ψυχικές διεργασίες. Και είναι μαρτυρίες που δεν επιδιώκουν την ιστορική καταγραφή, ούτε όμως και τη μυθοποίηση των γεγονότων· αλλά καταθέτουν το σπάραγμα της ίδιας της ζωής του υποκειμένου κάτω από την πίεση που ασκούν πάνω του τα γεγονότα».

Η **Λίζυ Τσιριμώκου** επικέντρωσε τις παρατηρήσεις της στο μυθιστόρημα με τον ερεθιστικό τίτλο *Αλλάζουμε;* (1957), που θέτει το πρόβλημα της γυναικείας ταυτότητας μέσα από τις παρατηρήσεις της συμπεριφοράς της πρωταγωνίστριας του βιβλίου. «Η *Μελένη* παραμένει ένα αλλόκοτο, απόμακρο, σχεδόν απροσάρμοστο και προβληματικό πλάσμα, έξω από τα ασφαλή και οικεία όρια του οικογενειακού ή φιλικού ή ερωτικού κύκλου. Το κέντρο της είναι μόνιμως κάπου αλλού, έξω από το αναμενόμενο πλαίσιο, ο λόγος της παράταιρος, φαλτσάρει συνεχώς, οι πράξεις της, οι κινήσεις της, οι πρωτοβουλίες της απροσδόκητες, σχεδόν ενοχλητικές. Αυτή η ηρωίδα είναι μια "ξένη", εκπέμπει ακριβώς μιαν ακτινοβολία "ξενότητας" — και δεν κάνει τίποτε για να την καλύψει, να τη μετριάσει, να την αποβάλλει. Προβάλλει, αντίθετα, σθεναρά την ιδιότητά

τότητά της μέσω της διαφοράς της, ψάχνει την υπέρβαση των
ον της, την ανατροπή των ευκολιών που οι άλλοι –ή και ο ίδιος
ο εαυτός– της προσφέρουν. Η πολυπρισματική Μελένια, από
ή την άποψη, είναι από τις πρώιμες χειραφετημένες γυναικείες
ύρες της σύγχρονης πεζογραφίας μας, ατίθαση, αυτόνομη,
θερη, χωρίς φεμινιστικά διασαλπίσματα, προγραμματικές
ηρύξεις και ανέξοδους ρητορισμούς».

επόμενη ομιλήτρια **Μαίρη Μικέ** αναφέρθηκε στον πρωταγω-
ικό όσο και καθοριστικό ρόλο της μνήμης στο συνολικό έργο
Τατιάνας Μιλλιέξ. «Η μνήμη αλλού χαρακτηρίζεται ως γρήγη
ρανη και καθαρή, αλλού ως απάρθρευση και παγωμένη. Κάποτε
κτά σωματικές διαστάσεις και ανθρώπινες ιδιότητες και τότε
αίνεται, οσμίζεται, αφουγκράζεται αλλά και βαραίνει, πολλα-
σιάζεται, ριζώνει και ξεριζώνεται, ξεστρατίζει και περιπλανιέ-
τραυματίζεται από ημερομηνίες και απροειδοποίητες αναρρι-
ις των λέξεων. Η διακειμενικότητα ως εκδοχή της μνήμης έχει
ποτέλεσμα τη διαστρωμάτωση και άρδευση του λογοτεχνικού
ένου της Μιλλιέξ από κώδικες και μνημονικά συστήματα άλ-
λογοτεχνιών. Έτσι δημιουργείται και μια νέα μορφή αναγνω-
ής ανταπόκρισης που ξετυλίγει και τη μνήμη του αναγνώστη.
ελαύνουν λοιπόν μέσα από σαφείς ή ασαφείς, ρητές και ομο-
μένες ή άρρητες και λανθάνουσες αναφορές ο Ηράκλειτος, ο
βος, ο Καβάφης, ο Καρυωτάκης και ο Μαλακάσης, ο Σαχτού-
ο Εμπειρίκος, η Βακαλό, ο Α. Κανέλλης, ο Γ. Κοντός, ο Κ.
τιάκος αλλά και ο λόγος του παραμυθιού της Σταχτοπούτας·
μη ο Δάντης, ο Πόε, ο Μπωντλαίρ, ο Απολλιναίρ. Θα άξιζε
όσο να επισημανθούν οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα
είμενα της Μιλλιέξ από τη μια, της Αξιώτη, του Ροΐδη και του
αδιαμάντη από την άλλη: οι διασυνδέσεις ανάμεσα στα αφη-
τα εξορίας των Σπαραγμάτων (1973) και την Κάδμω (1972) ·
διάλογο ανάμεσα στη Σκάλα του Ουρανού (από την ομότιτλη
ογή, 1988) και την Πάπισσα Ιωάννα (1866). Τέλος, αξίζει να
τηθεί η διαπλοκή ανάμεσα στη «Μετζάστρα» (Αναδρομές,
) και τη «Μαυρομαντηλού» του Παπαδιαμάντη.

τελευταία ομιλήτρια **Anna Wildeboer**, εξετάζοντας το έργο
Μιλλιέξ συνολικά, αναφέρθηκε στο ρόλο της ιστορίας και κοι-
ίας στο έργο της. «Με βάση το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εξε-
εται η πλοκή στα μυθιστορήματα και διηγήματα της Τατιάνας
Γκρίτση-Μιλλιέξ μπορούμε να χωρίσουμε το λογοτεχνικό της έργο
ρεις περιόδους, δηλαδή την εποχή του Μεσοπολέμου, την επο-
ων Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου και τη μεταπο-
κή εποχή. Μέσα από συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές
ίξεις διαμορφώνεται η γυναικεία ταυτότητα των ηρωίδων σε
περίοδο με άλλον τρόπο. Σ' αυτή τη διαμόρφωση της γυναι-
ς ταυτότητας παίζουν μεγάλο ρόλο η μνήμη, ο λόγος και το
ρο. Η κεντρική έννοια της αναζήτησης της ταυτότητας είναι η
πρέπεια, την οποία την αποκτούν και τη χάνουν οι ηρωίδες
λογα με τις ιστορικές και κοινωνικές καταστάσεις. Το κύριο
τημα που βγαίνει από αυτό τον τρόπο προσέγγισης του έργου
Τατιάνας Γκρίτση-Μιλλιέξ είναι η πρόθεση της συγγραφέως
επιλογή συγκεκριμένων ιστορικών και κοινωνικών εξελίξεων
όν των τριών περιόδων της ελληνικής ιστορίας».

συζήτηση που ακολούθησε συνέθεσε δημιουργικά τα όσα
ύστηκαν και συμπληρώθηκε από τις διεισδυτικές παρατηρή-
της **Γεωργίας Φαρίνου-Μαλαματάρη**, που ήδη από το 1988
Μεταπολεμική Πεζογραφία, εκδ. Σοκόλη, τ. 6, σ. 8-55) είχε εκ-
ει σε εμπεριστατωμένο κριτικό κείμενό της τις απόψεις της για
έργο της Τατιάνας Γκρίτση-Μιλλιέξ.

Χ.Γ.Π.

Νίκος Θεοτοκάς - Κώστας Σωτηρίου

Ο ΝΑΜΠΥΚΑΣ

Μυθιστόρημα

Νίκος Θεοτοκάς Κώστας Σωτηρίου

Ο ΝΑΜΠΥΚΑΣ

Μυθιστόρημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Στο μυθιστόρημα αυτό, το δεύτερο που υπογράφουν μαζί, ο Νίκος Θεοτοκάς και ο Κώστας Σωτηρίου καταθέτουν τη ματιά τους για τα αδιέξοδα της καθημερινής ζωής, για τις φιλίες που δεν στεριώνουν στο θεμέλιο του αυτονόητου, για τους έρωτες που δεν ολοκληρώνονται, για τη μοναχικότητα που, θέλουμε δε θέλουμε έρχεται και γυρεύει τα χρωστούμενα.

Ένα βιβλίο σημαντικό...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
ΣΤΟΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΖΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 10 564, Τηλ. 32.22.846

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Ένα είναι βέβαιο: ότι το σαιξπηρικό θέατρο δεν έχει να κερδίσει τίποτα από τη

«Είδος μεικτόν», ναι. Αλλά «νόμιμον»;

μεταφορά του στην οδόνη. Το αντίθετο, η οδόνη δηλαδή, από τον Σαίξπηρ, ίσως.

Ο κινηματογράφος, από τη φύση του, χρησιμοποιεί την πρόζα επικουρικά. Γι' αυτό, ο «καταιγισμός» και η πυκνότητα του σαιξπηρικού λόγου συνιστούν εξουθενωτικό στοιχείο προς διαχείριση για τον κινηματογραφικό σκηνοθέτη. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως όσο στη μεταφορά κερδίζει ο κινηματογράφος, τόσο ο λόγος –αναγκαστικά– δευτεροποιείται. Και τούτο, παρά την («ουκ άλλως γενέσθαι») ασφυκτική του παρουσία.

Εξαιρέσεις, κινηματογραφικά ευπρόσδεκτες, συνιστούν οι περιπτώσεις όπου το σαιξπηρικό έργο χρησιμοποιείται ως αφορμή, όπως π.χ. έκανε πέρυσι ο **Αλ Πατσίνο** στον εκπληκτικό του *Ριχάρδο*. Τότε, η κινηματογραφική μετεγγραφή (αλλά και το αποτέλεσμα) είναι δικαιολογημένα. Και ο Σαίξπηρ δεν ταλαιπωρείται.

Πληθωρικά φιλόδοξος, αλλά και ταλαντούχος, ο μόλις 37χρονος Ιρλανδός **Κένεθ Μπράνα**, γράφει, σκηνοθετεί και ερ-

μηνεύει σε δικό του θίασο (Renaissance Theatre Company). Το ίδιο και στο σινεμά. Το όλον πράγμα θυμίζει ολίγον από Όρσον Ουέλς. Προς το παρόν, αρκούμεθα μόνο στο: «θυμίζει»...

Ο *Ερρίκος V* ήταν η πρώτη του κινηματογραφική ταινία, πριν από οκτώ χρόνια. Φέτος έρχεται η όντως φιλόδοξη και εντυπωσιακή υπερπαραγωγή του *Άμλετ*, τετράω-

ρης –ο αθεόφοβος– διάρκειας! Χωρίς, εντούτοις, αυτό να αποτελεί αξιοσημείωτο χάντικαπ για την ταινία.

Έχοι, θέαμα, άκουσμα, ερμηνευτές, όλα στα όρια πέρα από τα οποία αρχίζει η υπερβολή. Όμως, ο υπομονετικός θεατής μπορεί εύκολα να διακρίνει ότι ο Μπράνα στόχευσε στη σύζευξη του ποιητικού λόγου με το κινηματογραφικό θέαμα, φορτίζοντας την ταινία με «πλούσια» στοιχεία δράσης, συχνά μάλιστα σε βαθμό πλεονασμού.

Κυρίαρχος ο πληθωρικός σαιξπηρικός στίχος, στη θεατρική σκηνή, δεν έχει πλέον από μόνος του ισχυρό έρεισμα για ένα σύγχρονο κινηματογραφικό κοινό εθισμένο στην κυριαρχία της εικόνας, όπου ο λόγος καλείται –όπου το μπορεί– να τη συμπληρώνει. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Μπράνα επιχειρεί –με ισχνό αποτέλεσμα– το αντίστροφο: να ολοκληρώσει η εικόνα τον από μόνο του αυταρκέστατο.

Μάχες, λοιπόν, και μονομαχίες, σύγχρονα ερφέ, πλούσιοι χώροι, μεγαλόπρεποι, εσωτερικοί και εξωτερικοί, πλήθη, ρυθμοί νευρικοί, όλα time breaks, προκειμένου να ξεκουραστεί το αυτί του θεατή από τους «καταιγισμούς» του μεγαλοφυούς σαιξπηρικού λόγου. Η εκδοχή του ιρλανδού σκηνοθέτη (να κρατήσει, δηλαδή, το θεατρικό κείμενο και να το «εμφυτεύσει» σε μια καθαρά δυναμική και σύγχρονη κινηματογραφική αντίληψη) δεν ζημίωσε σοβαρά το θάνατο

Ο Κ. Μπράνα και η Τζ. Κρίστι, Άμλετ και βασίλισσα μητέρα.

σαιξπηρικό δημιούργημα. Διέσωσε και ποίηση, και αρχέτυπες δραματουργικές αξίες, και λειτουργίες. Όχι πάντα. Η συγκατοίκηση με την εμπορική προσδοκία όσο να 'ναι είναι επικίνδυνη. Και αυτό φάνηκε ιδιαίτερα στο εντυπωσιακό καστ, από ονόματα χαρμάνι καλλιτεχνικής και εμπορικής προέλευσης. Φίρμες που πραγματοποιούσαν ολιγόστιγμες εμφανίσεις (π.χ. **Ζ. Ντεμπαρντιέ** ή **Τζακ Λέμον**) ή άλλοι, απρόσμενοι σε μια διανομή Άμλετ (π.χ. **Μπρους Γουίλις**, **Μπίλι Κρύσταλ**), πλάι στον **Τζον Γκίλγκουντ**.

Μπορεί η Τζούλι Κρίστι να μην ήταν ποτέ της Γκλέντα Τζάκσον, εδώ, όμως ήταν εντυπωσιακή βασίλισσα μητέρα. Αντίθετα, η μνήμη και το επίτευγμα του **Ινοκέντι Σμοκτουνόφσκι**, ως κινηματογραφικού Άμλετ, παραμένει απροσέγγιστο.

Ο Μπράνα πολύ συχνά «απογειωνόταν»... Σου έδινε την εντύπωση ότι μετατρεπόταν σε Μπρους Γουίλις στο ρόλο του Ριχάρδου του Λεοντόκαρδου.

Λέει ο **Τανιζάκι**, ο μεγάλος γιαπωνέζος συγγραφέας: «*Η ομορφιά δεν βρίσκεται μέσα στο ίδιο το πράγμα, αλλά γεννιέται από το φως και το σκοτάδι, μέσα στις αποχρώσεις της σκιάς των πραγμάτων στη σχέση τους του ενός με το άλλο*». Τούτος ο Άμλετ δεν είχε φανερή σχέση με μια τέτοια αισθητική αντίληψη.

ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

με αφορμή το βιβλίο της Κάρεν Άρμστρονγκ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η μεταβαλλόμενη ιδέα του Θεού

Ο μονοθεϊσμός μέσα στην ιστορία

Στο βιβλιοπωλείο ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Π. Μαχητών 47, Λιβαδειά

Τετάρτη 26 Νοεμβρίου, ώρα 7.30 μ.μ.

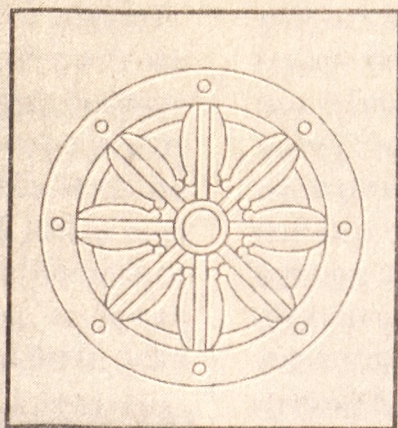
Συζητούν :

Μάριος Μπέγζος, Αρχιμανδρίτης Δοσίθεος Καστόρης,

Αργυρώ Τσορτού, Βασίλης Αδραχτάς

Πληροφορίες για μετάβαση και επιστροφή

στα τηλέφωνα 3818457 & 0261-23136

Διοργάνωση: εκδόσεις φιλίστωρ –Βιβλιοπωλείο Σύγχρονη Έκφραση

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΝΑΔΡΑΝΙΣΤΑΚΗ

Με το που κυκλοφόρησε ο δίσκος του Ν. Αντύπα, της Λ. Νικολακοπούλου και της Α. Πρωτοψάλτη, το κύκλωμα της βιομηχανίας του τραγουδιού τέθηκε αυτομάτως σε κίνηση: Εξώφυλλα, συνεντεύξεις, τηλεοπτικές εκπομπές,

‘Ο,τι λάμπει δεν είναι χρυσός

ραδιοπαρουσιάσεις και δισκοκριτικές έσπευσαν να μας ενημερώσουν ότι το Σαν ηφαίστειο που ξυπνά βρίσκεται στις προθήκες των δισκοπωλείων, περιμένοντάς μας να γευθούμε τις χάρες του.

Το κοινό βρέθηκε μπροστά όχι απλώς σ’ έναν καινούργιο δίσκο, αλλά σε ένα δημόσιο γεγονός, εκ προοιμίου σημαντικό. Από κει και πέρα, οποιαδήποτε κρίση περίσσει, αφού έτσι κι αλλιώς όλα είχαν σκεπαστεί από τον εκκωφαντικό θόρυβο του διαφημιστικού ταραταζούμ, και το μόνο που απέμενε ήταν η κατάθεση του πεντοχίλιарου, που, απ’ ό,τι δείχνουν οι πίνακες των πωλήσεων, φαίνεται ότι γίνεται και με το παραπάνω.

«Και τι κακό υπάρχει σ’ όλα αυτά», θα μπορούσε να ρωτήσει κάποιος, «αφού

έχουμε να κάνουμε με μια δουλειά υψηλής ποιότητας, που σε τίποτα δεν μοιάζει με τα διάφορα υποπροϊόντα που τριβελίζουν τ’ αυτιά μας;». Είναι όμως έτσι τα πράγματα; Το Σαν ηφαίστειο που ξυπνά είναι όντως τόσο αψεγάδιαστο όσο θέλουν να μας το παρουσιάσουν ή, μήπως, η ιλουστρασιόν επιφάνειά του δεν είναι παρά προπέτασμα καπνού που προσπαθεί να κρύψει αυτά που πρέπει πάση θυσία να μείνουν στο ημίφως;

ΠΙΣΩ ΑΠ’ ΤΗ ΛΑΜΨΗ ΤΟΥ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΥ

Οι μουσικές του Ν. Αντύπα, με την τόσο εντυπωσιακή ενορχήστρωσή τους και τη μαστόρικη χρήση των ηλεκτρικών και των φυσικών οργάνων, μοιάζουν σχεδόν ιδανικές. Κι όμως, το προσεκτικότερο άκουσμά τους αποκαλύπτει την παντελή έλλειψη έμπνευσης και πρωτοτυπίας. Αποκαλύπτει δηλαδή έναν ικανότατο τεχνίτη, που, φορώντας το μανδύα του καλλιτέχνη, χτίζει αργά και μεθοδικά (ο ίδιος κατασκευαζόταν επί 2,5 χρόνια!) το δημιούργημά του, ακολουθώντας πιστά τις «παραδοσιακές» συνταγές επιτυχίας.

Οι στίχοι της Λ. Νικολακοπούλου –ξέχυλοι από δήθεν ποιητικό οίστρο (Σαν ηφαίστειο που ξυπνά / εφτά γενιές σβηστό / λάβα μου, λάβα μου / αίμα μου ζεστό), παραδοξολογίες (να πετώ σαν τον αετό / κι ένα κινητό / στο βρόντο να ξυπνά), αμπελοφιλοσοφία (Μόνο του, μόνο του το μυαλό του ανθρώπου / καίγεται μόνο του / στο κέντρο του μετώπου) και νοητικά άλματα στο κενό (Μη με πας απ’ το σπίτι, τ’ ακούς / στο θεό να με πας / μυρωδιά καταλύτη / εσύ μονάχα μ’ αγιάς / Α ρε χρόνε αλήτη / που ανθρώπους κι αγάπες σκορπάς)– εξαπατούν τον –έτοιμο να εξαπατηθεί– ακροατή, δημιουργώντας του την ψευδαίσθηση ότι βρίσκεται μπροστά σ’ ένα μεγάλο καλλιτεχνικό έργο, τη στιγμή που το μόνο που έχει πραγματικά μπροστά του είναι η έπαρση και η καπατσσύνη της στιχουργού. («Όχι, η Νικολακοπούλου δεν είναι πια στιχουργός, είναι ποι-

Άλκηστις Πρωτοψάλτη: Τραγουδάει ή υποδύεται τη μεγάλη ερμηνεύτρια.

ήτρια!», απεφάνθη από μικροφώνου γνωστός ραδιοφωνατζής, συγχέοντας προφανώς την ποίηση με τις επιδέξιες ασκήσεις επί λεξικού).

Η Α. Πρωτοψάλτη δεν τραγουδάει, αλλά υποδύεται τη μεγάλη ερμηνεύτρια, εξαντλώντας κάθε μέσο που θα της επέτρεπε να υπηρετήσει καλύτερα το ρόλο της: Κραυγές, ψίθυρους, σκαμπανεβάσματα της φωνής, πεποιημένη συγκίνηση, βεβιασμένη χαρά, και γενικώς ό,τι άλλο μπορεί να τραβήξει την προσοχή του ακροατή και να τον πείσει ότι έχει να κάνει όχι με μια συνηθισμένη τραγουδίστρια αλλά με μία «ιέρεια» του τραγουδιού.

Τελικά, το Σαν ηφαίστειο που ξυπνά είναι ένας δίσκος πραγματικά σημαντικός, ακριβώς γιατί αποτελεί άριστο υπόδειγμα ενός τραγουδιού που προσπαθεί να πείσει ότι είναι κάτι άλλο από αυτό που στ’ αλήθεια είναι: Του τραγουδιού που πίσω από το λούστρο της επιφάνειάς του κρύβει επιμελώς το ψεύδος που περιφέρει εδώ κι εκεί, πλασάροντάς το ως «ποιότητα».

**Παραδίδονται μαθήματα
τουρκικής γλώσσας
Τηλ. 85 62 217**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Michel Würthle εκδίδει μια σειρά βέβηλων και βωμολοχικών σκίτσων στον μονίμως τολμηρό χώρο Unlimited στου Ψυρρή μέχρι να μεταφερθεί στη Θεσσαλονίκη, στον εξίσου περιπετειώδη χώρο

το 1991. Παράλληλα ο Würthle γράφει βιβλία όπως το *Weisser Peter (an African adventure in Paris)* που, χωρίς να έχουμε διαβάσει, υποψιαζόμαστε ότι θα περιέχουν μια ενδιαφέρουσα δοσολογία από pulp fiction και κοσμοπολιτισμό. Επιπλέον, κάθε περίπου είκοσι πέντε(!) χρόνια ο Würthle πρωταγωνιστεί σε μια ταινία: Το 1967 υποδύθηκε τον ποιητή Konrad Bayer στην ομώνυμη ταινία του **Ferry Radax**, ενώ το 1993 έπαιξε στο *The Secret Collection of Salvador Dali* του **Otto Kelmer**, το οποίο βραβεύθηκε και με το χρυσό Grimme Preis.

Σύμφωνα με αυτά τα στατιστικά στοιχεία πιθανόν το 2018 να έχουμε νέα κινηματογραφική εμφάνιση. Τέλος, όταν δεν σχεδιάζει (ποτέ δεν θεώρησε τον εαυτό του πραγματικό καλλιτέχνη) συλλέγει σύγχρονα έργα (Beuys, Polke, Lüperts, Immendorf, Kippenberger, Μαρία Παπαδημητρίου, Spoerri, Schnabel, Middendorf). Τη μισή ζωή του δε

την περνάει στη Σύρο. Κοσμικός [υπάρχει η γερμανική έκφραση "γνωρίζει Θεό και κόσμο" (Gott und die Welt)], καλοπερασάκιας, πολυτάλαντος, πολυμήχανος: Κουτσομπολίστικη φυσιογνωμία ή καθρέφτης της εποχής (μας); Ποιος ξέρει;

«**Δαίμων του Μεσημεριού**» (**Démon de Midi**) ονομάζεται η έκθεση, ενώ το βιβλίο *Appetiti* (Ορέξεις ιταλιστί;). Και οι ορέξεις στις οποίες αναφέρεται είναι σπανίως γαστρονομικές. «**Brigitte Bardot Fait Chaud**», σκέφτεται ο ήρωας σε ένα από τα σκίτσα, όντας σε τελείως ξεσαλωμένη κατάσταση. Στα υπόλοιπα παρελαύνουν μια σειρά από μυστήριοι χαρακτήρες: ο ίδιος, οι φίλοι του (μεταξύ αυτών ο κολλητός του, πρόσφατα χαμένος ζωγράφος **Martin Kippenberger**), διάφοροι (εντελώς) παρακμιακοί τύποι του Βερολίνου, σκηνές πυρετικής φαντασίας. Ο κακόπιστος θα βρει ομοιότητες με το λεξιλόγιο του (γερμανικού) εξπρεσιονισμού των αρχών του αιώνα μας, τον **Grosz**, τον **Nolde**, τον **Kirchner**. Ο καλόπιστος θα γοητευτεί από την ευρηματικότητα και τον απροσποίητο οχετό βωμολοχίας, που θα έκανε «επαγγελματίες κακούς» των εικα-

Michel Würthle,
Mixali, mezedakimou nikro.

στικών, όπως η **Sue Williams**, να κοκκινίσουν σαν κορασίδες.

Τα σκίτσα του Würthle συναγωνίζονται σε «χύμα» διάθεση τα underground comix της δεκαετίας του '60 (**S. Clay Wilson**), αλλά παράλληλα συνδυάζουν το ανατρεπτικό (καταστασιακό) χιούμορ του **Guy Debord** με τη σχεδιαστική αθυροστομία του **Goya**. Όπως και στα ψευδο-κόμικς του πρώτου, η προσθήκη του κειμένου δίνει μια τελείως εξωπραγματική αίσθηση στην εικόνα. Πόσο μάλλον όταν εδώ, αντί για σκηνές banalité, βομβαρδιζόμαστε από τελείως αλλόκοτους και φευγάτους χαρακτήρες. Κάτι μεταξύ πρόχειρων σημειώσεων, που κάνει κάποιος (καλλιτεχνίζων) πίνοντας τον καφέ του, και οπτικού μυθιστορήματος που συμπυκνώνει αποσπασματικά περιπέτεια, δράμα και κωμωδία. Ναι, εκ πρώτης όψεως είναι υλικό που δεν υποδηλώνει κανενός είδους «καλλιτεχνική ικανότητα». Όμως (σχεδόν) όλη η περιπέτεια του μοντερνισμού στον αιώνα μας σε αυτό πάνω κάτω δεν αποσκοπούσε; Και τελικά μέσα σε αυτό το τόσο χαμηλής πιστότητας πλαίσιο είναι συγκλονιστικό το πώς καταφέρνει να κάνει τα σκίτσάκια του περίπου συγκλονιστικά. Λίγο είναι;

«Στην ταχυδρομική θυρίδα του ταχυδρομείου της Ζυρίχης, οι παραγωγοί hardcore ταινιών **Joe Vagina** και **Bill Penis**, δύο θιασώτες του μυστικισμού, πουλάνε τις γοθθικές συλλογές τους και τις μετοχές **Gucci** για λόγους βρώμικης συνείδησης». Φοβερές φάτσες και οι δύο.

Σκίτσα ενός (νέο) αναγεννησιακού bon viveur

Foka-Forum of Keen Art του Κώστα Αντωνόπουλου. Κυρίως όμως σπεύδει να τα εκδώσει σε ένα ιδιαίτερα προσεγμένο λεύκωμα με τίτλο *Appetiti*.

“Η έννοια της Αναγέννησης στη σύγχρονη εποχή είναι ο κρετινισμός της εξειδίκευσης”
M.W.

Γερμανός **Michel Würthle** δεν πληροί κανένα χαρακτηριστικό του «σοβαρού καλλιτέχνη». Κύρια επαγγελματική του ασχολία είναι Paris Bar, ένα από τα πιο ενδιαφέροντα εστιατόρια του Βερολίνου – στέκι της μόνης και περαστικής καλλιτεχνικής κοινότητας της πόλης. «Όποιος τσάινει εδώ ας εγκαταλείψει κάθε ελπίδα ξαναβγεί πριν ξημερώσει», γράφει (μεταξύ πολλών άλλων) ο γνωστός θεατρικός συγγραφέας **Heiner Müller** στο βιβλίο *Berlin-Paris Bar* που κυκλοφόρησε

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΜΑΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ

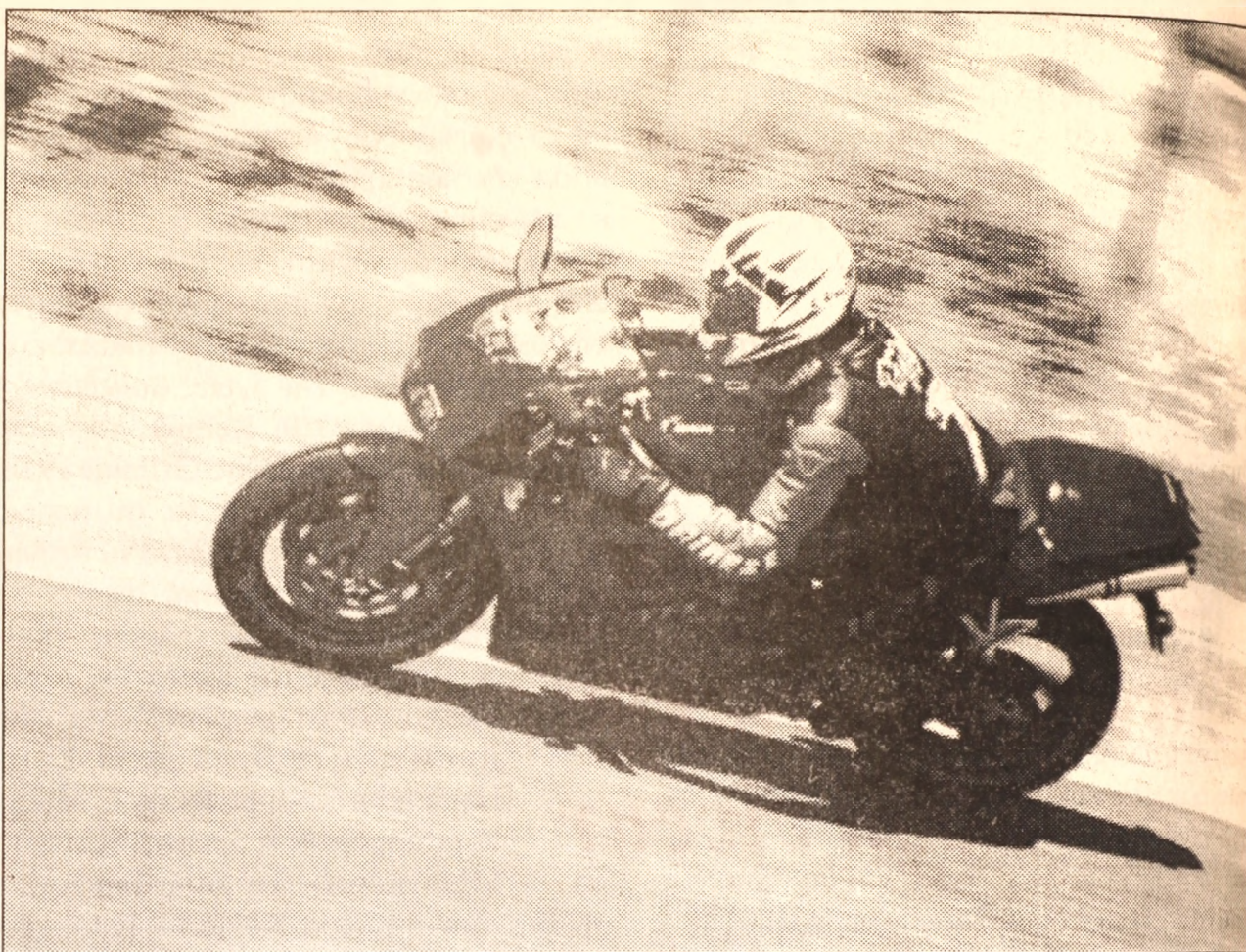
Στην πρόσφατη Biennale της Βενετίας, ο νεαρός Αλ. Ψυχούλης εξέδωσε το έργο του *Black Box*, το οποίο μπορεί να προβάλλει εικόνες σε μian οδόνη υπακούοντας στις λέξεις που εκφωνούνται από ένα

Λόγος ή εικόνα;

μικρόφωνο. Στην ίδια εκδήλωση ο Θαν. Τότσικας παρουσίασε μια σειρά φωτογραφιών στις οποίες εικονίζεται ο ίδιος να τρέχει με μηχανή μεγάλου κυβισμού. Ο λόγος δηλαδή γίνεται εικόνα και ο δημιουργός ταυτίζεται με τη μορφή του δημιουργήματός του.

Στον Δ. Καψάλη

Εν αρχή ην ο Λόγος ή η Εικόνα; Εν πάση περιπτώσει ο Πιλάτος ανεφώνησε –δηλαδή λόγος– *Ecce Homo* και παρουσίασε, νεύοντας δραματικά προς το πλήθος. Την εικόνα ενός αιμόφυρτου. Η εικαστική σκέψη και δημιουργία, ό,τι κι αν πούμε, δυναστεύονται από τη λαγνεία της εικόνας εις βάρος συχνά του λόγου. Κι όμως, κατ' ουσίαν πρόκειται για ψευδο-

Ο Τότσικας και η Ducati αποτελούν αδιαίρετο δίδυμο. Αυτό, υπονοεί η φωτογραφία. Επιπλέον τίθενται κάποια ερωτήματα: Θεωρία ή πράξη; Η μυθολογία της τέχνης ή η μυθολογία της μηχανής; Η διάρκεια της τέχνης ή το εφήμερο της συγκίνησης; Πάντως ο καλλιτέχνης, σαν τον Duchamp, καθαγιάζει τα αντικείμενα που αγγίζει

δίλημμα. Ο λόγος σαρκώνεται σε εικόνα και η εικόνα εξαερώνεται σε λόγο. Έτσι πρέπει. Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά.

Οι εκδόσεις Πόλις κυκλοφόρησαν πρόσφατα τη φανταστική μυθιστορία του ιστορικού της τέχνης Γιαν Λώρενς Σίσλινγκ *Ο Ζωγράφος Τημ Τουρ ντι Πεν* σε επίμετρο του Διονύση Καψάλη. Με αφορμή έναν πίνακα της Αναγέννησης, ένα τρίπτυχο που απεικονίζει το θάνατο του Χριστού στο νοσοκομείο μιας γαλλικής πόλης κοντά στις Άλπεις, έργο ανώνυμου καλλιτέχνη του Βορρά, ο συγγραφέας επιχειρεί να καταθέσει λόγο από τα αφανή μέρη της ιστορίας, αναπολώντας τη δράση ενός υποκειμένου, τη ζωή ενός «ανώνυμου» μέσα από το μοναδικό ευρισκόμενο αντικεί-

μενό του το ανυπόγραφο τρίπτυχό του «Γιατί δεν υπέγραψα;», γράφει ο Σίσλινγκ, υποδυόμενος τον ζωγράφο, – όπως κατ' ουσίαν κάνει και ο κάθε κριτικός. Ο λόγος, η γραφή ενυπάρχει σε κάθε εικόνα, συμπληρώνουμε. «Από σεμνότητα; Το κοινό μ' αγαπούσε για την ταπεινοφροσύνη μου... Ας είμαστε δύσπιστοι. Η ταπεινοφροσύνη είναι το πρόσωπο της αλαζονείας». Και ο Καψάλης σχολιάζει: «την απουσία της υπογραφής, το κενό που ονομάζουμε ανωνυμία, το βλέπουμε τώρα πια μπροστά μας, σαν μια ειρωνική συνείδηση της ζωγραφικής τέχνης στην αναγκαιότητα της διαπλοκής με το θάνατο. Η ύστατη ειρωνεία του μυθιστορήματος, η ύστατη ειρωνική χειρονομία του ανώνυμου ζωγράφου είναι να μας δείξει (στον

ίνακα) το χέρι (του) με το οποίο δεν πέγραψε...».

Μήπως, όμως, υπάρχουμε μέσω των αντι-ειμένων που αγαπήσαμε; Μήπως η μόνη ορφή αθανασίας που δικαιούμεθα κληροδοτείται στα έργα των χεριών μας; Εν άση περιπτώσει η μυστηριώδης ζωγραφική του άγνωστου από τις Κάτω Χώρες, δωσε την αφορμή για να γραφεί μια γοητευτική παρα-ιστορία που είναι τόσο πραγματική ή φανταστική όσο και η τέχνη ίδια. Και αλίμονο σ' εκείνον που θ' αμφιβητήσει, κι απ' τις δύο αυτές διαστάσεις, τα δικαιώματά τους. Θα καταδικασθεί σε ισόβια αγνωσία, σε διαρκή ασυναισθη-α.

Στην τρέχουσα Biennale Βενετίας, τώ-ι, ο νεαρός καλλιτέχνης **Αλέξανδρος Ψυχούλης** παρουσιάζει το, βραβευμένο *αύρο Κουτί* του. Πρόκειται για μια τε-ίσια οθόνη ένα μικρόφωνο και έναν τολογιστή. Στον υπολογιστή είναι απο-ρκευμένες 4.000 λέξεις, ένα *μικρό θη-υροφυλάκιο λόγου*. Ο θεατής-συνερ-ός εκφωνεί μια λέξη απ' το μικρόφωνο και αυτόματα στην οθόνη προβάλλεται η νάλογη(;) εικόνα: *Ecce Homo. Ecce mago*. Πρόκειται μ' άλλα λόγια για έναν αυτόματο εικονοποιητή λόγου». Ο τί-ος συμπυκνώνει ένα πανάρχαιο αίτημα ς ζωγραφικής και αποδίδει στη σύγ-ονη τέχνη ένα πολύ σημαντικό ελληνι-ί έργο. Συμβολικά, ο Ψυχούλης, υπερ-ίνοντας τις ιδεοληψίες των εγχώριων «ξιών» και των προκάτ τίτλων, έβαλε τη νιά του και τη δημιουργία της στην αφετηρία με την υπόλοιπη εικαστι-κοινότητα, γεμίζοντας τους δασκά-ους του υπερηφάνεια και ζήλεια. Το *αύρο Κουτί* προβληματίζεται επιτυχη-να πάνω στη διαπλοκή του Λόγου και ς Εικόνας, στη σχέση υποκειμένου άθε υποκειμένου- και αντικειμένου. *έργο του είναι μια παρτιτούρα που ιζείται από άπειρο αριθμό εκτελεστών. ι λέξεις δεν είναι ποτέ μόνες», σημει-ει ο ίδιος. «Ούτε και οι εικόνες», θα μπληρώναμε.*

Ιρην από πεντακόσια χρόνια ένας ζω-άφος που συνδυάζει τη μικρογραφική νελιά των Φλαμανδών και τις οπτικές ινοτομίες των δασκάλων της Ιταλίας, ηηγείται με εικόνες το θάνατο του Χρι-ού. Επιμένοντας σε μια σειρά γλωσσο-γικών παιχνιδιών σε μια σειρά έξυπνα γκεκαλυμμένων υπονοουμένων· αυτό αν άλλωστε πάγια συνήθεια της επο-ς. Σήμερα ένας χρήστης μιας «αμήχα-ς» τεχνολογίας, ο Ψυχούλης από τη μια

προτρέπει «*Ν' ανάψουμε την τηλεόραση· μ' ένα σπύρτο*» και απ' την άλλη διαπιστώ-νει ότι οι εικόνες του είναι εκτός ελέγχου· αυτό άλλωστε είναι ένα πάγιο φαινόμενο της εποχής μας. Κατά βάση και ο Ανώνυ-μος απ' τον Βορρά και ο Ψυχούλης κά-νουν χρήση μιας τεχνολογίας που δεν πο-λυεμπιστεύονται, που δεν ελέγχουν από-λυτα. Στην ίδια 47η Biennale συμμετείχε και ο **Θανάσης Τότσικας** παρουσιάζο-ντας φωτογραφίες του εαυτού του να ιπ-πεύει μιαν Ducati 916. Άλλοτε οι πρόγο-νοί του διέσχιζαν τον λαρισινό κάμπο πά-νω στ' άλογα. Τώρα ο ίδιος εξερευνά τον γενέθλιο τόπο του, καβαλώντας μια μηχανή. Κι εδώ πρόκειται για ένα γλωσσολο-γικό αίνιγμα:

Πού βρίσκεται το έργο τέχνης;

Στη μηχανή, στο αντικείμενο, στη φωτο-γραφία;

Στο τοπίο, στο ενστανταντέ, στην κίνηση;

Στο υποκείμενο, στον παρουσιαζόμενο ζωγράφο, στη συγκίνηση;

Το συγκεκριμένο «έργο» του Τότσικα δημιούργησε πολλά ερωτηματικά. Κι όμως. Είναι απόλυτα συνεπές προς όλη την πορεία του που συνιστά πολυάριθμες «εκφράσεις» αλλά και απουσία ενός ανα-γνωρίσιμου στυλ. Αυτό που εντέλει κάνει ο καλλιτέχνης είναι να «εκθέτει» τον εαυτό του σε **απόλυτη** ταύτιση με το αντικείμενο της επιθυμίας του. Η Ducati ως δυνατότη-τα φυγής, ως ενσάρκωση ελευθερίας. *Εν κινδύνω η ζωή, η ζωή εν κινδύνω, ecce machina*.

Τι αξίζει λοιπόν η τέχνη χωρίς τη ζωή;

Ο Τότσικας φωτογραφίζεται –από ανώ-νυμο, σημειώστε, φωτογράφο– σε ιμπρεσ-σιονιστικά τοπία, με τη μηχανή ως προέ-κταση του εαυτού του.

Ακόμη και το τροχαίο ατύχημα που του συνέβη πρόσφατα, λειτουργεί ως τίμημα της τέχνης της ζωής. Άλλωστε και ο Ανώνυμος σε νοσοκομείο ζωγράφισε το τρί-πτυχό του.

Έτσι, με απόλυτη απλότητα –sancta simplicitas– η ζωή κάνει ανακωχή με την τέχνη· ουδετερότητα. Η μία κοιτά την άλλη εν χρόνω και εν τόπω.

Κι εδώ ελλοχεύει η ειρωνεία, την οποία υπαινίχθηκε ο Καψάλης στο επίμετρό του. Ειρωνεία του λόγου και της εικόνας. Όσο κι αν «αδικείται» ο Τότσικας μέσα απ' αυ-τή τη μονοσήμαντη, «ουδέτερη» παρου-σίαση, εντούτοις υπερασπίζεται με συγκι-νητική αφοσίωση το έργο του. Τοποθετή-στε εισαγωγικά κατά βούληση στη λέξη «έργο». Μ' άλλα λόγια λάβετε και εσείς θέση...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Λαοί και Πολιτισμοί

Jacques Heurgon

Καθηγητής Πανεπιστημίου, Αρχαιο-λόγος

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΤΡΟΥΣΚΩΝ

ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

Η
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ
Τ Ω Ν

ΕΤΡΟΥΣΚΩΝ

JACQUES HEURGON

Μετάφραση:
Σταύρος Βλοντάκης
Φιλολόγος

Με 502 σελίδες, 65 εικόνες,
2 χάρτες, 10 σχεδιαγράμματα

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Αιρετικός ο λόγος του Μένη Κουμανταρέα. Είτε μιλάει για τη νέα ελληνική λογοτεχνία είτε

Προβοκάτσια;

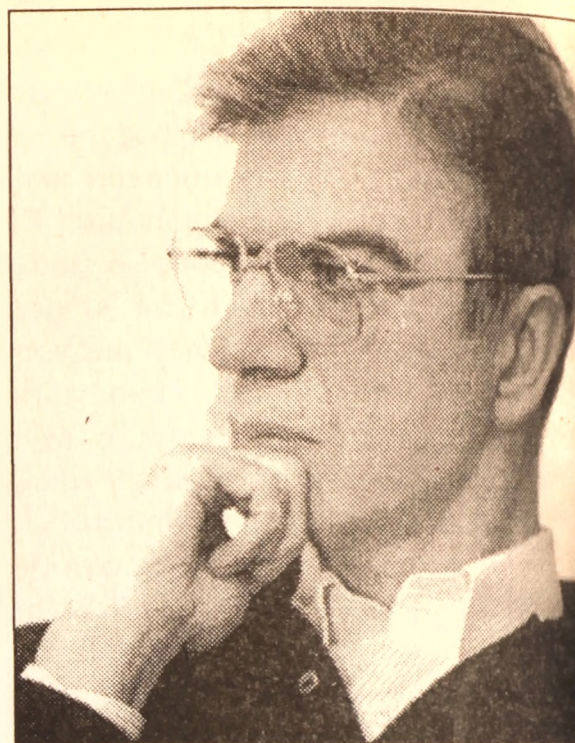
μεταφράζει στην καθομιλουμένη Παπαδιαμάντη. Και προβοκατόρικός;

Την τιμητική του είχε, το καλοκαίρι που μας πέρασε, ο **Μένης Κουμανταρέας**. Πρώτα, τον απολαύσαμε στη συζήτηση για την ελληνική πεζογραφία, που δημοσιεύτηκε στο τεύχος 376 του διαβάζω (Ιούλιος-Αύγουστος 1997), και η οποία, λες και οργανώθηκε γύρω από τις δικές του, ολιγόλογες αλλ' ευστοχότατες παρεμβάσεις. Ως πρεσβύτερου των **Δ. Κούρτοβικ, Π. Τατσόπουλου** και **Α. Ασωνίτη**, του έλαχε ο ρόλος να τους επαναφέρει στην τάξη όποτε εκτρέπονταν σε κρίσεις θερμοκέφαλες – ρόλος άχαρος, τον οποίο ωστόσο διεκπεραίωσε με χιούμορ και αποφασιστικότητα, κάνοντάς τον απολαυστικό, τουλάχιστον για τους αναγνώστες.

Πληθώρα χρήσιμων, διασκεδαστικών, και ενίοτε γόνιμα προκλητικών αποφθεγμάτων μπορεί να σταχυολογήσει κανείς: «Οι κακές συνθήκες, καμιά φορά, είναι που κάνουν τα καλά έργα», «Αυθαίρετο είναι όλο το [σύγχρονο] τοπίο. Και έργο του πεζογράφου είναι να μην είναι αυθαίρετος στην απεικόνισή του», «Μπορεί να γίνει [έπος το φαστφουντάδικο]. Δεν έχουμε ίσως την απαραίτητη απόσταση. Ο κόσμος αλλάζει αστραπιαία γύρω μας. Και ο χρόνος είναι το δεξί χέρι

του πεζογράφου», «Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός ότι από ένα σημείο κι έπειτα στον αιώνα μας, λογοτεχνία και ζωγραφική γίνεται ακόμα και με απορρίμματα, χωρίς αυτό κατ' ανάγκη να σημαίνει σκουπιδαριό», «Το μυθιστόρημα είναι καθεδρικός ναός. Και τέτοιους δεν έχουμε στην Ελλάδα. Έχουμε ταπεινές εκκλησίες», και το ήδη κλασικό: «Δεν είναι κακό να είσαι τσόγλανος. Καλύτερα αυτό, παρά ακαδημαϊκός».

Είναι απλώς η πείρα του χρόνου που μιλάει, ή μήπως η αγάπη για την πράξη του γραψίματος, η προσήλωση σε αυτό, είναι που κάνει τον Κουμανταρέα να βλέπει τόσο καθαρά, και να μην ενδίδει στις σειρήνες ούτε της ανάλυσης ούτε της φήμης; Όταν ακούει κρίσεις διατυπωμένες ελαφρά τη καρδιά για τους «πολιτικούς» μεταπολεμικούς συγγραφείς, υπενθυμίζει το αυτονόητο: «Δεν μπορούμε να πούμε ότι οι άνθρωποι αυτοί εγκλωβίστηκαν [στην “πολιτική” θεματολογία]. Ήταν το αίμα τους αυτό το πράγμα». Όταν πάλι εκφράζονται ενστάσεις για την «εισαγωγή» του λατινοαμερικανικού μαγικού ρεαλισμού στην Ελλάδα, πολύ σωστά διευκρινίζει ότι δεν είναι ακριβώς έτσι τα πράγματα: ο «μαγικός ρεαλισμός» υπάρχει εν δυνάμει σε κάθε λογοτεχνία που δεν έχει αποκοπεί από τις λαϊκές ρίζες της, τα παραμύθια και τα δημοτικά τραγούδια. (Για τη χρήση, εξάλλου, του «μαγικού» στην λογοτεχνία μας, μπορούμε πρόχειρα να ανατρέξουμε στον Παπαδιαμάντη, τον Κόντογλου, τον Μυριβήλη, τον Βενέζη – πολύ πριν από την διάδοση του Μάρκες). Όταν τέλος οι συνομιλητές του αγωνιούν για το πώς θα «βγει» έλλην πεζογράφος με απήχηση στο εξωτερικό, για το πώς θα γίνουμε όλο και καλύτεροι ώστε να «φάμε» τους ξένους, αρπάζει τη συζήτηση απ' τα μαλλιά: «Αλίμονο αν κάνουμε καλά τη δουλειά μας για να μας μιμηθεί ένας Εγγλέζος. Πάμε χαμένοι...». Γιατί «όταν ζει κανείς την αγωνία ενός γραπτού, όλα τα άλλα είναι ψιλά γράμματα. Ή

Ο Μένης Κουμανταρέας: «Ο χρόνος είναι το δεξί χέρι του πεζογράφου»

είναι κανείς βυθισμένος στον κόσμο του δεν είναι. Αγνοεί τον περίγυρο, δεν τον ενδιαφέρει».

Έτσι είναι: αλλιώς δεν γίνεται τέχνη δε έγινε ποτέ. Ακόμα και το λιγότερο εξομολογητικό έργο, αυτό που αγγίζει και εκθέτει προβλήματα κοινωνικά ή πολιτικά, όταν το φτιάχνει ο δημιουργός του, διασκέφτεται το κοινό του, δεν σκέφτεται ούτε καν την κοινωνική διάσταση που πραγματεύεται: ασχολείται μ' αυτά, για καίνε τον ίδιο, ατομικά και βαθιά. Είναι οι προσωπικοί του δαίμονες, κι αν δεν τον αντιμετωπίσει δεν θα βρει ησυχία. Πάνε βέβαια ήσαν λίγοι αυτοί οι –πραγματικοί δημιουργοί, και ο απόλυτος αριθμός να είναι απίθανο να αλλάζει με τον χρόνο μιας και αποτελούν μια τυραννικά προσυμμένη ιδιαιτερότητα της ανθρώπινης φύσης – που κι αυτή δεν αλλάζει στο βάθος της. Ίσως όμως σήμερα, μες στην πληθώρα της παραγωγής, οι αληθινές φωνές να χάνονται, να παραγκωνίζονται, ή και να σιπούν, βλέποντας το πανηγύρι που σπνέται γύρω τους και που μόνο κατ' όνομα έχει σχέση με τον ιδρώτα και το βάσανό του. Είναι βέβαια μια «παρωχημένη» άποψη αυτή του καλλιτέχνη ως κάποιου που σβει στη δουλειά του, και την παλεύει. Αυτό δεν βλάπτει να μας τη θυμίζουν που κάπου.

Και ειδικά, να μας την υπενθυμίζει ένας πεζογράφος με κάθε άλλο παρά «συνηρητικές» επιλογές: ας θυμηθούμε την τομηρότατη –για κάθε εποχή, και με καί έννοια– ποιητική και πολιτική, πρόοι «κινηματογραφικής» γραφής, νουβέλα Γάμοι του Σπόρου και της Ποππαίας, προσφάτως, τη «μετάφραση» του πα

μαντικού Έρωτα στα χιόνια, με το
ρόσμενα ευτυχές λογοτεχνικό (ας αφή-
νουμε λιγάκι την ιδεολογία να ξεκουρα-
εί) αποτέλεσμα, που φέρνει σε αμηχα-
νισμούς μάλλον θα διαφωνούσαμε εκ-
τός ομίου με το εγχείρημα! Και εξηγού-
με: προσωπικά, δεν θα επέλεγα να δια-
σω τον Παπαδιαμάντη από «μετάφρα-
ση», ούτε θα ευχόμουν οι επόμενες γενιές
χρειάζονται «μεταφράσεις» (αν και
τό είναι μάλλον ευσεβής πόθος...). Και
ως ο Κουμανταρέας, προβάλλοντας
έρ το δέον τη «χρησιμότητα» παρόμοι-
ων προσπαθειών, να απέκρυψε εντέλει
το ίδιο του την ομολογία πως περισσότε-
ρος πρόκληση προς εαυτόν και προσω-
πική άσκηση αναζήτησε αυτή την αναμέ-
ση. Σαφώς, συνεπώς, και το αποτέλε-
μα «δεν έχει καμμία σχέση με τον Παπα-
διαμάντη»: είναι Κουμανταρέας, που διη-
γείται την ιστορία που έγραψε ένας άλλος
μήπως η αγάπη μας για τον Παπαδια-
μάντη μας έκανε κιόλας να ξεχάσουμε

τον στοιχειώδη ορισμό της μετάφρα-
σης;!). Υπήρξαν, ευτυχώς, και κάποιες
γραμματικώς ακριβείς, νηφάλιες παρατη-
ρήσεις, εστιασμένες στην ανάγκη, ή μη,
μετάφρασης ορισμένων λέξεων. Ωστόσο,
αν και ο «επενδύτης» ή τα παρόμοια δεν
προξενούν ιδιαίτερη δυσκολία στους ικα-
νούς χρήστες του σύγχρονου λεξιλογίου,
αξίζει τον κόπο να αναλογιστούμε ότι κά-
θε μετάφραση προσπαθεί να επιτύχει ένα
ομοιογενές, δικό της ύφος, που να «στέ-
κει» από μόνο του, και το οποίο ενδεχο-
μένως να μην είναι συμβατό με όλα τα
στοιχεία του σημερινού λόγου. Άρα, ή «α-
παγορεύουμε» νέτα σκέτα σε κάθε μετα-
φραστική την οποιαδήποτε μετάφραση, ή
τον αφήνουμε να κάνει τη δουλειά του,
και κρίνουμε το τελικό αποτέλεσμα, στο
σύνολό του, ως μετάφραση, όχι ως σχετι-
κή επιτυχία ή αποτυχία να διατηρηθούν
όσες περισσότερες λέξεις από το πρωτό-
τυπο γίνεται.

Πάντως, η δοκιμή αυτή απέδειξε έμπρα-

κτα δύο πράγματα τουλάχιστον. Πρώτον,
τη σπουδαιότητα του Παπαδιαμάντη, ακό-
μα και όταν έχει απαλειφθεί η εξωτική
πλέον για μας (ας μη μασάμε τα λόγια μας:
κάθε τι μη οικείο αποκτά αυτομάτως τη
γοητεία του εξωτικού) σαγήνη της γλώσ-
σας του. Και δεύτερον, τη γλωσσική μα-
στοριά του ίδιου του Κουμανταρέα, μα-
στοριά που περνάει απαρατήρητη, ακρι-
βώς γιατί αυτή είναι η μεγάλη αρετή της:
να μην τραβάει το βλέμμα επάνω της, αλλά
να το στρέφει σ' αυτά που εξιστορεί. Μα-
στοριά που, αν τύχει να φυτρώσει από έν-
στικτο, μόνο χάρη στη σεμνότητα καρπο-
φορεί.

Και η συζήτηση του διαβάζω κλείνει:

«Μ.Κ.: – Ξέρετε ποιος είναι ο κίνδυνος;
Παραείστε έξυπνοι συγγραφείς. Εγώ φο-
βάμαι τους έξυπνους συγγραφείς. Ως συγ-
γραφέας υπήρξα λίγο κοντός...

Α.Α.: – Αυτή είναι μυστήρια σπόντα που
πέταξες, Μένη...

Π.Τ.: – Προβοκατόρικη».

Βοήθεια σε Ίδρυμα για μικρά παιδιά στη Βουλγαρία

Η κρίση στα Βαλκάνια είναι χρόνια. Η κατάσταση στην Αλβανία
ναί λίγο πολύ γνωστή. Η Ρουμανία βρίσκεται σε μια κρίσιμη κα-
τή. Στη γειτονική Βουλγαρία η οικονομική κρίση είναι βαθιά. Οι
σθοί των υπαλλήλων έχουν πέσει σε ποσό που αντιστοιχεί στις
1.000 δραχμές. Ευρωπαϊκή Ένωση, έλληνες επιχειρηματίες, εται-
ρίες και άλλοι επενδύουν ή λέγουν ότι επενδύουν. Το βέβαιο είναι
οι γείτονές μας δυστυχούν.

Οι Έλληνες έχουμε βιώσει την κατοχική πείνα και όσα ακολούθη-
ν. Η κατάσταση στην Βουλγαρία τον φετινό χειμώνα άγγιξε τον
κό μας εφιαλτικό χειμώνα του '41. Οι μη κυβερνητικές οργανώ-
εις, οι μεμονωμένοι πολίτες έχουν χρέος να συνδράμουν με τρό-
νους που οι ίδιοι θα αναζητήσουν, τους γειτονικούς μας λαούς.

Στο τχ. 636 είχαμε δημοσιεύσει την έκκληση που είχε απευθύνει στο
εριοδικό ο διευθυντής του Παιδικού Ιδρύματος Νο 1 που βρίσκεται
ο χωριό Μπογιάννα έξω από τη Σόφια. Στο Ίδρυμα αυτό μεγαλώ-
ν 26 παιδιά ηλικίας από 3 έως 7 χρόνων που είναι ορφανά ή από
αλυμένες οικογένειες. Τα παιδιά μένουν στο ίδρυμα όλη τη διάρκεια
ως οικότροφα. Το ίδρυμα είναι παλιό, υπάρχει από το 1953.

«Έχοντας υπόψη τις δύσκολες συνθήκες στις οποίες αναγκάζονται
διαβιώνουν αυτά τα παιδιά και τα πενιχρά οικονομικά μέσα με τα
τοία δύσκολα καταφέρνουμε να τους διασφαλίσουμε αποδεκτό
οπικό επίπεδο, απευθύνομαι σε σας με την παράκληση –εάν υπάρ-
ι δυνατότητα– να μας παράσχετε ανθρωπιστική βοήθεια με σκοπό
βιολογική επιβίωση των παιδιών, τα οποία στερούνται γονικής
ροντίδας». Αυτά μας έγραφε ο διευθυντής του Ιδρύματος σε γράμ-
α που απηύθυνε στο περιοδικό.

Το «ANTI» άνοιξε ένα λογαριασμό στην Εθνική Τράπεζα με
ριθμό: 172/746659-5

Καλούμε όλους τους φίλους, τους αναγνώστες να στείλουν

Παιδάκια του ιδρύματος της Μπογιάννα σε μια σχολική γιορτή.

την όποια συμβολή τους μέσω αυτού του λογαριασμού. Το περιοδικό
θα φροντίσει και με άλλους τρόπους, με απευθείας επαφές με εται-
ρείες γάλακτος, τροφίμων κ.λπ να συγκεντρώσει και είδη διατροφής
και ελπίζουμε σε σύντομο διάστημα να μπορέσουμε να ανταποκρι-
θούμε στην έκκληση του Παιδικού Ιδρύματος της Μπογιάννα.

Από τους αναγνώστες και τους φίλους του περιοδικού περιμένου-
με να συνδράμουν, στέλνοντας τη δική τους συμβολή στο λογαρια-
σμό: 172/746659-5.

Και τολμηρές και λογοτεχνικές

της Μ. Θεοδοσοπούλου

Άσεμνες ιστορίες,
Ανθολόγος: Μ. Φάις,
Εκδ. Πατάκη,
Αθήνα 1997

Πενιχρότατη χαρακτηρίζει τη νεοελληνική πορνογραφία, τον Ιανουάριο του 1991, ο Γ.Π. Σαββίδης. Σε αντίθεση, έβρισκε σημαντικό το λογοτεχνικό σώμα του ερωτισμού και θεωρούσε, πως ήταν καιρός οι νεοελληνιστές να επιληφθούν της ιστορίας του. Αφορμή, τότε, ο κατάπλους του *Μεγάλου Ανατολικού* του Ανδρέα Εμπειρίκου. Εκείνο το ογκώδες ερωτικό βιβλίο, που οι περισσότεροι το αποκήρυξαν χωρίς ποτέ να το διαπλεύσουν, όπως είθισται στη χώρα των εύκολων εντυπώσεων και των αβασάνιστων επαίνων και κατακραυγών.

Και πράγματι, ακόμη μέχρι πρόσφατα, η πεζογραφία μας απέφευγε τις διεγερτικές περιγραφές και την αθυροστομία, αποκλίνοντας προς τον υπαινιγμό. Παρόλο που στην αρχή της βασιλείας του ΠΑΣΟΚ, το 1982, εντέλει, τροποποιήθηκε η μεταξική διάταξη περί ασέμνου, και δεν υφίστατο πλέον θέμα λογοκρισίας. Όμως η νεοελληνική κοινωνία διατηρούσε τον καθωσπρεπισμό της και θα χαρακτηριζόταν, τουλάχιστον, στο κυρίως σώμα της, συμβατική.

Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία του αιώνα, με την ουσιαστική συμβολή της τηλεψίας, η πορνογραφία, από το λαϊκό ανάγνωσμα, εισβάλλει και κατακλύζει τη λογοτεχνία μας. Η εμπορικότητα του είδους, μπορεί να συνιστά παράγοντα που ωθεί, κυρίως, τους νεότερους πεζογράφους μας να ξεπεράσουν τις αναστολές τους. Γιατί, τουλάχιστον, οι πρώιμα εμφανισθέντες από τους νεότερους, στα πρώτα τους γραπτά, δεν είχαν δείξει παρόμοιες τάσεις.

Σε κάθε περίπτωση, τελευταία, τα ερωτογραφήματα πληθαίνουν, με μία εκφραστική ελευθεριότητα, ως επί το πλείστον, ωμή, που δεν επιδιώκει λεκτική ευρηματικότητα ή γλωσσικό ευπρεπισμό. Δόξα τω Θεώ, σκανδαλισμένοι πολίτες δεν υπάρχουν πια και η ανεκτικότητα είναι δεδομένη. Μόνο ζητούμενο παραμένει κατά πόσο αυτή η ελευθεριάζουσα φιλολογία ερεθί-

ζει το αναγνωστικό ενδιαφέρον και, κυρίως, κατά πόσο επιτυγχάνει τον λογοτεχνικό στόχο της.

Επακόλουθο της άσκησης στην ερωτογραφία και η ιδέα συναγωγής ιστοριών, που, ορθώς, δεν αποκαλούνται τολμηρές, αφού τίποτα το τολμηρό δεν απέμεινε στην πορνογραφία, αλλά άσεμνες. Η πρώτη έκπληξη έρχεται από τους δέκα μετέχοντες συγγραφείς, που, με εξαίρεση έναν-δύο της συντροφιάς, δεν μας έχουν συνηθίσει σε παρόμοια ελευθεριότητα σύλληψης και γλώσσας. Δεύτερη έκπληξη, κι αυτή ευχάριστη, παρά το γεγονός ότι οι ιστορίες γράφτηκαν κατά παραγγελία και επ' αμοιβή—σε αντίθεση με ό,τι έχει συμβεί σε άλλες παρόμοιες περιστάσεις— οι συγγραφείς έδειξαν τον καλό τους εαυτό. Ελάχιστοι παρεκκλίνουν από τον τρόπο γραφής τους, με αποτέλεσμα οι ιστορίες να εντάσσονται αβίαστα στο μέχρι σήμερα έργο τους.

Προφανώς, μία άσεμνη ιστορία θέτει εντονότερα το θέμα του παραλήπτη. Περισσότερο ή λιγότερο, χυμώδη αναγνώσματα, σοκάρον ή ερεθίζουν, ανάλογα και με το συντηρητισμό αλλά και την αισθητική, που κουβαλά ο καλοπροαίρετος αναγνώστης. Γιατί, τελευταίως, δεν πληθαίνουν μόνο οι βιαστικοί κατήγοροι αλλά και οι κακοπροαίρετοι αναγνώστες. Ας μην ξεχνάμε, πως και ο Ανδρέας Εμπειρίκος κρίθηκε ανιαρός, παρά το γλωσσικό του οίστρο, χάρις στην επαναλαμβανόμενη φύση ενός γνήσιου ερωτογραφήματος. Πάντως, οι περισσότεροι αναγνώστες θα συμφωνήσουν, πως, στη συγκεκριμένη ανθολογία, υπάρχουν, άσεμνες ιστορίες μετρίως ερωτικές, και άλλες, ερεθιστικές, αν και ευπρεπώς ενδεδυμένες.

Στην έδρα του κρίνοντος, ευχαριστούμε, αλλά δεν θα καθήσουμε. Ποιος τρελός θα κακοκάρδιζε δέκα επιφανείς συγγραφείς συν έναν πανεπιστημιακό, που εισάγει θεωρητικώς και μετά επιστημοσύνης το άσεμνον. Μόνον κάποιες ανώδυνες παρατηρήσεις περισυλλέξαμε, περί της κλιμάκωσης, μάλλον ερωτικής παρά λογοτεχνικής, που τα διηγήματα επιτυγχάνουν. Και γενικώς, δεν είναι κακή ιδέα, ενίοτε, να αναφέρονται και οι αρετές των συγγραφέων, όταν, μάλιστα, στο θέμα των αρετών, κατά κανό-

να δεν παρατηρείται ομοφωνία, ενώ τα κουσούρια οι περισσότεροι σπεύδουμε να τα εντοπίσουμε, αν και σπανίως εγγράφως.

Στην ανθολογία άσεμνων ιστοριών, συγκεντρώθηκαν, έξι άρρενες και τέσσερις γυναίκες, με ένα χρονικό άνοιγμα, μεταξύ της πρεσβύτερης και της νεότερης, σαράντα ετών. Πλην της όλως ιδιαίτερης περίπτωσης της Καίης Τσιτσέλη, οι υπόλοιποι πρωτοεμφανίστηκαν μετά το 1967 και συγκαταλέγονται στη νεότερη γενιά. Όμως, μην διανοηθείτε, ότι οι μεγαλύτεροι ή, τάχατες, οι θήλειες γραφίδες της συντροφιάς εμφανίζονται σεμνότεροι. Τα διηγήματα έχουν παραταχθεί κατά αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με το όνομα του συγγραφέα. Εμείς προτείνουμε μία ανάγνωση που να ακολουθεί τις συγγένειες, όπως, κατά προσέγγιση, προσδιορίζονται από τη μεικτή χρονολόγηση, που προκύπτει με το συνυπολογισμό ηλικίας και πρώτης εμφάνισης πεζογραφικού βιβλίου.

Αυτή η σειρά συγγένειας, σε ανάστροφη διάταξη, από τον νεότερο προς τον πρεσβύτερο, μας δίνει: Α. Μιχαλοπούλου (1966-π.ε.1994), Μ. Φάις (1957-π.ε.1994), Π. Τατσόπουλος (1959-π.ε.1980), Έρη Σωτηροπούλου (1953-π.ε.1980), Σ. Δημητρίου (1955-π.ε.1987), Μ. Ευσταθιάδη (1949-π.ε.1987), Α. Πανσέληνος (1943-π.ε.1980), Α. Σουρούνης (1942-π.ε.1969), Δ. Νόλλας (1940-π.ε.1974), Κ. Τσιτσέλη (1926-π.ε.1950).

Αναμφιβόλως, η πλέον ευτράπελη ιστορία ανήκει στην Α. Μιχαλοπούλου, που κατορθώνει τη χαριτωμένη φαιδρότητα ενός κόμικς. Μάλιστα, νομίζουμε πως η εννιάχρονη παιδίσκη της θα μπορούσε να γίνει ηρωίδα σειράς ιστοριών που να εντυφούν στα σεξουαλικά χούγια των νεοελλήνων, προσεγγίζοντας εκείνην την χαρίεσσα και αγγελική Έθελ που περιφέρεται στο κάταστρομα του *Μεγάλου Ανατολικού*. Βεβαίως, σε μεταγλωττισμένη απόδοση.

Με την άνεση του οικοδεσπότη, ο Μ. Φάις καταλαμβάνει μεγαλύτερη έκταση και θα συμφωνήσουμε με τον εισηγητή της ανθολογίας Β. Αθανασόπουλο ότι πρόκειται για απόσπασμα κυοφορούμενου μυθι-

ήματος. Υπάρχει ο κύριος κορμός της
ίας και εμβόλιμα κείμενα, που ο
ς έγραφε στα δεκαπέντε του. Λόγια
ύσσα του αφηγητή, ενώ τα εφηβικά
άσματα επιμένουν στη διέγερση
ροκαλεί η κυριολεξία. Κατά τη γνώ-
ις, η βασική αρετή της ιστορίας βρί-
ι στην πληθωρική ηρωίδα που πλά-
ία Καβαλιώτισσα Εβραία, που, από
ωση και μόνο, γλίτωσε το Στρατόπε-
ι επέζησε της φαμίλιάς της, αποδίδε-
ατά τις προσλαμβάνουσες ενός μι-
ξαδέλφου, διά βίου διεγειρόμενου
ις σεξουαλικές της ατέλειες. Προοι-
ται ένα μυθιστόρημα για Εβραίους
ραίους ήρωες.

η γλώσσα στα εμβόλιμα του Μ. Φάις,
ική όπως ο παιδικός λόγος, γειτνιά-
της Α. Μιχαλοπούλου, το λεκτικό
ρίως αφήγησης γνέφει στο διήγημα
Τατσόπουλου. Στη δική του ιστορία,
θωσπρέπει εκφορά του λόγου ενός
ούμενου έχει ως αντικείμενο τον
μιστή» του, που κάπως πρόωρα απο-
ε να αναπαυθεί. Γλώσσα, που απο-
ει στην κοσμιότητα τον όποιον ερω-
της, με ικανή δόση χιούμορ, καταλή-
ονική, παραμερίζοντας την ψυχολο-
ν ήρωα, έτσι κι αλλιώς, αδιάφορη σε
σεμνη ιστορία.

πλέον αθυρόστομη, αν και μακράν
ορνογραφίας, θα μπορούσε να χαρα-
στεί η Ε. Σωτηροπούλου. Τουλάχισ-
επιτυγχάνει τον ασεμνότερο τίτλο,
ι σοβαρές εφημερίδες τον αναφέ-
με αποσιωπητικά. Όμως η Ε. Σωτη-
όλου υπήρξε ανέκαθεν αθυρόστομη.
Εορταστικό τριήμερο στα Γιάννενα,
στο Μεξικό, 1988. Όπως στον Π. Τα-
υλο, έτσι και σε αυτήν την ιστορία, η
έτρηση με το γεννητικό όργανο. Εδώ,
ε τον «πολεμιστή», αλλά με αυτό το
ορετικό υγρό και παλλόμενο, φωλέα
αταβόθρα. Στην ιστορία, η ερωτική
ζήτηση φαίνεται ως συνέχεια «στην
ραφή μιας συμβολικής ανθρωποφα-
που ο Α. Ζήρας, το 1981, υπογράμμι-
νουβέλα Εορταστικό τριήμερο...

ι τις συντομότερες και λεκτικώς ευ-
έστερες, η ιστορία του Σ. Δημητρίου,
οποία όμως φουσκώνει ο ερωτισμός.
Αθανασόπουλος σημειώνει ανεπαρ-
υχολογική ανάλυση, παρατήρηση,
α μπορούσε, από μία άποψη, να ισχύ-
ι για τα 36 διηγήματα του Σ. Δημητρί-
λως, αυτός ο τρόπος αφήγησης, με τη
ρότητα της περιγραφής, όλο γωνιά-
α, που αιφνιδίως αμβλύνονται από

Μία από τις έξι υδατογραφίες της Κ. Ασαργιωτάκη, που εικονογραφούν τα διηγήματα των Μ. Ευσταθιάδη, Δ. Νόλλα και Π. Τατσόπουλου. Συνέχεια της δουλειάς που η ζωγράφος παρουσίασε στις δύο, τελευταίες, ατομικές της εκδόσεις. Παραμόρφωση, αίσθηση φθοράς και δραματικότητα.

την έκπληξη μιας ποιητικής μεταφοράς,
κατορθώνει και συλλαμβάνει τις άγριες,
γενετήσιες παρορμήσεις όπως αναδεύο-
νται εντός μας. Δεν διακρίναμε στο αφή-
γημα καμία «παραδοσιακή σχέση, αφέ-
ντη-δούλου», μόνο το γνώριμο σαδομαζο-
χιστικό εναγκαλισμό, που ανέκαθεν δίνει
τις καλύτερες σελίδες ερωτογραφίας.

Υπολείπεται σε βαθμό ευπρέπειας αλλά
όχι και ερωτισμού, η ιστορία της Μ. Ευστα-
θιάδη. Μεταμορφώσεις και ταυτίσεις· ένας
καλλιτέχνης μετέωρος «ανάμεσα στις κα-
τώτατες σφαίρες που μας έλκουν και τις
ύψιστες όπου προσβλέπουμε». Χρόνια τώ-
ρα, η συγγραφέας φέρει το στίγμα του Πιέρ
Κλοσσόφσκι. Να σημειώσουμε πως, στο βι-

βλίο, οι συγγραφείς αυτοπαρουσιάζονται
με εξεζητημένα βιογραφικά (μόνο δύο δεν
ενδίδουν στο παιχνίδι). Στο βιογραφικό
της, η Μ. Ευσταθιάδη φιλοσοφεί τα του βί-
ου της με την προοπτική του 2000. Όμως λη-
σμονεί τη σημαντική γι' αυτήν επέτειο που
είναι το 1997, όταν, μετά δεκαετή θητεία
στον λογοτεχνικό χώρο, της αναγνωρίζουν
το δικαίωμα να εγκατασταθεί σε αυτόν.

Σε κάθε περίπτωση, ο Α. Πανσέληνος
διεκδικεί το βιογραφικό με τη μεγαλύτερη
έπαρση, τόσο πρόδηλη, που, ίσως, θα πρέ-
πει να την εκλάβουμε και ως αυτοσαρκα-
σμό. Δεν νομίζουμε πως ο Α. Πανσέληνος
γράφει μία άσεμνη ιστορία, ούτε καν ερω-
τική. Αν και έχει αποδείξει ότι ερωτογρα-

φεί μετά δεινότητας, σε αυτήν την περίπωση, προτιμά να δώσει ένα αφήγημα ζηλευτά ατμοσφαιρικό. Ο ρυθμός της αφήγησης πιάνει αυτό το απειλητικό στοιχείο, που ελλοχεύει στις ύποπτες δοσοληψίες της νύχτας και το απλώνει μέχρι την κορύφωση. Αξιοσημείωτο, για τον τρόπο που οι συγγραφείς αντιμετώπισαν την «παραγγελία» του εκδότη.

Μετά έρχεται η ισχυρή δυάδα, Νόλλας-Σουρούνης, που, ό,τι κι αν γράφει, παίζει. Ο Α. Σουρούνης έχει το όνομα του προκλητικού, και ερωτικώς, συγγραφέα. Το καλοκαίρι, σε απογευματινή εφημερίδα απολαύσαμε μία πράγματι άσεμνη ιστορία του. Σε αντίθεση, με τα στάνταρ του Σουρούνη, η ανθολογούμενη ιστορία θα χαρακτηριζόταν σεμνή. Ο συγγραφέας μας μεταγγίζει τους κραδασμούς, αγωνίας και ηδονής, τον ήρωά του, που, δεμένος στο κάθισμά του, επικοινωνεί με τη χυμώδη αεροσυνοδό, ενώ το σκάφος τραντάζεται λόγω κακών καιρικών συνθηκών. Ο Δ. Νόλλας, ήταν, πιθανόν ο μόνος, που έβαλε στόχο μια αμιγώς πορνογραφική ιστορία. Ηδονοβλεψίας ο ήρωάς του, παρακολουθεί τις λαγνουργίες ενοίκου αντικρινής πολυκατοικίας.

Τέλος, η ιστορία της Καίης Τσιτσέλη, «Τρόποι του λέγειν», γραμμένη στα ελληνικά, όπως και ο «Μικρός διάλογος», δεύτερο κείμενο στα «Δεκαοχτώ Κείμενα» (υπ' όψιν ότι το σύνολο του έργου της είναι γραμμένο στα αγγλικά). Μακράν της κυριολεξίας περιγράφεται η ηδονική αφύπνιση μιας παιδίσκης και η συγγραφέας δράττει της ευκαιρίας και συνομιλεί με τον Ανδρέα Εμπειρίκο. «Λέξεις πορφυρές, υγρές, σφύζουσες, λέξεις νωχελικές και βίαιες, λέξεις που χαίνουν (χειλή μεγάλα και μικρά) και λέξεις που διεισδύουν (πάλλουσα αιχμή). Απαστράπτουν δόρυ, σκοτεινή ενδοχώρα, θείοι σπασμοί... επεμβαίνει (σαν ταύρος σε ναλοπωλείο) ο Ανδρέας Εμπειρίκος και κλέβει... την παρθενική γλώσσα της μικρής Αδέλας...». Προς έπαινο του ανθολόγου που συμπεριέλαβε αυτήν την όμορφη ερωτική αφήγηση.

Τρεις ζωγράφοι εικονογραφούν την πολυτελή και σε πολυτονικό, έκδοση των ιστοριών, και ως προλόγισμα του εικαστικού μέρους, καυστικό κείμενο, για τα επικρατούντα στον καλλιτεχνικό χώρο ήθη, της τεχνοκριτικού Μ. Μαραγκού. Σεμνότερος των τριών ζωγράφων, ο πρεσβύτερος, Περικλής Γουλάκος, μαθητής του Κ. Γραμματόπου-

λου, αποδίδει τα αντικείμενα σε μεγέθυνση και την ανθρώπινη παρουσία αποσπασματική και υπαινικτική. Μαθήτριά του Κ. Γραμματόπουλου και η Μαριλένα Ζαμπούρα, δείχνει περισσότερο τολμηρή. Με ζεστά χρώματα σε παχύ στρώμα, δίνει μικρές έως μετέωρες ανθρώπινες φιγούρες. Άλλωστε αυτά είναι στοιχεία χαρακτηριστικά της ζωγραφικής τους.

Διαφορετικός ο ερωτισμός της νεότερης Καλλιόπης Ασαργιωτάκη, μαθήτριάς του Γ. Μαυροΐδη και του Η. Δεκουλάκου. «Η μεγεθυμένη, υπερφυσική κλίμακα, η αδηματιέρα, η χειρονομιακή γραφή, η αδιαφορία της για την ευπρέπεια του έργου... προσδίδουν ένα ύφος προσωπικό», καθώς σημειώνει, για το συνολικό μέχρι σήμερα έργο της, ο ιστορικός της τέχνης Γιάννης Μπόλης. Αυτό το ιδιαίτερο ύφος υπάρχει και στην εικονογράφηση του βιβλίου.

Ανθολογία ιστοριών με δοτό θέμα, συνστά λογοτεχνία σε βολική, ήτοι εμπορική συσκευασία και θα γίνει πολύ της μόδας. Πάντως, ευκαίριο θα ήταν οι εκδότες να μην το παρακάνουν και οι ανθολόγοι, απτη μεριά τους, να συμπεριλάβουν και παραγκωνισμένους και πρεσβύτερους, που έχουν ακόμη πολλά να δώσουν.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Αξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΟΠΤΕΙΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Π. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ
Γ. ΒΑΙΓΚΕΛ
Η. ΒΕΡΝΑΡΑΚΗΣ
Ζ. ΒΙΝΟ
Μ. ΔΑΜΑΝΑΚΗ
Κ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ
Σ. ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ
Β. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΘΕΩΝΑΣ
Π. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
Π. ΚΑΖΑΚΟΣ
Μ. ΚΑΜΧΗΣ
Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΑΝΗΣ
Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ
Ι. ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ
Ο. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ
Κ. ΚΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Α. ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ
Η. ΜΑΡΑΒΕΤΙΑΣ
Ν. ΜΟΥΣΕΛΗΣ
Σ. ΝΤΑΛΗΣ
Ζ. ΝΤΕΛΟΡ
Θ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ
Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
Α. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
Γ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
Σ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ
Β. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ
Ι. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ
Χ. ΡΟΚΟΥΛΛΟΣ
Χ. ΡΟΜΠΛΗΣ
Σ. ΡΟΜΠΛΗΣ
Ζ. ΣΑΝΤΕΡ
Κ. ΣΗΜΩΤΗΣ
Σ. ΣΤΑΘΑΤΟΣ
Κ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ
Ρ. ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ
Κ. ΤΣΑΛΟΓΛΟΥ
Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ
Μ. ΤΣΙΜΕΖΙΣΑΝΗΣ
Α. ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ
Α. ΦΑΤΟΥΡΟΣ
Ε. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΤΑΛΗΣ
Εισαγωγή - Επιμέλεια

ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ ΑΝΕΤΕΡΝΤΑΜ

Αποτίμηση της
Διακυβερνητικής Διάσκεψης
και Ανάλυση της
Νέας Συνθήκης της Ε.Ε.

Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΙΣ 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Γοτθικές ιστορίες

έρπη Αραούζου,
λου,
θικό μυθιστόρημα,
. Ωκεανίδα, Αθήνα 1997

λου, Γοτθικό μυθιστόρημα
φορείται το δεύτερο πεζο-
φημα της **Ευτέρπης Αραού-**
που κινείται, σε μεγάλο
μό, στα ίχνη του πρώτου
γήματός της (*Αιχμάλωτος*,
3). Και τα δύο βιβλία της
κροτούνται από παράξενες
ρίες, τις οποίες εξιστορούν
ώνουν τα κατατεμαχισμένα
των βασικών αφηγηματι-
προσώπων, με σκοπό να
κρούσουν και να παρακάμ-
ν την οδυνηρή πραγματικό-
να ξορκίσουν το κακό, να
ριλιωθούν με το αποξενω-
εγώ τους και, τελικά, να
τείνουν ένα αντίδοτο στη
ρά και το θάνατο.

ά τις επιφυλάξεις που θα
ρούσε να διατυπώσει κα-
για τον ειδολογικό χαρα-
ρισμό του κειμένου (που
κεται πιο κοντά στη νουβέ-
ταρά στο μυθιστόρημα), το
γημα αυτό δικαιολογημένα
ισσεται στην κατηγορία της
λικής πεζογραφίας. Ας ση-
θεί ότι τέτοια πεζογραφή-
α γράφονται ήδη από τον
και τον 19ο αιώνα από τους
Walpole (*Το κάστρο του*
άντο, 1765), **Mrs Radcliff**
μυστήρια του Ουντόλφο,
4), **Mary Shelley** (*Φρανκεν-*
ν, 1818), και ακολούθως
τους **N. Hawthorne**, **E.A.**
κ.ά. Ό,τι χαρακτηρίζει την
ηγορία αυτή της πεζογρα-

φίας είναι η κατάλυση της λογι-
κής, η έμφαση στη φαντασία
και στη φαντασίωση, η σύζευξη
του πραγματικού με το γκροτέ-
σκο και το υπερφυσικό, η προ-
τίμηση σε σκηνές βίας και τρό-
μου που συνήθως τοποθετού-
νται σε μεσαιωνικά κάστρα,
κ.τ.λ. Δεν είναι τυχαίο που οι
υπερρεαλιστές είδαν με συ-
μπάθεια τα κείμενα αυτά, κυ-
ρίως επειδή υποσκάπτεται η
λογική για να απελευθερωθεί η
φαντασία. Ο ίδιος ο **A. Breton**
αντιμετώπισε το γοτθικό μυθι-
στόρημα ως αποτέλεσμα της
μεγάλης κοινωνικής αναστά-
τωσης που συγκλόνισε την Ευ-
ρώπη στο τέλος του 18ου αιώ-
να.

Όπως ήδη σημειώθηκε πιο πά-
νω, ο βασικός άξονας που δια-
περνά και τα δύο πεζογραφή-
ματα της Ε. Αραούζου είναι το
στοιχείο της διχασμένης προ-
σωπικότητας. Αφηγηματικοί
χαρακτήρες εξιστορούν στο δι-
χασμένο εγώ τους παράξενες
ιστορίες, που κάποτε παραπέ-
μπουν σε άλλους, αλληγορι-
κούς αφηγηματικούς τύπους με
διαταραγμένη ψυχή. Το θέμα
της σχιζοφρένειας δεν είναι βέ-
βαια κάτι καινούργιο στην πε-
ζογραφία. Το μοτίβο αυτό θε-
ματοποιείται, μεταξύ άλλων,
στα διηγήματα του Ε.Α. Πόε *Ο*
άγγελος του παράξενου και *Ο*
Ουίλιαμ Ουίλσον, στα μυθιστο-
ρήματα *Η παράξενη περίπτω-*
ση του Δόκτορ Τζέκιλ και του
Μίστερ Χάιν (1886) του **R.L.**
Stevenson και *Τζον Σέρμαν*
(1891) του **W.B. Yeats**, στο διή-
γημα του **Κ. Χατζόπουλου** *Το*

όνειρο της Κλάρας (1913), κα-
θώς και στη νουβέλα *Ο Άγνω-*
στος (1944) και σε μικρότερα
πεζά του **N. Βραχίμη**. Πιο συ-
γκεκριμένα, οι μοναχικοί ήρω-
ες του Πόε και του Βραχίμη,
υπό την επήρεια του ποτού, συ-
νομίζουν με φανταστικά πρό-
σωπα-σκιές, τα οποία τελικά
είναι όψεις του αποξενωμένου
εαυτού τους. Η ρήξη με το alter
ego είναι ιδιαίτερα έντονη και
καταστροφική στο διήγημα του
Πόε *Ο Ουίλιαμ Ουίλσον*, στο
οποίο ο ήρωας, αγανακτισμέ-
νος από την πιεστική παρουσία
του συνονόματου συντρόφου
και ανταγωνιστή εαυτού του,
τον καλεί σε μονομαχία και τον
μαχαιρώνει. Ανάλογη είναι και
η τύχη του Jekyll στο έργο του
Stevenson, ο οποίος συγκρούε-
ται με τη δαιμονική όψη του
εαυτού του και καταλήγει να
γίνει δολοφόνος και αυτόχει-
ρας. Εξάλλου, η ανέραστη
ηρωίδα του Χατζόπουλου φτά-
νει στο σημείο να νομίζει ότι
συνομίλει με τον φανταστικό
αγαπημένο της, που δεν είναι
άλλος από το διχασμένο εγώ
της.

Η περίπτωση της *Μπλου* πα-
ρουσιάζει μερικές αναλογίες
με τα προαναφερθέντα κείμε-
να αλλά και αρκετές ιδιαιτερό-
τητες. Ένα βασικό ερώτημα
που αιωρείται κατά την ανά-
γνωση του κειμένου είναι το
εξής: Σε τι αποβλέπουν οι μα-
κάβριες, καταθλιπτικές εξιστο-
ρήσεις που ανταλλάσσουν με-
ταξύ τους τα μέρη μιας διχα-
σμένης προσωπικότητας; Απο-
τελούν απλώς παράκαμψη μιας

Ίσως Ο Μικρός Πρίγκιπας του
Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ να
είναι ένα από τα πιο
πολυδιαβασμένα βιβλία, ωστόσο
θα υπάρχουν πάντα αναγνώστες
για ένα βιβλίο διαχρονικής
ευαισθησίας, όπως αυτό. Η
μετάφραση της **Μελίνας**
Καρακώστα και η έκδοσή του
στη σειρά «Τα Μικρά Κλασικά»
(εκδ. Πατάκη, 1997) υπενθυμίζει
τη γοητεία παλαιότερων
εκδόσεων, καθώς επαναφέρει,
έστω και μαυρόασπρη, την παλιά
εικονογράφηση.

Καλεντάρι για το 1998 (εκδ.
Διάμετρος, Χαλκίδα, τηλ.: 0221-
21796)· το πρώτο «ημερολόγιο»
κατέφθασε κιόλας, νωρίς-νωρίς,
και είναι αφιερωμένο στον
Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Με
τη φροντίδα του **N.Δ.**
Τριανταφυλλόπουλου,
επιμελητή και βαθύ γνώστη του
έργου του, που φρόντισε να
περιλάβει κυρίως το λιγότερο
γνωστό μεταφραστικό έργο του
Παπαδιαμάντη, και την
καλλιτεχνική επιμέλεια της
Ξανθίππης Μίχα-Μπανιά, το
ημερολόγιο αυτό μπορεί να μας
κρατήσει ουσιαστική συντροφιά
έναν ολόκληρο χρόνο, «πρώτα ο
Θεός!» ...

Λιμάνια και Οικισμοί στο
Αρχιπέλαγος της Πειρατείας
(εκδ. Οδυσσέας, 1997)· μία
ενδιαφέρουσα μελέτη που
καλύπτει την περίοδο από τον
15ο έως τον 19ο αιώνα, την
οποία πραγματοποίησε ο **Νίκος**
Μπελαβίλας σε ελληνικά,
αγγλικά και γαλλικά ναυτικά
αρχεία. Με χάρτες,
φωτογραφίες και σχέδια
εξετάζεται η οικιστική εξέλιξη
από τα Κύθηρα και τον
Αργοσαρωνικό μέχρι τις
Σποράδες και από τις Κυκλάδες
και τα Δωδεκάνησα μέχρι τον
Ελλάσποντο.

Με το βιβλίο της **Γιουνγκ**
Τσανγκ ταξιδεύουμε στη
μακρινή Κίνα και στην ιστορία
της πρόσφατης εκατονταετίας.
Ένα βιβλίο-μαρτυρία, στο οποίο
καταγράφεται η ζωή τριών
γενεών κινέζων γυναικών πριν
από και μετά την Πολιτιστική
Επανάσταση του Μάο.
Πρόκειται για μια οικογενειακή

ιστορία που είναι συγχρόνως η σύγχρονη ιστορία της Κίνας. Το βιβλίο στηρίχθηκε στις προφορικές αφηγήσεις της μητέρας της συγγραφέως και είναι μια ιδιότυπη αυτοβιογραφία: ένας συνδυασμός των προσωπικών εμπειριών της Γιουνγκ Τσανγκ που έζησε ως τα 26 χρόνια της στην Κίνα και των αφηγήσεων της μητέρας της που περιλαμβάνουν τα συμβάντα της ζωής και της δικής της μητέρας. Η γιαγιά δόθηκε ως παλλακίδα σε έναν στρατηγό, το έσκασε με τη μικρή της κόρη και παντρεύτηκε έναν γιατρό. Η κόρη αυτή κατέλαβε, όπως και ο σύζυγός της, υψηλά αξιώματα επί Μάο και αργότερα βασανίστηκαν και οι δύο και στάλθηκαν σε στρατόπεδα εργασίας. Η ίδια η Γιουνγκ Τσανγκ υπήρξε για σύντομο διάστημα Ερυθροφρουρός. Μέσα από μία λιτή αφήγηση, η οποία δεν διστάζει να περιγράψει τον τρόπο και τα βάσανα των συγκεκριμένων προσώπων αναδύεται ο τρόμος και τα βάσανα ενός ολόκληρου λαού.

Νέο Επίπεδο: ένα περιοδικό «για τη λογοτεχνία και τα εικαστικά» (τχ. 27, χειμώνας '97) που κυκλοφορεί τρεις φορές το χρόνο προσφέρει, με ανανεωμένη μορφή και ανανέωση στην ύλη, μια ωραία αναγνωστική εμπειρία. Το αφιέρωμα στον **Νίκο Καββαδία** αξίζει να προσεχτεί καθώς προσφέρει νέες κριτικές προσεγγίσεις για το έργο του, άγνωστες συμβολές για την προσωπικότητά του, καθώς και δυσεύρετα κείμενα για τον μελετητή της ποίησης, του πεζογραφικού αλλά και μεταφραστικού του έργου.

Ξέρετε ότι στη Στοά Αρσαχείου (αρ. 15, από Πανεπιστημίου 47, τηλ.: 3244908) λειτουργεί εργαστήριο βιβλιοδεσίας; Ο **Μπάμπης Λέγγας**, με μακρόχρονη παράδοση στην τέχνη της βιβλιοδεσίας, επιχειρεί μία νέα επικοινωνία με το βιβλιοφιλικό κοινό. Η *Περί δεσμιμάτων απολογία* είναι η

οδυνηρή κατάσταση; Ή τελικά την αντικατοπτρίζουν; Μήπως περισσότερο λειτουργούν ως βαλβίδες ασφαλείας που απελευθερώνουν μεγάλες δόσεις ψυχικής οδύνης από την περιοχή του ασυνείδητου; Ή προβάλλουν με έντονα χρώματα αλλότριες σκηνές φρίκης και απέχθειας για να υποσκελίσουν και να απαλύνουν το προσωπικό δράμα και να επιτύχουν τη συμφιλίωση του αποξενωμένου ατόμου με τον εαυτό του αλλά και με το θάνατο;

Προς την κατεύθυνση αυτή, ιδιαίτερα εύγλωττο και κάπως «τολμηρό», αν όχι απρόσμενο, είναι το σύντομο σημείωμα που προτάσσεται στο τελευταίο έργο της Ε. Αραούζου. Εδώ η συγγραφέας ομολογεί ότι το βιβλίο της στηρίζεται σε «απελπισμένα γράμματα» που έγραφε προς τον μη συμφιλιωμένο εαυτό της («ονόμασα τον μισό μου εαυτό *Μινέρβα* και τον άλλο μισό *Εύα*»), για να αντιμετωπίσει δύσκολες στιγμές της ζωής της. Με άλλα λόγια, η δημιουργός προσδίδει στο έργο της αυτοβιογραφικό χαρακτήρα και τείνει να εξαλείψει τις αποστάσεις ανάμεσα σ' αυτήν και το βασικό αφηγηματικό πρόσωπο. Ωστόσο, η σύγχρονη λογοτεχνική θεωρία αλλά και το ίδιο το κείμενο δεν μας επιτρέπουν (ούτε χρειάζεται) να επιχειρήσουμε μια στενόχωρη βιογραφική προσέγγιση και να ταυτίσουμε τον δημιουργό με τα δημιουργήματά του.

Από το προλογικό σημείωμα κρατάμε ακόμη την αναφορά στην αναγνωστική θεωρία του **Μίλοραντ Πάβιτς** («ο κάθε αναγνώστης πρέπει να διαμορφώσει μόνος του το βιβλίο του σε σύνολο»), την οποία η συγγραφέας φαίνεται να προσυπογράφει. Πράγματι, και τα δύο πεζογραφήματα της Ευτέρπης Αραούζου προϋποθέτουν έναν δημιουργικό και υποψιασμένο αναγνώστη, ο οποίος καλείται να συμπληρώσει και να αναπτύξει την ελλειπτική και πυκνή γραφή τους, να συνδέσει και να συσχετίσει τα αποσπα-

σματικά και φαινομενικά ασύνδετα επεισόδια που τα συναπαρτίζουν και να αποκρυπτογραφήσει τις αλληγορικές ιστορίες που διηγούνται τα αλλότρια μέρη μιας διχασμένης προσωπικότητας.

Φρικιαστικές και εξωλογικές διηγήσεις με φαντάσματα και μετενσαρκώσεις, όνειρα και φαντασιώσεις, νεκρολαγνείες και μονομανίες είναι μερικά από τα βασικά μοτίβα που επανέρχονται στο σπονδυλωτό αφήγημα *Μπλου*. Μια σειρά από διογκωμένες ιστορίες που διαδραματίζονται στη γαλλική επαρχία Αιξ-αν-Προβάνς ή στο Παρίσι του 1600 φαίνεται να λειτουργούν περίπου όπως και οι γνωστές *Χίλιες και μία νύχτες*: ως παράταση ζωής και, στην περίπτωση της *Μπλου*, ως ψυχοθεραπεία. Αλλά τα δύο βασικά αφηγηματικά πρόσωπα, ο Αμβρόσιος ντε Λαόν και η Μπλου, που τελικά φαίνεται να είναι οι δύο όψεις μιας διχασμένης ύπαρξης, δεν είναι απλώς ετεροδιηγητικοί αφηγητές, αφού, από ένα σημείο και πέρα, μετατρέπονται σε αυτοδιηγητικούς: αναλαμβάνουν δηλαδή πρωταγωνιστικό ρόλο, για να αναζητήσουν το έτερο ήμισυ, να ενωθούν μαζί του, να εξισορροπηθούν και να ολοκληρωθούν σε μια ενιαία προσωπικότητα. Εδώ ακριβώς λανθάνει ο πλατωνικός μύθος του ανδρόγυνου, σύμφωνα τον οποίον ο άνθρωπος, από τη στιγμή που διασπάστηκε στο θηλυκό και στο αρσενικό του μέρος, αναζητεί το άλλο του μισό. Ας θυμηθούμε ότι και στον *Αιχμάλωτο* της Ε. Αραούζου, η μοναχική Ερμινία αιχμαλωτίζει έναν άντρα, τον Ροδίωνα, ο οποίος φαίνεται, τελικά, ότι λειτουργεί ως το alter ego, η αιχμαλωτισμένη ψυχή της ηρωίδας, που ζητεί διέξοδο και ολοκλήρωση μέσω του άλλου φύλου, του άλλου μισού.

Ό,τι συμβατικά αποκαλούμε «μορφή» είναι αξεδιάλυτα ενωμένο με το θέμα, το περιεχόμενο. Η συγγραφέας υποτάσσει το υλικό της σε ένα κα-

λά ενορχηστρωμένο αφηγηματικό σύμπαν και καταφέρνει να μην αφήσει ίχνη της συγγραφής. Πουθενά στο κείμενο δεν δημιουργείται η αίσθηση του περιττού ή της προσπάθειας. Αντίθετα, η γραφή είναι απερίττη και συνήθως αφαιρετική. Οι είκοσι μία επιμέρους ενότητες και ο επίλογος του κειμένου αρθρώνονται μεταξύ τους ό,τι με χρονική και νοηματική τάξη και αλληλουχία, αλλά με αδιαρρατες και πάντως έντεχνες συνεκτικές πινελιές, που έχουν συχνά αναδρομική ισχύ. Σε αρκετές περιπτώσεις ενσπείρονται στοιχεία προοικονομίας και αφήνονται να λειτουργήσουν σε συνάρτηση με κατάλληλες υπαινικτικές συσχετίσεις (όπως το μεταξωτό μαντίλι με το οποίο στραγγαλίζονται κάποια πρόσωπα, τα μπλε μάτια του ιερέα και της δαιμονισμένης μοναχής, του Αμβρόσιου και της Μπλου, κ.τ.λ.). Ας αναφερθεί ακόμη η λειτουργική χρήση του αφαιρετικού σχεδίου του εξωφύλλου: το θαλασσοχρώμα της ανθρώπινης φιγούρας παραπέμπει βέβαια στο όνομα της βασικής ηρωίδας αλλά και στην πολύτροπη χρήση του μπλε χρώματος σε αρκετά σημεία του κειμένου και δικαιώνει τον τίτλο του βιβλίου.

Σκόπιμα και αποτελεσματικά η συγγραφέας επιλέγει να τοπιοθετήσει τις γοτθικές ιστορίες σε αρκετές μακρινές επιχές, στα μισά του 16ου αιώνα και γύρω στα 1600 σε μεσαιωνικές πόλεις και σε χωριά της Γαλλίας. Η ερωτική επανάσταση της «δαιμονισμένης» μοναχής του Τάγματος των Ουρσουλινών και του «Σατανικού ιερέα» με τα μπλε μάτια, που τιμωρήθηκαν από τους ιεροεξεστές στον διά πυράς θάνατο, προδιαγράφει το άδοξο τέλος της διπλής προσωπικότητας της Μπλου, η οποία ακρωτηριάζεται και πυρπολεί το άλλο εγώ της τον Αμβρόσιο ντε Λαόν. Ό,τι μένει και στις δύο περιπτώσεις είναι «ένα βαθύ μπλε φως» που πλημμυρίζει τα πάντα. Αφήνεται μάλιστα να διαφανεί ότι το

η δεκατριάχρονη και ο με-
ήλικας του Αιξ που πέθαναν
πό πανούκλα όσο και ο ιερέας
κι η μοναχή που κήκαν ζω-
ανοί μετενσαρκώθηκαν στο
φυλο αλλά ενιαίο σώμα του
μβρόσιου και της Μπλου.

ξίζει πάντως να παρατηρηθεί
σε όλες τις παράξενες και
φρικιαστικές διηγήσεις που με-
λαβούν ανάμεσα στα δύο πα-
πάνω επεισόδια -που συνή-
ως αφορούν τη διχασμένη
ροσωπικότητα του Αμβρόσιου
και της Μπλου ή αποτελούν
ιστορήσεις του ενός προς το
άλλο μισό- επανέρχονται πρό-
ποια που βιώνουν ασφυκτικά
περιβάλλον τους και τελικά
αντρίβονται: Τόσο ο Αμβρό-
ος όσο και η Μπλου κάνουν
ίταιες απόπειρες για να ξε-
ύγουν από τη σκιά τους και
υλιάζουν μέσα στην πλήξη.
αθώα βοσκοπούλα Αληθέα
κορντώ θυμίζει την ιστορία
ης δαιμονισμένης μοναχής·
αν φωλιάζει στην ψυχή της το
εύμα του κακού και αποφα-
ζει να βγει έξω, στραγγαλίζε-
α από κάποιον άντρα (ενδε-
μένως από τον Αμβρόσιο ή
τό έναν οποιονδήποτε
μβρόσιο). Αλλά και η νεαρή
αταλία, που εγκατέλειψε το
ιγгерό περιβάλλον του χωρι-
της για να εργαστεί σε οίκο
οχής του Παρισιού, πεθαίνει
τον ίδιο τρόπο, ενώ αφήνε-
α να υπονοηθεί ως πιθανός
ράστης του φόνου και πάλι ο

ίδιος θύτης. Ανάλογο θάνατο
βρίσκει και η τσιγγάνα που
συμβουλεύει τον ήρωα να μεί-
νει μακριά από τη γυναίκα με
τα μπλε μάτια και να εγκατα-
λείψει το άπιαστο όνειρο της
ευτυχίας. Η κοπέλα του τρένου
με τη «λιγδιασμένη αλογοου-
ρά» δεν είναι παρά η ίδια η
Μπλου, την οποία αναζητεί ο
Αμβρόσιος. Ο τελευταίος ζητεί
να μάθει από φαντάσματα την
παράξενη ιστορία της και να
γράψει ένα βιβλίο. Ο ίδιος υπο-
φώσκει και στο πρόσωπο του
άφυλου Εκεμπόλια, που συνει-
δητοποιεί το φύλο του από τη
στιγμή που εμφανίζεται στη
ζωή του η Μπλου: τη φιλάει και
της ρουφά το αίμα, επαναλαμ-
βάνοντας ανάλογη συμπεριφο-
ρά του πατέρα της. Αλλά και ο
πατέρας του Αμβρόσιου, ο
Πιερ, εξελίσσεται σε τρόφιμο
του ψυχιατρείου, προφανώς
εξαιτίας της δεσποτικής συμπε-
ριφοράς της γυναίκας του. Γε-
νικά, η σκιά του θανάτου, το
παράλογο της ύπαρξης και η
σχιζοφρένεια αποτελούν μόνι-
μο σκηνικό του έργου.

Η επιγραφή που προτάσσεται
στην τελευταία ενότητα του βι-
βλίου (εκείνοι που αναζητούν
το άλλο τους μισό, αυτοί αγα-
πούν), που είναι παρμένη από
το *Συμπόσιο* του Πλάτωνα, δέ-
νει με τον βασικό θεματικό
άξονα του κειμένου και λει-
τουργεί ειρωνικά για το επερ-
χόμενο τέλος (αλλά και γενικό-

τερα), αφού η συμφιλιωμένη με
το θάνατο Μπλου εξοντώνει το
άλλο (αρσενικό) μισό της
ύπαρξής της και αφήνει το
πνεύμα της να αποκρυσταλλω-
θεί σε λέξεις, σε ιστορία. Με
ανάλογο τρόπο εξοντώθηκαν
και οι ηρωίδες των εγκιβωτι-
σμένων εξιστορήσεων που τόλ-
μησαν να επαναστατήσουν
στην καθεστηκυία τάξη και να
υπερβούν τα όρια της (θηλυ-
κής) ύπαρξής τους. Λειτουργι-
κές αναδεικνύονται και οι υπό-
λοιπες προμετωπίδες σε επιμέ-
ρους ενότητες του βιβλίου με
παραθέματα από τους **Μπω-
ντλαίρ, Μπράουνινγκ, Ντεφόνε,**
Πάβιτς κ.ά.

Καταλήγοντας, θα μπορούσε να
υποστηριχθεί ότι το παράξενο
αφήγημα *Μπλου* της Ευτέρπης
Αραούζου αποτελεί αξιόλογο
κείμενο της σύγχρονης πεζογρα-
φίας μας, που ξεφεύγει κατά πο-
λύ ως προς τη θεματική και την
τεχνοτροπία του από την πληθώ-
ρα των ευκολογραμμένων και
εύπεπτων αφηγημάτων αλλά και
από πεζογραφήματα αξιώσεων
των τελευταίων χρόνων. Η συγ-
γραφέας κατορθώνει, κατά τη
γνώμη μου, να ανάγει στην πε-
ριοχή της τέχνης τις διογκωμέ-
νες και φρικιαστικές εξιστορή-
σεις με την ελλειπτική και κατα-
σταλαγμένη γραφή της και με
την ευρηματική δομική συγκρό-
τηση του κειμένου.

Λευτέρης Παπαλεοντίου

Το Περιβάλλον στην Ελλάδα

Σ. Παπασπηλιόπουλος - Θ. Παπαγιάννης, Σ. Κουβέλης (επιμ.)

Το Περιβάλλον στην Ελλάδα 1991-1996, Αθήνα,

Ι. Σιδέρης (Κεντρική Διάθεση), 1996

Μια ρεαλιστική και αντικειμενική αποτίμηση της κατά-
τασης του περιβάλλοντος στην Ελλάδα κατά την περίο-
δο 1991-1996 επιχειρεί αυτή η συλλογική εργασία που
πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της Κίνησης Πολι-
τών, του Συλλόγου Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτα-
τών και του Παγκοσμίου Ταμείου για τη Φύση (WWF
Ελλάς). Το πρώτο μέρος του τόμου καλύπτει την προστα-
σία της φύσης, με έμφαση στις προστατευόμενες περιο-
ές, αλλά και στο θαλάσσιο περιβάλλον. Το δεύτερο μέ-
ρος αναφέρεται στη διαχείριση των φυσικών πόρων, η

οποία παίρνει υπόψη τις προϋποθέσεις της αειφόρου
ανάπτυξης, που έχει πλέον υιοθετηθεί στο ευρωπαϊκό
επίπεδο και στο επίπεδο του ΟΗΕ. Τέλος, το τρίτο μέρος
καλύπτει το ανθρωπογενές περιβάλλον και ιδιαίτερα τις
επιπτώσεις του στο φυσικό χώρο και την εξάπλωση της
ουσιαστικά ανεξέλεγκτης αστικοποίησης.

Μια πολύ σημαντική έκδοση ικανή να συμβάλει στη συ-
νειδητοποίηση των οικολογικών προβλημάτων της χώρας
μας.

Σ.Ν.

πρώτη χειρονομία που μας
προσφέρει μια πρόγευση στην
ιστορία της βιβλιοδετικής τέχνης,
μια έκδοση που μας εισάγει στην
ευγενική χειροναξία που είναι η
βιβλιοδεσία. Η επίσκεψη στο
εργαστήριο βιβλιοδεσίας μας
αποζημιώνει γιατί μπορούμε να
δούμε μια ενδιαφέρουσα έκθεση
τριακοσίων περίπου βιβλίων
διακοσμημένων στο χέρι.

Όλως διόλου καινούργιο
εγχείρημα η γραπτή πομακική
γλώσσα δίνει το παρόν της με την
πρώτη εφημερίδα που εκδίδεται
στην Κομοτηνή. Η *Ζαγάλιστα*,
δηλαδή η Αγάπη, είναι η
έμπρακτη έκφραση αγάπης των
Πομάκων για τη γλώσσα τους. Η
εφημερίδα αυτή είναι το Δελτίο
του «Κέντρου Πομακικών
Ερευνών» (Λοχ. Ορφανουδάκη
και Ηλέκτρας, 69100 Κομοτηνή,
τηλ.: 0531-22218) και είναι ένα
πρώτο ξεκίνημα που
αντιστέκεται σε όσους
προσπαθούν να εξαφανίσουν την
πομακική γλώσσα αλλά και
παράλληλα αντιστρατεύεται την
κρατική αδιαφορία. Η γραπτή
πομακική γλώσσα έχει πλέον τα
δικά της λεξικά, το δικό της
αναγνωστικό, τα δικά της
παραμύθια...

Παρ' όλο που η διημερίδα η
αφιερωμένη στη μνήμη του
Νίκου Χατζηκυριάκου - Γκίκα
πραγματοποιήθηκε στο τέλος
Οκτωβρίου αξίζει να
μνημονευθεί το σοβαρό
αποτύπωμά της που μας
προσφέρει δύο πολύ
ενδιαφέρουσες εκδόσεις: η
πρώτη είναι η *Εργογραφία -*
βιβλιογραφία του Ν.
Χατζηκυριάκου - Γκίκα (1923-
1996) φτιαγμένη με περισσή
επιμέλεια από την *Πίτσα*
Τσάκωνα και με την
καλλιτεχνική φροντίδα της
Λούσης Μπρατζιώτη και η
δεύτερη είναι ο κατάλογος της
έκθεσης φωτογραφικών
πορτραίτων του Γκίκα από τον
Jean - Francois Bonhomme
(εκδ. Μουσείο Μπενάκη, 1997).
Τη θαυμάσια αυτή έκθεση
φωτογραφιών μπορείτε να τη
δείτε ως τις 15 Νοεμβρίου στην
Πινακοθήκη Γκίκα.

ο χαρτοκόπτης

Πολυκαταστήματα

«Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑ» έγραφε το μεγάλο πανώ που ανήρτησαν όσοι καλλιτέχνες διαδήλωναν στην πλατεία Κλαυθμώνος (έχουν κιόλας περάσει δυο βδομάδες) για να εκφράσουν συλλογικά την αντίθεσή τους στο Πολυνομοσχέδιο για τον Πολιτισμό. Στην εκδήλωση διαμαρτυρίας, πέριξ του πανώ, πλήθος εκπροσώπων σωματείων καλλιτεχνών (σωματείων του πολιτισμού, όπως βαρύγδουπα έχει επικρατήσει να λέγονται) αφόριζαν την εμπορευματοποίηση. Την εμπορευματοποίηση «του πολιτισμού», βεβαίως.

ΟΤΑΝ, ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, οργανώθηκαν συνδικαλιστικά οι καλλιτέχνες, κανείς δεν πίστευε πως θα μπορούσαν να διεκδικήσουν κάτι παραπάνω από την «τιμή» να ανήκουν σε κάποιο πνευματικό σωματείο. Τότε, ακόμη, μιλούσαν στο όνομα του πνεύματος και υπερασπίζονταν την ιδιαιτερότητά τους, καλλιεργώντας το ταλέντο τους και τις δεξιότητές τους. Στα μεταπολιτευτικά χρόνια, όμως, οι καλλιτέχνες άρχισαν να θεωρούν ότι «παράγουν πολιτισμό» και να διεκδικούν επιθετικά από το κράτος να τους το αναγνωρίσει. Σύντομα, τα «πολιτιστικά» σωματεία κατόρθωσαν να γίνουν παράγοντες της δημόσιας ζωής – και η τέχνη, εφελτήριο κοινωνικής ανόδου αλλά, σε πολλές περιπτώσεις, αφορμή προσόδων από το δημόσιο χρήμα. Το υπουργείο Πολιτισμού έπρεπε να αναζητεί συνεχώς κονδύλια και το μόνιμο αίτημα των συνδικαλιστών του πολιτισμού ήταν: Μα πώς μπορεί να δίνεται τόσο χαμηλό ποσοστό από τον προϋπολογισμό για τον πολιτισμό.

Και το μεν ποσοστό για τον πολιτισμό ήταν γλίσχρο, τα κέρδη για αρκετούς, όχι κατ' ανάγκη άξιους, ήταν αρκετά. Όχι μόνο σε χρηματικές απολαβές. Στους καιρούς μας, οι αξίες μετρώνται και με το ποσοστό δημοσιότητας που αναλογεί. Η δημοσιότητα των καλλιτεχνών και των πνευματικών ανθρώπων προσεπικυρώνει, πια, το κύρος, την εξουσία, την επιρροή. Και το χρήμα. Ο πολιτισμός, με την έννοια που δόθηκε στον πολιτισμό στους σύγχρονους καιρούς, ναι, είναι εμπόρευμα. Αν δεν ήταν έτσι, άλλωστε, γιατί να καταναλώσουν χρόνο και προσπάθεια ο Αντόρνο και ο Χορκχάιμερ για να συγγράψουν πόνημα με τον τίτλο *Η βιομηχανία του πολιτισμού*;

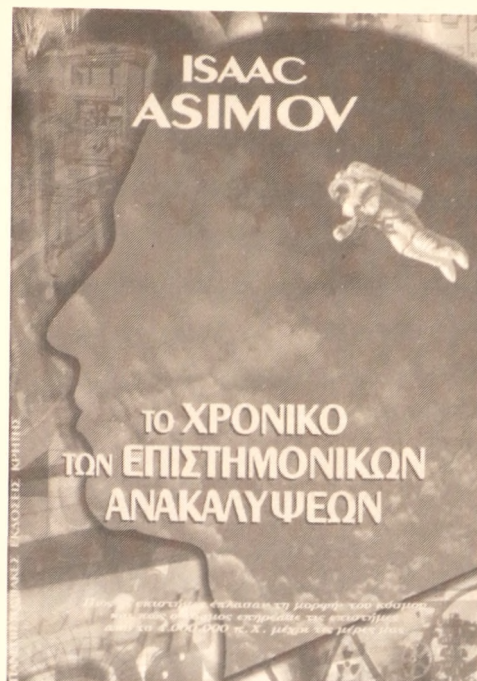
Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑ, θα έπρεπε να παραδεχθεί όποιος θέλει να είναι ειλικρινής με τον εαυτό του. Σήμερα, ιδιαίτερα, που όλα τείνουν να γίνουν εμπόρευμα... Αν αργούν να το καταλάβουν οι συνδικαλιστές (βολεμένοι, ενδεχομένως, στην αγκάλη του κράτους και των διαπροσωπικών σχέσεων), σπεύδουν να το τονίσουν οι έμποροι: εκείνοι που διαμεσολαβούν ανάμεσα στην παραγωγή του προϊόντος και του κοινού. Και επειδή, στην κοινωνία της αγοράς, ο ανταγωνισμός είναι σκληρός, όσοι θέλουν να είναι καλοί έμποροι οφείλουν να επεκτείνονται. Ιδού ο λόγος που κάνει τους εκδότες να διαγκωνίζονται για το ποιος θα «εκφράσει» όλο και μεγαλύτερο καλλιτεχνικό δυναμικό, να γιατί φτιάχνονται τα μονοπώλια του «πολιτισμού». Κι ύστερα, μένει ποιος θα κάνει το καλύτερο προμόσιον, ποιανού η δημόσια εικόνα θα φτάσει εύκολα, γρήγορα, θαλερή, αποκλειστική, και αποκλείοντας τους υπόλοιπους στους πελάτες. Φαύλος ο κύκλος.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ; Έτσι ήρθαν τα πράγματα; Μυθιστορήματα με τον τόνο; Κάποτε ψώνιζα βιβλία στου Λαδιά με το κιλό. Τώρα, ψωνίζουμε τόνους φλυαρία. Μετράει το αμπαλάζ. Σύγχυση;

Ίσως. Το θέμα είναι ποιοι, πού, πώς θα ανακαλύψουν ξανά τις λέξεις, τις εικόνες, τους ήχους πέρα απ' το περιτύλιγμα. Το θέμα είναι οι καλλιτέχνες που μπορούν ακόμα να μιλήσουν χωρίς να σκέφτονται το αμπαλάζ. Υπάρχουν; Και πώς να τους ανακαλύψουμε πίσω από τις βουερές προσόψεις κάθε καινούργιου «πολιτισμικού» πολυκαταστήματος;

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΗΛΙΑ
ΚΑΝΕΛΛΗ

Μόλις κυκλοφόρησε

ISAAC ASIMOV

Το Χρονικό των επιστημονικών ανακαλύψεων

*Μια επιστημονική εγκυκλοπαίδεια για την ιστορία των επιστημών
και των ανακαλύψεων.*

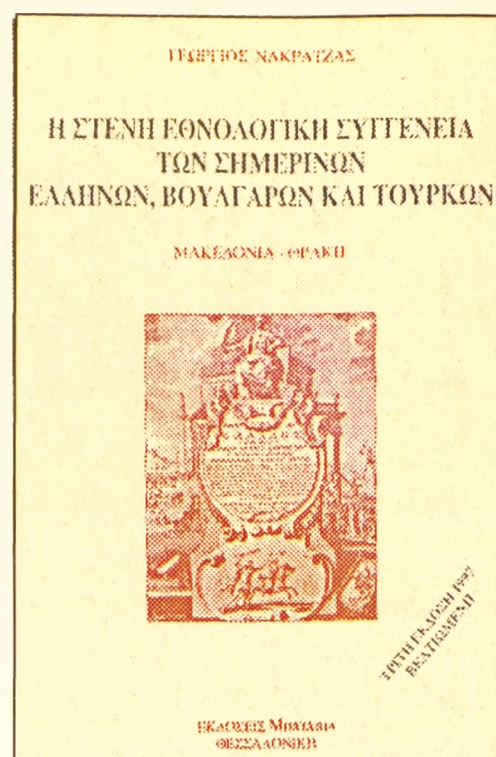
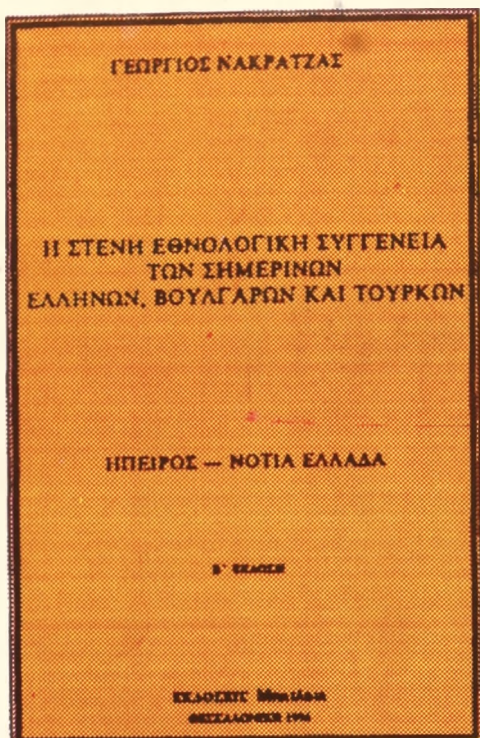
ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ του Asimov ερευνά διεισδυτικά όλα τα επιτεύγματα των επιστημών στη διαδρομή του χρόνου. Ο Asimov εξετάζει, μεταξύ άλλων, τις ανακαλύψεις και εφευρέσεις στην αστρονομία, τη βιολογία, τη φυσική, τη χημεία, τα μαθηματικά, αποκρυπτογραφώντας κάθε γεγονός με το δικό του, μοναδικό ύφος. Σύντομα κείμενα, που ακολουθούν τις επιστημονικές ανακαλύψεις κάθε περιόδου και έτους, δείχνουν πώς οι επιστήμονες επηρέασαν τον κόσμο και πώς ο κόσμος ανταποκρίθηκε στις επιστημονικές προόδους. Εδώ μπορεί να γνωρίσει ο αναγνώστης: Πώς τιθασεύθηκε η φωτιά το 500.000 π.Χ· γιατί προστέθηκε το μηδέν στο αριθμητικό σύστημα το 810· ποιος επινόησε το μικροσκόπιο το 1590· την πρώτη πτήση αεροστάτου με θερμό αέρα το 1783· τις ακτίνες X, που ανακαλύφθηκαν το 1895· την ανακάλυψη του Πλούτωνα το 1930· τον Σπούτνικ, τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο, που τέθηκε σε γήινη τροχιά το 1957· το πρώτο παιδί του σωλήνα, που γεννήθηκε το 1978 ... και πολλά άλλα.

[17 × 25 cm, σελ. 880 – 9000 δρχ.]

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ - ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5 – 106 81 ΤΗΛ. (01) 3818372, FAX: 3301583 ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: «Στοά του βιβλίου», Νέα Στοά Αρσακείου, Πανεπιστημίου 49
ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Νέα Κτίρια Φυσικού Τ.Θ. 1527 – 711 10. ΤΗΛ. (081) 394235 e-mail: pek@physics.uch.gr. URL: <http://www.pek.uch.gr>

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΤΑΒΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΑΚΡΑΤΖΑΣ

**Η ΣΤΕΝΗ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ, ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ
(Γ' ΕΚΔΟΣΗ)**

Η πρόσφατη εθνικιστική συμπεριφορά ενός τμήματος του ελληνικού λαού έκανε, ακόμα και διεθνώς ορατή την απελπιστικά απηρχαιωμένη ιδεολογική θωράκιση της χώρας μας, η εθνικιστική δε αυτή συμπεριφορά συνέβαλε τα μέγιστα στην δημιουργία του ιδεολογικού εναύσματος για τη συγγραφή της τρίτης έκδοσης του τόμου Μακεδονία - Θράκη.

Η εργασία αυτή καταδικάζει τον “ελληνοκεντρισμό” της νεοελληνικής σκέψης, χρησιμοποιώντας δε έγκυρα βιβλιογραφικά στοιχεία, φέρνει στο προσκήνιο την υποκριτική συμπεριφορά εκείνων των Ελλήνων ιστορικών που στις αφηγήσεις τους για τον μακεδονικό αγώνα του 1904 αποκρύπτουν ή εξιδανικεύουν τα εγκλήματα που διέπραξε η δική μας παράταξη, καταδικάζοντας αποκλειστικά και μόνο τα εγκλήματα των αντιπάλων.

*Η έκδοση αυτή αποτελεί έκφραση φόρου τιμής
σε ΟΛΟΥΣ τους σλαβόφωνους Μακεδόνες.*

Διατίθενται στα κεντρικά βιβλιοπωλεία της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης
Κεντρική διάθεση:

Αθήνα: Πρακτορείο βιβλίων Χριστάκης Αθαν., Ιπποκράτους 10, τηλ. 360.78.76

Θεσσαλονίκη: Κέντρο του Βιβλίου, Λασσάνη 9, τηλ. 237.463, 285.857